8pf
NA
1023
.A73
roč.7

Architektonický Obzor.

72:05(437 Praha)=91.86

Ročník XLII. 1908.

ZPRÁVY
SPOLKU ARCHITEKTŮV A INŽENÝRŮ V KRÁL. ČESKÉM.

REDAKTOROVÉ:
Prof. ANTONÍN CECHNER, prof. Dr. ALOIS ČENSKÝ, Dr. Ing. V. JANÁK, prof. JOSEF JEDLIČKA, prof. KAREL NOVÁK, inž. OTAKAR NOVÁK, Dr. JAR. PANTOFLÍČEK, prof. JOSEF PETŘÍK.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR.

Ročník VII.

REDAKTOROVÉ:

arch. ANTONÍN CECHNER,
PROFESSOR C. K. STÁTNÍ PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY NA SMÍCHOVĚ.

arch. dr. ALOIS ČENSKÝ,
PROFESSOR C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

REDAKČNÍ KOMITÉT:

Arch. JAN KOULA,
professor c. k. české vysoké školy technické v Praze.

Arch. JOSEF VELFLÍK,
professor c. k. státní průmysl. školy na Smíchově.

Za redakci odpovídá: Arch. prof. ANT. CECHNER.

Majitel a vydavatel: Spolek architektův a inženýrů v král. Českém. — Tiskne »Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/architektonickyo07unse

Obsah VII. ročníku.

I. Články.

Bibliografie:
A. C.: Styl Str. 4.
Cechner Ant.:
Architekt Hlávka Josef † Str. 14.
Architektura jub. výstavy obchod. a živ. komory v Praze r. 1908. Str. 25.
Knihovna v býv. kláštеře »na Karlově«. Str. 42.
Oprava věže star. radnice v Praze. Str. 52.
dr. *Čenský* Alois:
K otázce letenského průkopu. Str. 34—35.
Herain J., archivář m.:
Z minulosti kostela sv. Jindřicha v Praze-II. Str. 5—6, 10—11.
Zámek s loggií v nádvoří v Černém Kostelci. Str. 12, 17—18.
Chaura Edmund:
Zámek v Poděbradech. Str. 27.
K. J.:
O situaci pomníku sv. Václava. Str. 2—4.
Architektura jub. výstavy obchod. komory v Praze 1908. Čl. II. Str. 29—30.
Čl. III. Str. 33—34.
Nekrolog:
Rosenberg Antonín, v. stav. r. Str. 4.
C. Štech Rudolf, arch. Str. 7—8.
C. Tierhier Vilém. Str. 8.
Švácha Václav:
O školních tělocvičnách Str. 37—38.
(Obr. 1. a 2. a vzorná tělocvična obecných škol kreslil Jos. Švácha). Str. 41—46.
(Obraz vzorné tělocvičny měšť. škol.) Str. 52.
Zákrejs Vladimír:
Budoucnost Prahy. Str. 1—2.
Ze schůzí spolkových: Str. 8.
Živný Lad. J.:
Veřejné knihovny v Britanii a Spoj. Státech:
(Veřejná knihovna v Bostonu, obr. 1.). Str. 12.
(Obr. 2.—4.) Str. 16.
(Půdorys knihovny v Cambernellu, obr. 5.; knihovna v Edmontonu, obr. 6.; knihovny v Syracusách, obr. 7.). Str. 20.
(Průčelí knihovny Picktonovy v Liverpoolu, obr. 8.; centrální knihovny a musea v Liverpoolu, obr. 9.; vnitřek knihovny Pictonovy, obr. 10.; průčelí knihovny v Syracuse, obr. 11.; průčelí knihovny v Dedhamu, obr. 12.; průčelí knihovny ve Fairhavenu, obr. 13.). Str. 23—24, 27—28.

II. Návrhy původní.

Blecha M., arch. v Karlíně:
Budova c. k. české polykliniky v Praze. Tab. 5.
Průvodní text. Str. 4.
Spolkový dům »Záštita«. Tab. 56.
Průvodní text. Str. 47.
Blažek Fr., architekt v Hořicích:
Hrobka J. Kretschmera v Králíkách. Str. 40.
Průvodní text. Str. 40.
Dr. *Čenský* Alois, prof. č. techniky v Praze:
Hřbitovní kostelík v Stakorách Horních. Tab. 20.
Půdorys. Str. 16.
Příčný a podélný řez. Str. 17.
Průvodní text. Str. 15—16.
Čížek Lud., m. stav. rada v Praze:
Konstruktivní část pavillonu »Bitva u Lipan«. Obr. str. 41. a 42.
Průvodní text. Str. 43 a 44.
Fey Dominik, arch. a stav. v Uh. Hradišti:
Činžovní dům v Uherském Hradišti. Tab. 47.
Průvodní text. Str. 40.
Fiala Karel, arch. v Praze:
Kostel P. Marie v Blatné, rekonstrukce. Tab. 50.
Průvodní text. Str. 40.
Havlíček Ferd., c. k. vrch. inž. a *Kříženecký* J. arch.:
Obecná škola v Telecím. Tab. 23.
Průvodní text. Str. 19.
Obecná v. reálka v Nymburce. Tab. 52., 53.
Půdorys přízemí téže. Str. 44.
» I. patra » Str. 45.
» II. » » Str. 46.
Původní text. Str. 44—45.
Heindl J., arch. v Praze:
Návrh villy pro P. H. v M. Tab. 22.
Průvodní text. Str. 17—18.
Hrdlička Ant. a *Kořátko* J., arch. v Žabovřeskách u Brna:
Soutěžný návrh spořitelny ve Dvoře Králové n. L. — III. cena. Tab. 18., 19.
Perspektivný pohled. Str. 16.
Průvodní text. Str. 15.
Hrubý Ant., arch. a m. inž. v Praze:
Pavillon města Prahy na jub. výstavě obchodní kom. v Praze 1908. Tab. 36.
Střed téhož. Str. 29.
Hrubý Ant., arch. a m. inž. v Praze:
Pavillon města Prahy na jub. výstavě obchodní kom. v Praze 1908:
Půdorys téhož. Str. 30.
Čítárna téhož. Str. 30.
Průvodní text. Str. 30.
Pergolla u pavilonu m. Prahy na jub. výst. v Praze 1908. Tab. 37.
Pohled na tutéž. Str. 33.
Justich Jiří, arch. na Smíchově:
Pavillon měst na jub. výstavě obchodní komory v Praze 1908. Tab. 41.
Průvodní text. Str. 35.
Pekárna společenstva mistrů pekařských na jub. výstavě v Praze 1908. Tab. 45.
Průvodní text. Str. 36.
Soutěžný návrh úpravy vstupu jub. výstavy obchodní komory v Praze 1908. Str. 37.
Průvodní text. Str. 40.
Chaura Edmund, arch. v Poděbradech:
Okresní dům v Poděbradech. Tab. 19.
Průvodní text. Str. 40.
Kavalírové V. a F., arch. a stav. v Praze:
Adaptace domu pro spořitelnu na Zbraslavi. Tab. 9.
Průvodní text. Str. 7.
Soutěžný návrh spořitelny ve Dvoře Králové n. L. — I. cena. Tab. 16., 17.
Půdorys přízemí. Str. 14.
» I. a II. patra. Str. 15.
Průvodní text. Str. 15, 18.
Dům učitele H. Š. v Lysé n. L. Tab. 24.
Průvodní text. Str. 19.
Soutěžný návrh záložny v Čáslavi; čestné uznání. Tab. 34.
Soutěžný návrh okresního domu na Kladně. II. cena. Tab. 43.
Průvodní text. Str. 35—36.
Klenka R. r. z Vlastimilu, arch., prof. um.-prům. šk. v Praze:
Pavillon obchodní komory na jub. výstavě v Praze 1908. Tab. 31.
Řezy a půdorysy. Str. 26.
Restaurace »U Primasů« na jub. výstavě v Praze 1908. Tab. 38.
Detail průčelí a řez. Str. 35.
Průvodní text. Str. 30.
Klenka R. r. z Vlastimilu, arch., prof. um.-prům. šk. v Praze:
Nájemný dům v Mikulášské třídě v Praze. Tab. 46.
Průvodní text. Str. 39.
Koula Jan, arch. prof. techniky v Praze:
Nová varianta řešení průkopu letenského situace. Str. 34.
Informační skizza téže. Str. 34.
Pavillon panoramatu »Bitva u Lipan«. Zevní pohled. Tab. 51.
Průvodní text. Str. 43—44.
Králík Emil a *Petrů* Meč., arch. v Praze:
Čekárna elektrické dráhy a podzemní pissoir na Václavském nám. v Praze. Tab. 14.
Pohled na tutéž. Str. 11.
Průvodní text. Str. 11.
Křivánek Ant., arch. v Praze:
Úřední domek továrny »Orenštein a Koppel« v Libni.
Půdorys a pohledy. Str. 3.
Průvodní text. Str. 4.
Soutěžný návrh okresní nemocnice v Kroměříži $\frac{\text{I.} + \text{II.}}{2}$ cena. Tab. 54, 55. *)
Průvodní text. Str. 45, 46.
Pavillon chirurgický. Str. 49.
Pavillon nemocniční. Str. 47, 48.
Pavillon epidemický. Str. 51.
Kříženecký Rudolf, arch. prof. č. techniky v Praze.
Soutěžný návrh na situační plán j. výstavy obchodní komory v Praze 1908 — I. cena. Budovy XI., XIII., XIV., XX., XXIII. Str. 1.
Situace. Tab. 1.
Budovy I., II., XI., XIII., XIV., XX., XXIII. Tab. 2.
Budovy VII., XXII., XV., XVI., IV., V., VIII., IX., XII. Tab. 3.
Budovy XVII., XVIII., XIX. Tab. 4.
Průvodní text. Str. 4.
Lhota Josef, inž., ředitel c. k. průmysl. školy a *Šulc* V., arch., prof. v Plzni:
Náčrtky budovy pro měst. obchodní školu v Hořicích. Tab. 59.
Průvodní text. Str. 48.

*) Omylem byla označena na tabulkách jako II. cena.

Liska Oldřich, arch. ve Vídni:
Návrh síně villy. Tab. 30.
Průvodní text Str. 22, 23.
Návrh hrobky rodiny B. v Čáslavi. Str. 28.
Průvodní text. Str. 27.
Soutěžný návrh na lázně v Luhačovicích. Tab. 57. a 58.
Průvodní text. Str. 48.
Mařík Jos., stav. na Smíchově:
Soutěžný návrh záložny v Čáslavi. II. cena. Tab. 29.
Průvodní text. Str. 22.
Soutěžný návrh okresního domu na Kladně. I. cena. Tab. 42.
Průvodní text. Str. 35, 36.
Materna Otakar, inž. v Praze:
Konírna a byty čeledi kníž. Rohana v Kurovodicích. Str. 27.
Průvodní text. Str. 27.
Mikš Frant., arch. v Praze:
Restaurační návrh kostela sv. Jindřicha v Praze. Tab. 25.
Neterda J., architekt v Drážďanech:
Soutěžný návrh obecné a měšťanské školy v Pecce. I. cena. Tab. 10.
Situace. Str. 8.
Průvodní text. Str. 7.
Polák J., stav. a *Vondrák* V., arch. v Praze:
Soutěžný návrh měst. spořitelny ve Dvoře Král. Str. 21.
Průvodní text. Str. 23.
Pospíšil J., arch. v Praze:
Studie průčelí divadla. Str. 36.
Roštlapil Václav, arch. v Praze:
Administrační budova zemsk. ústavu pro choromyslné v Bohnicích. Tab. 26. a 27.
Průvodní text. Str. 22.
Skřivánek Lad., arch. ve Vídni:
Nová radnice v Opočně. Tab. 8.
Průvodní text. Str. 7.
Soutěžný návrh záložny v Čáslavi. I. cena. Tab. 28.
Průvodní text. Str. 22.
Návrh spolkové budovy c. k. priv. sboru ostrostřelců v Plzni. Tab. 32. a 33.
Průvodní text. Str. 26.
Šidlík Karel, arch. na Smíchově:
Soutěžný návrh okresního domu na Kladně. III. cena. Tab. 44.
Průvodní text. Str. 35, 36.
Štech Rudolf †, arch. a stav. v Plzni:
Skupina nájemných domů, roh Nerudovy ul. a Radeckého nám. v Plzni. Tab. 21.
Průvodní text. Str. 18.
Šulc Vikt., arch. a prof. prům. školy v Plzni:
Návrh skupiny nájemných domů ve Škvrňanech. Tab. 48.
Půdorysy. Str. 39.
Průvodní text. Str. 40.
Valchář J., arch. ve Vídni:
Soutěžný návrh na úpravu výstaviště jubil. výstavy v Praze 1908 III. cena.
Situace. Tab. 12.
Valchář J., arch. ve Vídni:
Pohledy. Tab. 13.
Průvodní text. Str. 11.
Vondrák J., arch. v Praze:
Soutěžný návrh záložny v Čáslavi:
Půdorys. Str. 42.
Pohled. Str. 43.
Průvodní text. Str. 46.
Weyr Fr., arch. a *Klenka* R. ryt. z Vlastimilu, prof. v Praze:
Nárožní dům u Staronové synagogy v Mikulášské třídě:
Půdorysy. Str. 38.
Průvodní text. Str. 39.
Wiehl Ant., c. k. stav. rada v Praze:
Soutěžný návrh situace jub. výstavy v Praze 1908. II. cena. Tab. 6.
Pohled. Tab. 7.
Čestný dvůr. Str. 6.
Divadlo. Str. 7.
Variété. Str. 8.
Dopravnictví. Str. 9.
Obchodní komora. St. 10.
Ochutnávárny. Str. 11.
Průvodní text. Str. 6, 7.
Zvěřina Fr., civ. inž. v Praze:
Budova české grafické Společnosti »Unie« v Praze. Tab. 39. a 40.
Půdorys II. p. Str. 31.
Řezy. Str. 32.
Průvodní text. Str. 31.
Doplněk textu. Str. 40.

III. Vyobrazení starých památek.

Blatná:
Kostel P. Marie, vyměřil arch. Fiala Karel v Praze. Tab. 50.
Kostelec Černý: Půdorys a loggie zámku. Tab. 15.
Poděbrady: Zámek, vyměřil arch. Ed. Chaura. Tab. 35.
Praha:
Knihovna v bývalém klášteře »na Karlově«. Tab. 60.

IV. Zprávy různé.

(Příloha Zpráv Spolku architektův a inženýrů v král. Českém.)

Články, vynesení živnost. soudů a pod.
A. C. K organisaci ministerstva veřejných prací. č. 1.*)
A. C. Nové monumentální budovy v Německu. č. 10.
Rozhodnutí magistrátu král. hlav. města Prahy o provádění domovní kanalisace. č. 10.
Rozhodnutí téhož v příčině výkladu § 29. stav. řádu. č. 10.
A. C. Korporacím vypisujícím soutěže na uváženou. č. 14.
Vyřízení memoranda spolku arch. a inž. v příčině budov české university ministrem K. Práškem. č. 19.
VIII. mezinárodní sjezd architektů ve Vídni. č. 23, 27 a 32.
A. C. Technické novinky z jub. výstavy obch. komory v Praze 1908. č. 41 a 45.
K volbám do obchodních komor v Praze. č. 49.

Výstavy.
Výstava posluchačů architektury na české technice v Praze. č. 1.
Mandelova posmrtná výstava. č. 1.
Strojovna jub. výstavy v Praze 1908. č. 1.
Mezinárodní výstava stavitelského umění ve Vídni. č. 23.
Mezinárodní výstava architektury v Petrohradě. č. 23.
F. M. Stavební výstava ve Štutgartě. č. 27.
Gallerie plastik v Hořicích. č. 49.

Sjezdy.
Mezinárodní kongres obchodních komor v Praze. č. 19.
Moravský říční a průplavní spolek. č. 32.
Sjezd na ochranu památek v Praze. č. 45.

Soutěže.
Vypsané:
Přestavba paláce Taxis v Insbrucku. č. 1.
Spořitelna ve Dvoře Králové. č. 1.
Kanalisace v Jičíně. č. 1.
Ceny technické a průmyslové. č. 1.
Pomník zemřelé císařovny Alžběty.
Palác ministerstva války ve Vídni. č. 1.
Plakety. č. 1.
Technická škola v Buenos Aires. č. 1.
Okresní sirotčinec ve Vodňanech. č. 6.
Škola v Písku. č. 6.
Pomník zemřelému Zengrovi. č. 10.
Záložna v Čáslavi. č. 10.
Ceny české akademie. č. 10.
Plakát slavnosti ve Vídni. č. 14.
Radnice v Radovci. č. 14.
Měšťanská škola ve Švechatu. č. 14.
Okresní dům na Kladně. 14.
Obchodn. komora v Opavě. č. 14.
Literární pojednání o centrál. topení v Berlíně. č. 14.
Obložení stěn deskami v Míšni. č. 19.
Spořitelna v Milevsku. č. 19.
Pomník reformace v Ženevě. č. 19.
Nemocnice v Polské Ostravě. č. 23.
Měšťanská škola v České Skalici. č. 27.
Budova státního monopolu v Bělehradě. č. 27.
Kostel v Děčíně-Podmoklech. č. 27.
Budova pro blaho dětí ve Vídni. č. 32.
Medaile v Krakově. č. 41.
Vodní síla Valchenského jezera v Mnichově. č. 41.
Přístavba radnice v Žižkově. č. 45.
Přístavba národního domu v Hranici. č. 45.
Diplom obchodní komory v Praze. č. 45.
Škola v Žamberku. č. 49.
Vyřízené:
Záložna v Čáslavi. č. 1.
Spořitelna v Král. Dvoře. č. 1.
Villa lázeňská v Luhačovicích. č. 10.
Plán polohy v Pardubicích. č. 19.
Radnice v Radovci. č. 23.
Soutěž na pomník císařovny Alžběty. č. 49.

Směs.
Maroldovo panorama. č. 1.
F. M. Vědecké zkoumání na dómu v Kolíně n. R. č. 1.
F. M. Oprava dómu ve Wormsu. č. 1.
Ochrana veřejných památek. č. 6.
C. Dům u Vejvodů č. 6, 19.
Hebbelovo divadlo v Berlíně. č. 6.
A. C. Ohrožený dřevěný kostel. 10.
F. Bestia triumfans. č. 14.
Most v Mikulášské třídě. č. 19.
C. Úprava divadelního zákona. č. 32.
Úspěch českého průmyslu. č. 32.
Zimní kursy v Hořicích. č. 36.
F. M. Nejstarší tunel ve Švýcarech. č. 36.
Stropy Lorenzovy. č. 45.
Stropy Höhnelovy. č. 45.
A. C. Hotely chudých a dělnické domky. č. 45.
F. M. Továrna cementu v Rheinecku. č. 45.
F. M. Nový způsob pálení vápna. č. 45.
F. M. Automobilové trati v Tyrolsku. č. 45.
F. M. Mezinárodní elektr. spolek ve Vídni. č. 45.
F. M. Rozšíření průplavu cís. Viléma. č. 45.

Přednášky.
Průmyslové museum v Hořicích. č. 6.

Dražby, nabídky, zprávy o stavbách
jsou v č. 1., 6., 10., 14., 19., 23., 27., 32., 36., 41., 45. a 49.

Uprázdněná místa
v č. 1., 6., 14., 23., 32., 36., 41., 45. a 49.

Stipendia
v č. 10., 19., 45.

Zprávy osobní
v č. 6., 14., 17., 32., 41.

Zprávy spolkové
v č. 19. a 49.

*) Příloha vztahující se ku číslum »Zpráv«.

ROČNÍK VII. ČÍS. 1.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 1. LEDNA 1908.

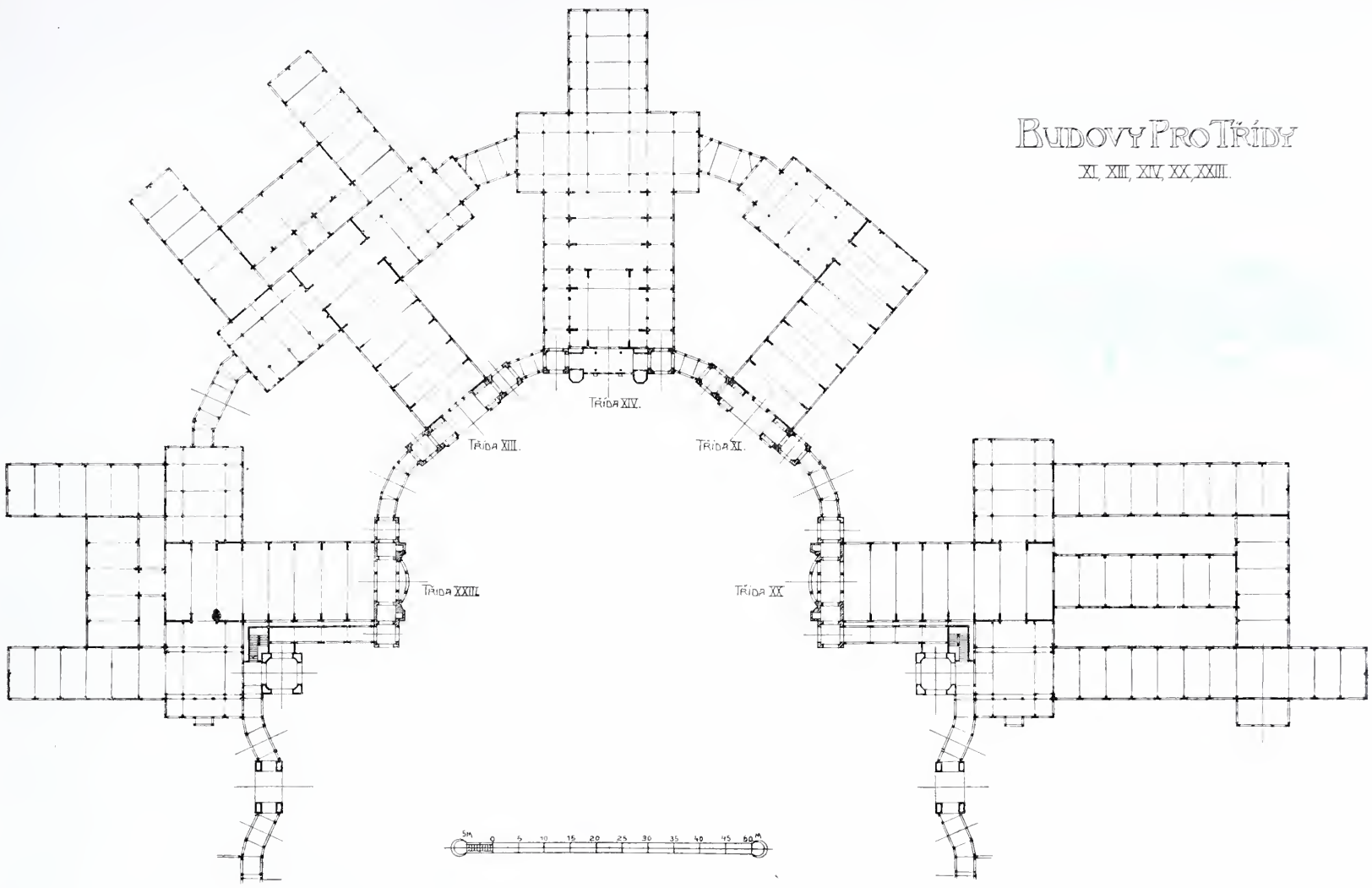

Soutěž na situační plán »Jubilejní výstavy pražského komorního obvodu r. 1908«.
Arch. prof. R. Kříženeckého. — I. cena.

Budoucnost Prahy.*)

Arch. Vlad. Zákrejs.

I.

Stavba měst jest úlohou architektonickou; hygiena, statistika a t. p. připravují architektonickému řešení podmínky.

Stejně by budoucí Praha měla býti s hlediska architektonického uvažována; její konečná forma ve velkých obrysech měla by nám již známa býti.

Nebudeme se šířiti o projektu Velké Prahy v ohledu komunálním, jenž dospívá zvolna ku svému uskutečnění; máme tu na mysli budoucí Prahu se stránky konečné její podoby; to pokládáme za nejdůležitější, bohužel — jak se zdá — zapomínáme v tisícerých drobných starostech mysliti na nejdůležitější: celek.

Jsme však přesvědčeni, že na počátku století, jež charakterisováno jest rozvojem technických věd a s ním souvisícím rozvojem architektury moderní, přikročí se k řešení otázky, jež dosud u nás řešena nebyla: postarati se o zdravý podklad českému velkoměstu.

K tomuto úkolu musí se však přikročiti brzy.

Rozvoj Prahy a její předměstí datuje se od posledních čtyřiceti let; na Vinohradech a Žižkově stálo jen několik domů, kde dnes jsou celá města; snad tehdy nikdo netušil, jak Praha průběhem ani ne dvou generací rozkvete do šířky; nebylo by zajisté nyní oněch velikých obtíží s umístěním budov veřejných, škol a pod., jež se nyní naskytují, kdyby bylo tehdy možno ustanoviti generelní plán zastavovací.

Dnes nejvíce bije do očí provedené náhodné rozšiřování uličních sítí, kouskovité řešení obcí přilehlých, šablonovité parcelování bloků vesměs pravoúhelných i v terénu nepříznivém a jiné nesnáze, povstalé na základě nejrůznějších nesrovnalostí.

Nutno ovšem spravedlivě doznati, že teprve tímto chaotickým stavem dospělo se u nás k nahlížení na stavbu měst jako na dílo převážně umělecké. —

Při pohledu na Prahu pozorujeme vyrůstající moře činžovních domů, jež zahalují kathedrály dříve dominující; pozorujeme, jak stará náměstí se otvírají průlomy pro nové potřeby doby; jest tedy na čase přemýšleti, aby ušetřen byl dle možnosti starý stav a vztýčen nový ideal a aby fixovány byly nové

*) Článek tento došel k soutěži na články o architektuře a přisouzena mu odměna ve výši vypsané ceny.

snahy, jest nutno vlíti rozvoji obce vnitřní obsah, aby zajištěn byl městu ráz uměleckého díla až do těch mezí, kam rozlohu města dle vší pravděpodobnosti klásti budeme a do té doby, kdy jeho vývoj bude definitivně ukončen.

Generelní plán zastavovací Velké Prahy obsahovati musí předpokládané maximum města do doby aspoň třiceti let. Statistika jest klíčem, jež otvírá tuto záhadu; snad tyto meze kryjí se s osnovou nového stavebního řádu; jest to obrovský komplex, jenž neměl by se státi chaosem spojených obcí, nýbrž organicky vyvinutým celkem na základě přesných udání, co se díti má v mezích prospěchu jednotlivých částí a co ku prospěchu celku; jest třeba město, jež rozvalilo pás svírajících hradeb, aby se rozložilo do šířky, sepnouti opět železnou rukou jednotné ideje.

Poukázati v čas na všechny tyto okolnosti není povinností jednotlivce, nýbrž povinností organisované odborné společnosti, právě tak jako připraviti se k řešení tohoto úkolu nemůže býti svěřeno silám jednotlivce.

Stavba měst jest měřítkem kultury; také plán budoucí Prahy vyznačí jasně prozíravost, tužby a výši vzdělanosti doby, v níž vznikl, neboť také on bude jednou předmětem kulturní historie.

Projekt budoucí Prahy dlužno uvažovati s různých hledisek: politického, socialního, národohospodářského a jiných; konečný však plán, jenž jest synthesou všech těch potřeb a požadavků, musí býti dílem uměleckým: zajisté jediné plán jasně ukazuje, jak si představovati Prahu za třicet let.

II.

Jest otázkou důležitou a směrodatnou, máme-li pohlížeti na Prahu jako na město provincialní, opuštěné sídlo s královským hradem, kde ohlas kročejů hluše zapadá, či máme-li se připraviti na příchod monarchy, otázka to nemalé důležitosti pro utváření Prahy, hlavního města království, města, v němž odráží se život celého národa, Prahy, jež má svůj zvláštní národní význam, vícekráte poeticky vyjádřený.

Praha jest povinna království representovati zemi před návštěvníkem, jenž řídí dle hlavního města úsudek o celé zemi. U nás platí z důvodů každému známých, že nestavíme své město jen pro sebe, leč také pro cizinu.

O momentu politickém se dále šířiti nechceme; uvažme potřeby veřejné správy.

Rozvojem města, jak již nyní pozorujeme, jeví se čím dále více potřeba účelné centralisace a decentralisace v zájmu občanstva a účelné rozdělení práce v zájmu rychlé agendy. Musí tudíž v čas býti pamatováno na budovy veřejné správy a veřejné účely povahy jakékoli, stojící na půdě nezcizitelné.

Nade vším však stojí otázka finanční mohutnosti, otázka národohospodářská, jež zahrnuje v sobě i otázky hygieny a problémy sociální.

Jediné generelním plánem, jež protivy světla a stínu může účinně regulovati, jest umožněno upraviti usazování se obyvatelstva a různých jeho tříd, vytknouti individuelní potřeby jednotlivých částí a čtvrtí a zameziti hygienické přehmaty.

Jediné generelní plán zastavovací určí průmyslu a obchodu přesné cesty drah vodních, přístavů, železnic a hlavních nádraží, určí síť železniční, síť drah meziměstských, uličních a podzemních, vytkne plán cest a hlavní síť tepen obchodu.

Jenom generelní plán může vyrovnati sociální protivy, odděliti velký a malý průmysl a jako regulativ stavebního ruchu vyloučiti náhlé katastrofy mnoha set rodin.

Moment národní pak káže umožniti existenci a podporovati vzrůst každé rodiny i každého jednotlivce; jenom opatrnou předvídavostí lze paralysovati zhoubný vliv velkoměsta na budoucí generace a napomáhati tělesné zdatnosti proponováním nezastavitelných míst pro veřejná hřiště a cvičiště, stvořiti či udržeti parky, lesy a luka v dostatečné rozloze a projektovati nezastavitelný pás lesů a luk kolem Velké Prahy po vzoru vídeňském; reservovati místa pro nájem besídkových kolonií, jízdáren, léčebných zahrad a určiti místa zábav lidových, výstav a konečně hřbitovů a krematorií.

Lze předpokládati, že o to menší bude náklad na blázince, dispensáre a nemocnice, čím účelněji bude možno poskytnouti zdravý vzduch a pohyb vrstvám co nejširším.

A tu nastává povinnost, aby též zemské zákonodárství promluvilo své slovo.

Jest tu též otázka, zdali by reforma bytová neměla současně řešena býti, ať by se tak stalo založením nevýdělečných podnikatelských společností, pracujících s minimem procent, či pokračováním v Blücherově radikalismu úkolů moderních měst, konkurence obce a veřejné správy se soukromými podnikateli.

Při tom všem zůstává jasno, že jest nutno zachovati finanční rovnováhu.

A je-li třeba při tom všem součinnosti technika v míře vynikající, pak týká se jeho práce nejen prvních kroků k zaměření posavadních plání, nýbrž také posledního slova architektova, aby vytvořen byl umělecký celek; při pokračující specialisaci prací inženýrských nutno též hleděti k vytvoření technických sil uměleckých s pevným podkladem znalostí oboru ryze utilitárních.

Není snad o tom dnes sporu, že individuelní, krásná poloha Prahy nynější i budoucí žádá ruky umělce, konečná úprava celé budoucí Prahy, proražení mass velkými obchodními třídami a promenádami vyžaduje již nyní pozornosti; budouť žádané sumy v budoucnosti tím větší, čím méně budeme na ně již nyní mysliti.

Jestliže jest úkolem vytvořiti v budoucnosti velkoměsto nešablonovité a neuniformní, město umělecky stvořené a monumentálně rozvržené, pak jest již na čase budoucnost dnes neohroženě zpytovati.

Tak může se vyplniti přání, učiniti Prahu nikoli největším a nejbohatším, ale nejkrásnějším velkoměstem.

III.

Jest nutno skončiti positivními návrhy:

v první řadě jest třeba účinné popularisace aesthetiky měst, jež by napravila všeobecné poklesnutí aesthetického cítění v nejširších kruzích;

jest třeba poukázati k potřebě umělecké formy Prahy také v užším kruhu a uspořádati programový cyklus přednášek v odborném spolku a přesvědčiti se o životní síle myšlenky;

jest třeba vykonati všechny přípravné práce k veřejné soutěži, jež dle § 4. osnovy stavebního řádu vypsána býti má, zejména:

opatřiti všechny statistické výpočty o vzrůstu Prahy a jejího obyvatelstva a stanoviti poměr vzrůstu města k obyvatelstvu celého království a stanoviti přibližnou maximální rozlohu, s níž nutno počítati;

pořídíti vrstevnicové plány celého okršku se zakreslením všech důležitých stávajících nezměnitelných i změnitelných fakt;

pořídíti seznam veřejných prostranství, budov i památek, jenž dle § 33. osnovy má býti sdělán v době jednoho roku po vydání nového zákona;

připraviti se na vzrůstající agendu technické práce, zejména po stránce umělecké.

Konečně jest třeba až do vyřízení zdržeti se dalekosáhlejších projektů.

Věříme, že touha po úpravě krásnějšího života a již pouhá jeho naděje svede zástup obětavých mužů na úkolu, nad nějž zatím není velkolepějšího, na projektu, nad nějž není obtížnějšího.

Nachází doba, jak ukazuje příklad projektovaného Velkého Berlína, kdy bude nutno rozvoj velkých měst řešiti prakticky; chceme věřiti, že jsme na výši prozíravosti národohospodářské a umělecké a že plán Velké Prahy bude výrazem i potřeby i poesie.

O situaci pomníku sv. Václava.

Na Václavském náměstí stojí nyní již po několik týdnů lešení plátnem potažené, aby tak vyzkoušeno býti mohlo nejpřípadnější místo pro postavení sochy sv. Václava, která, Myslbekem modelovaná a firmou Bendelmajerovou v bronzi ulita, k definitivnímu umístění úplně jest připravena. Až do poslední doby zdálo se, že o umístění tohoto pomníku dávno již jest ujednáno,

ale jak vidíme, opak toho pravda a definitivní rozhodnutí myslíme bude ještě tvrdým oříškem pro vhodné rozluštění této otázky.

Původně po odstranění staré, málo umělecké sochy téhož světce z Václavského náměstí bylo ustanoveno, aby nová socha sv. Václava byla navržena v souvislosti s novou budovou musejní. Architekt musea umístil ji na to uprostřed monumentálního schodiště a byl také již v tom smyslu zde postaven kamenný podstavec příští sochy, který pak ale, když jinak o soše rozhodnuto, opět byl odstraněn.

Socha dle tohoto prvotního rozvrhu měla býti jen tak veliká, aby se hodila do rámce všech těch soch, které před museem stojí.

To se ovšem interesovaným činitelům nezamlouvalo; umělci přáli si při příležitosti sochy národního světce zvláště se vyznamenati a národním i hierarchickým kruhům zdálo se, že socha na schodišti postavená nebyla by na dosti čestném a význačném místě, zejména pak také, že by dobře ani procesím přístupna nebyla, ani u ní pobožnosti, tak jako tomu bylo při staré soše, pořádány býti nemohly.

Rozhodnutí, kam sochu postaviti, nestalo se ani při konkursu na návrh pomníku r. 1894, a dle toho co nyní vidíme, ani potom.

Konkurs tehdy jak známo vyzněl udělením prvních dvou cen, z nichž jedna připadla Schnirchovi, který pojal sv. Václava jako hrdinu národního, jenž přichází dle mythu s blanickým vojskem ohrožené vlasti ku pomoci; druhá Myslbekovi, který spokojil se s figurou bezvadně technicky provedenou, ale takovou, která by, jak se u nás říká, nikde nenarazila. Poslednímu bylo na to svěřeno definitivní provedení.

se v pevné důvěře k citu autorově a jeho věhlasu uměleckému. — Nynější překvapení resultuje za jedno z této důvěry a za druhé z jisté ledabylosti k uměleckým otázkám u nás vůbec.

Postavení pomníku na místo, kde nyní stojí lešení, málo komu se zamlouvá; proto navrhují se další rozmanitá místa jiná a to buď na náměstí samém, anebo i mimo ně.

Tak někteří navrhují místo až dole při Můstku a přejí si zde rozšíření náměstí o některé domy; což ovšem vzhledem k obrovskému nákladu možno nebude. — Jiní vracejí se k místu nad Marianskou ulicí a ještě jiní uvažují, zdali by se přece jen nedal celý motiv fontany před museem na pomník sv. Václava přetvořiti.

Z míst mimo náměstí odporoučel arch. Dryák čelo městského parku u musea, tam asi, kde je domek potravní daně; mimo to jiní navrhují postaviti pomník na náměstí hradčanské před park, mezi palác arcibiskupský a Schwarcenberský; anebo umístiti pomník před hrad na terasu, u které nyní stojí socha sv. Václava od Vosmíka, tak že by znamenitě zde dominoval příchodu na hrad.

Co se týče snah, postaviti pomník na Václavské náměstí, a bude asi mnoho těch, kteří se původní myšlenky odůvodněně nechtějí zříci, máme za nutno uvésti, že bude asi těžko vhodně a s dokonalým výsledkem jej na náměstí disponovati.

Již před lety, kdy jednalo se v samých začátcích o postavení pomníku Husova na dolejším konci náměstí Václavského, vyslovil se výtvarný odbor Umělecké besedy, že proti místu mluví silná křižovatka komunikační, nejvíce však, že pomník a zejména postava Husova byla by téměř vždy proti slunci, tedy v nanejvýš nepříhodném osvětlení. To platí nyní i o soše sv. Václava, a

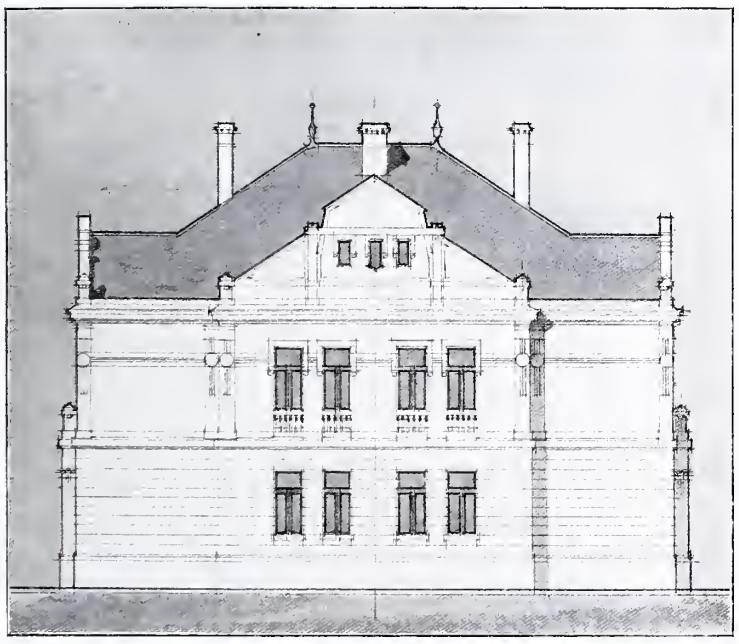

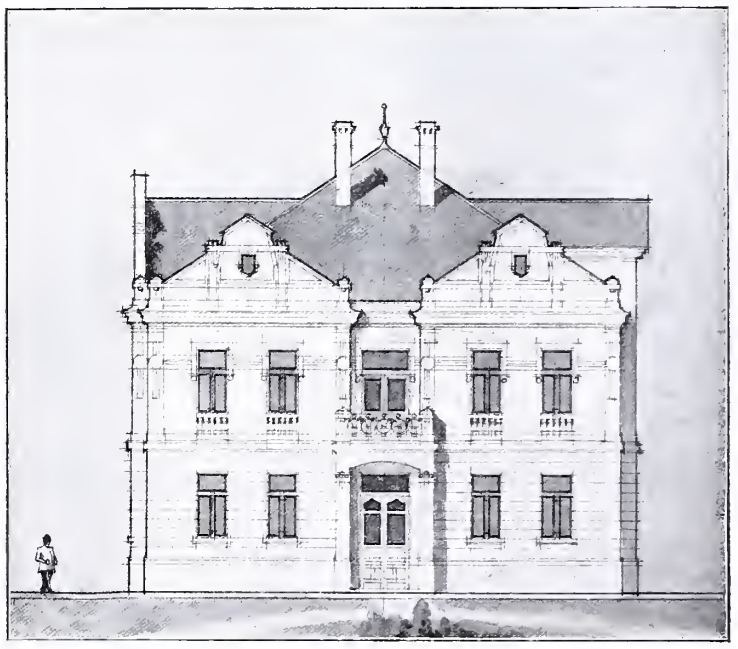

Podoba sochy, její velikost a neméně celý útvar pomníku doznával však i po konkurenci nejrozmanitějších změn. Počátečně nebylo na pomníku jiných figur, než sama socha sv. Václava, potom obstavena šesti českými patrony kol podstavce; z nich zůstali zde na konec definitivně čtyři.

O architektonické vybudování pomníku požádal Myslbek nejprve arch. Ohmanna, který měl úmysl postaviti sochu na náměstí něco nad Marianskou ulicí a koncipoval podstavec úzký, nadmíru vysoký (15 *m*). Když se v této věci s Myslbekem rozešel, pověřen byl návrhem podstavce arch. Dryák, dle jehož disposic postaveno také nyní lešení na zkoušku.

Během všeho jednání a tvoření nedošlo k jakéholiv zkoušce stran velikosti pomníku, ani stran umístění jeho na náměstí; vše stanovilo a zařizovalo

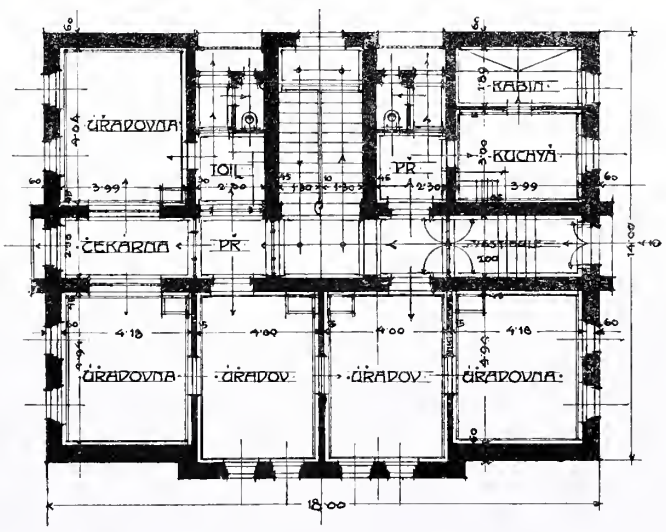

Úřední domek firmy Orenstein a Koppel v Libni.
Arch. Ant. Kříván ek.

na kterémkoliv místě náměstí, kteréž má směr od severu k jihu.

Náměstí nehodí se k postavení pomníku, zejména velikého pomníku i z jiných příčin. Není zde klidného místa, jež k postavení uměleckého díla jako nevyhnutelná podmínka žádána býti musí.

Náměstí uvedené přeměnilo se během posledních let v nejpřednější pražskou komunikační tepnu, v ulici, která po celé šířce jest v akci, ba která nemá ani cítění střední podélné osy. Proudy lidstva křížem krážem honí se po něm a tento shon, jak jest i velkoměstsky žádoucí, sníží a zničí veškeren umělecký a esthetický požitek z díla zde postaveného.

Avšak i ve starší době nebylo pokládáno Václavské náměstí za místo pro pomníky zvláště vhodné. Proto sem přišly během časů a století jen

dva docela nepatrné pomníky, sv. Jana při ulici Marianské a sv. Václava při ulici Jindřišské, které uliční komunikaci nijak nemohla býti na překážku — a neslyšeli jsme také, že by byla buď doba barokní, nebo renaissanční či ještě starší něco rozměrnějšího a významnějšího pro toto náměstí zamýšlela, ač tolik pomníků na rozličná místa v Praze postavila.

Ano ani doba probuzení neměla pokud víme úmyslu sem cosi zvláště závažného postaviti — ovšem možno také z důvodu, že nebylo prostředků.

Pomník rozměrů jak je dává prozatimné lešení bude na Václavském náměstí vždy barierou rozdělující náměstí a jeho monumentální podélnou osu velice poškozující, a to tím více, čím blíže by postaven byl k dolejšímu konci, a tím méně, čím blíže posunut k museu. Před touto monumentální budovou nalezl by snad pomník žádoucí klidné místo a neváháme vysloviti náhled, že ve spojeni s touto budovou bylo by snad nejspíše možné, velkolepé a umělecké vyřešení — avšak padly by tu za oběť sochy Čech, Moravy a Slezska a vůbec celé nynější rozluštění rampy, schodiště i fontany.

Ze všeho plyne, že každá pro úpravu města závažná záležitost má býti dobře zkoušena a všestranně připravována, aby nedošlo v koncích k nemilým překvapením, které jsou s to celou původní myšlénku zvrhnouti.

Nás v Praze netrudí jen uvedený pomník, stejně zbahněna jest i akce pomníku Husova a o málo lépe stojí to s pomníkem Palackého, avšak nejen tyto nýbrž i ty regulační a upravovací záležitosti, které v Praze od let se vyřizují málo případným způsobem, způsobí jednou našemu městu mnoho škod a výsměchu, ale káže se hluchým zdém, když se žádá, aby každá podobná věc byla náležitě a veřejně projednávána a zejména i po umělecké stránce úpravy města respektována. *J. K.*

Soutěž na situační plán „Jubilejní výstavy pražského komorního obvodu r. 1908".

Arch. prof. Rudolf Kříženecký. — I. cena. — Tab. č. 1., 2., 3. a 4.

Budovy pro jednotlivé třídy navrženy v takovém profilu, aby se daly lacino pořiditi; proto voleno základní rozpnutí max. 15 *m* a to provedeno jen u vstupních lodí. Dále použito trojlodního profilu v celkovém rozpnutí 15 *m* a traktů jednoduchých o rozpnutí 10 *m*. Veškeré budovy konstruovány jsou ze dřeva, čelní strany potaženy plátnem a malovány. Pouze budova pro třídu XII. (Drahokamy a drahokovy) navržena v armovaném betonu. K docílení representativnějšího dojmu předloženy některým budovám otevřené předsíně.

V hořejší části výstaviště ukončen byl prospekt rovnoběžný s palácem průmyslovým velkou budovou a získána tím nová promenáda ukončená na straně jižní pavillonem města Prahy. Ostatní budovy v této hořejší partii výstaviště seskupeny tak, že možno jest upraviti mezi nimi krátké kryté přechody a že tvoří vně větší prostranství, z nichž jedno (vedle kotelny a budovy pro hospodářské stroje) slouží k postavení volných strojů, druhé tvoří monumentálně upravené náměstí na pravo od bývalého průmyslového paláce.

V dolejší partii výstaviště seskupeny všechny budovy výstavní kolem velkého náměstí a spojeny opět mezi sebou a s budovami prvními krytými přechody. Na náměstí navrženo na straně jižní Variété, uprostřed pak promenáda s hudebním pavillonem.

Divadlo, na principu Wagnerově sestrojené, situováno blíže východu západního a spojeno s bazarem širokou promenádou. Ve směru hlavní stoky kanalisační projektována široká promenáda s řadou pavillonů, vedoucí kolem závodiště do dětského koutka. Rozdělení jednotlivých tříd a umístění restaurací, kaváren, ochutnáváren etc., jakož i garderob, klosetů, strážnic etc., patrno jest z plánu. Po obou stranách fontainy upraveno schodiště; fontaina sama v hořejší své části přestavena.

Čekárny tramwayové navrženy jsou tři. Vzhledem k projektované odbočce tramwayové k restauraci Bukovského proměněna bývalá stanice hasičská v čekárnu a představena před ní úplně krytá chodba podél kolejí. Podobná chodba, ale kratší, projektována vedle východu na levo od hrany výstavní. Třetí nalezá se při stanici tramwayové do Holešovic vedoucí. Doporučovalo by se vésti koleje až za restauraci Bukovského, aby bylo možno i při východu hlavní aleje upraviti stanici.

Budova c. k. české polykliniky v Praze-II.

Návrh arch. a stavitele M. Blechy. — Tab. č. 5.

Dům »České polykliniky« majetek manželů Kheilových v ulici Myslíkově v Praze-II. čp. 208.

Budova řešena pro účely shora uvedeného ústavu; obsahuje však v přízemí čtyři krámy.

Zařízení provedeno dle přání lékařského moderně a co nejúčelněji.

Podlahy dolementové provedeny jsou ve všech sálech, v operačním provedena pouze podlaha terracová s odpadem.

Osvětlení zavedeno elektrické, avšak vedle toho zaveden plyn k účelům technickým.

Nátěry v jednotlivých sálech jsou emailové. Trnoží ve schodišti opatřeno nátěrem »Facadinu«, vynálezem to p. ing. Weidenhofera.

Úřední domek
při továrně firmy „Orenstein a Koppel" v Libni.

Arch. Antonín Křivánek.

Pro úřednictvo továrny na polní dráhy firmy Orenstein a Koppel postaven stavitelem J. Krištofem dle návrhu arch. A. Křivánka dům, který dle daného programu obsahuje v přízemí úřadovny a byt sluhy a v I. patře dva byty pro úředníky.

BIBLIOGRAFIE.

»Cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli mějme všickni rovnou!«

„Styl" měsíčník pro architekturu, uměl. řemesla a aesthetiku měst. Vydává spolek um. »Manes«. Redakcí Zd. Wirtha.

České poměry časem rozvinuly se tou měrou, že sneseme bez újmy dva umělecké časopisy pro pěstování architektury. Jsoucnost nového českého listu, věnovanému těmže otázkám — byť dělo se tak z různých hledisek — jest vždy důkazem rozšíření i zmohutnění společnosti české a literatury její.

Způsob, kterým se však »Styl« uvádí v tento svět, nelze nazvati šťastným. V prvém čísle už jest zásadních rozporů mezi kredem, hlásaným úvodem, a praxí, prováděnou v listě.

V onom hodně vlastenčení — v tomto zeje cizota.

»Styl«! — Jak opatrnicky zvolen tu nečeský název pro český list; snad aby český titul nebyl překážkou expertu do ciziny.

V úvodu se hlásá: Chceme prováděti všecky své úkoly se stálým zřetelem k vypěstění domácího rázovitého umění z domácí půdy vyrostlého — a v listě pak uvádějí se jako vzory holé činžáky z Berlína, Kodaně, Stokholmu a z Prahy, krom jednoho barokního domu, průčelí ve slohu vídeňské Wagnerovské secesse.

Z prvního čísla však nechceme usuzovati na úmyslný system; snad se stalo to na začátek z nedostatku vhodných obrázků . . . .

Bylo by českému umění architektonickému na prospěch, kdyby »Styl« na dále přidržel se nejen slovy ale i skutky zásady, již si v čelo vložil a kterou »Architektonický Obzor« od svého založení hájí. *A. C.*

NEKROLOG.

Antonín **Rosenberg** c. k. v. stav. rada a přednosta odboru pro pozemní stavby při místodržitelství ve v. zemřel dne 25. prosince 1907 v stáří 74 roků. Po absolvování vídeňské techniky vstoupil jako elev. k c. k. místodržitelství v Praze, kdež setrval téměř 45 roků, dosáhnuv nejvyššího stupně úřadu, jenž mu jako technikovi byl dosažitelným. Z budov veřejných, které navrhoval a jichž stavbu vedl, sluší uvésti zejmena budovu vyšší realky v Ječné ulici, gymnasia v Truhlářské ulici, průmyslovou školu v ul. Kar. Světlé, gymnasium v Křemencové ul. a v. j. Žádná z těchto budov nevyniká jako dílo architektonické, mnohá z nich však má vhodné vnitřní rozdělení. Zesnulý byl po leta předsedou komise pro zkoušky stavitelů a členem mnoha odborných spolků. Členem »Spolku arch. a inž. v král. Českém« byl od r. 1866; byl tudíž z nejstarších jeho členů.

Redaktoři: Prof. A. ČECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá pro »Architektonický Obzor«: A. ČECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 2.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 5. ÚNORA 1908.

Z minulosti kostela sv. Jindřicha v Praze, na Novém městě pražském.

Přednesl ve Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 8. listopadu 1907 Jan Herain, konservator.

Karel IV. po svém zvolení r. 1346 za císaře německého obíral se velkolepými plány dynastickými, chtěl v střední Evropě založiti velký stát, jehož středem by byly země koruny české, a při jeho potomstvu aby zůstalo císařství německé. Za tím účelem učinil Prahu svým sídelním městem a pomýšlel ji učiniti centrem Evropy, a poněvadž se mu Praha tehdejší zdála býti malou, přikročil ihned k jejímu rozšíření.

Dne 8. března 1348 vydal zakládací listinu o založení Nového města pražského, dle které mělo se ihned přistoupiti k rozšíření Prahy před hradbami Starého města pražského na pozemcích od Poříče až ku Vyšehradu.

Do obvodu toho zabráno několik vesniček, jako: vesnice Poříč u sv. Petra, Chudobice v okolí dnešní Marianské ulice, vesnička na Rybníčku blíže sv. Štěpána, Opatovice v okolí sv. Vojtěcha, na Zderaze a Podskalí.

Půdu, kde byla pole mezi těmito vesnicemi, na svůj náklad skoupil od tehdejších majitelů a na těchto prostranstvích rozvrhl široké ulice a náměstí, tam ale, kde byly vesničky, ty ponechal s jejich úzkými klikatými uličkami, jichž většina se udržela ve čtvrti Podskalské a sv.-Vojtěšské až do naší doby.

Nejvíce půdy měl tehdá řád křižovníků s červenou hvězdou (u Karlova mostu na Starém městě), jemuž patřila většina tehdejších polí od Poříče až k sv. Štěpánu.

Karel IV. položil základní kámen ku stavbě Nového města pražského dne 26. března r. 1348, počav stavěti městské hradby a brány od Vyšehradu k Pořící a stavěl je s takovým chvatem, že již r. 1350, tedy ve třech letech, byl s nimi hotov.

Staveniště rozprodával od komisařů k tomu zřízených a sice velmi lacino, tak jak půdu tu sám získal, avšak nařídil, aby každý, kdo staveniště koupí, ihned za jeden měsíc počal stavěti a v 18 měsících aby stavbu dokončil.

Stavby nové osvobodil na dvanácte let ode všech daní a zároveň nařídil, aby nikdo nesměl zadlužiti dům přes polovici jeho ceny.

Každý, kdo koupil staveniště, musel sám stavět a nesměl jinému prodat staveniště, což bylo zajisté moudré nařízení, aby staveniště od spekulantů nebyla skupována a jich cena nepřiměřeně do výše vyháněna.

Stavěno nejvíce na dolejším Novém městě blíže hradeb Starého města a na cestě od Perštýnu k Vyšehradu, a to s takovou rychlostí, že již r. 1377, tudíž za 29 let, bylo vystavěno celé město v počtu as 1400 domů.

Většinou stavěny domy patrové a něco méně dvoupatrové a to ještě celkem méně nákladně, jak uvnitř tak zvenčí ve façadě; bylať toho příčina to neblahé nařízení, že se stavbou se musí hned počíti a v půldruhém létě skončiti.

Na Starém městě pražském máme dosud dosti zbytků gotických staveb ze 14. stol., zejména gotické klenby do kamenných kružeb, ale na Novém městě u domů jsme ani před 30 lety — než se Praha nynější přetvořovala — žádných nikdy neviděli.

Bylo přirozeno, že Karel IV. musel pomýšleti na to, aby v nově založeném městě byly také postaveny farní kostely a dle tehdejšího nazírání také i kláštery.

Poněvadž na Poříči již od konce XII. stol. stál kostel sv. Petra a Pavla, nařídil Karel IV. postaviti při malé vísce v Chudobicích nový farní kostel, jenž zasvěcen sv. Jindřichu, a při vísce na Rybníčku postaven farní kostel sv. Štěpána; oba na půdě kláštera křižovníků s červenou hvězdou.

Na odlehlých částech Nového města založeny klášterní chrámy v Emausích, Karlov, sv. Kateřiny a P. Marie ve Slupech, aby tato mrtvá místa stala se živějšími.

Nový farní kostel založen ještě r. 1348 a již r. 1351 z jara vysvěcen ku cti sv. Jindřichu a sv. Kunhutě; na tehdejší dobu to byl krátký čas, za který kostel ten byl vystavěn, ovšem také dle toho vypadl dosti jednoduše a nenákladně.

Stavba jeho padá do doby, kdy byl velmistrem řádu křižovnického s červenou hvězdou Jindřich, z panského rodu Vratislavů.

Kostel tudíž zasvěcen na jméno velmistra z řádu křižovnického, ale také zároveň na jméno děda Karla IV., jenž slul také Jindřich.

Kostel sv. Jindřicha jest třílodní a zároveň stejnolodní (mající klenby všech tří lodí v stejné výšce) a nepozbyl mnoho ze své původnosti, vyjímaje ztrátu kružeb okenních a profilaci pilířů, podporujících klenbu hlavní lodi.

Věž kostela založena v pravé lodi, v jihozápadním koutě, a dle slabě vytvořeného pilíře této věže, jak jej vidíme v kostele, nepomýšlelo se věž stavěti vysokou.

Dokončení věže kostelní stalo se asi dosti pozdě, soudíme tak dle profilování malých okének dole ve věži, i velkého okenního otvoru v nejhořejší části věže; tvary otvorů okenních jsou velice pozdně gotické, klademe je do konce XV. stol., ale ještě spíše do počátku XVI. věku, na což velký zvon z r. 1518 by ukazoval. Střecha na této věži byla vysoká, sedlová, jako jest na obou mosteckých věžích Karlova mostu, jak rytina pohledu na Prahu z r. 1562 dosvědčuje.

Za velkého větru dne 19. února 1756 spadla horní část krovu věže, načež následujícího roku dostala nová střecha cibulovitý tvar, jaký až dosud má.

Prvotní střecha krovu na třílodním kostele byla původně zajisté sedlová a jako obyčejně velmi vysoká; po nějakém požáru v první polovici XVI. stol. obnoven krov na kostele se štíhlou stanovou střechou, jejíž střed nesl lucernovitou věžičku, jež vysoko se pnula, končíc v báň s ozářeným sluncem. Na západní straně kostela, kde jest hlavní vchod, byl zděný štít s křížem, jenž roku 1612 větrem shozen, avšak r. 1613 zase nově postaven byl.

Tento tvar stanové střechy vidíme v městském museu na pohledu Prahy z r. 1562, 1606, 1685 a r. 1730. Pro tuto střechu horujeme a zasazujeme se nyní, aby při nastávající obnově krovu kostelního byl tento staročeský ráz stanové střechy znovu zřízen, tak jak stával až do r. 1745, kdy dne 5. července od blesku zapálený stanový krov za své vzal a již více v této formě obnoven nebyl. Ve spadlé báni se shořelého krovu objevena dlouhá píseň vyličující porážku Němců od Husitů u Oustí r. 1426. Navrátilův popis kostela sv. Jindřicha z r. 1869 tuto píseň celou vypisuje. Stanový ráz střech jest původu ryze českého stavitelství, v Německu jej na kostelích nenalézáme, proč bychom tudíž jej tam neobnovovali, kde již dříve na kostelích byl a rytinami jest dokázán!

První stavitel, jenž stanový krov sestrojil, byl bakalář a stavitel Matěj Rejsek z Prostějova, který sklenuv vysoký kůr presbytáře kostela sv. Barbory v Kutné Hoře r. 1499, asi o rok dříve postavil stanovou střechu nad klenbou touto, načež úmrtím Rejskovým r. 1506 další stavba hlavní lodi zastavena.

Od r. 1512 do 1534 budoval dále Benedikt Ried čili Beneš Lounský a od r. 1534—1547 mistr Mikuláš, jenž hlavní loď

sklenul a další druhou a pak třetí stanovou střechu dle postupu klenby na hlavní loď kostela sv. Barbory dle vzoru Rejskova postavil.

Vyplynul tudíž tento tvar střechy z praktické potřeby, neb kdyby byl Rejsek na část dohotoveného kostela postavil obvyklou sedlovou střechu, byl by nucen býval proti nedokončené části kostela dáti prkenný štít, jenž oproti silným větrům špatně čeliti mohl.

(Dokončení příště.)

Soutěžný návrh situačního plánu pro jub. výstavu 1908.

Stav. rada Ant. Wiehl v Praze. — II. cena. — Tab. č. 6. a 7.

Základní myšlenkou situačního plánu bylo, vésti celou výstavou okružní hlavní cestu tak, aby se dotýkala téměř všech čelnějších pavillonů, a aby návštěvník, ubíraje se jí, nepřehlédl ani těch budov od vchodu vzdálenějších.

V dolejší části jest směr její celkem dán stávající cestou pro jezdce.

Další snaha směřovala k tomu, aby i dolejší polovina nezůstala popelkou, jak zpravidla se dělo, a proto založen tam jakýsi společenský střed, — onen prostranný rondel, vroubený krytou pergolou s ochutnavárnami, v jehož středu se nalézá hudební pavillon.

Důležitou a nutnou zdála se projektantovi taktéž důkladná změna dosavadního prostoru, rozkládajícího se mezi hlavním vchodem a palácem, v takovém směru, aby se stal skutečně representačním.

Nikdy jím nebyl, nyní ale dokonce ne, prosaicky tlačí se k paláci se všech stran prostě — jen hostince!

Hned při vstoupení do výstavy vadí vůbec tomuto hlavnímu prospektu především okolnost, že chybí jakýkoliv architektonický přechod mezi stávajícími budovami uměleckou a lapidariem k paláci.

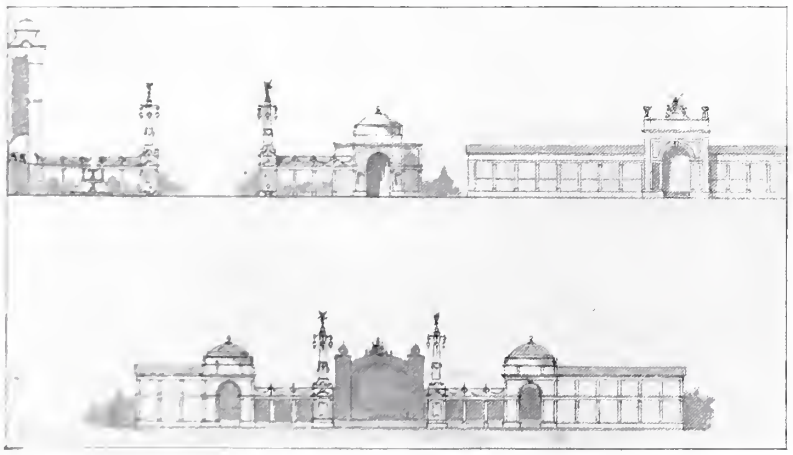

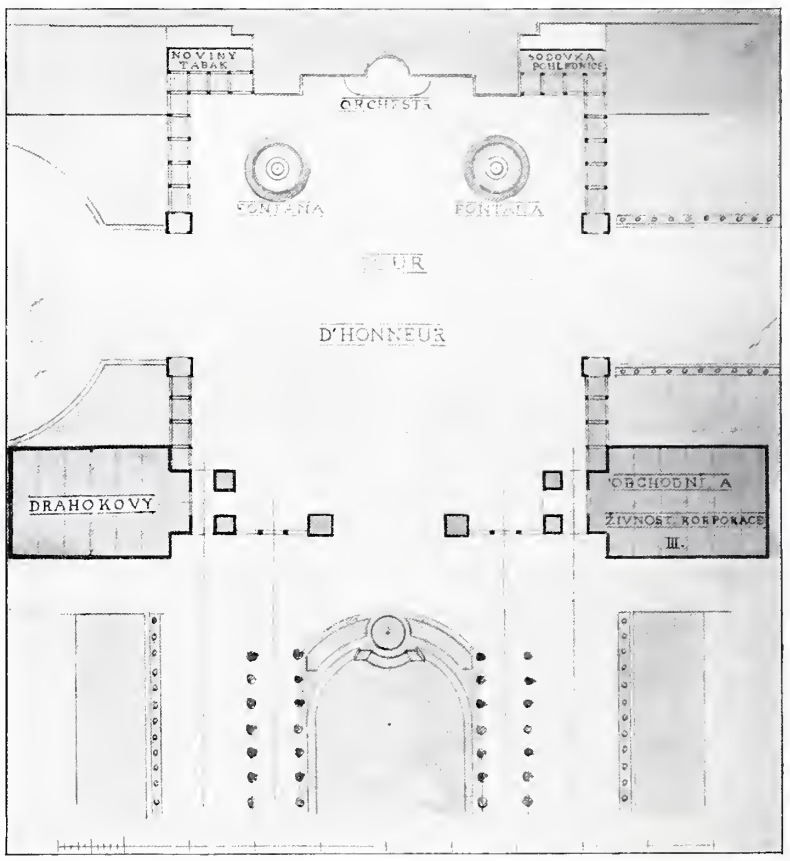

Soutěžný návrh situačního plánu jub. výstavy 1908. — Čestný dvůr.
Stav. rada A. Wiehl. — II. cena.

Proto navržen v mezeře té čestný dvůr.

On má tvořiti s použitím bran a pilonů onen architektonický přechod, má sám o sobě zvýšit důležitost a význam hlavního vstupu, má zakrýti blízké hostince, v arkádách jej obklopující, má i poskytnout hudbě naslouchajícímu obecenstvu před sluncem a deštěm ochranu.

Hudební pavillon samozřejmě musel být se svého dosavadního místa odstraněn, zakrýváť nepěkně, ano rušivě hlavní portál paláce.

Umístění orchestru do apsidy, která za balkonem snadno se zříditi a případně vélem neb baldachinem bohatě vyzdobiti dá, zdálo se nejpřiměřenějším. I za deštivého počasí by se hudbě naslouchati mohlo uvnitř paláce.

Celkové řešení hořejšího oddílu výstavy, poněvadž se tam nalézá málo stromoví, pohybuje se v mezích přísnějšího uspořádání, naproti tomu dole, za alejemi, kde nutno šetřiti co nejvíce nahodile roztroušených skupin stromů a jim se vyhýbati, bylo třeba, jmenovitě u některých velkých pavillonů článkovati nepravidelně půdorysy, zkrátka hleděti docíliti spíše dojem malebný, než monumentální.

Další snahou bylo, docíliti co nejvíce působících prospektů.

Rondel v pokračování přiléhá k prostoru obdélníkovému a má sloužiti k provozování kinematografických produkcí večerních.

Místo ono voleno jest úmyslně opodál hostinců a živých promenád, aby nutné osvětlení těchto nerušilo.

Projekční plocha jest myšlena nad vchodem pavillonu obchodu a ve fasádě označena písmenou *A*; k osvětlování navržen ve středu auditoria malý maják.

Dlužno zmíniti se o některých podrobnostech.

Téměř každý návštěvník pociťuje, někdy dosti záhy, touhu po odpočinku. Nenalézá zpravidla, než židle u hudby v tlačenici lidí. Proto navrhuje projektant dvoje stibadia, z nichž jedno nad svahem v místech nynějšího hostince »na Větrníku« s pěkným rozhledem až na druhý břeh Vltavy a na celou dolejší čásť výstavy, druhé poblíž pavillonu pro textilie v osamělém rondelu, velkými stinnými stromy obklopeném. I nympheum pod velkým schodištěm navržené skýtalo by, jmenovitě za letního vedra, hledaný klid a chládek.

Neméně bude čítárna na tichém místě projektovaná mnohému vítána.

O umístění některých pavillonů několik slov:

K bývalé retrospektivě jest přičleněn pavillon pro kamenictví a keramiku proto, poněvadž jest účelu lapidaria, nyní tam umístěného, nejbližší.

Proto se navrhuje dvůr s arkádami, kdež by se mohly některé výrobky nekrytě, neb polokrytě bez závady vystavovati.

Kdyby zůstal přístavek státi, lze jej stejně výhodně k účelům lapidaria používati.

Vraceje se k čestnému dvoru, poznamenává projektant, že v ose k plzeňské restauraci navrhl pavillon, hlavně proto, aby důstojněji zakončil velký prospekt příčný, než onou restaurací, budovou to příliš střízlivou.

Pavillon může býti sice jen malý, proto nutno však použít u něho mohutného průčelního architektonického motivu.

Sloužiti má denním produkcím kinematografickým.

Jelikož se však proslýchá, že obec Pražská by vystavěla pro své účely zvláštní pavillon, bude-li jí vyhrazeno důstojné místo, mohlo by se v případě tom významné místo ono postoupiti obci, kdežto pavillon kinematografický by se přeložil třeba dolů, mezi podniky zábavné.

Vypisujíc konkurs, komise zcela správně vyslovila pochybnost o možnosti nalézti bez velkého porušení stromoví místa pro hry sportovní.

Ony nabyly poslední dobou značné přítažlivosti a mohly by se státi pro podnik výstavní velmi užitečnými.

Podařilo se, najíti místo mimo výstavu, nyní neupravené v polozasypaném rameni Vltavy.

Zdá se, že by nebylo nesnadno průběhem roku zasypání urychlit, násyp nemusel by sáhat právě do niveau vysoké vody.

Vítáno by bylo zajisté reservovati větší část parku k osvěžení návštěvníků, jež stalo se pokud bylo možno. Litovati pouze jest, že plocha výstavní nemá přirozeného vodstva, které každé zahradnické úpravě půvabu dodává, jenž ničím nahraditi se nedá.

Proto hleděl projektant aspoň umělými nádržkami a fontanami nedostatek ten aspoň částečně zmírniti.

Místo pro seřaďování povozů dalo se bez obtíže rozšířit, aniž bylo proto nutno hlavní bránu odstraniti, naopak brána nechť stará, neb pozměněná neb jiná nová jest přímo nezbytným požadavkem estetickým.

Návrh radnice na Opočně.

Arch. Lad. Skřivánek ve Vídni. — Tab. č. 8.

Z nákresů jest patrna snaha navrhovatele této skrovné veřejné stavby, dodati jí při vší jednoduchosti rázu budovy veřejné. Stavba tato byla v prosinci m. r. dokončena a účelu svému odevzdána.

Adaptace domu pro spořitelnu a záložensky ústav ve Zbraslavi.

Stavitelé bratří V. a F. Kavalírové v Praze. — Tab. č. 9.

Rostoucí klientela nedávno založeného spořitelního a záloženského ústavu ve Zbraslavi vyvolala potřebu zabývati se otázkou vlastních, účelu peněžního ústavu odpovídajících místností.

Na význačném místě náměstí zbraslavského zakoupen starý jednopatrový dům, zevnějškem sice chudý, v jádře ale dosud úplně zachovaný, s prostorným dvorem a krásnou, hluboko do zadu jdoucí zahradou.

Vhodnou úpravou vnitřku získány v přízemí pro ústav potřebné místnosti jako: čekárna, úřadovna, zasedací síň a byt sluhy, v I. patře byty ku pronajmutí.

Chudičké a nevzhledné průčelí bylo ovšem nutno nahraditi novým účelu ústavu odpovídajícím. — Výprava jeho omezena na nejnutnější.

Soutěžný návrh obecné a měšťanské školy v Pecce.

Arch. J. Neterda, t. č. v Drážďanech. — I. cena. — Tab. č. 10.

Návrh tento získal mezi 15 soutěžícími návrhy prvé ceny výrokem znalecké poroty, jež sestávala z c. k. vrchního inženýra J. Schweizera z Jičína a stavitelů J. Jihlavce z Hradce Král. a F. Volfa z Nové Paky.

V odůvodnění praví porota, že návrh arch. J. Neterdy »nejvíce vyhovuje stavebnímu programu, vykazuje při nepříznivých daných poměrech místních nejúčelnější a předpisům nejlépe odpovídající rozdělení a přístup světla a vzduchu nejpříznivěji řeší«.

Provedení definitivních plánů troufal si převzíti na základě návrhů I. cenou poctěných člen poroty, stavitel J. Jihlavec.

Jednání toho druhu jest nekollegialní a na našem bodrém venkově (i v městech) opakuje se tak často, že stává se pravidlem: Obec, či sbor vypíše si soutěž na věc, kterou buď místní veličiny nedovedou, neb o kterou nemohou se shodnouti; ceny se vypíšou malé, často až směšně skrovné v poměru k nákladu budovy. Soutěž přinese řešení; ale provedení plánů i dozor shrábnou místní odborníci.

Tímto postupem jsou soutěže tak diskreditovány, že již málo vážných odborníků se jich nyní zúčastňuje. Náprava bude zjednána, až zjevy takové, jak v Pecce se stalo, nebudou pro charakternost kollegů možné a až umělci budou solidární v odporu proti vykořisťování myšlenek svých návrhů.

NEKROLOG.

Architekt **Rudolf Štech** zemřel dne 3. ledna v Plzni, skončiv dobrovolně zápas o existenci, který od útlého mládí úporně byl vedl po celý život.

Narodil se r. 1858 v Panenské Týnici u Slaného. Pocházel z rodiny, z které vyšla řada osvědčených stavitelů; i Štechův otec byl stavitel. V Lounech, když byl vystudoval reálku, vyučil se řemeslu zednickému, pracoval pak v kancelářích svých strýců stavitelů Tomáše a Františka Štecha a měl dozor ku stavbám jimi prováděným. Na základě této praktické průpravy studoval pak s výborným prospěchem odbor architektury na technice v Praze a na akademii ve Vídni. Na to přijat byl do kanceláře architekta Schuhmachera, stavitele s rozsáhlou praxí a ve Vídni velmi hledaného. Schuhmacher poznal ve Štechovi záhy muže mimořádně talentovaného a pracovníka spolehlivého i vytrvalého a svěřoval mu důležité práce i návrhy.

Vyzbrojen všestrannou praxí složil v Praze zkoušku stavitelskou a započal samostatnou činnost stavitelskou ve Slaném — »bez peněz a bez zakázek« — jak sám s humorem těchto krušných počátků vzpomínal. Svojí schopností, snaživostí a solidností získal si zde v brzku náklonnost všeobecnou a místním poměrům odpovídající zaměstnání. Poměry tyto byly však pro činorodost Štechovu příliš omezeny.

V roce 1889 přesídlil do Plzně, když mu zde byla zadána stavba synagogy. Velké této úlohy podjal se s láskou a s vrozenou mu horlivostí,

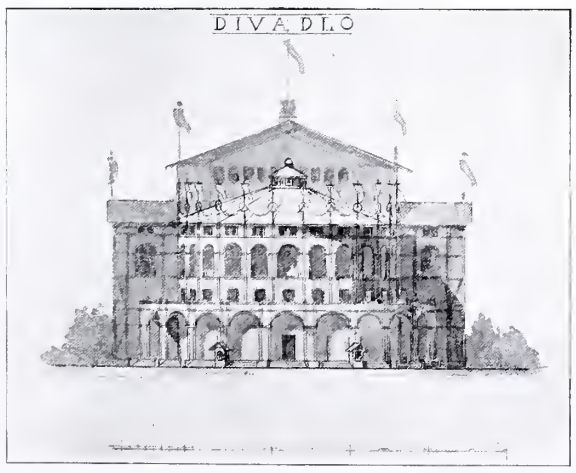

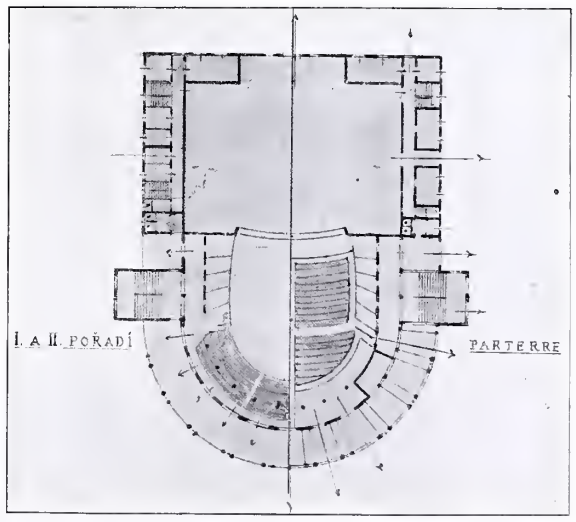

Soutěžný návrh situačního plánu jubilejní výstavy 1908. — Divadlo.
Stav. rada A. Wiehl — II. cena

a je v nemalé míře jeho zásluhou, že stavba po stránce slohové i konstruktivní zdařile byla provedena.

Na to postavil v Plzni mimo velký počet budov soukromých řadu velkých budov veřejných, a sice: c. k. ředitelství stát. drah, c. k. hlavní poštu, společenský pivovar a centrální nádraží. Dle vlastních návrhů vystavěl pivovar v Křimicích, hôtel Dvořákův v Písku, sklárny v Holejšově a u Teplic a Sokolovnu v Klatovech, kdež dle jeho návrhu postaven též okresní dům a spořitelna s museem. Vypracoval projekt na pivovar Länderbanky v Plzni. Restauroval chrám v Domažlicích a gotický chrám ve Vodňanech, kdež obnovu maleb a návrh malby oken provedl mistr Aleš. Na sklonku života slíbeno mu provádění chystané opravy radnice plzeňské — jediná to zakázka, již obec ta mu zadala.

Na základě mnohostranných zkušeností, jichž nabyl návrhy a provedením značného počtu domů obytných, zavedl architekt Štech originální

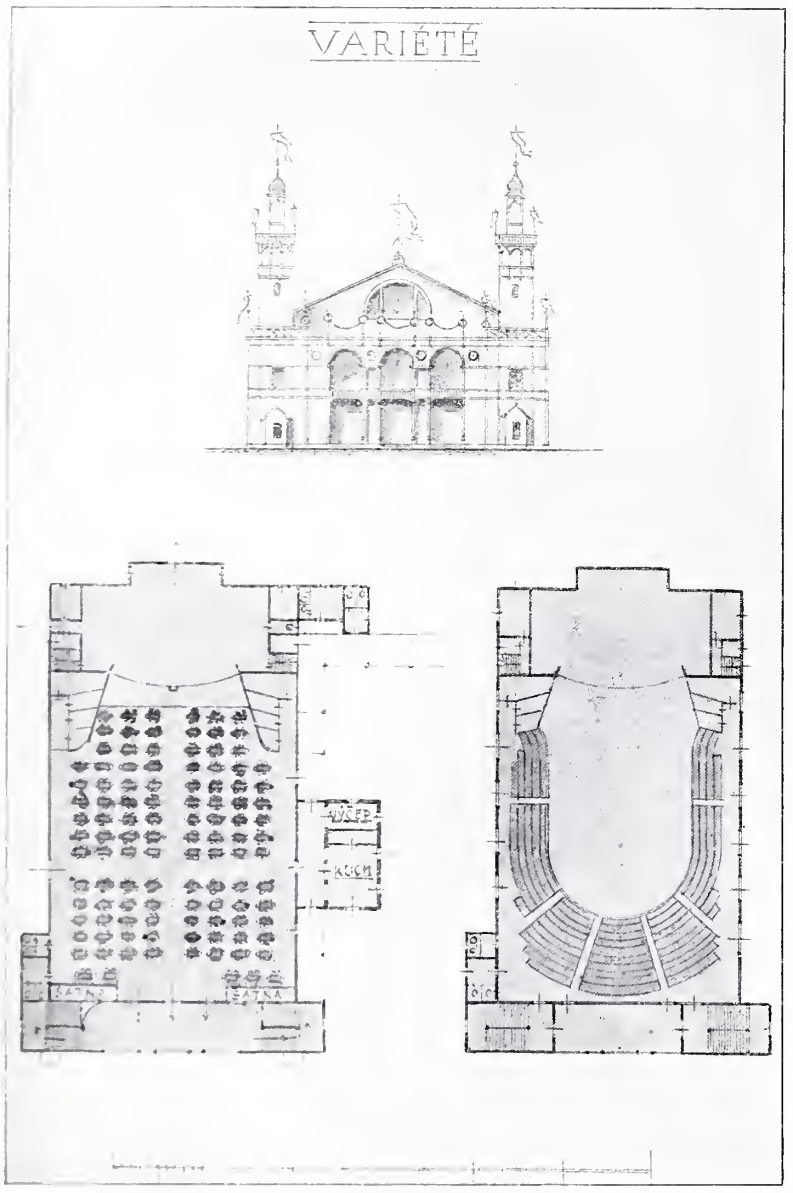

Soutěžný návrh situačního plánu jubilejní výstavy 1908. — Variété.
Stav. rada A. Wiehl. — II. cena.

typ půdorysu plzeňského nájemného domu. Tento půdorys měl tolik výhod, byl místním potřebám tak přizpůsoben a tak promyšlen, že přijat byl za vzor, a lze říci, že od té doby jiného půdorysu pro běžný řadový dům v Plzni téměř užito nebylo. Vůči půdorysu pražskému má veliké výhody. Přímo osvětlené a přímo větrané veškeré příslušenství bytu mimo koupelnu, která sice nepřímo ale výhodně osvětlena jest ze schodiště; místnosti obytné tvoří nedělený celek; půdorys nemá světlíku. U větších bytů připojuje se k tomuto půdorysu vhodně zasklená veranda, pro velké a zcelené zahrady a dvory bloků jako stvořená. Celé čtvrti nové Plzně mají toto dělení.

Veškeré stavby Štechem navržené svědčí o uměleckém citu původce architekta. Se zálibou a s plným zdarem používal české renaissance a figurálními sgraffity po většině barevnými, jichž návrhy i provedení svěřoval vždy umělcům, kteří nalézali v něm obětavého a štědrého podporovatele. Z těchto prací budtež zvláště uvedeny: Glasrovy domy s Alešovými vlysy »obležení Plzně« a »výroční trh Plzeňský«, dům Českého srdce na náměstí, lékárna Kalsrova tamtéž, Krausův dům [illegible] dům na náměstí Radeckýho, Brožíkův dům v ul. Sedláčkově, [illegible] Plzni a s barevnými sgraffity téhož mistra. Blok domu na rohu Radeckýho náměstí a Nerudovy ul. tamtéž tvoří architektonicky sladěný celek, vyzdobený na průčelích historickými obrazy mistra M. Aleše. Právem přezvány jsou tyto façady Štecha-Aleše »obrázkovou knihou Plzně«.*)

Mnohé a hluboké byly příčiny, proč tento nadaný, skromný a pilný architekt nemohl za 18letou práci svou v Plzni dojíti lepší odměny nad samovolnou smrt. Z podstatné části tkvěly v něm samém, neboť přečasto byl příliš umělcem, na úkor zájmů obchodních.

Když s úspěchem dokončil synagogu, rozvinul rozsáhlou podnikatelskou činnost — nepodporovanou však dostatečným kapitálem. Stavěl v letech 1892—1900 současně mnoho domů, jež později musel prodávati hluboko pod výrobní cenou. Aby se zachránil, přejal pak stavbu centrálního nádraží plzeňského za poměrů, kdy materiál i práce byly značně levnější, než po několika letech, kdy hlavní stavební práce se prováděly.

V posledních letech byl Štechovi dle vlastního doznání trýzní neblahý poměr, kterým byl svými věřiteli zdánlivě držen nad vodou. Věřitelé tito mu sice umožnili, že nadále mohl podnikati stavby, ale pouze proto, aby z výtěžku jejich kryly své pohledávky. Pro toto financování zakusil mnoho mrzutostí s odbornými korporacemi. Ježto pak vůči veřejnosti musel vystupovati jako podnikatel milionových staveb, byly mu dle toho vyměřovány i daně. Štech, jenž soudil, že by tyto měl platit ten, kdo bere výtěžek podniku, je po několik roků zůstával dlužen. Posléze byl pro nezaplacení několika tisíc korun dluhujících daní exekvován.

Tato rána byla z posledních kapek, kterou dovršen pohár hořkosti jeho. Strach před sešílením vnuknul konečně nešťastnému umělci myšlenku, zvoliti mír neznáma před nezdaruplným životem . . .

Rudolf Štech zemřel jako zchudlý podnikatel, ale zůstavuje po sobě paměť vynikajícího architekta a stavitele, jemuž královské město Plzeň vděčí za své rázovité, malebné architektury a za hygienicky dokonalé byty svých nových čtvrtí.

C.

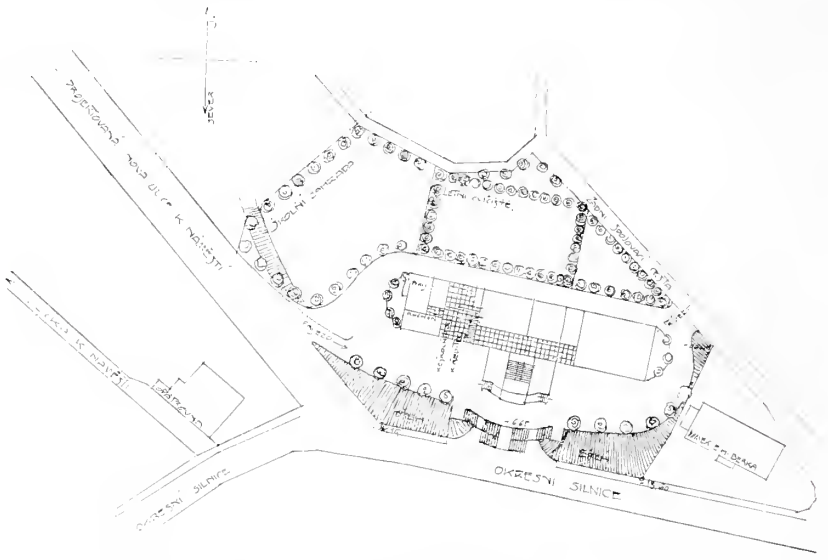

Soutěžný návrh obecné a měšťanské školy v Pecce. — Situace.
Arch. J. Neterda t. č. v Drážďanech. — I. cena.

Architekt **Vilém Tierhier** zemřel dne 26. ledna 1908 v Praze, kdež se narodil v r. 1845 a kde absolvoval střední i vysoké školy technické. Záhy zúčastnil se spolkového i veřejného života; v r. 1876 byl zvolen do sboru obecních starších v Praze, v němž vynikal zvláště v komisích jako temperamentní řečník. V r. 1878 dostal se jako člen nakladatelského družstva do sporu s tehdejším čelným politikem J. S. Skrejšovským, kterýž arch. Tierhiera shodil ve schodišti redakce »Politik« (v Jindřišské ul., nyní dům materialisty Rösslera) s II. patra do přízemí, kdež byl nalezen s rozbitou lebkou. Silný, teprv 33letý muž se sice po dlouhé době tělesně pozdravil, ale energie dřívější byla tatam. Kromě dvou domů v assanaci, prováděl stavbu domu č. 12. na Václavském nám. — Členem spolku arch. a inž. byl již od r. 1872.

ZE SCHŮZÍ SPOLKOVÝCH.

Ve schůzi I. odboru spolku arch. a inž. konané dne 8. ledna t. r. jednáno o eventuelní účasti odboru na pražské výstavě obchodní komory. Usneseno vyčkati zda dojde dostatečný počet přihlášek, které by odbor důstojně representovaly; v opačném pádu aby ponecháno jednotlivcům na vůli výstavu obeslati. Dále bylo čteno memorandum o regulační kanceláři a přijato, aby předloženo bylo toto v novém znění, odpovídajícím změněným poměrům. V debatě o tomto předmětu bylo zjištěno, že I. odbor zanášel se otázkou regulace Velké Prahy před více než 10 roky — tudíž dříve, než došlo k řešení té otázky ve Vídni i v Berlíně.

Ve schůzi téhož odboru, konané dne 22. ledna t. r., bylo jednáno o zastoupení odboru na výstavě vídeňské v r. 1908 chystané. Byl sestaven soupis prací, které by na internacionální výstavu tuto mohly býti poslány.

*) Ukázka façady Štechovy, malované M. Alešem, s nadšeným doprovodem prof. J. Kouly, přinesl Arch. Obzor v r. 1902 č. 9.

Vydavatoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ĆENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 3.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 4. BŘEZNA 1908.

Restaurace kostela sv. Jindřicha.

Přednesl ve spolku arch. a inž. dne 8. listopadu 1907 prof. J. K o u l a.

Praha, jsouc bohata na památky stavitelské všech období posledního tisíciletí, má neustálou svízel s jich udržováním, leč vzhledem k veliké minulosti, kterou se královské hlavní město naše honosí, nezbývá než postarati se o tyto stavby památné, jako o nejpřednější dokumenty, jichž váhu nikdo nepopře.

V sedmdesátých letech XIX. věku restaurovala Praha většinu svých nejpřednějších skvostů stavitelských s větším či menším štěstím; nedalo se však otáleti, neboť byly v takovém stavebním stavu, že svému okolí až i nebezpečím hrozily.

Restaurovány tak obě mostecké věže, Prašná brána, kaple v Karolině, kaple v staroměstské radnici, věž staroměstské radnice, věž radnice novoměstské, zvonice sv.-Jindřišská, Týn s kaplí sv. Ludmily, zvonice a kostel sv. Petra, kostel sv. Štěpána a jiných menších objektů více.

V posledních letech restaurování ustalo, ne, že by nebylo v Praze již žádných staveb starožitných, stavebně chatrných anebo i zkázou hrozících, ale že navzdor všem snahám nepodařilo se při nich nalézti takový způsob opravy, která by všem činitelům, jež mají ochranu památek v ruce, vyhověla.

Vídeňská Centrální komise pro zbádání a zachování památek uměleckých a historických má o restauraci jich jiný náhled, než pražští znalci a ti jiný než vídeňská komise. Strany a komise zůstávají v zásadách svých neochvějny, ale dej bože, aby na konec památky stejně pevnými se ukázaly.

Nejvíce postiženy jsou tím: Karlov, pražský hrad královský a kostel sv. Jindřicha.

Sochy na mostě kamenném restaurují se, jak se zdá, bez Centrální komise a podobně i portál Týnský; kostel sv. Martina a kaple sv. Máří Magdaleny při novém mostě assanačním restaurovány byly bez Centrální komise; proto snad také k tomu tak rychle došlo.

V dnešní týdenní schůzi ukázali se má ke stavu a dějinám restaurace kostela sv. Jindřicha.

Kostel uvedený s věží stojí jak známo v parku povstalém na místě zrušeného hřbitova, na němž stála i mohutná nedaleká zvonice.

Kostel postaven v l. 1348—1351, utrpěl mnoho za války třicetileté a r. 1757, ze které doby pochází nynější střecha chrámová.

Kostel opraven byl za vedení arch. J. Mockra v letech 1876 až 1879, kdy opatřena byla také zvonice novou nákladnou střechou.

Kostel má krásně zachovaný presbytář a nad ním původní gotickou střechu, mimo to všechny klenby nad loděmi jsou gotické; věž při kostele opatřena jest barokní báni. Historií detailní zabývati se bude konservátor p. Herain.

Jakkoli byla tedy restaurace kostela provedena před 25 roky, ukázalo se, že stav jeho není nijak zabezpečen, a že nutno, zejména k vůli střeše, jež jest na spadnutí, a omítce, která, v době baroku provedena, na starém kamenném zdivu nedrží, přikročiti k opravám novým.

Věc započal sledovati v roce 1902 s celým úsilím stavební rada arch. A. Wiehl, který jest současně pro některé pražské okrsky konservátorem Centrální komise.

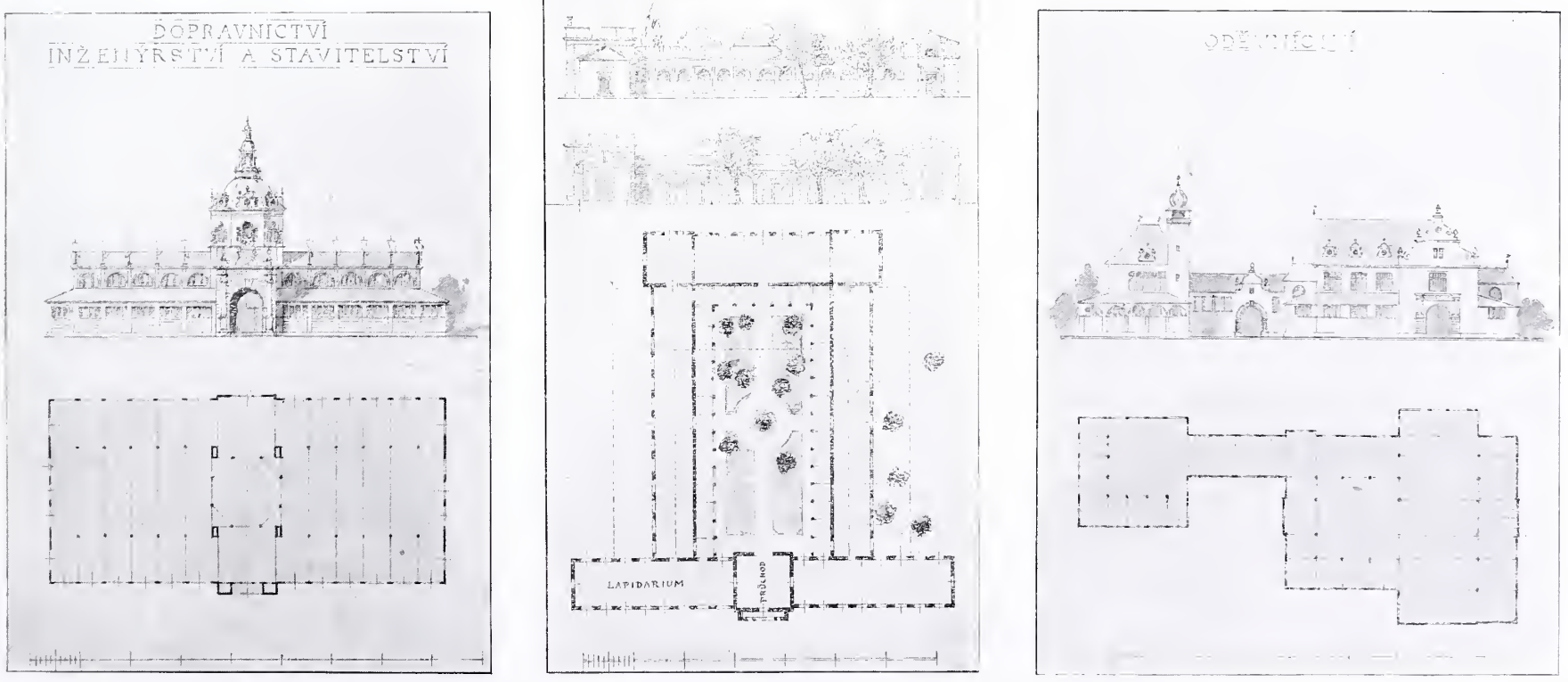

Soutěžný návrh situačního plánu jubilejní výstavy 1908. — Dopravnictví. Inženýrství a stavitelství. — Kamenictví. Keramika. — Oděvnictví.
Stav. rada A. W i e h l. — II. cena.

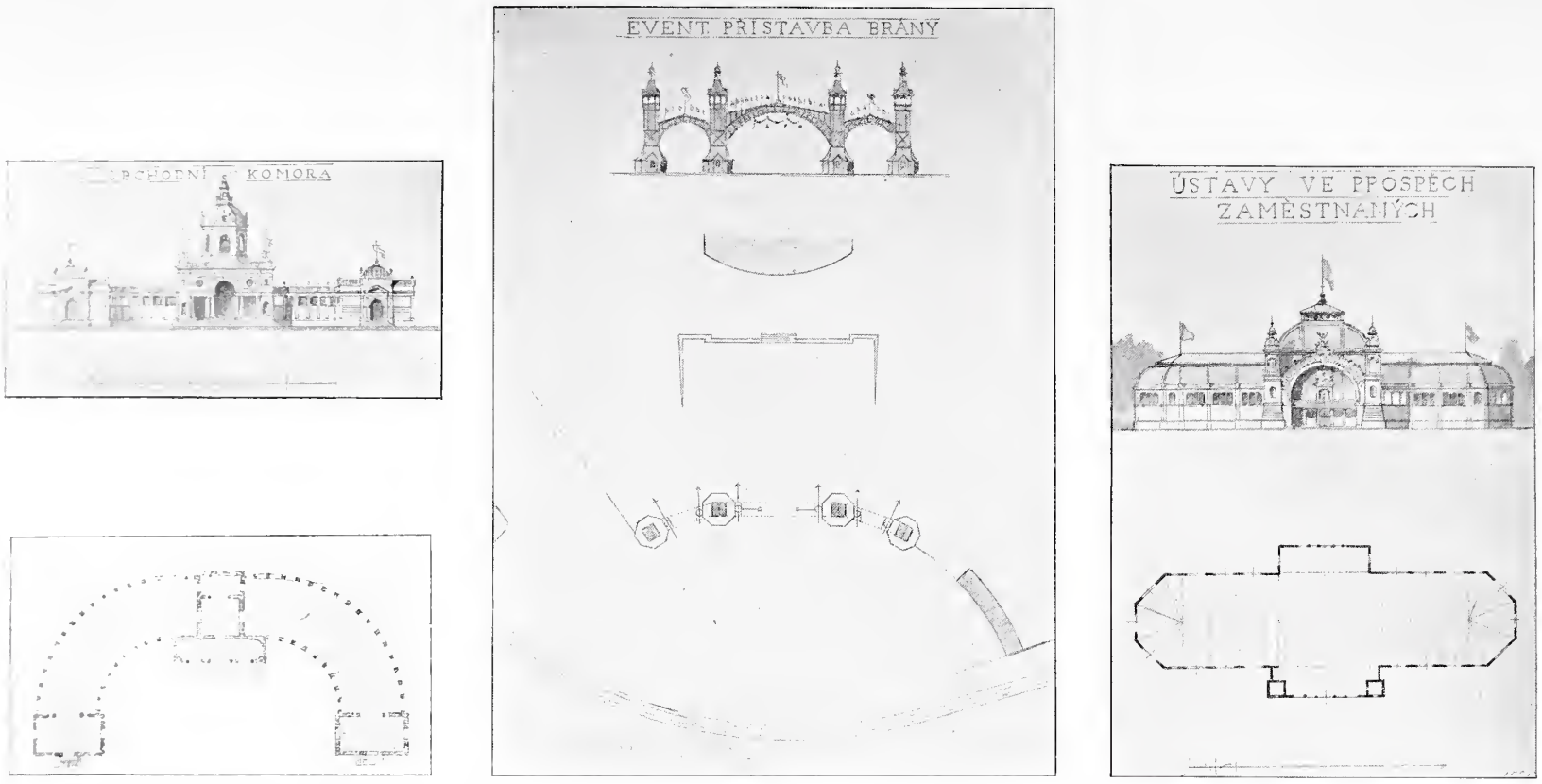

Soutěžný návrh situačního plánu jub. výstavy 1908. — Obchodní komora. — Event. přístavba brány. — Ústav ve prospěch zaměstnaných.
Stav. rada A. Wiehl. — II. cena.

Když si byl kostel důkladně prohlédnul a poznal co a jakým způsobem dalo by se nejlépe napraviti, učinil o tom Centrální komisi podání, v němž zejména také poukázal k tomu, že nedá se již stará střecha udržeti, a v pádu nové, že bylo by dobře nahraditi ji střechou stanovou, jakou v XV. stol. byl kostel sv.-Jindřišský opatřen.

Stanové střechy staly se tehdy pro stavitelství české typickými a že taková i na kostele uvedeném se nalézala, dosvědčují jednak stará vyobrazení Prahy, jednak stopy křivky staré střechy v omítce věže se rýsující a dosud docela jasně patrné.

Střecha této formy dodala by celku charakteru a esteticky vyzněla by nad spodní částí kostela, která jest poměrně nízká, značně lépe než nynější, která byla po shoření staré střechy gotické narychlo a neřemeslně v roce 1757 sdělána od tesaře, který také o její formu uměleckou ani v nejmenším se nepostaral, a sedí na kostele jako těžká ošklivá bouda, jež rozhánějíc zde, neustále budově zkázou hrozí.

Centrální komise odpověděla přípisem ze dne 8. května 1903 v ten smysl, že schvaluje kroky k dosažení celkových návrhů restaurace a pražskou městskou radou učiněných proposicí »auf Wiedergewinnung des nach zuverlässigen Belegen herstellbaren alten Architekturbildes« a vyslovuje své uznání.

Mezitím provedeny byly návrhy v tomto smyslu architektem F. Mikšem, kteréž zaslány Centrální komisi — táž pak odpověděla přípisem 9. července 1903 zabývajíc se již jednotlivostmi a žádajíc na př., aby renaissanční helmice střechy, jestliže to možno, byla zachována a také obě postranní kaple aby zůstaly, které dle návrhu měly k vůli světlu lodí kostela býti odstraněny.

(Pokračování.)

Z minulosti kostela sv. Jindřicha v Praze, na Novém městě pražském.

Přednesl ve Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 8. listopadu 1907 Jan Herain, konservator. (Dokonč.)

Pokud můžeme dokázati z historických dat, obdržel kostel sv. Mikuláše v Lounech tři stanové střechy r. 1537, v Litoměřicích děkanský kostel také tři stanové střechy r. 1570 (dnes má jen dvě), kostel sv. Jindřicha před r. 1562 a dominikánský kostel u sv. Jiljí obdržel nový stanový krov r. 1432 po velikém požáru, jenž dne 28. června bleskem byl způsoben, jak Tomek uvádí.

Rytina Prahy z r. 1730 ještě tento krov u sv. Jiljí ukazuje, a zajisté bylo těchto zajímavých a krásnou formu majících střech na kostelních stavbách v Čechách více.

Věž a zároveň zvonice severně od kostela sv. Jindřicha stojící, vesměs z tesaných pískovcových kvádrů z kamenného lomu u Hloupětína (nyní zašlého) lámaných, nese ve velkých oknech posledního patra tvary gotické, avšak její zbudování padá do doby, kdy pěstován již sloh renaissanční.

Když zděná vysoká věž při kostele samém stojící se ukázala býti pro velké zvony slabou a nedostatečnou, postavena nová zvonice v čele Jindřišské ulice.

Založení této zvonice není známo; na rytině panoramatu Prahy z r. 1562 ještě není viditelná, avšak na rytině Sadelerově z r. 1606 již ji zřetelně vidíme. Musela býti tudíž založena a provedena v období 1562—1606, jak též nasvědčují této době kamenické značky, které mají tvar písmen velké latinky: A. B. C. D. E. G. H. O., ve velikosti 4—5 *cm*, do kamene vytesaných.

Mnohé ze značek kamenických leží obráceně, což znamená, že byly dělníkem kamenickým dole na zemi, resp. v dílně nebo v huti kamenické vytesány a co jeho akkordní práce označeny, když s ním bylo účtováno. Nehleděno tu k loži kamene, aby k tomuto písmeno dotyčné, jež si dělník za značku vyvolil, kolmo stálo, když kámen osazen bude. Některé ze značek přišly na plochy kvádrů do vnitř zdiva obrácené. As do r. 1540 užíváno bylo značek kamenických mající tvar geometrický, nikoliv ještě písmen z latinky.

Zvonice tato dostala nový krov r. 1757, jehož horní část byla o velikém větru dne 30. ledna 1801 shozena. Tento vítr byl nadmíru silný, mnoho škod nadělal, takže se stal příslovečným ve rčení lidu i ve spisech, kde se říkalo a psalo »Anno eins« (1801), když ten velký vítr byl«.

Dnešní krov věže pochází z opravy r. 1879, kterou architekt Josef Mocker provedl.

V letech 1738 až 1741 byl vnitřek kostela sv. Jindřicha důkladně opravován. Kamenné pruty a kružby z gotických oken odstraněny a nahrazeny pruty železnými. Pilíře v hlavní lodi zbaveny gotických profilů a uměle mramorovány. Křížové klenby všech tří lodí, jež jsou původní gotické ze XIV. stol., dostaly výzdobu štukovou v barokním slohu.

Kaple tvořící přístavky na kostele jsou mladšího původu, tak kaple sv. Barbory na levo v rohu kostela postavena a roku 1673 zasvěcena sv. Barboře. Druhá kaple, proti severní straně, jest zasvěcena r. 1688 Navštívení P. Marie. Třetí kaple, na straně jižní, nazvaná sv. Lukáše, přistavěna r. 1696 a používal ji cech malířů novoměstských o svátku sv. Lukáše.

Kostel jest od té doby, co dostal darovaná malebná okna od ryt. Vojtěcha Lany, úplně temným, takže krásné oltářní obrazy, od výborných mistrů malované, nejsou viditelny. Z toho jest viděti, že i někdy dobře míněný a cenný dar jest nutno odmítnouti.

Osada sv. Jindřicha jest veliká a proto byl i hřbitov u kostela až do r. 1787 užívaný veliký.

Dnešní park u kostela a ulice mezi kostelem a zvonicí tvořily hřbitov.

Náhrobků mramorových uvnitř i z venčí kostela jest několik zachováno, ale více jich bylo bezmyšlenkovitě odstraněno, zejména do nedalekých Kojetic, kde tvoří chodník ku kostelu a jak nápisy tam na nich tesané praví: »zde očekávají své z mrtvých vstání«. Také použito jich bylo na dřívější městský pissoir v parku u kostela postavený.

Posledních několik let jedná se o opravu kostela sv. Jindřicha, jenž jest zevně i uvnitř sešlý a střechu má shnilou.

Centrální komise pro zachování památek ve Vídni sice připouští, aby kostel z venčí se opravil, ale zároveň chce, aby nová střecha zase dána byla téhož tvaru a výšky, jako jest dnešní.

My zastanci krás staré Prahy žádáme však, aby kostel dostal tvar střechy stanové, ve vysoký jehlanec vybíhající, jak ji posledně před nynější střechou míval. Stanový krov je na tento kostel, jenž jest nízký a zvýšeným nyní terrainem utopen, esthetický značně příznivější, a pak jest to tvar střechy výhradně český, nám všem sympatický.

Soutěžný návrh na úpravu výstaviště pro jub. výstavu v Praze 1908.

Arch. J. Valchář. — III. cena. — Tab. č. 12. a 13.

Pro porovnání s oběma návrhy, kteréž při této soutěži vyznamenány byly cenami I. a II., přinášíme také návrh poctěný cenou III. V situaci jest patrna snaha navrhovatele vyznačiti osu střední a podélnou, tuto v dolní části výstaviště. Zevnějšky jednotlivých pavillonů řešeny jsou moderně s ohledem na účel: poskytovati co nejvíce ploch okenních.

Čekárna elektr. dráhy a podzemní pissoir na Václavském náměstí v Praze.

Arch. E. Králík a M. Petrů. — Tab. č. 14.

Plány vypracovány byly ve stavebním úřadě kr. hl. města Prahy architekty E. Králíkem a Meč. Petrů. Stavba zadána byla firmě p. stav. r. Kv. Bělského, která ji dle detailních výkresů arch. M. Petrů provedla nákladem asi 15.000 korun.

Podzemní pissoir zařízen jest na olej »Urinoir« a opatřen olejovými syfony soustavy Beezovy. Způsob tento se totiž znamenitě osvědčil a daleko předčil svými technickými i hygienickými výhodami způsob splachování vodou. Stěny i strop obloženy jsou šamotkami rakovnickými, čímž umožněno občasné, důkladné jich umytí. Voda k tomu potřebná zavedena jest do zvláštní komůrky při předsíňce pissoirové. Na pissoir z povoleného nákladu spotřebováno asi 10.000 korun.

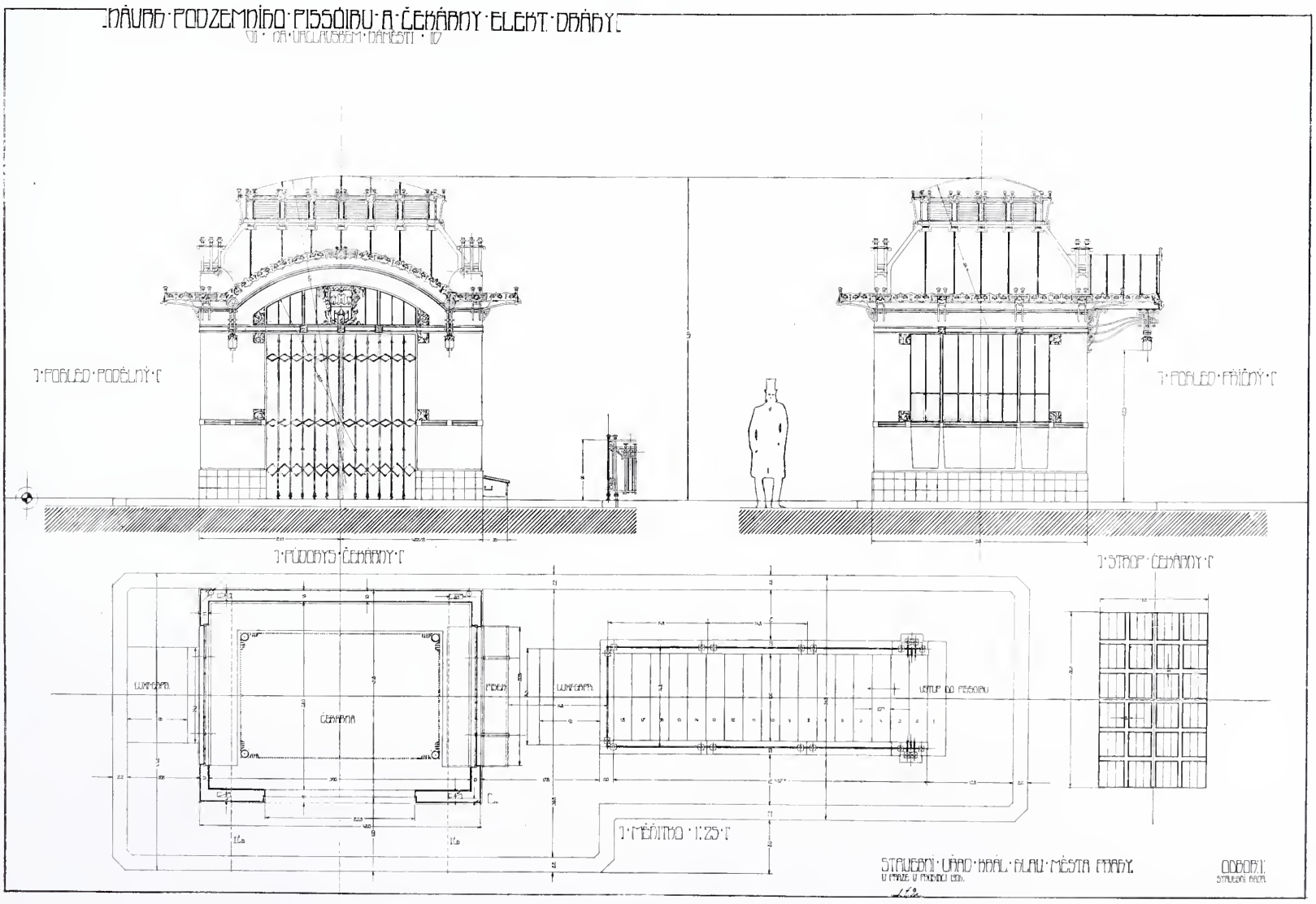

Arch. E. Králík a Meč. Petrů.

Pissoir přikryt jest betonovou deskou systému »Hennebique« (při rozpětí 271 *cm* jest 20 *cm* tlustá) a na té zbudována čekárna, jejíž stěny i střecha (až na ventilační její ukončení) provedena rovněž v betonu systému »Hennebique«. Síla zdí postranních obnáší 12 *cm* a podélných 15 *cm*, v těchto umístěny jsou jednak pissoirové kanály ventilační, které vyvedeny až nad střechu čekárny, a jednak také odpadní roury, nesou dále i markysu čekárny. Zámečnickou práci provedla fa J. Vielwertova.

Zámek s loggií v nádvoří v Černém Kostelci.

Píše Jan Herain. — Tab. č. 15.

Stavba hradů na příkrých vrších a srázných skalách počala v Čechách a na Moravě po příkladu sousedního Německa v třetině XIII. století a končila počátkem XVI. století, tudíž právě v době, kdy sloh gotický u nás počínal a pak končil.

Počátkem XVI. století nastala doba humanismu a studia krásných umění, jež z Italie k nám přes Alpy se dostala současně s novým stavebním slohem, zvaným »renaissančním«, jehož rozšiřovateli u nás stali se vlašští mistři z horní Italie k nám zhusta povolávaní.

Čeští velmožové v tu dobu konali cesty zahraničné do Italie, Francie, Holandska a Španělska neb posílali své syny na studie do cizích zemí, kde se seznámili s nádhernými stavbami, se sochařstvím a malířstvím u nás dosud nevídaným. Zdokonalením dělostřelby pozbývaly české hrady na své pevnosti v kladení odporu a stávaly se zbytečnými a proto vidíme od polovice XVI. stol., jak česká šlechta opouštěla hrady na strmých skalách a budovala zámky pouze na návrších aneb rovinách a zakládala při nich zahrady, květnice a bažantnice.

U starých hradů nebývalo ani zahrad, tím méně bažantnic.

Při stavbě zámků během XV. věku zakládaly se okolo těchto ještě hluboké příkopy a nasypané valy, což se ale od polovice XVII. století více nedělo. (Dokončení příště.)

Veřejné knihovny v Britannii a ve Spojených Státech.

(Příspěvek k otázce knihovního stavitelství.) — Napsal Lad. J. Živný.

V oboru lidovýchovy není odvětví, jež by se nalézalo na tak vysokém stupni vývoje, bylo tak zorganisováno a mělo tak vyspělé prostředky propagační jako veřejné knihovnictví. Přispěla k tomu jednak okolnost, že veřejné knihovny jako instituce sledují určitý cíl, působí již více než půl století, jednak že v samých počátcích v zemích, kde sluší hledati jich původ, v Anglii a ve Spojených Státech, dostalo se jim pevné organisace na půdě legislativní. Dnes oba tyto státy jdou v čele a jejich veřejné knihovny jsou vzorem, jejž horlivě napodobují v Norsku, Dánsku, Německu, Italii, Francii, v posledních dvou desítiletích částečně i v Rakousku a v Čechách.

Povšechná organisace anglického a amerického veřejného knihovnictví je u nás dosti již známa,[1]) abychom mohli všimnouti si nyní i detailních stránek věci. Vedle vlastního, ústředního zájmu, jemuž jsou určeny, vedle otázky knih a jich racionelního výběru, vedle metod konservativní, pořádací a stránky správní zvláštní pozornosti se těší otázka účelných a vhodných budov, a to nejenom u knihovníků samých, ale i v kruzích technických. V našich poměrech otázka ta není sice ještě aktuální, o ní, pokud vím, ani se doposud nepsalo, přece však nebude snad bez prospěchu aspoň theoreticky se s ní seznamovati a na cizích dokladech připravovati půdu možnému a pravděpodobnému vývoji budoucímu. Předmětem naší úvahy budou hlavně knihovny menší.

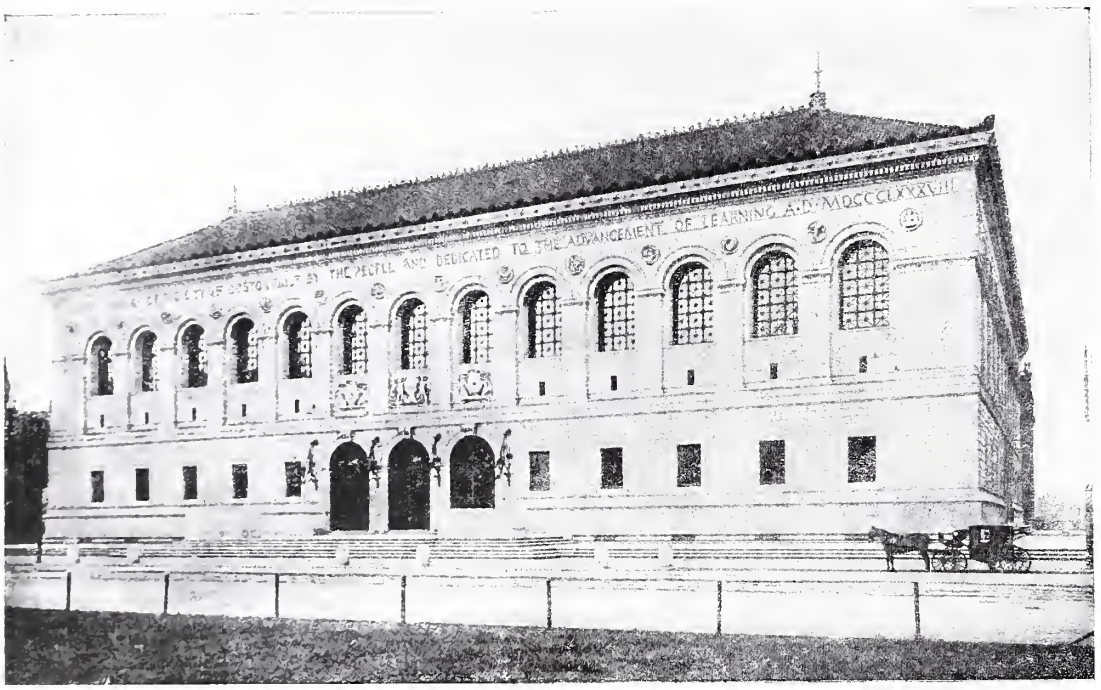

Obr. 1. Veřejná knihovna v Bostonu.

Anglický zákon o museích a veřejných knihovnách z r. 1850 dbá především opatření nových budov nebo adaptace starších k účelům knihovním. Knihy měly se opatřovati z výpůjček a hlavně darů, jichž se očekávalo více, než bylo rozumně možno. Hrou podivné náhody stalo se, že největší dary, jichž veřejným knihovnám se kdy dostalo, připadají právě na stavby budov. Známý dr. A. Carnegie od r. 1881 do konce r. 1906 sám k tomuto účelu věnoval 230 mill. korun, za něž zbudovány byly 1734 knihovny veřejné po všem anglicky mluvícím světě. Vedle něho v Anglii mecenáš J. P. Edwards, jenž založil více než 20 knihoven, museí a škol průmyslových; v Americe nesčetné knihovny památné, zakládané na památku zesnulých příbuzných (t. zv. memorial libraries) a přehojné odkazy — jaké to výmluvné svědectví o vážnosti, jíž zajisté právem požívají knihovny ve vší veřejnosti anglo-americké! Devátá zpráva o veřej. knihovnách ve státě Massachusetts, čítajícím 3 mill. obyv., konstatuje, že dary peněžité (kromě knih, obrazů, nábytku a p.) dosáhly výše téměř 8 mill. doll. (40 mill. K). Od r. 1891 do 1898 vystavěno 40 budov ze samých darů, krom tří neb čtyř. Dle úřední zprávy státu Vermontského (1906) darovány byly úhrnem 34 budovy, z nichž na 11 připadlo 1,427.500 K. Stát Vermont dle censu 1903 čítal toliko 347.007 obyvatelů, ale měl (r. 1906) 149 knihoven veřejných. Z úřední zprávy na r. 1903, vydané minist. vyučování, budiž ještě uvedeno: Ve státě New-Yorském ve 116 referujících knihovnách všech druhů zřízeny budovy nákladem 6,484.462 doll., v Pennsylvanii 50 knihoven mělo vlastní budovy v ceně 5,172.491 doll., v Illinoisu 53 knihovny měly budovy v ceně 4,092.950 doll. atd.; ve Spojených Státech úhrnem 866 knihovních budov zřízeno bylo nákladem dostupujícím výše téměř 200 mill. korun. Z bibliotek jednotlivých, nikoli státních nebo universitních, jak bychom očekávali dle poměrův evropských, nýbrž lidových, honosí se velkolepými stavbami veřejná biblioteka bostonská (obr. 1.), jež zbudována v l. 1888—95 nákladem 12·5 mill. K, veřejná knihovna v Chicagu (10 mill. K), Pittsburku (4·2 mill. K), Milwaukee, Bedfordu, Alleghany, vesměs 2·5 mill. korun atd. — sumy, jež v evropských poměrech zní jako pohádka. R. 1901 věnoval zmíněný Carnegie jedině Novému Yorku 26 mill. korun na zbudování 63 veřejných knihoven filiálních.

(Pokračování příště.)

[1]) Nejobšírněji o knihovnách ve Velké Britannii psáno v »Naší době«, XII., 591 a n.; o (školních a) veřejných knihovnách ve Spoj. Státech v »České Škole«, III., 309 a n.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 4.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 1. DUBNA 1908.

Architekt JOSEF HLÁVKA †

Dne 11. března 1908 zesnul čestný člen spolku architektův a inženýrů v král. Českém, zakladatel a první president české Akademie věd a umění, mecenáš, jakých dosud národ náš — kromě hraběte P. Straky z Nedabylic — nepoznal.

Syn chudého panského šafáře v Lužanech, r. 1831 zrozený Josef Hlávka plnou měrou zakusil obtíže, jež se staví v cestu snaživému nezámožnému studentovi, v těch dobách plných strádání naučil se znáti cenu a moc peněz, bez kterých tak mnohý talent udušen, tak mnohá nadějná síla národu ztracena.

Tyto zkušenosti Hlávkova mládí vtiskly charakteru jeho zvláštní, v osobním styku často tvrdý ráz, jenž dalším jeho životem vykrystalisoval se v zajímavý, od průměrného filantropa odlišný typ, který ve velkých rysech zakládal své dobré činy, přezíraje mnohdy sobě bližší, ba i nejbližší okolí.

Životopis Hlávkův jest svrchovaně poučným příkladem, čeho domoci se lze muži, vyzbrojenému důkladnou znalostí svého oboru, je-li energický, spořivý a podporován — štěstím.

Již jako posluchač akademie výtvarných umění ve Vídni vycvičil se Hlávka v praktickém stavbyvedení u výborného stavitele vídeňského J. Šebka, nezanedbávaje však svých povinností na akademii, kdež získal velkou státní cenu, jež mu umožnila nejen delší studijní cestu do ciziny, ale poskytla mu dle tehdejšího zvyku po návratu i naději na státní službu, eventuelně na státní zakázky. Před nastoupením cesty pracoval Hlávka na soutěžném návrhu J. Ferstla na votivní chrám vídeňský a na cestě v Miláně na soutěžném návrhu B. Schmieda na façadu milánského dómu.

Smutný byl návrat státního stipendisty do Vídně v r. 1859; zuřila válka, stát měl plno starostí a nemínil v ten čas pěstovati umění, následkem toho nereflektoval na služby Hlávkovy, kterýž však viděl tehda — an byl bez prostředků — jedinou spásu v státní službě. Z nutnosti věnoval se tedy praktickému stavitelství; složil zkoušku, získal koncesi a — hledal práci. Pomocí svého prvního službodárce, stavitele Šebka, jenž se zaň zaručil místo kauce, převzal stavbu kostela Lazaristů ve Vídni. Stavba tato byla navrhovatelem architektem B. Schmiedem rozpočtena na pět roků, Hlávka ale s nasazením veškeré své energie provedl ji k úplnému uspokojení za dva roky.

Ministerstvo kultu vybídlo ho na to — jaksi za odškodněnou, že nebyl přijat do státních služeb, — aby navrhnul kostel pro pravoslavného biskupa do Černovic. Zakázka tato stala se původem Hlávkova jmění; rázný architekt stal se tu zároveň podnikatelem, dojel do Černovic, založil stavbu, zařídil její postup a odvezl si odtud další znamenitě honorované zakázky na biskupskou residenci a seminář. Stavby Hlávkovy v Bukovině jsou bohatě dekorované budovy ve slohu byzantském a representují (kromě pozdější pražské porodnice) jedině tvorbu Hlávkovu jako architekta.

Po návratu z Černovic byl Hlávka již tak váženým stavitelem, že byl spolu s několika nejpřednějšími firmami vyzván, aby se ucházel o stavbu vídeňské dvorní opery, navržené Siggardsburgem a Van der Nüllem. Nabídka Hlávkova byla přijata a celá stavba jím provedena. Proti architektuře opery bylo námitek, nikoli však proti stavbě, kteráž vynesla Hlávkovi více velkých zakázek, jako stavby paláců arciknížat a j. v.

V tu dobu vládl Hlávka již takovým jměním, že mohl se činně súčastniti náhle se rozvinuvšího stavebního ruchu ve Vídni, při zastavování Okružní třídy na místě bývalých hradeb městských, kterézto pozemky císař daroval, jak známo, svému sídelnímu městu. Hlávka zkoupil tam část pozemků a vystavěl si na nich pět domů. V ten čas vypracoval též návrh porodnice do Prahy, jenž byl též za řízení jeho proveden nákladem zemského výboru. Rozsáhlá tato režná stavba v slohu gotickém, upomínajícím na jihošpanělské maurské památky, způsobila svého času značný rozruch svojí nápadností — účelu zasvěcenému málo odpovídající, — jakož i nákladností a přepychovým svým zařízením.

V letech sedmdesátých byl nucen však Hlávka pro chorobu ustati v horečně pilné své činnosti a vyhledávati po dlouhou dobu naprostý klid.

Než i tato zdánlivá rána byla jinak štěstím pro Hlávku, neboť uchránila ho před zhoubnými následky známého vídeňského »krachu« v r. 1873.

Od té doby jako stavitel více nepracoval. Jako architekt byl sice spolučinným při úpravě zámku svého v Lužanech a stavbě vlastních domů v Praze ve Vodičkově a Široké ulici, ale při obou těchto stavbách byla jeho činnost více jen poradná a do jisté míry i řídicí práce architekta J. Mockera (v Lužanech) a B. Tesaře (v Praze). Po úmrtí tohoto svěřil další architektonické práce na svých domech v Široké ulici architektu J. Fantovi, kteréhož pověřil i návrhem na budovu koleje studentské, jež dal postaviti v Jenštejnské ulici při bývalém kostele sv. Václava.

Po svém ozdravění byl Hlávka opět velmi činným i umělecky, ale již jen radou a to jako konservator a jako znalecký porotce při některých velkých soutěžích. Tato činnost vyplnila, vedle úzkostlivě přesné správy značného jmění a zakládání mnohých nadací více než třicet roků činoplodného jeho života. Skutky Josefa Hlávky zůstanou ve vděčné památce zapsány v srdcích příslušníků národa českého.

Kéž bychom měli více podobných mužů jako byl architekt Hlávka, kterýž, ač vychován německy, ač získal v cizině bohatství, přec zůstal věrným Čechem a své veliké, žárlivě střežené jmění věnoval pro dobro milovaného svého národa!

A. Cechner.

Restaurace kostela sv. Jindřicha.

Přednesl ve spolku arch. a inž. dne 8. listopadu 1907 prof. J. K o u l a. (Pokračování.)

V zápětí těchto přání Centrální komise děly se úrady zvláštní komise znalecké, k účelu tomu svolané, v níž zasedali stav. rada Wiehl, stav. rada Labler, arch. Hilbert a prof. Koula.

Komise ta znovu prohlédla do detailu střechy kostela i kostel sám, souhlasila s většinou přání výše uvedených a když byl arch. Mikšem proveden projekt všemu ustanovenému vyhovující a vyzkoušen zamýšlený dojem na sádrových modelech, schválila jej.

Při prohlídce kostela zjistilo se, že střecha nad presbyteří jest ještě stará gotická; nad loděmi velmi špatně sdělaná střecha z nouze po roce 1757 pořízená, špatná, vůbec ve dřevu a v pod-

statných částech zpuchřelá; střecha pak věže malé že jest úhrnem v dobrém stavu až na spodní osazení. K podobnému posudku došlo i později, když požádáni byli k novému znaleckému ohledání arch. Fr. Schaffer a tesařský mistr Fiala. Proto navrženo, aby helmice věže se jen opravila, za to však aby nad loděmi se vyzvedla střecha nová, jíž by nebylo nutno znovu a znovu nákladně opravovati.

Na projektu restaurace takto upravené a vyšším instancím předložené byly podstatné trojí změny: 1. Odstranění omítky, jelikož tato na gotickém zdivu znovu a znovu opadává, a vyspárování jeho po starém způsobu, 2. vyzvednutí nové stanové střechy nad lodě a pořízení sanktusové vížky nad střechu presbyteře a 3. odstranění dvou kaplí na bocích kostela, vlastně konečně jen té na severní straně, a to proto, aby kostelu dostalo se aspoň poněkud více světla (barevná okna připravila ho téměř o vše), a za druhé, aby zabránilo se pověstnému neustálému vlhnutí kostela z této strany.

Mezi tím v Centrální komisi došlo k podstatným změnám i co do osob i co do směru, a tak došlo v druhé polovině roku 1905 k vrácení a naprostému odmítnutí zadaného projektu. Korespondence, která se při této příležitosti vyvinula, je pro charakterisování období tak zajímava, že bude dobře přinésti ji i když poněkud více místa v časopise našem zaujme.

Vídeň 10. VIII. 1905.

Projekt obsahuje tak dalekosáhlé změny nynější budovy, a to změny, jichž nikterak není nutno, že se stanoviska ochrany památek navrženo musí býti odmítnutí celého projektu a limine.

Dle projektu toho nahrazuje se nejen barokní helmice na zvonici gotickou, nýbrž i kostel má býti opatřen na místo nynější barokní střechy věží gotickou a nástřešní vížkou, čímž bude střecha regotisována. Barokní kaple až na jednu, která však také dostati má novou střechu a to s bohatším ale vyvinutím, mají býti odstraněny. Také barokní výzdoba portálu má býti dle projektu odstraněna.

Byť by i barokní přídavky v přestavbě Jindřišského kostela neměly o sobě zvláštní hodnoty umělecké, dodávají přece budově zcela osobitého, pro Prahu neobyčejně charakteristického rázu, který zaslouží tím spíše býti zachován, ježto není důvodu, jej zničiti.

Neboť i kdyby se připustilo, že helmice zvonice je stavebně chatrna (tvrzení, jež by se ostatně musilo technicky přesně vyšetřiti), nevyplývá z toho nikterak nutnost přestavby celého kostela, která plyne jen ze snahy o domnělé znovuzřízení původního stavu budovy, což se stanoviska moderního ošetřování památek nutno co nejrozhodněji potírati. Projektovaným pseudogotisováním byl by však změněn úplně nejen vnější historický ráz stavby, nýbrž odstraněním barokních přístavků také zničen nadmíru malebný dojem vnitřku.

Vídeň, 14. XI. 1905.

Vyhovujíc výnosu ze dne 25. září t. r., podává centrální komise zprávu, že na základě odborného vyšetření, provedeného právě na místě samém jejím členem prof. Drem Maxem Dvořákem, naprosto nemůže ku provedení doporučiti práce restaurační, projektované na kostele Jindřišském v Praze, které jak již ve zprávě ze dne 10. srpna t. r. vylíčila, mají za účel zcela zbytečnou, libovolnou a starobylou cenu kostela poškozující regotisaci.

Na dnešní stavbě nutno rozeznávati tři periody stavby a výzdoby: 1. původní část gotickou, 2. přeměnu v barok, 3. moderní pseudogotické vymalování kostela.

Ponévadž regotisace odporuje zásadám moderního ošetřování památek, mohou gotické i barokní části kostela, ježto konstruktivních poruch nevykazují, zůstati nedotčeny, tak že odpadají veškerá architektonická přetvoření, vyjma eventuelního zabezpečení věže, která prý jest poškozena.

Naproti tomu lze doporučiti tyto úpravy vnější i vnitřní výzdoby kostela:

1. Vnější: opadaná omítka buď odstraněna, gotické části, jež jsou z kvádrů nebo z menších kamenů, buďtež ponechány beze změny (jako na př. na Týnském kostele). Na barokních postranních kaplích může býti omítka obnovena.

2. Vnitřek: nesmyslné, ve stylu nejsprostší gotiky malířství pokojů provedené vymalování stěn a kleneb kostelních, jímž především desolátní dojem prostory kostelní jest způsoben, budiž odstraněno.

Charakter vnitřku kostela určuje se provedeným zbarokisováním, při němž nová barokní klenba kostela měla docilovati zdání konstrukce gotické. Avšak celá vnitřní prostora přiváděním jasných pruhů světelných okny v nově připojených postranních kaplích, přehodnocena byla k malebným intencím barokního umění a nejen pilíře, nýbrž i jednotlivá pole klenby obdržely barokní výzdobu.

K regotisaci nehledě, měl by tento ne barokní kompromis zůstati zachován;

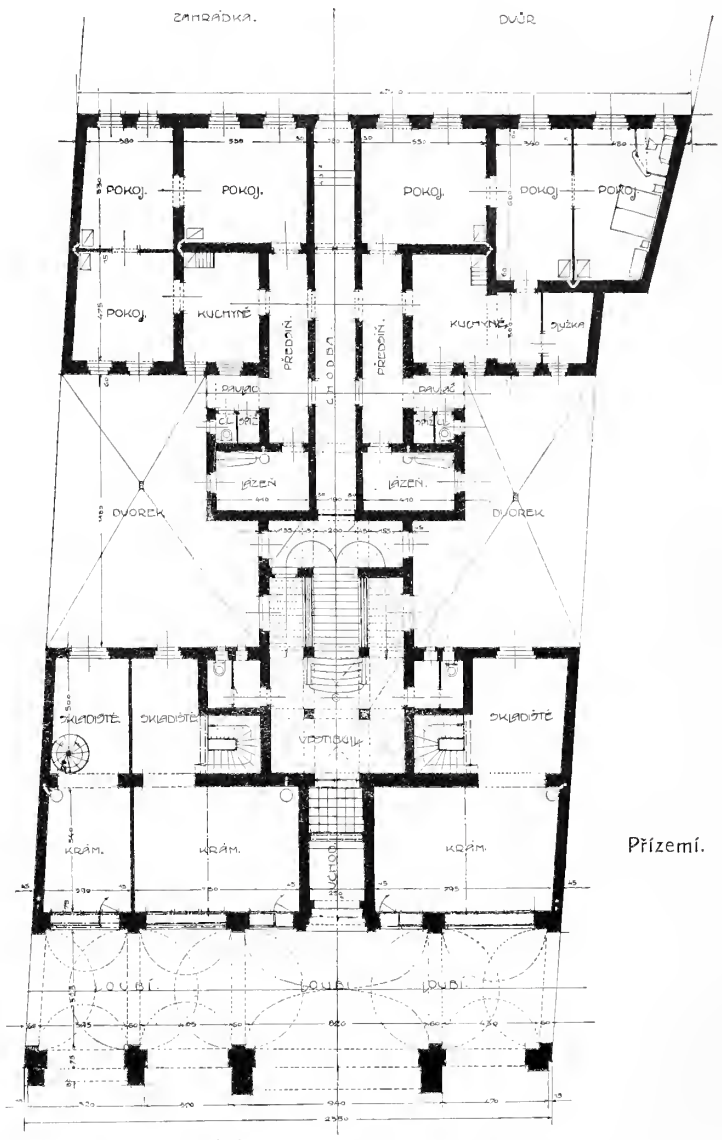

Přízemí.

Soutěžný návrh spořitelní budovy ve Dvoře Králové n. L. — I. cena.
Bratří V. a F. Kavalirové, arch. a stavitelé v Praze-III.

malebný effekt prostory, který zejména za slunných odpolední, když paprsky sluneční barokními otvory světelnými vnikají, jest zcela čarovný, nesmí býti rušen vtíravou malbou, a zbytky barokní dekorace měly by se zachovati;

s druhé strany nutno však, aby také k pokusu, docíliti barokními prostředky dojem gotické stavby, který provází barokní přetvoření prostory — bylo hleděno, aby pokud možno byl zachován.

Z toho vyplývá, dle čeho se jest říditi při novém vymalování kostela. Červenohnědé pilíře se zlatými hlavicemi měly by býti nedotčeny, ježto jsou *dobře* zachovány; ostatně měl by býti vnitřek kostela a klenba zabarven (färbeln) obyčejným tónem kamene, při čemž by kamenná a skutečná žebra, jakož i okenní rámy a pásy pod věží měly býti trochu

tenmějším tónem odstíněny. Tato malba, šedá v šedém, měla by býti použita i v kaplích postranních.

Jinak měla by se celá vnitřní a vnější výprava ponechati beze změny. (Pokračování příště.)

Soutěžný návrh spořitelní budovy ve Dvoře Králové n. Lab.

Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stavitelé v Praze-III. — I. cena. Tab. č. 16. a 17.

V době, kdy nastala nutnost překotným stavěním čeliti náhlému přílivu obyvatelstva do našich měst, stalo se tolik neodpustitelných hříchů na úkor starého půdorysu historicky zajímavých měst, jejich silhuet, celých partií i jednotlivých domů, že stopy této bezhlavosti budou ještě dlouho hlásati indiferentnost vůdčích orgánů místních, jimž v prvé řadě náleželo střežiti plody svých předchůdců.

V této době uvítán přáteli svéráznosti českých měst způsob vypsání veřejné soutěže na spořitelní budovu ve Dvoře Králové n. L. na Zábojovu náměstí.

Spořitelně a účastněným korporacím nejednalo se v tomto případě jen o návrh budovy, jež by vyhovovala potřebám a požadavkům ústavu peněžního, ale hlavně také, aby zevnějškem svým přimykala se rázu skupiny domů na celé jižní straně náměstí, jak dnes se jeví a jak budoucně se vytváří.

Jest to případ toho druhu u nás jediný a bylo by jen žádoucno, aby směrodatným byl i městům jiným; neboť jsou to opět jen ty nově postavené záložny, spořitelny, radnice, okresní domy, školy atd., jež tak okázale vyrůstají ze svého prostředí a porušují svou nalepenou architekturou charakter většiny našich typických náměstí.

Ve Dvoře Králové n. L. zachována jest dnes již jen jižní strana náměstí v původním stavu. Veškeré domy opatřeny jsou loubím a ukončeny štíty. Na rohu vypíná se v ušlechtilých liniích stará radnice, nejzajímavější to objekt celého náměstí a města vůbec.

Z této skupiny domů určeny ku sbourání domy č. 3 a 4, na jejichž místo postaviti se má nová spořitelní budova dvoupatrová.

Ostatní strany náměstí jsou novostavbami domů nadobro zkaženy a loubí většinou zastaveno. (Dokončení příště.)

Soutěžný návrh spořitelny ve Dvoře Králové n. L.

Arch. F. Hrdlička a J. Koťátko v Žabovřeskách u Brna. — III. cena. Tab. č. 18. a 19.

V průvodním textu k návrhu odměněnému I. cenou při této soutěži jsou vyznačeny zásady znalecké poroty, jež rozhodly, aby mezi 35 návrhy byl tento projekt vyznamenán III. cenou.

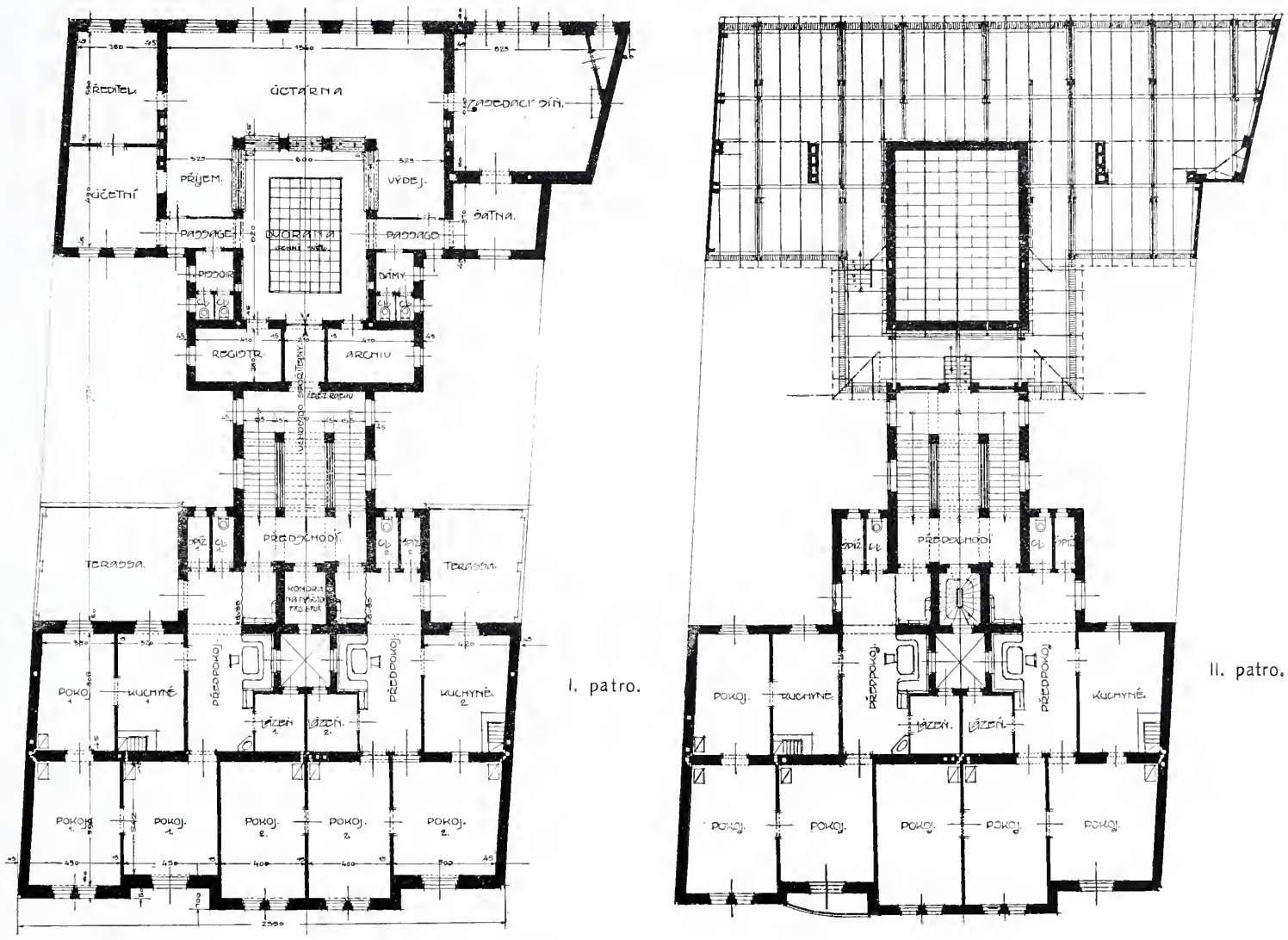

Soutěžný návrh spořitelní budovy ve Dvoře Králové n. L. — I. cena.
Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stavitelé v Praze-III.

Hřbitovní kostelík v Horních Stakorách.

Návrh arch. Dra Aloise Čenského. — Tab. č. 20.

Kostelík postaven byl roku 1905 na hřbitově v Horních Stakorách u Kosmonos nákladem a obětavostí P. Josefa Šimona, kněze rytířského řádu Křižovníků, tamního rodáka. Gotisující průčelí zdobeno jest dvěma reliefy »Klanění se nejsvětější svátosti«, «Svatá rodina« a sochou sv. Jakuba, nanášenými na místě dle modelů prof. J. Pekárka.

Vnitřek kostelíka má na 3 stranách zajímavou výzdobu malovanou »al tempera«, pocházející od akademického malíře

Arch. V. Hrdlička a J. Koťátko v Žabovřeskách u Brna. — III. cena.

Josefa Mandla, jež se vhodně k ostatní ornamentální malbě přimyká.

Náklad na kostelík obnášel 10.000 K; stavbu provedl Karel Dlouhý, stavitel v Mladé Boleslavi.

Řez podélný a příčný přineseme příště.

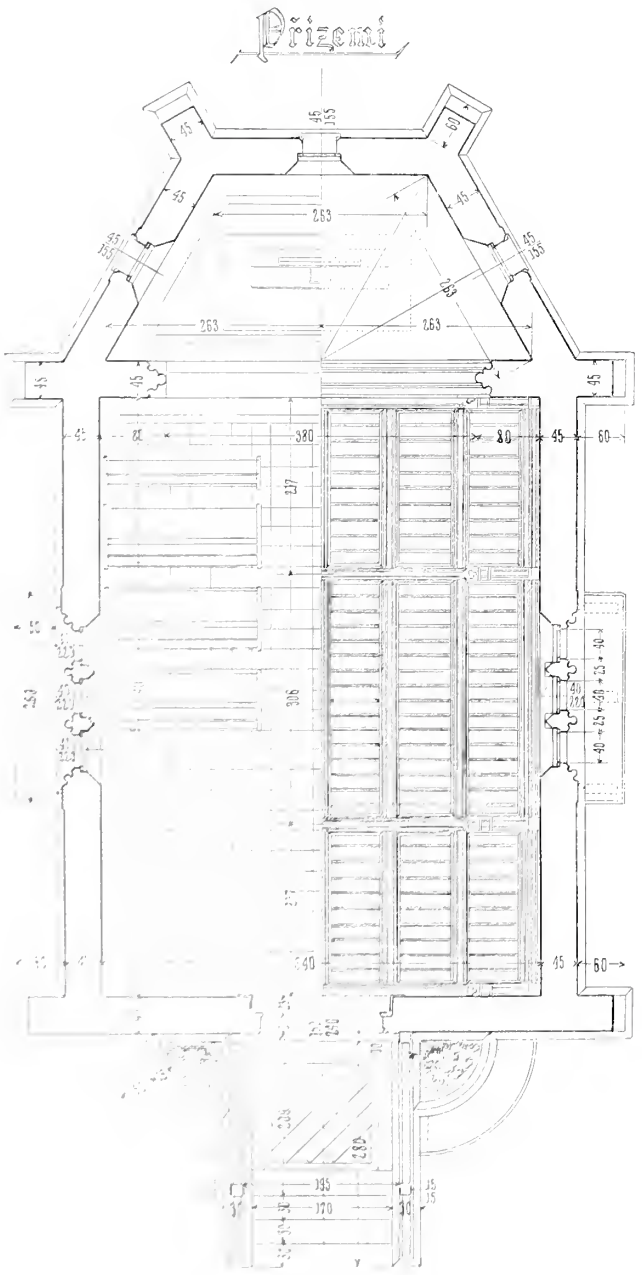

Hřbitovní kostelík v Horních Stakorách.
Arch. Dr. Al. Čenský.

Veřejné knihovny v Britannii a ve Spojených Státech.

(Příspěvek k otázce knihovního stavitelství.) — Napsal Lad. J. Živný.
(Pokračování.)

Nelze vypočítávati tu darů všech; také státní a komunální příspěvky amerických a anglických obcí hojně plynou na účely stavební, výši darů daleko převyšujíce. Jim zajisté děkují knihovny obou států, že jsou po výtce opatřeny vlastními budovami — kterou tak prospěšně ode všech knihoven evropských se liší.

Knihovní stavitelství na půdě evropské omezovalo se ve středověku zpravidla na ojedinělé stavby knihoven klášterních, později jsou to hlavně university, jež svým knihovnám opatřuji budovy zvláštní.[2])

Pravoúhlý půdorys starých knihoven (obr. 2.) býval upraven tak, že knihy ukládány v regálech jednak podél stěn, jednak ve skříních ve stejných vzdálenostech kolmo na zdi přistavených — t. zv. systém přístěnkový (alkovní); nebo regály stály jednak podél stěn, jednak po prostoře ostatní paralleně za sebou, syst. skladištní (obr. 3.). Uspořádání tohoto doposud přidržuje se většina knihoven veřejných, kdežto úprava přístěnková jako nevhodná pro knihovny tohoto rázu udržuje se po výtce, a to ještě zřídka, jen tam, kde jde o tiché, vážnému studiu určené veliké knihovny příruční a vědecké. Dokladem buďtež uvedeny příruční knihovna londýnská v Guildhallu, čítárna v Liverpoolu, o níž ještě se zmíníme, příručná v Edinburku (vyobr. přinesla Česká Osvěta v příloze na str. 85. roč. II.), znamenitá bibliotéka Rylandsova v Manchestru a některé veliké knihovny americké (Astorova v Nov. Yorku, Peabody Institute v Baltimore a j.).

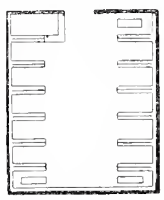

Obr. 2.

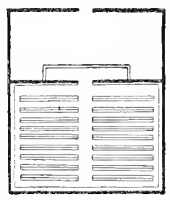

Obr. 3.

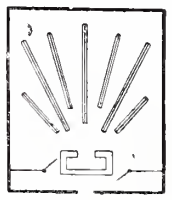

Obr. 4.

Systém skladištní v knihovnách veřejných v poslední době byl vlivem americkým podstatně pozměněn. Místnost, jež slouží za skladiště, bývá totiž zhusta zároveň místem, kde se půjčují knihy k domácí četbě, tedy vlastní půjčovnou, naproti čítárně čili knihovně příruční, zde se knihy půjčují toliko na dobu čtenářova pobytu v místnosti. Tu pak čtenář při výběru knih buď bývá odkázán na příslušné katalogy, nebo — dle způsobu amerického — mívá i volný přístup k regálům samým, aby z nich knihy sám si vyhledal. V prvém případě (obr. 3.) je místnost rozdělena stolem knihovníkovým po celé šířce na dvě nestejné části, větší je skladištěm, druhá, nemnoho jen menší, vykázána je čtenářstvu. V druhém případě (obr. 4.) však prostor čtenářstva je omezen na minimum, stůl knihovníkův je na dvou místech pro východ prolomen, v skladišti pak regály rozestavují se u větší vzájemné vzdálenosti, buď opět parallelně nebo paprskovitě, směřujíce k centru stolu knihovníkova.

Úprava posléze zmíněná má usnadňovati úředníku náležitý dozor na čtenáře (obr. 4.). Její nevýhodou jest, že místo málo se zužitkuje, ač nelze popříti zase, že pro půdorys polokruhový je nejpřiměřenější.

Sluší poznamenati ještě, že tato metoda vlastního výběru knih, původně americká, šíří se nyní i v knihovnách anglických, leč doznala tu důležité modifikace. V amerických knihovnách leckde vcházející a odcházející ani příliš se nekontrolují, a následek toho jeví se pak ve vysokých číslech ztrát, co rok v půjčovní statistice vykazovaných. Zdá se to býti důsledkem tendence Američanům vlastní, poskytovati každému co nejvíce svobody, byť i na úkor nějaké té ztráty, a omeziti formality na míru co nejmenší. V Anglii předkládá však čtenář u vchodu legitimaci, že je oprávněn k výpůjčkám, u východu pak knihy vybrané dává si zapisovati. Kontrola tedy co nejbedlivější. Vchod i východ zde opatřen je vrátky, v knihovnách amerických někdy ani tohoto opatření nebývá.

(Pokračování příště.)

[2]) Srv. F. J. Burgoyne, Library construction . . . London 1897.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 5.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 6. KVĚTNA 1908.

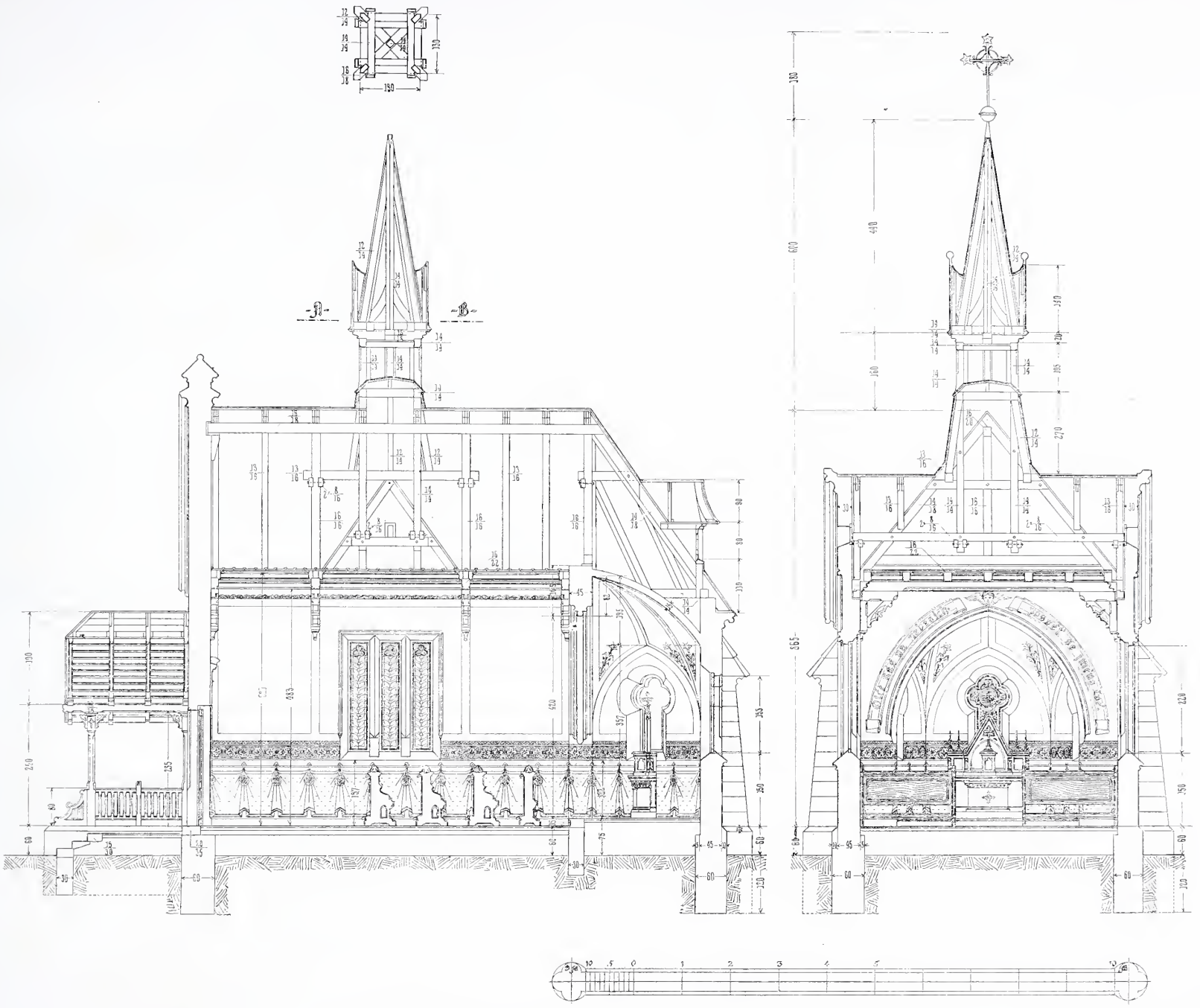

Hřbitovní kostelík v Horních Stakorách. — Příčný a podélný řez.
Arch. Dr. Al. Černý.

Zámek s loggií v nádvoří v Černém Kostelci.

Píše Jan Herain. — (Dokončení.)

Vlaští mistři zavedli v stavbě zámků větší pohodlí v bydlení, neb oni v půdorysném řešení zámku činili většinu komnat z chodeb přístupnými, kdežto u hradů žádných chodeb nevidíme, neb tam se chodilo z komnaty do komnaty; pouze hrad Zvíkov před r. 1250 dokončený má chodby uvnitř nádvoří.

Nádvoří zámků velmi často bývalo nejozdobnější stavbou celé budovy, kde otevřené chodby všech pater do sloupů arkadovitě byly provedeny, což loggiemi nazýváme.

Také výzdoba portálu zhusta byla ozdobně provedena, za to ale hlavní schodiště bývá příliš jednoduché, bezvýznamné, zpravidla dvouramenné.

Teprve následující sloh barokní vytvořil vestibuly se sloupovím, bohatě vyvinutá schodiště, a pak parky.

V přiloženém vyobrazení vidíme loggii zámeckého nádvoří v Kostelci nad Černými lesy v hejtmanství Česko-Brodském.

Vnitřní nádvoří tvoří téměř čtverec, jehož jedna strana

o sedmi obloucích v přízemí a v prvním patře a čtrnácti obloucích v druhém patře půlkruhem sklenuta jest.

Přízemní kamenné čtverhranné pilíře jsou rustikované, první patro spočívá na toskánských polosloupcích, které nesou architrav, prázdný vlys a římsový; tyto polosloupce vystupují ze čtverhranných pilířů, do nichž archivolty půlkruhové s konsoly ve středu oblouku zapnuty jsou.

V II. patře nesou jonické kamenné sloupy zděnou arkaturu s vlysem a římsou, nad níž střecha šindelem krytá spočívá. Dva z mědi tepaní chrliči slohu renaissančního odvádějí se střech vodu.

Kamenné renaissanční kuželky čili ballustry vidíme v podprsnících sloupoví v obou patrech. Zazdění loggie v prvním patře, tím i ballustrů stalo se v první polovici XVIII. stol., když zámek byl přestavován.

Kdo zámek Černokostelecký dal stavěti, dovídáme se z nápisu v kamenné desce na přední bráně předhradí zasazené, jenž zní:

»JAROSLAW SMIRZICZKEY ZE SMIRZICZ A NA KOSTELCZY« a »KATERZINA Z HASMBVRCKV A NA KOSTELCZI 1561.«

Stavitelem tohoto zámku byl najisto Vlach, jehož jméno neznáme a letopočet na desce kamenné z r. 1561 vztahuje se nejspíše ku početí stavby zámku, an r. 1558 Jaroslav Smiřický ze Smiřic panství Černokostelecké koupil. Rodina Smiřických ze Smiřic byla rytířského původu na Kralovéhradecku ve Smiřicích usedlá, která se prvně r. 1406 uvádí.

Z této rodiny Jaroslav Smiřický ze Smiřic, asi k r. 1513 narozený, byl český pán rytířských způsobů, který mnoho cizích zemí procestoval.

Týž byl v mládí u krále Ferdinanda I. v službě jako číšník, s nímž r. 1540 táhl do Gentu, ve válečných letech 1546 a 1547 stál věrně při králi a vyznamenal se v bitvě u Mühlberka, začež byl ihned v poli od císaře Karla V. na rytířství pasován.

R. 1548 jel s arcikníže tem Maxmilianem do Španěl, ale musel se vrátiti pro smrt Zikmunda otce svého, aby dědictví ujal.

R. 1551 s bratřími svými a jinými pány poslán do Vlach, aby uvítal arcikníže te Maxmiliana ze Španěl s manželkou se vracejícího a provázel téhož z Janova do Mantovy, odkud vypraven k papeži do Říma.

Pro své platné služby r. 1554 přijat s celým svým rodem do panského stavu, 1558 povolán do zemského soudu, od roku 1570 byl maršálkem dvorským a od r. 1587 hofmistrem dvorským.

R. 1555 oženil se s Kateřinou z Hasenburka, dcerou Jana Zajíce z Hasenburka a matky Markéty rozené vévodkyně Münsterbergské, s níž zplodil dva syny a dvě dcery, které ale v mládí zemřely. Na počest své svatby dal raziti pamětní peníz, jeton zvaný.

Panství Kostelec nad Černými Lesy, čili nesprávně Černý Kostelec, koupil od české komory ve středu po sv. Prokopu roku 1558 se 40 vesnicemi za 30.000 kop grošů českých, dle desek zemských čís. 53 F. 19.

Na to r. 1561 započal se stavbou zámku, která více let trvala. Zámek jest většinou ve svém starém stavu zachován, jest dvoupatrový, má na čtyrech nárožích věže a uvnitř čtverhranné nádvoří, některé části façady byly v první polovici XVIII. stol. v barokním slohu opravovány.

Jaroslav Smiřický ze Smiřic vedle zámku stavěl kostel sv. Vojtěcha v letech 1568—1569, v němž jsou renaissanční oltáře a jiné cenné památky, a pod presbytář vystavěl hrobku pro svůj rod, kdež také sám pochován, když zde na zámku dne 18. listopadu 1597 zemřel, jsa 84 leta stár.

Ve svém testamentu r. 1594 učiněném ustanovil za dědice svého jmění Zikmunda, syna od bratra svého Jindřicha.

R. 1630 zemřel poslední mužský potomek Smiřických ze Smiřic a tím vyhasl tento český rod, který v českém povstání r. 1618—1620 hrál velkou úlohu.

Soutěžný návrh
Spořitelní budovy ve Dvoře Králové n. Lab.

B[illegible] F. Kavalírové, archit. a stavitelé v Praze-III. — 1. cena.
(Dokončení.)

[illegible] účastnilo se 35 návrhů. Autoři I. cenou poctěného návrhu snažili se vyhověti programu ve všech jeho požadavcích; budovní stav celé strany náměstí luštěn tak, aby zachována byla stará radnice, jež svými výškovými rozměry dobře se snese i s domy dvoupatrovými.

Porota odůvodnila své rozhodnutí následujícím posudkem:

»Vyřešení půdorysné vystihuje v podání svém nejlépe požadavky. Přimyká se k uspořádání a k určení místností nejen v půdoryse, ale též po výšce, přáním, jež vyslovena jsou v konkursu.

Seskupení, prostor, poloha, osvětlení a přístup zvlášť ku spořitelním místnostem jsou životně provedeny. Projekt po nepatrných změnách v půdorysném řešení jediný může býti podkladem pro plány stavební, v tom případě, umístí-li se spořitelna do dvora.

Bohatě vypravené studie průčelí a celkového pohledu odpovídají lépe účelu svému při půdorysu základním než při alternativě B.

Řešení loubí při průčelí nesymetricky oproti ose řešeném lze spíše doporučiti, nežli v případě druhém. Členění hmot v celém řešení průčelí dlužno považovati za zdařilé, zvláště v tom případě, když sestaví se z podaného bohatého materiálu v celek vše, co přimyká se rázu sousedů. Vyřešení otvorů loubí, zvláště otvoru ve velkém risalitu, vyžadovati bude po stránce estetické dalšího prostudování a propracování.«

Ku konci budiž uveden ještě výrok poroty před hlasováním o udělení cen.

»Na základě prostudování veškerých projektů a na základě úvah, jež nelze přehlédnouti při stavbě budov rázu veřejných, budov to, jež nemalý význam mají pro město nejen nyní ale též pro příští doby, považuje porota za povinnost, oceniti zvláště ty projekty, které šetří snahu pro zachování a udržování rázu měst našich.

Tato snaha velmi dobře spojiti se dá se stavbami moderními, aniž by rázovitost českého venkova tím trpěti musela. Dokladem toho jest celá řada dobrých návrhů, jež vyskytují se v této konkurenci. Umělecké pochopení některých projektů v poměru ku vyřešení půdorysovém jest takové výše, že porota za svoji povinnost považuje zvláště o ní se zmíniti, i kdyby celek požadavkům úplně neodpovídal.

Veliká účast na konkursu vypsaném, převážná většina prací více než prostředních svědčí o zdatnosti konkurujících a stěžovala nemálo volbu nejlepšího mezi lepším.« *Fr. Kavalír.*

Skupina nájemných domů
v Nerudově ul. a na nároží Radeckého nám. v Plzni.

† arch. Rudolf Štech. — Tab. č. 21.

Přinášejíce z pozůstalosti po nešťastném architektu a staviteli Rudolfu Štechovi na tab. č. 21. skupinu nájemných domů plzeňských, poukazujeme k nekrologu zvěčnělého v »A. O.« č. 2. (1908), kde na str. 7. a 8. oceněny jsou zejména výhody půdorysných řešení Štechových.

Návrh na stavbu jednopatrové villy pro p. X.
ve V. M.

Arch. J. Heindl, Praha Žižkov. — Tab. č. 22.

Dle přání stavebníka rozděleny byly místnosti do jednotlivých pater tak, aby potřebám rodiny co nejlépe vyhovovaly.

Zvláštním přáním bylo umístění verandy v I. patře, aby táž přístupna byla direktně z chodby a aby spojena byla výtahem s kuchyní.

V přízemí vyžadována byla kromě místností obytných, pro rodinu stavebníka určených, též jedna místnost pro domovníka a to s přímým sice přístupem z venku, přece však též ve spojení s předsíní. Dále měla býti v přízemí situována malá dílna pro výzkumné práce, kterými se stavebník zanáší.

Podsklepení budovy vyžadováno pouze z části; s ohledem na přirozený sklon terrainu podsklepena část dvorní. Ve sklepě umístěna mimo sklepy též prádelna.

Celá budova obsahuje:

v přízemí: chodbu, 3 pokoje, kuchyň, pokojík pro služku, spíž, dílnu, 2 klosety a obydlí pro domovníka;

v I. patře: chodbu, 4 pokoje, prostrannou otevřenou verandu, koupelnu s klosetem a nad bytem domovníka, který umístěn v přízemním přístavku, podkrovní malý pokojík.

V podkroví nad jednopatrovou budovou projektována ještě jedna podkrovní světnička, komora a kloset.

Ku přání stavebníka projektována celá stavba v baroku s vysokými mansardními střechami, které glasovanými prejzy a háky budou kryty. Úprava veškerých místností jest projektována jednoduchá.

Budova bude situována v osadě poblíže okresní silnice, volně v zahradě. Hlavní fronta obrácena jest k jihu. Celkový náklad rozpočten jest — bez stavebního místa — na 35.000 K.

Obecná škola v Telecím.

C. k. vrchní inž. F. Havlíček, průčelí od arch. J. Kříženeckého. Tab. č. 23.

Čtyrtřídní tato škola jest ukázkou nejúspornějšího řešení, které však všem předpisům zákonným úplně vyhovuje.

V přízemí jest 1 učebna se dvěma kabinety a oddělenými záchody pro hochy a dívky, dále byt řídícího učitele o kuchyni, dvou pokojích s příslušenstvím, vše na jedno uzavření.

V 1. patře jsou tři učebny s oddělenými záchody a schodiště na půdu.

Průčelí při vší jednoduchosti prozrazuje přec budovu jako veřejnou, jež nepostrádá i jisté malebnosti.

Dům učitele Ant. Škody v Lysé n. Labem.

Stavitelé: Bratří V. a F. Kavalírové v Praze. — Tab. č. 24.

Na jihozápadní části města Lysé n. Labem založena kolmo na hlavní třídu od nádraží nová ulice, jež je kvapem zastavována souvislými přízemními domky pro 1 až 2 rodiny o 13 *m* uliční fronty.

Mezi těmito, na spekulaci stavěnými domky postaven na jaře letošního roku rodinný domek pro učitele p. A. Škodu, jenž se značně svým zevnějškem (několik motivů stilisovaného ornamentu, v omítce škrabaného, a stříkaná omítka) od ostatních liší.

Stavební náklad ca. 8500 K.

Restaurace kostela sv. Jindřicha.

Přednesl ve spolku arch. a inž. dne 8. listopadu 1907 prof. J. Koula. S tab. č. 25. (Pokračování.)

K těmto oběma přípisům Centrální komise, jejichž překlady jsme přinesli (Centrální komise dopisuje i nyní, kdy má zvláštního sekretáře pro českou část Čech, jen německy), sestavila anketa znalců vyjádření, jež tu v doslovném znění otiskujeme. S vyjádřením tím souhlasili všichni, arch. Hilbert je ale nepodepsal, jelikož, jak podotknul, neomezila se anketa na striktní obhájení výtek.

Vyjádření.

»Podepsaní členové komise vyslechli obsah přípisů c. k. ústřední komise č. 21.476 ex 1905 a 31.950 ex 1905 na základě vyjádření p. prof. Dvořáka sepsaných, obou vys. ministerstvu vyučování svědčících.

V prvém dopisu navrhuje se, aby předložený projekt a limine byl odmítnut, jelikož dalekosahající změny prý se nesrovnávají se stanoviskem ohledně ošetřování památek starožitných.

Komise vyslovuje nad tímto vyjádřením své podivení, jelikož přec plány k opravě byly zhotoveny teprve tehda, když c. k. ústřední komise přípisem ze dne 8. května 1903 č. 680 byla schválila zásady, dle kterých mají býti vypracovány.

Ano i zvláštní uznání bylo přípisem vysloveno městské radě proto, že užito býti má spolehlivých dokladů za účelem vytvoření bývalého starého architektonického obrazu.

Ve spisu k ministerstvu označují se některé zamýšlené úpravy za závadné, jmenovitě, že barokní helmice na věži má nahrazena býti jinou, gotickou.

Opravujeme toto tvrzení, odvolávajíce se k protokolu ze dne 9. února 1904, dle kterého jsme se jednohlasně usnesli, navrhnouti, aby barokní helmice byla zachována, jestli by odbornými znalci bylo zjištěno, že jí lze, přes chatrnost její, zachovati, a jen v onom případě navrhovali jsme záměnu formy helmice za gotickou, dle starých pohledů sestrojenou, kdyby se naprosto udržeti nedala. V takovém případě nelze přec hájit mínění, aby na goticky zděnou věž postavila se barokní střecha.

V téže větě zamítá se též návrh na změnu nynější kostelní střechy a regotisování její, proto že prý je barokní. Věc se ve skutečnosti má ale jinak.

Střecha nad presbytářem není barokní, nýbrž gotická, a nebude se také měniti. Střecha nad loděmi jest však pouze střechou z nouze, která po vyhoření na rychlo zřízena byla a která nemá karakterických známek barokních, aniž činí nárok na umělecké formální pojmutí a provedení.

Naopak, je velice těžkopádnou, což nemůže ani jinak býti, uváží-li se, že zděná část kostela je nízká, k tomu o třech stejně vysokých lodích, tedy v poměru k výšce zdiva velmi široká. Proto tíží a stlačuje spodek zděný.

Tuto závadu zajisté již pociťoval i architekt v 15. století a snažil se ji vytvořiti elegantněji, lehčeji, v pružném švihu, aby ve výši jásavě vyzněla jemným zakončením k obloze.

Stopy linií, v kterých střecha přiléhala k věži, jsou úplně zachovány a lze tudíž bývalou silhouettu spolehlivě zjistiti. Při obnově této nejde však ani tak o volbu a použití určitého slohu, jako o správný princip tektonický vůbec, který vždy platným zůstane.

Že na stávající již gotickou střechu presbyteria je pak odůvodněna jedině gotická sanktusová vížka, která taktéž nenalezla schválení, jest samozřejmé.

Že nad kaplí sv. Barbory přidána malá nová lucerna barokní, mělo příčinu v okolnosti, že tam původně bývala, že jí padalo světlo do kaple shora.

Připomíná se dokonce, že visel v ní zvonek r. 1683 ulitý.

Dále si ztěžováno do toho, že barokní výzdoba portálu dle projektu má býti odstraněna. Konstatujeme, že portál není barokní, nýbrž ze sklonku gotiky a počátku renaissance, a že se nazamýšlí dle projektu na něm vůbec něčeho měniti.

C. k. centrální komise odvolává se na malebnost a na zvláštní neobyčejně karakteristický ráz nynějšího celkového dojmu kostela.

Komise, sestávající vesměs z výtvarníků, nesdílí však náhled ten, jenž ovšem jest jen subjektivní. Vidí prostě praobyčejnou střechu, zrobenou tesařem, který o uměleckých zásadách ani zdání neměl, a který bez velkého rozmýšlení shořelou střechu co nejrychleji vystavět musel.

Váží si naproti tomu bývalého výtvoru umělce 15. století, který nad půdorysem téměř kvadratickým, na stavbě nízké, tedy za podmínek velmi nepříznivých dovedl, s obejitím nebezpečného úskalí, vytvořiti střechu krásně a účelně vymyšlenou, jak ji na starých vyobrazeních nalezáme, a jejíž účinek na sádrovém modelu, který městská rada na požádání komise z opatrnosti zvlášť zhotoviti dala, každý nepředpojatý oceniti dovede.

Přecházejíce k další výtce o odbourání nějakého přístavku uvnitř kostela, podotýkáme, že v protokole našem není poznamenáno, že bychom byli doporučovali nějaké odbourání.

Druhým spisem č. 2012 z r. 1905 uvádí centr. komise, že p. prof. Dr. Dvořák po odborném prozkoumání označil zamýšlenou opravu za úplně bezúčelnou, libovolnou (willkührlich) a starožitnou cenu kostela poškozující, aniž by však výrok dalšími věcnými důvody podepřel, uváděje pouze onen všeobecný, též v prvém spisu uvedený, totiž: že odporuje zásadám moderního ošetřování starožitných památek.

Protestujeme co nejrozhodněji proti výroku tomu, jako naprosto neodůvodněnému. Úsudek náš v protokole zapsaný, jenž sloužil jako basis celého projektu, byl teprv po zralém a všestranném uvažování pronesen, a nelze připustit, aby odbyt byl pouhou frází, jmenovitě ale v uvážení, že ještě 8. května 1903 zněly názory zcela jinak a protichůdně.

Souhlasně s námi doporučuje p. professor pouhé vyspárování gotického zdiva a popisuje detailovaně, jak si představuje novou malbu, dopouští se však nevysvětlitelného omylu, pokládaje klenbu, ano i okna za barokní! Klenba jest však určitě gotická, o oknech ani nemluvě. S názorem, že nová malba musí býti provedena v baroku, souhlasíme, nemůže ani jinak býti.

Předsíň ovšem, poněvadž jest goticky klenuta a bez jakýchkoli plastických barokních příkras, by měla správněji g o t i c k y dekorována býti, a nikoliv totožně s vnitřkem kostela, barokně, jak pan professor soudí.

Jiná však věc tíží nás více, než malba.

Jest to přítmí, skoro tma, která v kostele panuje následkem hluboce a syrě zbarvených maleb okenních. Ráz zbarokizovaného vnitra utrpěl jimi nesmírně.

Barokní interieur vyžaduje hojnost světla, on nezná onu ponurou náladu gotiky, barok radostně ano jásavě hlásí se k plnému životu. Pro tmu nelze však nyní obrazy rozeznati, malovaná i plastická dekorace mizí, ano i řezby se ztrácejí.

Z d e jest odpomoc prostředky účelnými a možnými opravdu žádoucí. Hic Rhodus, hic salta!

Konečně vyslovujeme svůj názor o posudku několikráte uvedeném: »že to odporuje zásadám o ošetřování starožitných památek.«

Máme za to, že jej nelze šablonovitě g e n e r a l i s o v a t, nýbrž že při každém objektu nutno bedlivě vše uvažovat, bráti často zřetel k okolnostem nejrůznějším, někdy i k inponderabiliím lokalního nazírání a cítění, které jinému zůstávají knihou zavřenou. (Campanila v Benátkách?)

Pro případ, že by proti nadání setrváno bylo v odporu proti našim návrhům, zrale uváženým, doporučujem sl. městské radě, aby plány a model byly zaslány spolku architektů v Praze, pak poradní umělecké komisi zemské se žádostí, aby posoudila nejen návrhy naše, nýbrž i vyjádření c. k. Centrální komise, a aby výsledek oznámen byl v odborných časopisech«.

W i e h l v. r. L a b l e r v. r. K o u l a v. r.

(Dokončení příště.)

Na tab. č. 25. přinášíme zároveň návrh opravy arch. F. Mikše, z kterého patrna snaha, vystihnouti názory svrchuzmíněné komise.

Veřejné knihovny v Britannii a ve Spojených Státech.

(Příspěvek k otázce knihovního stavitelství.) — Napsal Lad. J. Živný.

(Pokračování.)

Během času vyvinula se v Anglii vedle oddělení půjčovního právě popsaného ještě t. zv. o d d ě l e n í p ř í r u č n í (reference library), již zmíněná, č í t á r n a p e r i o d i k p o l i t i c k ý c h, denních a krajinských (t. zv. news-room) a č í t á r n a r e v u í beletristických a populárně naučných (magazine room); konečně zřizují se zvláštní místnosti pro mládež a tu a tam i pro ženy.

V oddělení příručním i v čítárně revuí, — kteréžto dvě čítárny v knihovnách menších bývají sloučeny v jediné místnosti — jsou regály podél zdí, ostatek prostoru zabírají čtyrhranné stoly pro deset i více osob v přiměřených vzdálenostech rozestavené. Stoly jsou i v odděleních pro mládež a ženy. Čítárny politické (news-room) však stolů nemají; zde časopisy rozloženy jsou na šikmo skloněných pultech kol dokola zdí se táhnoucích a po místnosti volně stojících. Sedadel tu není.

Všecka tato oddělení umístiti v menších budovách přízemních bývá zhusta nemožno. Nezbývá než spokojiti se místem pro půjčovnu, čítárnu příruční a všeobecnou, t. j. politickou i revuální v jedno sloučenou. Tak bývá zvláště u knihoven filiálních. Leckde ovšem omezují se na pouhou půjčovnu a čítárnu rázu nejvšeobecnějšího ve dvou místnostech.

Povšimněme si nyní půdorysu takové knihovny menší. Vchodem vstupuje se přímo do oddělení půjčovního, jež spolu se skladištěm zaujímá pravý (větší) bok budovy, kdežto v levo je upravena malá místnost pro ženy. Z půjčovny vedou v levo dvéře do všeobecné čítárny, a z této do příruční, jež obě zabírají zadní polovinu přízemku.[3])

V ústřední knihovně v C a m b e r w e l l u (obr. 5) je půjčovna po pravé straně, čítárna politická na levo koridoru, obě vpředu; k této přiléhá čítárna revuí a vzadu umístěna příručna.

[3]) Tímto popsaný odnáší se k filiální knihovně ve West Norwoodu v Londýně. Vyobrazení přinesla Česká Osvěta v příl. k č. 6. ročníku III.

V budovách větších bývá v přízemí půjčovna a čítárna politická, v prvém patře pak příručna i jiná oddělení. Tak na př. v knihovně v E d m o n t o n u (obr. 6.) je v přízemí půjčovna a čítárna, v prvém patře čítárna revuí, příručna, skladiště a místnost pro knihovníka s koupelí.

Knihovny americké spojují zpravidla dvě i více oddělení v jedno. V jedné a téže rozsáhlé místnosti bývá jak půjčovna tak čítárna, toliko oddělení dětské, jež zřídka kde schází, bývá zcela

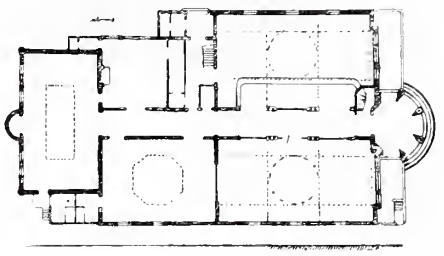

Obr. 5. Půdorys přízemí veřejné knihovny v Camberwellu (Londýn).

odděleno buď v protějším křídle nebo v jiném patře, jak nacházíme téměř u všech filiálek n o v o y o r s k ý c h. V knihovně v 67. ulici na př. nalézají se v přízemí půjčovna (vpředu) a příručna (vzadu) pro dospělé, v prvém patře vpředu i vzadu čítárny

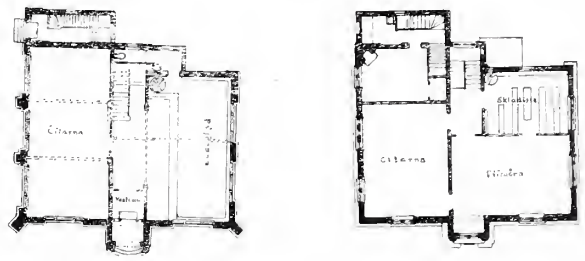

Obr. 6. Půdorys přízemí a I. patra veřejné knihovny v Edmontonu.

dětské a mezi oběma půjčovna, ve druhém patře čítárna časopisecká (všeobecná). Toliko zasklenou přepážkou jsou odděleny čítárny zmíněné filiální knihovny v P o r t R i c h m o n d u, takže z centrálního bodu úředník všecky místnosti volně přehlédne.

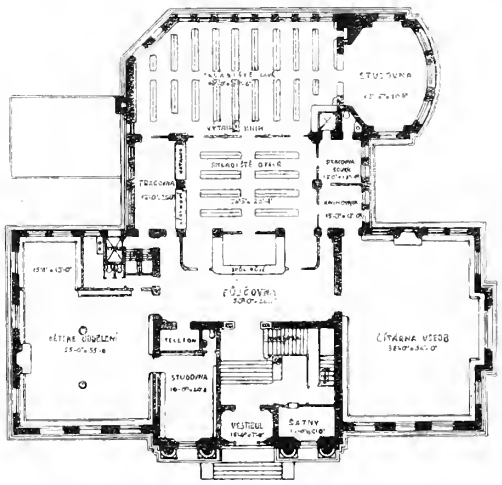

Obr. 7. Půdorys přízemí veř. knihovny v Syracuse (stát N.-Y.).

V přízemí kromě aparátu vytápěcího bývá (jak tomu je na př. ve filiálce richmondské) i skladiště knih a pracovny, jinde podzemí bývá upraveno v tělocvičné síně pro ženy a muže odděleně nebo ve dvoranu určenou pro schůze a přednášky. Vhodně projektován je půdorys přízemí veřejné knihovny v S y r a c u s e (N. Y.) obr. 7. s dětskou čítárnou v levo, v pravo s čítárnou pro dospělé, mezi nimiž nachází se půjčovna upravená s otevřeným (pro vlastní výběr knih) skladištěm vpředu; vzadu je skladiště zavřené, zvedající se do výše dvou pater. K tomuto přiléhá v pravo čítárna příruční (studijní).

(Pokračování příště.)

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRAL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 6

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 3. ČERVNA 1908.

Restaurace kostela sv. Jindřicha.

Přednesl ve spolku arch. a inž. dne 8. listopadu 1907 prof. J. K o u l a. (Dokončení.)

Nejprve budiž mi dovoleno několika slovy charakterisovati způsob, v jakém zmíněné dopisy jsou vedeny.

Z tónu jejich mohlo by se souditi, že Centrální komise o připravované akci restaurace kostela Jindřišského do roku 1905 neměla potuchy, a proto musela lidi nezralé a nepovolané z provincie důrazně zakřiknouti. Nedbala, že se obrací z části ke svým důvěrníkům, které úřadem konservatorů sama byla »poctila« anebo proti mužům, kteří v nejedné otázce, kde Centrální komise spala nebo své povinnosti nekonala, se osvědčili. (Prelatura, domy na náměstí a mnoho jiných.) Centrální komise při tom nejspíše zapomněla, že o akci té od počátku věděla a sama ji schválila a měla tedy v pádu, že uznala toho potřebu, nejprve sama sobě trochu ucho povytáhnouti. Nehledě k těmto roztomilostem, musí každý uznati, že dopisy Centrální komise (viz č. 14. »Zpráv«) byly koncipovány ukvapeně a znamenitě povrchně.

První byl psán vůbec b e z n á l e ž i t é h o p r o h l é d n u t í kostela — že tomu tak, stvrzuje počátek druhého dopisu, kde se uvádí, že na základě šetření, provedeného právě prof. M. Dvořákem nemůže atd. Odsuzovala tedy komise dříve, než prohlížela; to ovšem dovoleno jest, když se nemýlím, jen mimořádně Vznešeným a Neomylným tohoto světa. Pro takové také povrchní prohlédnutí pravidlem postačuje. Co konečně na tom záleží, jestli se znalec k tomu stanovený tak trochu zmýlí a gotické střechy presbytáře nevidí, anebo staré gotické klenutí kostela má za barokní; k jednotlivostem se nehledí, jen když je tu po ruce moc, se kterou se vystupuje.

Leč nyní k věci.

Centrální komise zasazuje se celou svou váhou, tak se aspoň všude tvrdí, za ochranu stávajících celků, jich historického, malebného a v tom pádě pro Prahu »tak charakteristického« rázu. Není pochyby, že by se tedy v disposicích, jež sama vůbec a pro opravu kostela zvlášť navrhuje, od své zásady uchýliti neměla.

Zevnějšek kostela sestává ze zděných částí, kostela vlastního a kaplí, a střechy. Obé přispívá stejnoměrně nade vši pochybnost k »historickému a malebnému« celku.

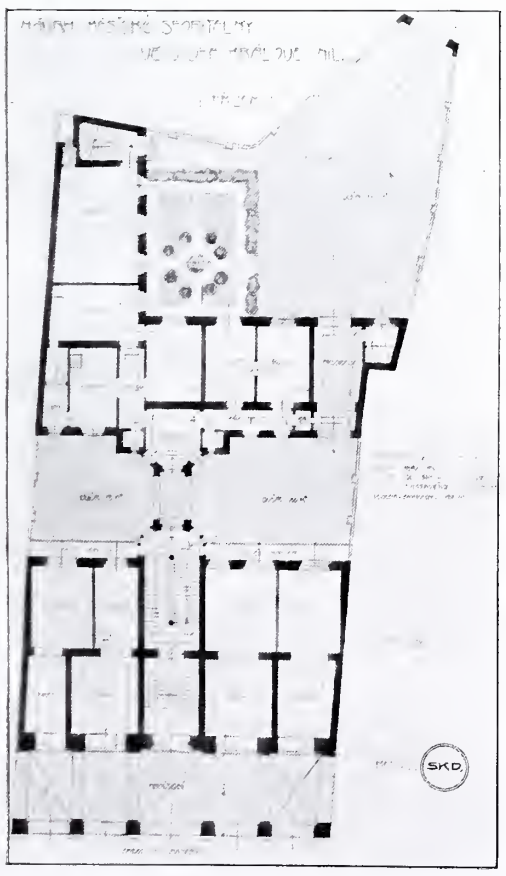

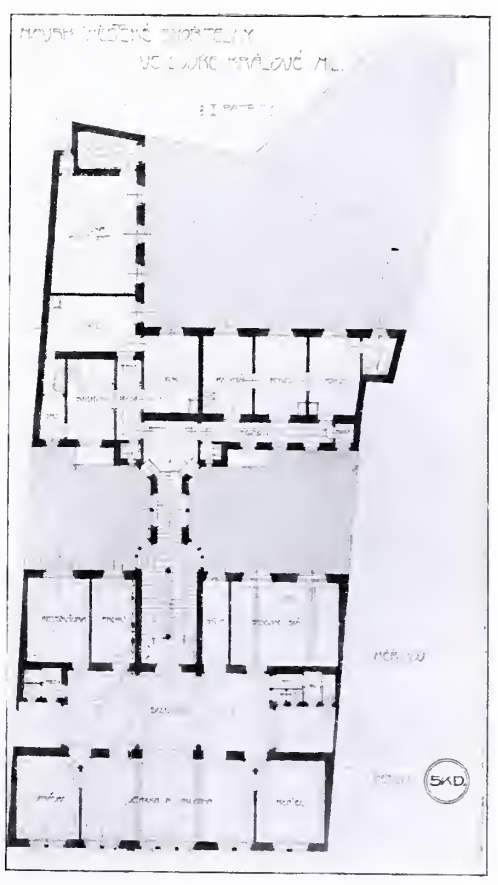

Soutěžný návrh budovy městské spořitelny ve Dvoře Králové n. L.
Stav. J. Polák a arch. V. Vondrák

Ve svém návrhu na opravu kostela Centrální komise žádá ponechání stávající střechy a ponechání omítky kaplí, ale opadávající omítka kostela má býti odstraněna a nahražena spárováním režného gotického zdiva, jež je pod ní, tak jako je na př. na věžích Týnského chrámu. Komise (o hrůzo hrůzoucí), jež děsí se každé změny historického rázu, radí tu bez uzardění k regotisaci budovy a nad to poruší nynější »náladové« vzezření kostela, neboť vedle omítaných kaplí, přístavků, bude vlastní tělo stavby spárované, regotisované, režné. Povstane zde docela nový akord hmot i barev, nebývalý, sbarokováním kostela neutvořený a na nás nedochovaný; tedy nový!

Centrální komise, jsouc věrna nynějšímu svému kredu, proti té věci by se byla asi také vzepřela, ale jak nakázat té staré gotické zdi, aby omítku znova a znova neshazovala? A tak si aspoň zeď vynutila regotisaci.

Zeď ani nejtvrdší lebkou neprorazíš, zní staré přísloví. Zeď zvítězila, co ani rozumu se vždycky nepodaří.

Z uvedeného patrno, že Centrální komisi spíše než na náladě celku záleží na náladě staré střechy z nouze, která dle jejího úsudku tak znamenitě je pro budovu tu a Prahu charakteristická, dle úsudku znalců pražských ale stavbě nepřiměřená bouda, která, ana bude i po veliké opravě jen s největší námahou na poměrně krátkou dobu udržitelna, měla by učiniti místo střeše tvaru pro Čechy charakteristickému, v jakém ji na starých obrazech vidíme. Jiných rozdílů, než tohoto, v návrzích obou rozvaděných stran téměř nebylo a není.

Ostatně, tant de bruit pour une omelette. Centrální komise se svým návrhem prorazila, jsouc panovnicí vysokou a mocnou a také Městská rada poklonila se jejímu centrálnímu věhlasu, i když na přijetí tom měl podíl za prvé nátlak, že by k nevyhnutelné opravě jinak brzo nedošlo a za druhé kolportovaná verse, že stanová střecha, takto vůbec jen provinční český útvar, jako husitská se na kostel nehodí. Nám chudákům zbývá jen jedna naděje: Nyní bude regotisován spodek, zdě a až setlí dočista ta těžce vydobytá, spravovaná střecha, kdo ví co se ještě na ten kostel nenasadí. Člověk naučí se dívati se s klidem na měnící se hesla — za devět let, můžeme se, budeme-li zdrávi, dožít nového »kursu«, možno že i několika. Centrální komise také! Kdo ví, nezardí-li se potomní členové její nad rozmanitými fermany nynějšími, jako se nynější hanbí, když čtou ku př. vyjádření se této své komise z 21. března 1888: Centrální komise vyslovila se jednomyslně pro změněný restaurační projekt Karlova Týna od prof. Schmidta s tím doložením, že o jeho provedení s úplným klidem se přimluviti a jej co nejvřeleji doporučiti možno. Centrální komise studovala původní restaurační plán, zejména ale tento nejnovější změněný projekt byl co nejpodrobněji probrán a nelze ji než navrženou tuto restauraci jako velikolepý ba co nadobyčejný a překvapující podnik označiti, (und konnte nicht umhin, die beantragte Restaurierung als ein grossartiges, geradezu befremdendes und überraschendes Unternehmen bezeichnen). Rád bych věděl, co tomu říkají oni členové, kteří dosud v Centrální komisi sedí, kteří snad ani se svou minulostí nesúčtovali, ale kteří navzdor těmto a i jiným faktům, o čemž jednou bohdá se rozepíši, nám při každé příležitosti ostrá odsouzení posílají. Ba nám se i neustále připomíná odstrašující ten příklad Karlova Týna, jako by exemplárně chybné restaurování jeho bylo námi zde zaviněno a znenáhla aby povstalo domnění, že právě ta parta, ke které také náležím, zastupovala ten uvedený neblahý starý směr.

Kde jsou však oni lidé? Kolik jich bylo ve Vídni u vesla a kolik jich, k nim přilnutých, drželo se v Praze! Já sám již r. 1888 v »Pokroku« psal jsem proti uvedené té famosní opravě Karlštejnu a byl jsem z Vídně ovšem zakřiknut, jak dobře ještě vrchní rada Brát, tehdejší redaktor poučné přílohy, dosvědčiti může.

Že nynější břečtanové a památky většinou osudu ponechá[illegible] stanovisko neschvalujeme, vysvětluje se tím, že jako stavi[illegible] na věc díváme než amateuři, s nimiž Centrální [illegible] z většinu posledně jmenovaných konservatorů, ke předu [illegible] Jaké se nám zdá, že osoby na místě věci padají často na [illegible].

Centrální komise, když svou autoritu tak vysoko staví, by [illegible] jmenovitě pověděti, kolika a kterými případy si [illegible] založila, aby to nynější její přitužování centralisační podepříti mohla. Jinak budeme vždy znovu a znovu toužiti po zařízení jiném: po své zvláštní ochraně památek pro české země.

Kroky k tomu narazily dosud vždy na překážky. Když zřizovala se zemská komise, byl to mimo jiné zvěčnělý vrch. stav. rada J. Hlávka, který tomu nepřál, jsa tehdy jedním z nejvlivnějších členů komise Centrální, podobně nechtěl nikdy archaelogickou komisi při Akademii v takovém směru k činnosti vésti, ač ovšem tam již místo věci tak příhodné jako při výboru zemském nebylo. Také nyní v Centrální komisi rozhodují o nás našinci; zapišme si to, až jednou s ustrnutím budeme se ptáti, kdo nám ta těsná pouta ve Vídni pravidlem ukul.

Administrační budova zemského ústavu pro choromyslné v Bohnicích.

Arch. Václav Roštlapil v Praze. — (Tab. č. 26 a 27.)

Jak známo, vyznamenán byl soutěžný návrh architekta Václ. Roštlapila na zemský ústav pro choromyslné v Bohnicích druhou cenou. Pohledově vynikal tento návrh nad návrhem poctěným prvou cenou tou měrou, že po dobrozdání znalecké poroty bylo zemským výborem svěřeno architektovi V. Roštlapilovi navrhování průčelí jednotlivých typů budov jmenovaného ústavu. Z těchto budov jest vedle kostela a budovy pro zábavy nejčelnější administrační budova, kterou přinášíme v celku na tab. č. 26 a ve středním risalitu na tab. č. 27.

Soutěžný návrh na záložnu v Čáslavi.

Arch. Lad. Skřivánek ve Vídni. — I. cena. — (Tab. č. 28.)

Návrh tento byl zaslán k čtvrté soutěži na čáslavskou záložnu, při kteréž poctěn byl prvou. Soutěže této účastnily se 53 návrhy a znaleckými porotci byli při ní: prof. A. Cechner za spolek arch. a inž. v král. Českém, arch. a stav. Č. Müller za jednotu stavitelů a stav. J. Prokop za společenstvo stavitelů v obvodu obch. komory pražské. Porota jednomyslně navrhla tomuto návrhu prvou cenu pro jasné, podmínkám úplně vyhovující dělení a pro ladné průčelí jeho.

Soutěžný návrh záložny Čáslavské.

Stavitel Josef Mařík na Smíchově. — II. cena. — (Tab. č. 29.)

Rovněž tento návrh byl zaslán ku čtvrté soutěži na tuto záložnu.

Autor projektoval záloženskou úřadovnu do náměstí, aby účel budovy zřejmě ve vnějšku byl vyjádřen; ostatní žádané místnosti seskupil kolem prostorného jednotného dvoru, zcela od promčny sousedních objektů neodvislého. Dimensování jednotlivých místností vyhovuje programu; byt sluhy projektován s ohledem na využitkování svahového terrainu pod zasedací síň a spojen jest se záložnou do světlíku vloženým schodištěm, které slouží též k dopravě paliva ze sklepa.

Rozdělení pater na byty čtyřpokojové s veškerým příslušenstvím odpovídá venkovským poměrům; předsíně jsou prostorné a přímo osvětleny, vedlejší místnosti vhodně ukryté.

Návrh síně do villy.

Arch. Oldřich Liska v Drážďanech. (Tab. č. 30.)

V Německu i v Anglii jest všeobecně obvyklé ve villách používati síně či dvorany (diele). Jest to místnost vytápěná, buď uprostřed budovy situovaná — v kterémž případě jest vrchem osvětlena — neb při průčelí, ale od vchodu oddělena předsíní. Příznačnou vlastností takové síně jest schodiště v ní umístěné, které ve zmíněných zemích bývá zpravidla dřevěné; schody ty slouží obyčejně jen panstvu, nevedou na půdu, ale končí v patře.

Následkem toho lze upraviti takovou síň jako útulný přijímací salon, vyzdobený krbem a opatřený stolem s dostatečným počtem lenošek a židlí.

Obr. 8. Průčelí příruční knihovny Pictonovy v Liverpoolu.

U nás jest obecnému používání takto zřízených síní překážkou zemský stavební řád, jenž nařizuje schody ohnivzdorné. Věc dá se ale řešiti tím způsobem, že navrhne se kromě dřevěného schodiště síně ještě jedno schodiště ohnivzdorné, které vede ze sklepa až na půdu.

Soutěžný návrh
spořitelny ve Dvoře Králové nad Labem.

Stav. J. Polák a arch. V. Vondrák.

Návrhu tomuto bylo znaleckou porotou vysloveno čestné uznání a byl k doporučení poroty výborem spořitelny ve Dvoře Králové zakoupen.

Veřejné knihovny
v Britannii a ve Spojených Státech.

(Příspěvek k otázce knihovního stavitelství.) — Napsal Lad. J. Živný.

(Pokračování.)

V budovách knihovních najdeme nezřídka také umístěno hlavně přírodnické, také kulturně historické a průmyslové museum, městskou obrazárnu, školy průmyslové, ba také, jako se stalo v openshawské filiálce v Manchesteru, kavárnu a síně pro kulečník a šachy.

Třeba myšlenka soustřediti hlavní ústavy kulturní, jmenovitě knihovnu, museum a obrazárnu, pod jednu střechu zvláště s našeho hlediska, kde prostředky jsou tak omezené, zasluhuje povšimnutí, přece stanovisko úspornosti tu uplatněné nebývá vždy rádcem nejlepším, naopak ve většině případů při značném poměrně vzrůstu anglických knihoven i muzeí lze očekávati, že se uplatňuje nezřídka na úkor pohodlné správy, ba v neprospěch volného vývoje jich vůbec. Přes to v menším měřítku našem, v malých našich poměrech doporučovalo by se následovati příklad anglický, dílem i americký, aspoň potud, že by se zřizovala a spojovala naše musea s knihovnami a obrazárnami, a to mnohem spíše než analogicky děje se již se sokolskými tělocvičnami, k nimž nezřídka druží se divadlo ano i restaurace!

Vnější vzhled budov bývá přiměřen účelu, pro který jsou zřízeny. Prostá façada však není zjevem všeobecným, spíše opak shledáváme. Četné knihovny po Anglii a Skotsku rozeseté dbají toho, aby již vnějším vzhledem svým byly význačny; bývají vedle radnic a chrámů nejednou nejnápadnějšími budovami města, ne vždy na prospěch moderních tendencí architektonických. Mezi sedmdesáti veřejnými knihovnami londýnskými najdeme doklady téměř všech historických slohův, až po pokusy nejmodernější. Příkladem budtež uvedeny: Knihovna v Streathamu ve stylu řeckém (arch. Sidney E. Smith); v gotice zmíněná Guildhall

Obr. 9. Průčelí centrální knihovny a musea v Liverpoolu.
(Arch. T. Allom a J. Weightman.)

Obr. 10. Vnitřek Pictonovy čítárny v Liverpoolu.

(architekt sir Horace Jones); v anglické renesanci knihovna v Clerkenwellu (arch. Kerslake a Mortimer), Shepherd's Bush (arch. M. B. Adams). V ostatní Anglii vyniká pěkná veřejná knihovna v Liverpoolu, spolu s museem (arch. T. Allom a J. Weightman), a zmíněná veřejná čítárna Pictonova (obr. 8.), jež je napodobením olympijského okrouhlého Filippeia (arch. C. Sherlock).

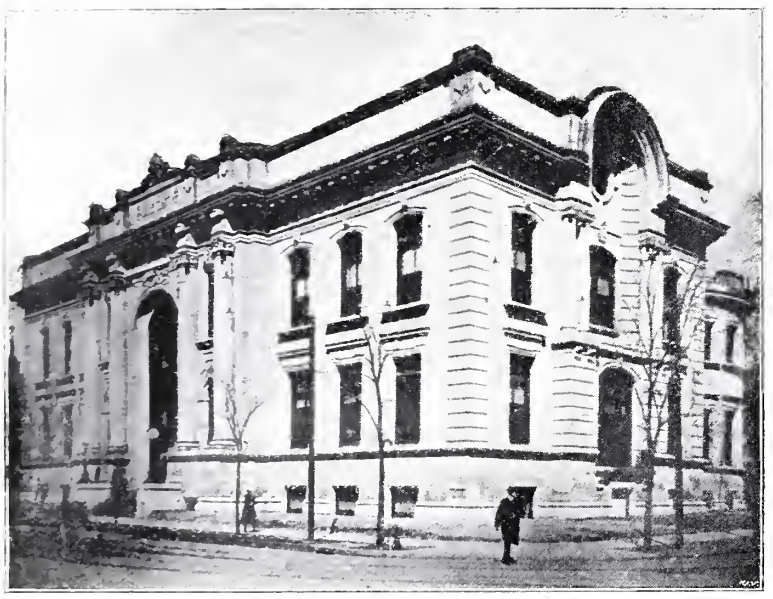

Obr. 11. Průčelí veřejné knihovny v Syracuse.

Knihovna (obr. 9.) je darem sira W. Browna a zbudována nákladem 40.000 £, čítárna zřízena nákladem města. Okrouhlý tvar čítárny není nahodilý, ale vznikl z potřeby vyrovnati ladným článkem mezeru mezi stávající již knihovnou a Walkerovou obrazárnou, jichž průčelí tvořila tupý úhel, vbíhající do velikého prostranství Svatojirského náměstí. Vnitřek (obr. 10.) jest jedinou

Obr. 12. Veřejná knihovna v Dedhanu (Mass.).

shora osvětlovanou, 100 stop v průměru a uprostřed 60 stop vysokou místností s dubovými regály kol dokola, z nichž ku středu paprskovitě vybíhá šestnáct přístěnků 8 stop vysokých. Nad těmito zřízena galarie s týmž počtem přístěnků, čímž získáno prostory pro 60.000 knih.[4]) V řeckém slohu je zbudována také veřejná knihovna (spolu museum) v Prestonu (arch. J. Hibbert); ve francouzské renesanci veřejná knihovna v Edinburku[5]) (arch. G. W. Browne).

Vzpomenutá knihovna v Syracuse, obr. 11., je jako edinburská darem A. Carnegiea a zbudována v moderním stylu francouzském nákladem 1 mill. K. Zaujímá plochy 1390 m^2. Hlavní vchod tvoří dva jonské sloupy, zvýši budovy, vestibul skvěje se pestrým mramorem, pavonazzo zvaným, jehož použito také na obložení stěn vídeňského parlamentu, vstupní síň vyložena mramorem brecciovým; sloup schodiště je z mramoru sienského. I prvé patro je bohatě zdobeno mramorem, nad skladištěm nalézá se rozsáhlá knihovna příruční (35′ × 28′) spolu s výborovnou (31′ 6″ × 23′); nad půjčovnou je prostorná síň, k níž po obou stranách přiléhají další dvě čítárny příruční (38′ × 54″). V druhém patře nalézají se tři prostranné síně určené knihám vzácným a odborným. Konečně v podzemí jsou toiletty, pracovny a čítárna. Všecky místnosti spojeny jsou elektrickou zdviží a telefonem, osvětlovány světlem elektrickým a ústředním topením vytápěny.

Zajímavé pro nás jsou Carnegiovské filiální knihovny v Novém Yorku, »české« knihovny Websterovy, stojící v stře-

Obr. 13. Průčelí veřejné knihovny ve Fairhavenu.

disku české emigrace novoyorské a bohaté českými časopisy a knihami. Zbudována a zařízena byla nákladem 325.000 K a skladiště její pojme na 20.000 svazků.

Knihovna v Dedhamu, Mass., (obr. 12.) je zbudována ze žuly a pískovce nákladem 35.385 doll. (v čemž vlastní budova a zařízení 29.873 doll., stavební místo 4975 doll.). Vchod, sklenutý mocným obloukem, vede do vestibulu a čtvercové síně vstupní, z níž v pravo vchází se do půjčovny. Čítárna umístěná proti vchodu za síní vstupní sousedí vpravo s místností knihovníkovou, od níž oddělena je zasklenou stěnou. Pravé křídlo je ohnivzdorná prostora skladiště, k níž přiléhá okrouhlá věž se schodištěm vedoucím do administrativních místností nalézajících se nad hlavním vchodem. V levém křídle okrouhle apsidou ukončeném nachází se čítárna.

Knihovna ve Fairhavenu, Mass., (obr. 13.) (náklad $^1/_2$ mill. korun) zvedá se na půdoryse podoby kříže, jehož ramena tvoří vstupní síň, dvě čítárny a skladiště. Z vestibulu vchází se do půjčovny, odkudž je volný rozhled na celé přízemí. Kryta je červenou břidlicí.

(Dokončení příště.)

[4]) Pohled vnějšku ve zvl. otisku cit. mého čl. Veřejné knihovny ve Vel. Britannii. Praha 1905.

[5]) Vyobr. přinesla Česká Osvěta, roč. II., str. 85. a příl.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 7.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 1. ČERVENCE 1908.

Architektura jubilejní výstavy obchodní a živnostenské komory v Praze r. 1908.

I.

Výstavní budovy jsou zpravidla stavby dočasné. Jest také výhodno pro každou výstavu, když její budovy a úpravy ve všem všude pořízeny jsou nově a jen pro ni.

Každý zbytek z dob minulých, z výstav, které měly jiný účel a následkem toho i jiné potřeby, překáží úpravě a celkovému dojmu výstavy pozdější.

Úkaz ten potvrzují všecky větší výstavy v poslední době pořádané. Známo jest, jak vadila v mnohém ohledu pozdějším výstavám vídeňská rotunda; a jak nápadně překážel starý výstavní palác na výstavě v Drážďanech v r. 1906, který vypadal z celku i svým slohem, jenž byl v silném rozporu s interieury v paláci umístěnými.

V kladném smyslu dokázaly správnost výš řečeného názoru zvláště poslední výstavy v Norimberce a v Miláně. Obě byly v hlavních rysech koncipovány svým řídícím umělcem, který dovedl dodati každé z obou těch výstav celkového uměleckého rázu.

A že není k tomuto ani potřeba, by všecky budovy byly od jednoho původce a stejného slohu, dokázala právě výstava v Miláně, kde stavby všech národů harmonicky k sobě se pojily i ty, které nepocházely od tvůrce officielních budov, architekta Locati-a, a kde jedině nevkusný pavillon rakouský (od Baumanna) tvrdou silhouettou a divokými barvami od celku disharmonicky se odrážel.

Příčina, proč však přec setkáváme se s tolika výstavami, na nichž stojí nově postavené stavby vedle starších, zbylých z výstavy, neb výstav minulých — příčina tohoto úkazu jest nejčastěji finanční. Vystaví se hlavní výstavní palác co možno monumentálně s tak velikým nákladem, že neuhradí se tento za jedinou výstavu, ale za několik následujících. Palác takový jest pro menší potomní výstavky a výstavy vhodným a poměrně levným útulkem.

Někdy zůstane však státi některá budova z výstavy i pro neobyčejný zdar, s kterým se povedla. Z toho důvodu zejména zbyl Crystall-Palace v Londýně a Velký a malý umělecký palác z výstavy r. 1901 v Paříži.

U nás zůstal tak zv. průmyslový palác z výstavy r. 1891 z obou příčin zachován a dobře posloužil zejména menším výstavám: národopisné v r. 1895 a inženýrské v r. 1898.

Při jubilejní výstavě, projektované v r. 1908, byl již při původním rozvrhu počet přihlášek tak veliký, že bylo nutno pomýšleti na zcela nové stavby kromě stávajících, jež byly mimo průmyslový palác a restaurace, zejména: brána vstupní, umělecký pavillon (který předem byl z výstavy vyňat, ježto chová v sobě moderní gallerii) a pavillony druhdy pošt a administrativy. Celkem zůstala větší část horní části výstaviště, kteráž se právem považovala za neobyčejně zdařilou, přes to, že brána architekta A. Wiehla opírá se o motivy venkovských lidových staveb. pavillony též Wiehlovy byly renaissanční a Münzbergerův průmyslový palác byl stavbou na svou dobu moderní. Celek byl však umělecky vyvážen.

Při nynější výstavě této výhody postrádáme. Ze soutěže vyšlý návrh úpravy výstaviště architekta prof. R. Kříženeckého byl půdorysně velmi zdařilý; škoda, že při výškovém a pohledovém provádění ztratil valnou část svých předností. Okolí vstupní brány před i za vchodem upravil přiměřeně chef architekt výstavy R. Křížený. Zejména obloukovité pergolly u vchodů jsou účelně navrženy a až více břečťanem zarostou, vyhoví tím více svému účelu: zakryjí totiž architektonicky jednostranně zatížený vstupní prospekt.

Místo bývalého pavillonu retrospektivního upraven architektem J. Hrubým pavillon města Prahy ve slohu barokním.

O sobě v silhouetě budova malebně rozčleněná snesla by nižší střechy, zde tím více, jelikož má za protějšek nízkou budovu moderní gallerie. Malou ozdobou tohoto pavillonu jsou krátké postavy reliefů Zoulových mezi okny průčelí.

Účinněji řešena jest zadní façada s pěknou pergollou a fontánou Jílkovou a ladné oba dvorky s fontánkami od Rouse.

Hlavní novou budovou horní části výstaviště jest však strojovna, kterou dána jest před podélní façadou průmyslového paláce příčná osa; účinným zakončením této osy jest čelní průčelí strojovny, kteráž prostorově vyřešena chefem továrny strojů »Rustonky« inženýrem Rautenkranzem, architektonicky pak R. Kříženeckým.

Až — snad někdy — na místě nynějšího hostince Choděrova dostane hmotně přiměřený protějšek, bude opět plocha před průmyslovým palácem uvedena v jakous rovnováhu. Jak nyní se jeví, jest v celé horní části východní polovina od vstupu nepoměrně více zatížená než západní.

Západní průčelí strojovny řešeno renaissančně čtyřmi věžemi, z nichž obě vyšší mají na úkor celku příliš titěrné střechy. K podélnému obrovskému průčelí zasklenému se tato čelní façada málo hodí.

Za pavillonem Prahy poutá pozornost pavillon obchodní komory pražské, ladná to stavba od architekta prof. R. Klenky z Vlastimilu, upomínající na zámečky rázu říšsko-německé moderny. Příznivě působí velký obraz nad vchodem od J. Klusáčka i diskretní malby mezi okny.

Vedle komorní exposice nachází se pavillon bank od arch. Jos. Fanty. Zajímavá stavba tato je v přízemí cihelná, hrazděná, kol vchodu a v patře dřevěná; obojí materiál jest ponechán bez pokrývky i bez nátěru, čímž se od svého okolí poněkud odráží. Jen ve vchodu působí velmi příznivě trochu zeleného nátěru a obraz od Obrovského.

A. Cechner.

Pavillon pražské obchodní a živnostenské komory na jub. výstavě v Praze 1908.

Návrh arch. prof. R. Klenky z Vlastimilu. — Tab. č. 31.

Program stavby odchyloval se značně od obyčejných požadavků výstavních. Komora má v tomto pavillonu nejenom vystavenu svou vlastní činnost a umístěny úřady, které na výstavě jsou skutečně v činnosti, ale i své salony, kam uvádí své vzácnější hosty.

V půdoryse vidíme jeden vyšší jednopatrový střední trakt, do něhož zabíhají 2 menší a též jednopatrové trakty postranní, jež na konci svém spojeny jsou loggií a obklopují skoro čtvercový dvůr.

Přízemí s rozměrným vestibulem jest výstavní místností technologického musea, odtud stoupá se schodištěm (osvětleným barevnými okny v kursu sklenářském technolog. musea provedenými) do předpokoje I. patra, z něhož jest přístup do 3 representačních místností předsednictva, do velkého sálu s dřevěným obloukovým stropem a bohatě malovanou vazbou, a konečně do kanceláří, v nichž ve skutečnosti předvedena informativní činnost komory. Zastavěná plocha pavillonu měří 804 m^2 s loggií, ale bez dvorku, jenž upraven jako útulné místo klidu, v jehož středu postavena fontánka polévanými dlaždicemi obložená firmy Bárta a Tichý.

Náklad na veškeré hlavní práce stavební, hlavně na tesařskou (neboť konstrukce pavillonu provedena ze dřeva a omítnuta), obnáší asi 58.000 K (když bude budova ponechána po výstavě). jinak pouze zapůjčena stála by 52.000 K.

Na perroně před hlavním vchodem stojí dvě allegorické figury obchodu a průmyslu znázorněné postavami z lidu od sochaře Ant. Kalvody. Velké obloukovité pole nad vchodem v hlavní ose zdobí velký Klusáčkův obraz.

Stavba počata byla asi v prosinci 1907 a dokončena před 15. květnem 1908 tesařskými mistry Munzarem a Simrem. Jelikož pavillon jest postaven na zděné základy a nikoliv na pilotty a má strmou střechu, kterou lehce lze udržovati, jest naděje, že budova tato bude i po ukončení výstavy zachována.

Pavillon »Obchodní a živnostenské komory«.
Arch. R. Klenka z Vlastimilu.

Návrh spolkové budovy c. k. priv. sboru ostrostřelců v Plzni.

Arch. Lad. Skřivánek ve Vídni. — Tab. č. 32. a 33.

Svého času byla vypsána soutěž veřejná na náčrtky této budovy a první cenou poctěn byl návrh arch. Lad. Skřivánka. Témuž bylo zadáno pak provedení definitivních plánů, kteréž přinášíme na tab. 32. a 33.

Budova je situována v sadech na Obcizně a má sloužiti spolkovým účelům a jako velká restaurace. Pro spolkové účely zřízena v souterrainu střílna a v prvním patře zasedací síň, pokoj velitele, síň pro hudební sbor, biblioteka a archiv. Ostatek sloužiti má veliké restauraci zimní i letní, vypravené s veškerým pohodlím. Pro representační účely a plesy projektuje se v pozdější době přístavba sálu $16 \times 26{\cdot}30$ m velikého, k němuž přiléhati bude na severní straně galerie, na jižní straně terasa, na východní apsida pro orchestr a na západní schodiště a garderoby.

Celková situace budovy je jednak přizpůsobena stávající široké promenádě, jinak řešena s ohledem na nově projektované ulice, aby skýtala pokud možno s mnoha bodů pěkné points de vue.

Soutěžný návrh záložny v Čáslavi.

Arch. a stav. bratří Kavalírové v Praze.
Tab. č. 34.

Návrh tento byl zadán k poslední soutěži na záložnu a získal zde čestného uznání.

Z nákresů jasna jest disposice.

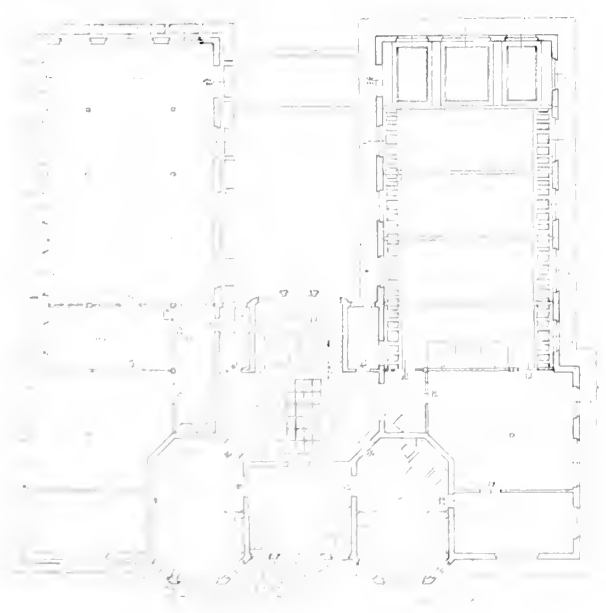

I. patro.

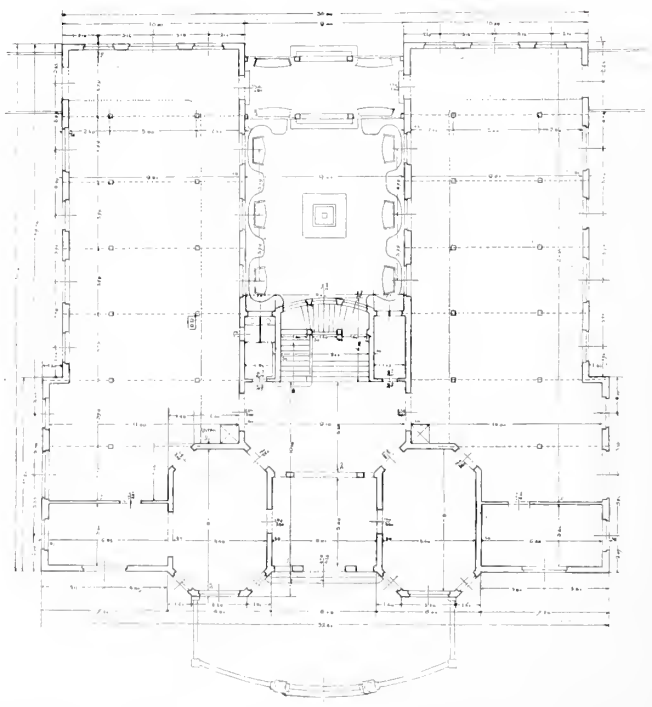

Přízemí.

Pavillon »Obchodní a živnostenské komory«.
Arch. R. Klenka z Vlastimilu.

Zámek v Poděbradech.

Vyměřil a napsal arch. Edmund Chaura. — Tab. č. 35.

Kníže Filip Hohenlohe ze Schillingsfürstu v Poděbradech pověřil v r. 1905 arch. Edm. Chauru v Poděbradech úlohou, celý zámek poděbradský zaměřiti a sdělati přesné plány stávajícího zámku.

První měření zámku tohoto provedeno 1754, kdy Marie Terezie jej přestavěti dala na pensionát pro vysloužilé důstojníky, a plány tyto, sdělané lesním adjunktem J. Uhrem, se zachovaly.

Původ zámku spadá až do XIII. století; v nynější podobě zbudován byl v XVI. stol., byl ale jednopatrový s pokoji a sály 7 *m* vysokými. Za panování císařovny Marie Terezie shozen starý krov, z tohoto krovu sdělán mohutný mřížovaný rošt, na který postaveno II., resp. IV. patro, takže veškeré zdivo — mimo zdi hlavní — postavěno na dříví, ba i příčky jsou dřevěné.

Staré rytířské síně zrušeny a výška pokojů snížena na 3·60 *m*; prázdný prostor mezi podlahou hořejšího patra a stropem dolejšího vyplněn sty povozy rákosí, takže v pádu ohně prohořely by oba trakty až na překrásné klenby přízemí a mezzaninů. Věž v nynější podobě také pochází z XVIII. stol. i zvýšení její s barokní helmicí.

Na základě přesného zaměření sdělal arch. Edm. Chaura plány všech pater a dle nich v r. 1906 přestavěl celý hlavní trakt úplně. Na fasádách jsou zabílena krásná sgrafitta vlašského původu, jichž forma a provedení přesně souhlasí se sgrafitty na zámku v Brandýse n. L., prozrazujíce stejného asi mistra architekta. Přeškoda, že až na jediný kus (asi 2 m^2) zabíleny a zatřeny neumělou rukou koncessovaného zedníka, jemuž krása starého umění stavitelského byla pojmem cizím a kterému se jednalo jen, aby zaúčtoval několik tisíc čtver. metrů omítky a bílení!

Při přestavbě objeven krásný, přesně profilovaný gotický portál ve II. dvoře, který zakryt břečťanem.

Z kuchyně císařské — (císařovna Marie Terezie bydlela v zámku krátký čas po r. 1755) — vystavěny byty služebnictva s mohutnou valenou klenbou a krásnými lunetami; v síni pak, kde dle udání narodil se jeden z našich nejslavnějších králů Jiří z Poděbrad, čacký odpůrce Říma a Německé Říše, štípá kovaný Bavorák dříví! — Jinde bylo by to kališnické museum doby Jiřího z Kunštátu — v Poděbradech mají jiné věci na starosti.

Zevní brána z náměstí i druhá brána pochází z doby Ferdinanda II. a obě zdobeny znaky císařskými prací nanášenou.

Škoda, že sešlo z adaptace v původní stav vinou směrodatných činitelů, kteří pro české památky nemají smyslu a citu.

Bylo by záhodno nyní po sdělání plánů zámku české veřejnosti praesentovati monografii zámku poděbradského, s jehož osudy spiata i slavná naše česká historie!

Konírna a byty čeledi v Kurovodicích.

Inž. Ot. Materna v Praze.

Na panství knížete A. Rohana postavena r. 1908 tato budova jako součást hospodářských stavení dvora v Kurovodicích, která obsahuje konírnu pro čtyři hřebce a byt pro čtyři rodiny čelední. Do konírny zaklenuté do travers vstupuje se úzkou předsíní, opatřenou dvojími dveřmi. Ventilace, ústící u stropu zavdává často podnět k stížnostem, když sráží se v zimě páry v kapky stékající na chodce. Aby tomu zabránil, navrhl inž. Materna svod ventilační trouby užší trubkou do stoky pod stáním koní.

Do podkroví, v němž složena je píce, vedou v západním čele budovy pohodlné schody.

Návrh hrobky rodiny B. v Čáslavi.

Arch. O. Liska v Drážďanech.

Hrobka určená pro hřbitov čáslavský zaujímá plochu 16 m^2 a zhotovena býti má ze žehrovického pískovce. V čelní straně náhrobku zasazeny jsou 3 bronzové desky pro nápisy a na zadních pilířích 2 tepané ornamenty z téhož materiálu. Ostatní architektonické ozdoby provedeny jsou přímo v kameně a jsou slabě bronzovány. Kovaná dvířka při úplném otevření »složí« se na vnitřní líc přední zídky a opatřena jsou nátěrem přizpůsobeným barvě kamene (žehr. pískovce) a bronze. Uvnitř hrobky jsou na postranních zdech dvě kamenné lavičky, pod nimiž umístěno býti může zahradnické náčiní.

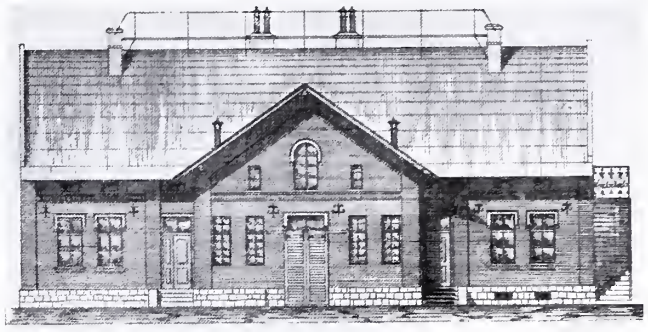

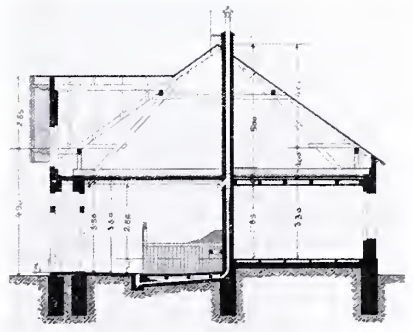

Konírna s byty čeledi knížete A. Rohana v Kurovodicích.
Inž. Ot. Materna v Praze.

Veřejné knihovny v Britannii a ve Spojených Státech.

(Příspěvek k otázce knihovního stavitelství.) — Napsal Lad. J. Živný.
(Dokončení.)

Povšechné zásady, jimiž při návrhu plánu na knihovnu dlužno se asi říditi, jsou obdobné pravidlům pro veřejné budovy vůbec a lze, jak zkušenost ukázala, stanoviti je asi takto:

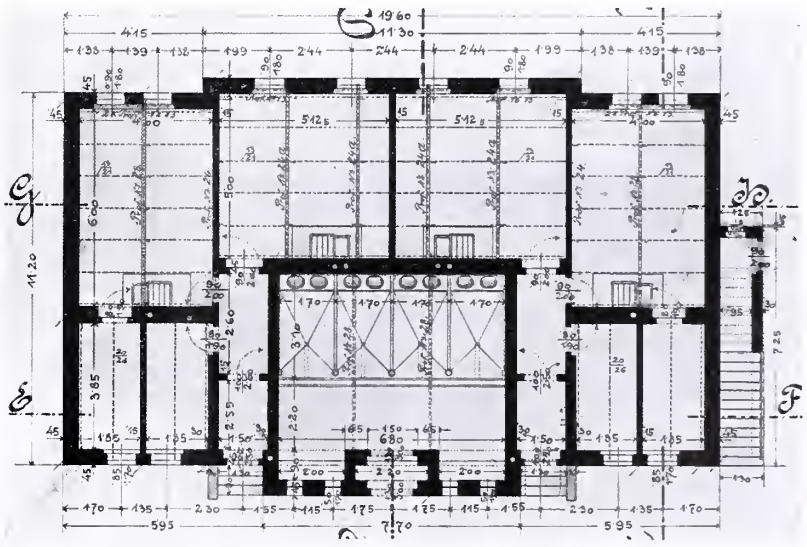

Konírna s byty čeledi knížete A. Rohana v Kurovodicích.
Inž. Ot. Materna v Praze.

Výběr stavebního místa řídí se jednak polohou, aby bylo co možná uprostřed města, jednak okolím, jež buď co nejklidnější, tedy opodál hlavních, živých ulic, jednak i požadavkem, aby při budoucím vzrůstu knihovny bylo lze pomýšleti na možné rozšíření budovy. Stavební místo v rozměru as 1000 m^3 poskytne (dle F. J. Burgoyna) místa as pro 160 čtenářů, půjčovnu s 50.000 svazky, příruční čítárnu se 150.000 svazky a 100—110 čtenáři, bureau úředníkovo a místnosti pro knihovní personál.

Všecky místnosti mají býti navrženy tak, aby co možná usnadněn byl dohled s jediného centrálního bodu. To lze dobře zaříditi zvláště v knihovnách menších. Přednost sluší dáti tedy těm návrhům, kde masivní zdi místnosti oddělující jsou nahrazeny zasklenými přepážkami nebo jen oblouky. Místnosti nejvíce navštěvované, půjčovna a čítárna pro tisk denní, zřizují se vpředu, resp. v přízemí; čítárny ostatní (příruční a pod.) vzadu, respektive v poschodí, vždy však v nejklidnější části budovy.

Rozměry jednotlivých místností řídí se počtem čtenářů. V B. na př., kde ze 7800 obyvatelů denně navštěvuje čítárnu průměrně as 70 osob, tedy 1%, lze, počítáme-li na jednu osobu 1·2 m^2 plochy, stanoviti prostor na 100—140 m^2, při čemž přihlíží se zároveň k té okolnosti, že čtenáři zpravidla v jistých hodinách více se v místnosti nahromadí než na př. v pozdní již chvíli noční. V čítárně příruční dlužno pro čtenáře počítati as 1·8 m^2 plochy, v síni přednáškové toliko 0·6—0·8 m^2.

Chodby a uličky nebuďte užší 1·2 m. Průměrná výše regálů obnáší as 2·3 m, poličky jednotlivé 1 m délky; pro formáty kvartové a foliové mohou býti kratší. Vzdálenost regálů dvojitých v knihovnách otevřených (s vlastním výběrem) béře se nejméně 1·80 m, v zavřených 0·9 m. V regálech počítá se na délku 1 m 26 svazků vědecké literatury, 36 svazků beletrie; v našich poměrech lze stanoviti číslo rozhodně vyšší (30—40 sv.).

Osvětlení přirozené závisí jednak na okolí, jednak na slohu budovy. Řád gotický je pro veřejné knihovny nevhodný pro zúžená svá okna. Ve volné prostoře plocha oken k obsahu místnosti v přízemí buď v poměru 1 : 62, v hořejších patrech může býti menší. Stěny co nejprostší, bíle natřeny, zdola obloženy hlazenými cihlami, šamotkami, mramorem, neb i světlým dřevem. Světlo stropní má nemenší význam, zvláště kde jsou v okolí vysoké budovy, nebo kde v hořejších patrech má se umístiti čítárna příruční, museum nebo obrazárna.

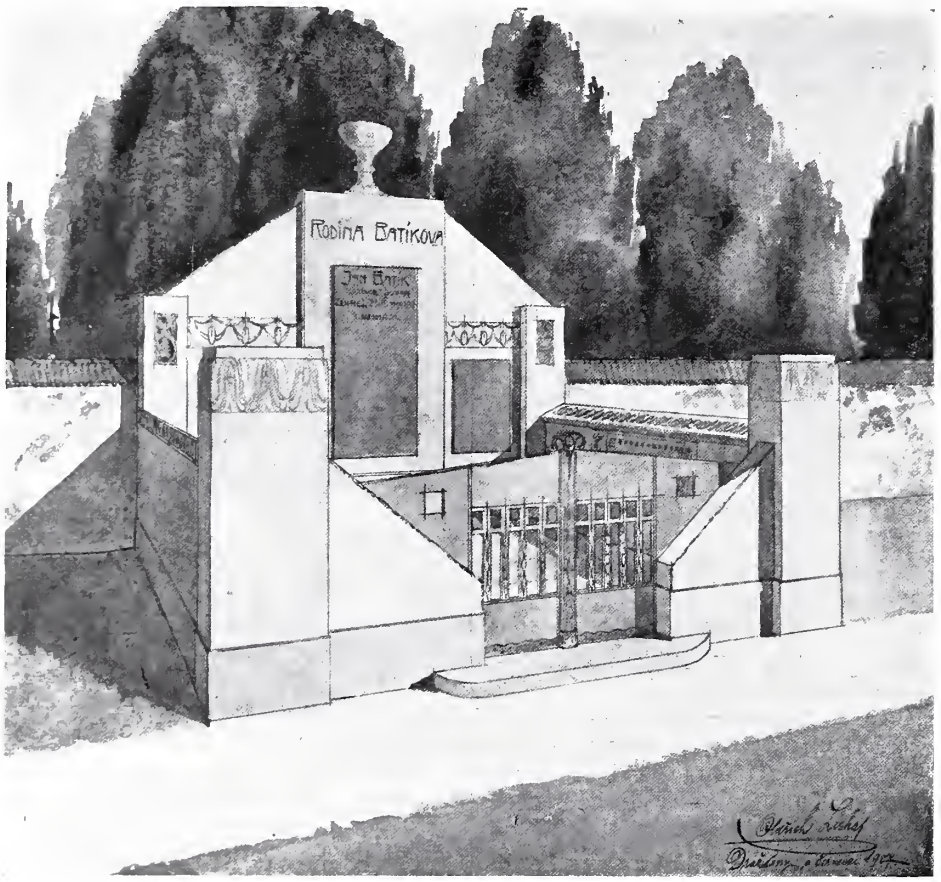

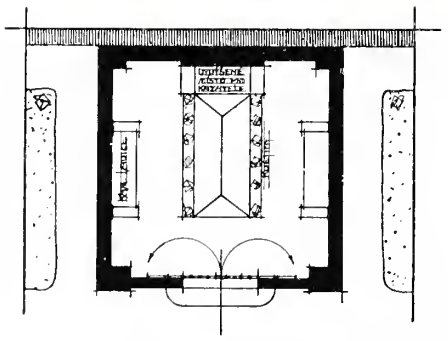

Návrh hrobky rodiny B. v Čáslavi. Arch. O. Liska v Drážďanech.

Umělé světlo nejlepší a nejbezpečnější je elektrické. Nemajíc produktů spalovacích nekazí vzduchu a neškodí vazbám knih.

Vytápění nejčistší je ústřední vzduchem nebo parou.

Nesnadný jest problém ventilace. Na osobu dlužno počítati 0·7—0·8 m^3 vzduchu za minutu. Zařízení elektrické nebo kombinace větrání s vytápěním snad lze ještě nejspíše doporučiti.

Bylo by záslužno, kdyby i u nás našlo se více porozumění pro blahodárný vliv veřejných lidových knihoven, spojených s čítárnami, zejmena se strany bohatých mecenášů našich.*)

*) K našemu článku použito bylo illustrací jednak původních, jednak ochotně zapůjčených redakcí čas. The Library Journal, p. P. Cowellem, správou veř. knihovny novoyorské, jichž autoru z části poskytl p. Ant. Jurka; některé konečně převzaty z České Osvěty.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRAL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 8.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 5. SRPNA 1908.

Jubilejní výstava »Obchodní a živnostenské komory v Praze«.
Střed pavillonu král. hlav. města Prahy
Arch. Antonín Hrubý.

Architektura jubilejní výstavy
obchodní a živnostenské komory v Praze 1908.

II.

Podává J. K.

Spodní polovina výstavy povstala direktně teprve pro potřeby výstavy letošní, mohla proto poskytovati sladěný celek, leč z několika příčin se tak nestalo; různý charakter postavených tu budov nebyl tak na překážku, jako to, že jich tu umístěn nadbytečný počet. Velké pavillony nad to jsou obstaveny spoustou malých pavillonků a všelijakých bud a budek, čímž úroveň celku se ještě snížila. — Že na stavu tom nemá vinu vedoucí architekt, každý snadno pochopí, zde rozhodovali ti, kteří měli na mysli finanční úspěch výstavy. Plocha výstaviště ukázala se tu oproti návalu přihlášek malá a nedala se nijak již zvětšiti.

V jedné části výstaviště přece však zůstalo při původním pěkně řešeném plánu, a to v oddílu, kde stojí pavillony keramiky a školství. Těšíme se tu proto svobodnějšímu rozhledu a oceňujeme šťastné rozluštění terénu a vhodné rozvedení schodišť spojující vrchní část výstaviště se spodním. Pavillon keramiky, provedený dle plánů arch. O. Polívky, jest šťastně půdorysně navržen, dala se tu proto účelně a velmi účinně vystaviti jedna z nejkrásnějších exposicí výstavních a všude je dostatek světla a dekorace co nejméně, takže se nevtírá a s vystavenými předměty nekonkuruje. Budova, poněkud sice nízká, má na svém zevnějšku velkou linii, dvěma účinnými věžemi dobře přerušenou; malé jsou k ostatku ornamentálné stromky na průčelí, podobně i skulptury při vchodu; effektně vyjímají se oba kovově glasurovaní lvi, po čínském způsobu pojatí.

Zevnějšek pavillonu působí dojmem budovy zděné a neliší se v tomto směru od veliké většiny ostatních dřevěných budov výstavních.

Je to na podiv a nevysvětlitelno, že v době, kdy se tolik mluví o respektu ke konstrukci a materiálu při komposici umělecké a kdy na praporech uměleckých svítí heslo: »jen za pravdoucí pravdou«, všichni architekti, staří i mladí, pokrokoví i zpátečníci jako by si řekli, na výstavě holdují »lži«.

Budiž jim ale odpuštěno, za půl roku bude všem jejich výtvorům odzvoněno a některý alespoň vyzkouší si tak nový svůj nápad umělecký, a nemusí při tom míti obavy, že ho bude týž v budoucnu strašit.

Částečnou výjimku učinil arch. Kotěra při pavillonu školském tím, že většina budovy té nemá omítky. Rozvrh půdorysný dal tu základ k zevní jeho podobě. Štíty jako by pravily: až sem jde Umělecko-průmyslová škola, až sem pokračovací škola atd.

Složitost požadavků byla as příčinou, že seskupení jednotlivých dílů není harmonické a že silhoueta je rozbita. Uvnitř má levá polovina budovy mnohem šťastnější vyluštění než pravá, a navzdor mnoha postranním oknům i vrchnímu osvětlení je tu dost podružného a tmavého výstavního místa.

K předním budovám výstaviště za hlavním stromořadím čítati sluší hlavně pavillony kolem náměstí, jež ale hlavně pro nedostatek zahradnické úpravy mohly by se také nazvati návsí, pak koncertní síň a pavillon obchodu.

Největší z nich, pavillon pro průmysl grafický, proveden je dle plánu arch. Dlabače tesařským mistrem Kubešem. Budova činí opět dojem stavby zděné; je malebně rozčleněna a vkusně detailována — zbytečné dle soudu našeho jsou prolamované balustrády a tyče, jež s vlastní stavbou neharmonují. Uvnitř je dostatek světla a výzdoba o konstrukci dřevěnou s rozmyslem se opírající dobře se vyjímá.

Jemu protějškem jest pavillon poživatin a potravin arch. Hübschmannem projektovaný a tesařským mistrem Kubešem provedený. I tento pavillon má malebný, výstavně myšlený zevnějšek, je ovšem také »zděný«, ale dřev v celých řadách, jež z čistě dekorativních příčin vysoko do výše čnějí, je tu celý les, který budově mimo to ani k ozdobě nepřispívá. Také uvnitř zakryl architekt konstrukci, a to průsvitným obalem a vely, docílil tak, jelikož jsou místnosti pěkné v rozměrech, dekorací zmíněnou a i jednotnou úpravou jinak různorodých exposicí docela vkusný celek.

V napodobení zdiva zašel arch. Justich při pavillonu měst ještě dále než všichni předchozí, spatřujeme zde na dobře rozčleněné a harmonicky se kupicí budově i rustikové kvádry, obrnění

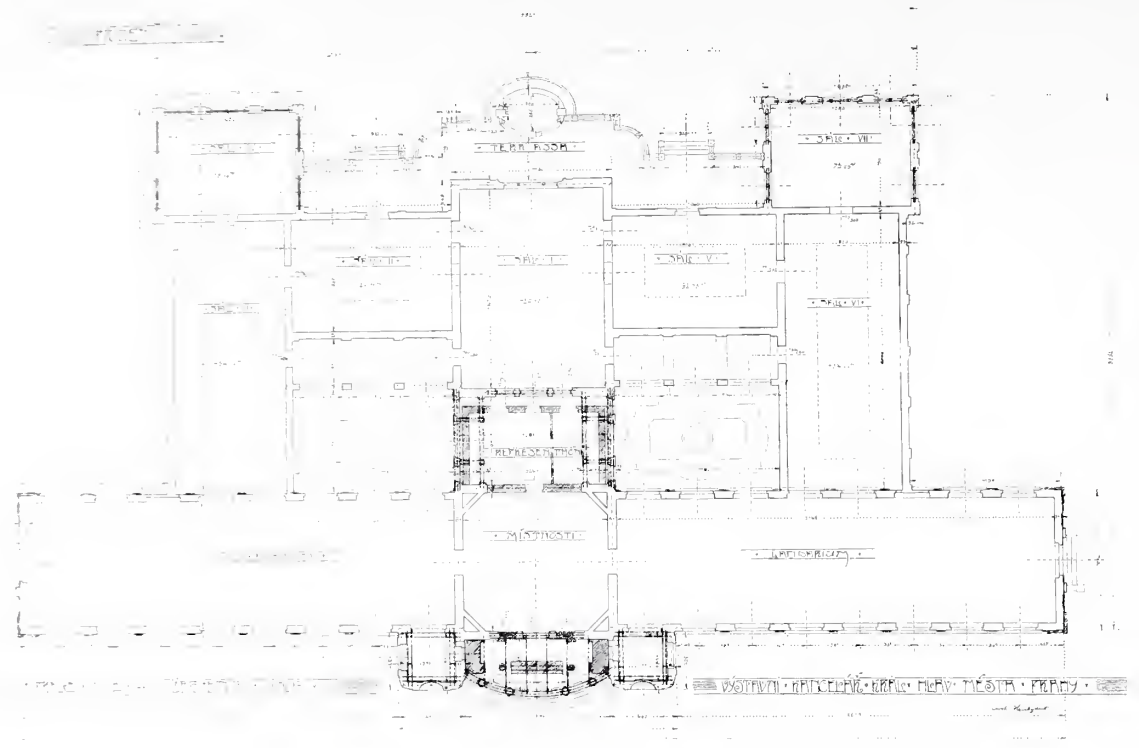

Jubilejní výstava »Obchodní a živnostenské komory v Praze«.
Pavillon král. hlav. města Prahy. — Půdorys s adaptací staré budovy.
Arch. Antonín Hrubý.

Pavillon král. hlav. města Prahy na jubilejní výstavě v Praze r. 1908.

Arch. Antonín Hrubý, městský inženýr v Praze. — Tab. 36 a 37.

K výstavě král. hlavního města Prahy použito bývalého pavillonu pro retrospektivu, který ale byl v půdorysu značně zvětšen a pohledově zcela nově řešen. Zevnějšek proveden v modernisovaném baroku vesměs zděný se střechami plechem krytými. Skulptury v reliefech průčelí jsou od Zouly, sochy u vchodu od Hergesella. Uvnitř řešen pavillon účelně s prostranným vstupním sálem, za nímž nachází se salon přijímací s Rodinovou sochou »Kovového věku«, a dále jest sál luštěný jako čítárna. Po stranách jsou křídla oddělena vkusnými dvorky s fontánkami Rousovými. Zadnímu průčelí připojena vzdušná pergola, v jejíž středu zvedá se fontána se sochařskou výzdobou, modelovanou Jílkem.

rohů atd. Uvnitř bylo málo příležitosti k vyvinutí prostorů, exposice zde umístěné nečiní valného dojmu navzdor hojnosti sneseného materiálu.

K naprosté výjimce, co se týče materiálu, z něhož jest zbudován, došlo v dolejší části výstaviště při pavillonu pro zlatnictví, navrženém arch. Křiženeckým a provedeném ve ztuženém betonu firmou Herzán a Uhlíř.

Při jediné té budově z ohnivzdorného materiálu, která na leta by nevyžadovala žádných oprav, snad dojde k tomu, že bude zachována.

Vnitřní její disposice jest velice účelná, skytá velmi mnoho výstavní plochy jak pro souborné exposice v centrální části, tak pro oddělené výstavky v kojích.

Vše činí tu ladný, dobře osvětlený, bohatý celek, který má i tu dobrou vlastnost, že jest pro dozor snadno přehledný.

Také na zevnějšku vyznívá budova k pěknému účinu, v charakteru betonovém ale dle našeho soudu komponovaná není — má mnoho řims a odstupů, kdežto dusaný beton žádá spíše plochu a geometricky jednoduché členění, které v pádu potřeby se obkládáním zvedne.

Nejdále ze všech architektů výstavy v despektu k materiálu, z něhož mu bylo stavěti, zašel arch. Zasche. Týž koncipoval koncertní síň, jako budovu napodobující těžké zděné monumentální stavby první poloviny 19. věku, dal ji i ten těžký žlutý nátěr erárních budov a vůbec pak se zdarem se přičinil aspoň na krátkou dobu výstavní ukázati budovu neoempirovou; zejména také za potlesku těch, kteří hlásají co nejostřejší boj všemu historismu.

Rozvržení budovy jest účelné; vstupy, schody a ostatní místnosti vedlejší na svém místě a vlastní koncertní síň dobře sladěna a akustická.

Ze starých slohů těží také arch. Hilbert při svém výstavním kostelíku, pořízeném pro křesťanskou akademii. Drobná ta budova, neogoticky navržená, vyznačuje se malebným zevnějškem a romantickým vnitřkem sladěně a barevně bohatě, v tvarech tak zvaný tyrolské gotiky provedeným.

(Pokračování příště.)

Restaurace pivovaru „U Primasů" na výstavě 1908 v Praze.

Návrh arch. prof. K. Klenky z Vlastimilu. — Tab. č. 38.

Pavillon tento obsahuje 3 patra, jež spojena jsou mezi sebou dvěma schodišti a výtahem pro jídla a pivo. V zděném souterrainu umístěna jest kuchyně, dvojí sklepy na pivo a záchody, v přízemí, dřevěné a zvenčí omítnuté konstrukce, je velká místnost s výčepem a v I. patře, jež zasahuje do mansardového krovu,

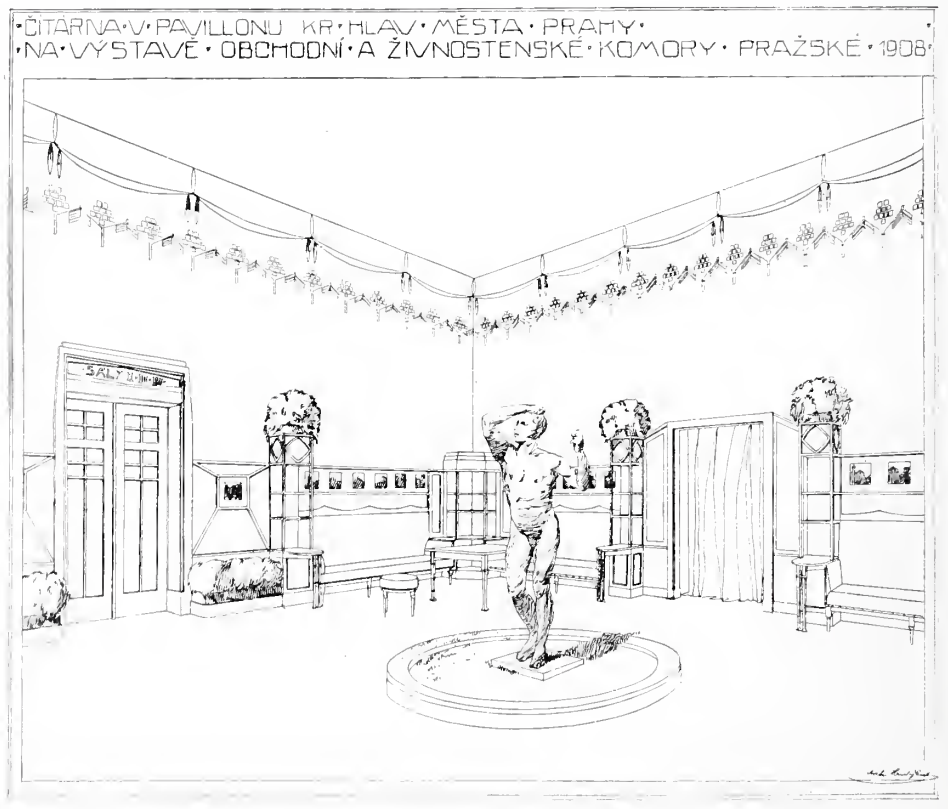

Arch. Antonín Hrubý.

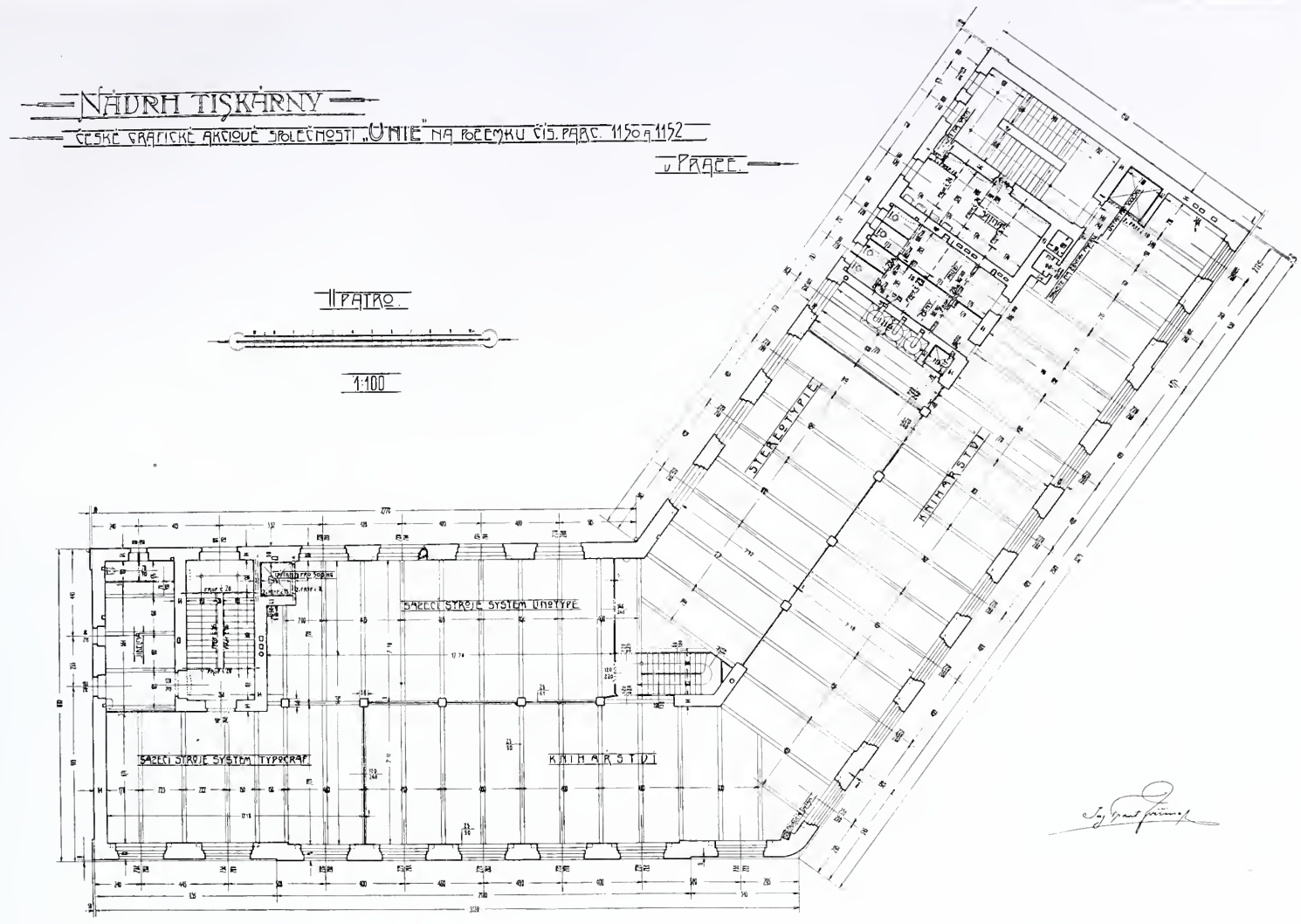

V Praze v květnu 1906.

je sál s verandou, vymalovaný akad. malířem J. Šimákem. Obtíže sklonitého terrainu využity jsou jednak ku zřízení několika terass k umístění stolů, jinak ku snadnému přístupu do přízemí a I. patra, jelikož hlavní vchod položen je na podestu schodů. Výzdoba zevních stran stavby je sgrafitová zeleně a modře vybarvovaná; uvnitř jsou stěny viditelným dřevem obloženy, napuštěny a částečně malovány. Ku krytí použito patentních tašek p. Kneifla na Proseku, jež činí dojem krytiny prejzové.

Celkový náklad obnáší asi 15.000 K a budova byla asi za 6 neděl před 15. květnem zhotovena tesařskými mistry pp. Harvanem a Tučkem.

Stavba tiskárny České grafické akc. společnosti „Unie" v Praze.

Stavbu projektoval a provedl Ing. Frant. Z v ě ř i n a, úř. aut. stavební inženýr, stavitel v Praze II., Ječná ul. 35. — Tab. č. 39, 40.

Nový etablisement České grafické akciové společnosti »Unie« v Praze, na nároží ulice Svobodovy a Komenského, náleží k representativním továrním podnikům pražským jak svojí výstavnou budovou, tak vnitřním jejím praktickým a účelným zařízením. Po stránce konstruktivní je budova »Unie« z nejzajímavějších průmyslových staveb poslední doby. K usnadnění, urychlení a zpřesnění práce dán zde ke službě veškerý moderní komfort, a projekt sálů vypracován na základě nejnovějších zkušeností v oboru grafiky se všemi vymoženostmi moderní techniky.

Tak, abychom naznačili různé zvláštnosti stavby, na prvém místě dlužno uvésti, že budova »Unie« jest první velikou stavbou v Praze, při níž použito v tak rozsáhlé míře vyztuženého betonu ke konstrukci stropů a nosných sloupů.

Budova přiléhá zadním traktem rozsáhlou skleněnou dvoranou přízemní, pro tisk litografický a vůbec barevný se staršími budovami reprodukce, s nimiž spjata v účelný celek.

Zvedá se do tří pater se souterrainem, který zahrnuje byt domovníka, strojovnu a umývárnu forem. Konstrukce středních jeho sloupů i stropu jest z vyztuženého betonu. Podlaha zabezpečena proti vnikání vlhkosti 50 *cm* vysokou vrstvou betonu.

Dva motory, v levém křídle o 15 HP, v pravém o 20 HP, obstarávají pohon rychlorysů. Pro dopravu zboží ve směru vertikálním zřízeny tři veliké zdviže, v levém křídle na tíži 700 *kg*, v pravém na 1200 *kg* a z umývárny do skladišť na 700 *kg*. Mimo to při hlavním schodišti v levém křídle umístěna menší zdviž pro lehčí expedici a ke službě nakladatelské. Všecky tyto zdviže zařízeny jsou na pohon elektromotorický. Uprostřed budovy upravena příruční lehká zdviž na rukopisy a korrektury, poháněná ručně.

Průjezd pozadím kommunikuje se skladištěm papíru, jež je dokola obehnáno plnou zdí a osvětlováno skleněnými střískami ve stropě. Stropní konstrukce je dřevěná, vespod rabicem opatřená, nahoře krytá dřevitým cementem. Skladiště temperuje se jen na 13° C a odvětrává sklápěcími okny střísek. Z ulice průjezdem do skladiště položena úzkorozchodná kolej pro dopravu papíru.

V přízemí budovy, a to v levém křídle, umístěny kanceláře s příslušnými toaletami pro 23 úředníků a 10 úřednic.

V křídle pravém nalézá se strojovna se 14 americkými isy poklopovými, poháněnými elektrickým motorem o 7 HP a mimo to řada rychlolisů, každý s vlastním elektromotorem. Zde zaměstnáno okrouhle 20 mužů, jimž k disposici šatna č. I.

Konstrukce stropní a pilířů jako v souterrainu, t. j. deska z armovaného betonu je vyztužena na vzdálenost 2·00 *m* nosiči z betonu téže konstrukce, a celý strop spočívá na hlavních zdech a podporován jest ve středu pilíři z vyztuženého betonu.

V prvním patře umístěny rozsáhlé sazárny a skladiště písma s úhrnným počtem 130 zaměstnaných sil. Pro faktory a korrektory zdviženy na podiu 30 *cm* zvýšeném 2 kanceláře odděleně od sazárny skleněnou stěnou 2·30 *cm* vysokou. Mezi interním železným schodištěm a toaletami levého křídla umístěno skladiště písma oddělené rabicovou stěnou a spojeno jest jako všecka patra zdviží

s umyvárnou v souterrainu. Pro personál zaměstnaný zřízeno 7 klosetů a dva pissoiry a vyhraženy šatny č. III., IV., V., každá se 4 umyvadly. V levém křídle upravena šatna faktorů s 1 umyvadlem. Konstrukce stropů a pilířů táž jako v přízemí.

V předním traktu II. patra umístěny dílny knihařské se stroji řezacími, skládacími, šicími a jinými pomocnými přístroji, vše na pohon transmissí a společným elektromotorem o 6 HP. Vedle dílen knihařských nalézá se oddělen rabicovými příčkami departement sázecích strojů, poháněných elektromotorem o 6 HP společnou transmissí. V nejzadnějším traktu prvého křídla umístěna stereotypie přepažená z části rabicovou stěnou, za níž je oddělení pro slévání litiny se třemi pecemi. Pohon obráběcích strojů pomocných ve stereotypii, soustruhů, hoblovacích a grafitovacích strojů obstarává společnou transmissí elektromotor o 6 HP. Při levém schodišti zřízena jídelna pro zaměstnané, v pravém křídle pak šatna a klosety.

Třetí patro zaujato je skladištěm. Strop jeho proveden jako v ostatních patrech z vyztuženého betonu a tvoří zároveň konstrukci střešní pod krytinou dřevocementovou. V levém křídle zřízena jídelna žen. Aby se předešlo vcházení dělnic do dílen v době mimopracovní, zřízen při jídelně zvláštní kloset oddělený předsíňkou.

Betonové konstrukce v dílnách počítány pro nahodilé zatížení 1000 *kg* na 1 m^2, ve skladišti III. patra 1200 *kg* a ve skladišti litiny 2000 *kg* na 1 m^2. Základy rozšířeny tak, aby tlak na 1 cm^2 nebyl větší 2 *kg*.

Všecky zdvižové šachty vyústěny jsou nad plochou střechy zvláštními ze železa konstruovanými světlíky, které jsou opatřeny větracími závěry. Do těchto šachet odvětrávají se místnosti všech pater zvláštními větracími záklopy, opatřenými měděným síťovým proti šíření se požáru. Větrání toto osvědčuje se nad očekávání dobře a účinně. V místnostech, které nepřiléhají k šachtám, upraveno větrání elektrickými větrníky zapuštěnými do stěn a vyúsťujícími přímo ven.

Ze stručného tohoto nárysu zjevno, že tovární budova »Unie«, též zvenčí ladně architektonicky upravená ve vkusném slohu moderním, může sloužiti za vzor grafického ústavu, racionelně, prakticky a bezpečně zřízeného, při němž moderní technika

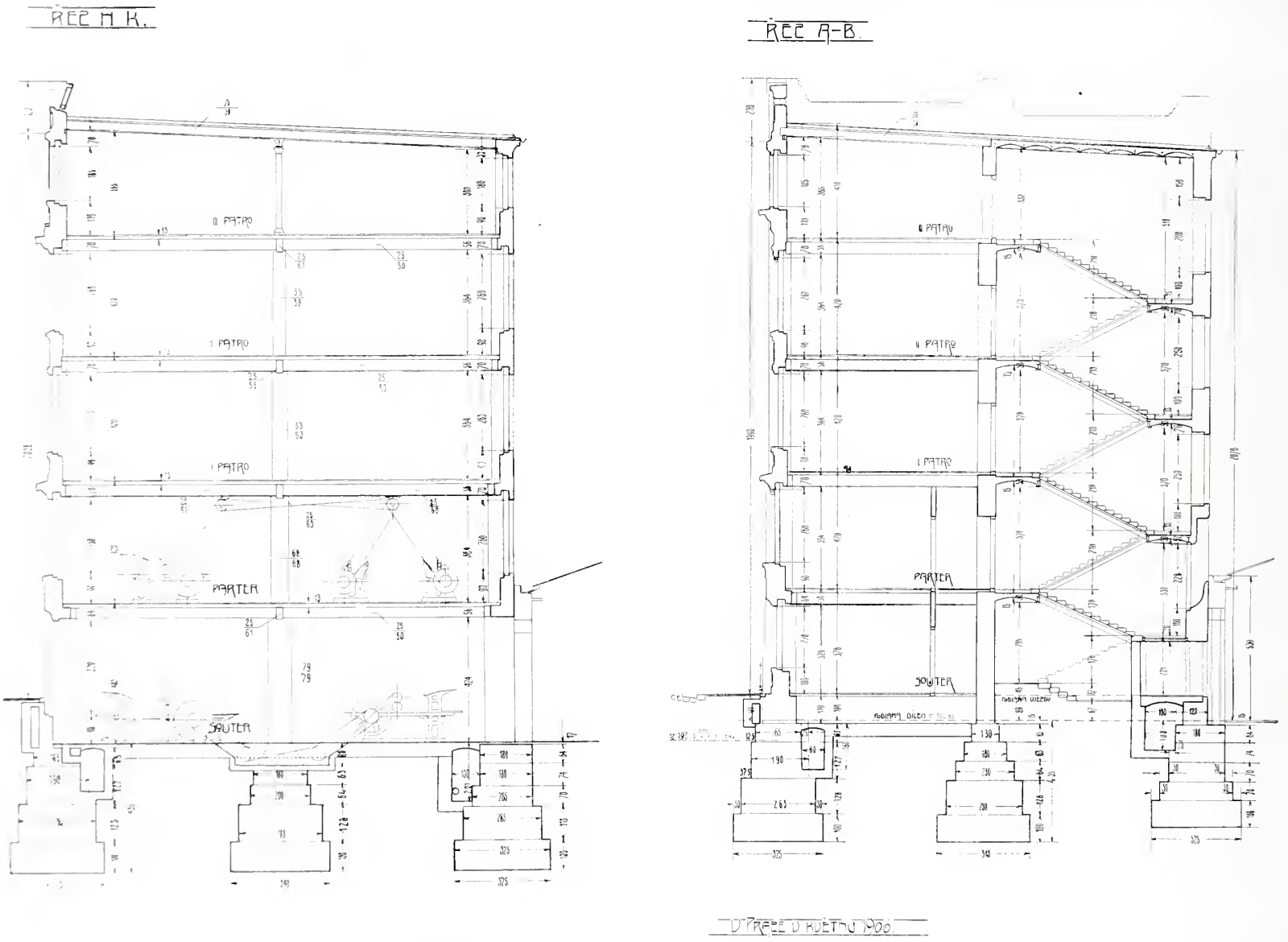

Návrh tiskárny české grafické společnosti »Unie« v Praze.
Ing. Fr. Zvěřina.

stavitelská a konstruktérská co nejlépe se uplatnila.

Lze to říci tím spíše, poněvadž instalace tato, jsouc již delší dobu v praxi, osvědčuje se také tu co nejlépe.

Celkově možno konstatovati, že »Unie« v nové své budově representuje se jako jeden z nejčelnějších graf. závodů Rakouska, a že v zemích českých nemá sobě rovného. Zaměstnává na 500 sil technických i pomocných a 28 úředníků. Fungují pro ni 53 rychlolisy, 14 strojů pro umělý tisk litografický, světlotisk a heliogravuru, umístěné ve zvláštní skleněné dvoraně specielní konstrukce, 26 stroje sázecí, 70 strojů pomocných, 3 rotační elektrické transformátory a pohon obstarává přes 40 elektromotorů.

Závody České grafické akciové společnosti »Unie« postavily se v čelo Českého grafického ruchu a kommunikujíce četně se zahraniční cizinou znamenají i důležitou složku v českém průmyslu.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 9.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 2. ZÁŘÍ 1908.

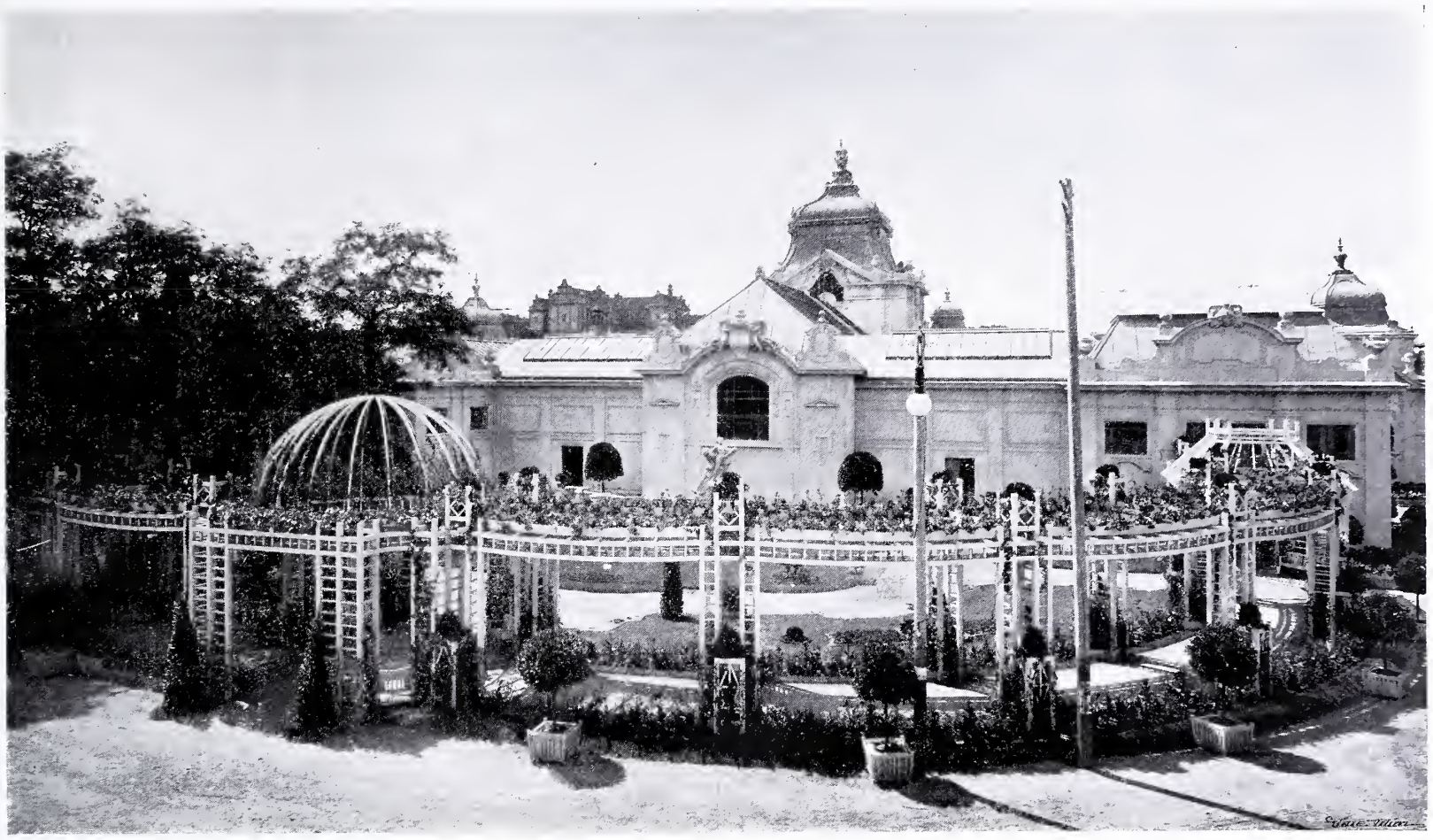

Pergola při pavillonu král. hlavn. města Prahy na jubilejní výstavě v Praze r. 1908.
Arch. An. Hrubý, městský inženýr.

Architektura jubilejní výstavy obchodní a živnostenské komory v Praze 1908.

III.

Podává J. K.

Uvedený kostelík připojen jest k rozlehlému pavillonu pro zařízení bytů, který s budovami pro průmysl kovový a hutnictví, pro průmysl kožařský, pro průmysl dřevařský a konečně pro průmysl chemický tvoří polokruhové zakončení dolejšího náměstí.

Dvě a dvě z budov těchto jsou v předních svých částech shodně vyvinuty a symetricky položeny, pavillon průmyslu chemického pak stojí uprostřed a kopulovitou svou střechou dobře vyznačuje podélnou osu náměstí. Konstrukce střechy té dala i uvnitř interessantně koncipovaný prostor vstupní o pěkných rozměrech a vznosné dřevěné konstrukci. Podobnou příhradovou dřevěnou konstrukcí vyznačují se i velké dvorany v pavillonech zařízení bytů a průmyslu kovového, které lze pro pěknou tu konstruktivní myšlenku, jež i vzdušnost a malebnost místností podmínila, k nejlepším čítati, co na výstavě bylo provedeno. Dlužno také z téže příčiny zmíniti se i o věžích, k uvedeným pavillonům příslušících, které konstruktivně elegantně a malebně do vzduchu vystupují.

Všech těchto pět pavillonů, navržených prof. Kříženeckým a arch. Valchářem, mělo se nésti dle našeho soudu co možno jen za jednou architektonickou myšlenkou, pak byla by se zde dostavila dominanta dolejší poloviny výstavy. — Zejména bylo by se tu doporoučelo pořídíti průčelí pavillonů průmyslu dřevařského a kožařského a postaviti je na př. za jakousi velkou polokruhovou kolonádu, která by se byla o první dva pavillony s věžema opřela.

Míjíme celou řadu malých i větších výstavních prodejen a pavillonků, většinou tuctových, někdy však i dobrou dekorativní myšlenkou se vyznačujících, které však vesměs v této směsici a nakupení k platnosti nepřicházejí; zastavíme se proto jen před pavillonem fotografů, který navržen byl úspěšně arch. Dlabačem. Vyznačuje se prostým vnitřkem, jemuž by trochu malebnosti nebylo na škodu. Zevnějšek pak jeho, provedený ve formách zděné architektury, má velkou vyklenutou římsu s ostatními výměrami budovy harmonicky srovnanou.

Na samém pomezí »atrakcí« výstavních vkročíme konečně ještě do pavillonu obchodu, navrženého od prof. Kotěry a zaujímajícího více než 5000 m^2. Budova má tak trochu podkovovitý tvar, nejspíše z té příčiny, aby obě její průčelí směrovala kolmo k hlavní cestě souběžně s budovou jdoucí. Architekt docílil tím representačnější přístupy, skomplikoval si však velice vnitřní konstrukce, které se staly spletité, aniž by vyvolaly bohatý nebo dekorativní effekt. Pohlédněme jen ke složitému řešení nad lodí

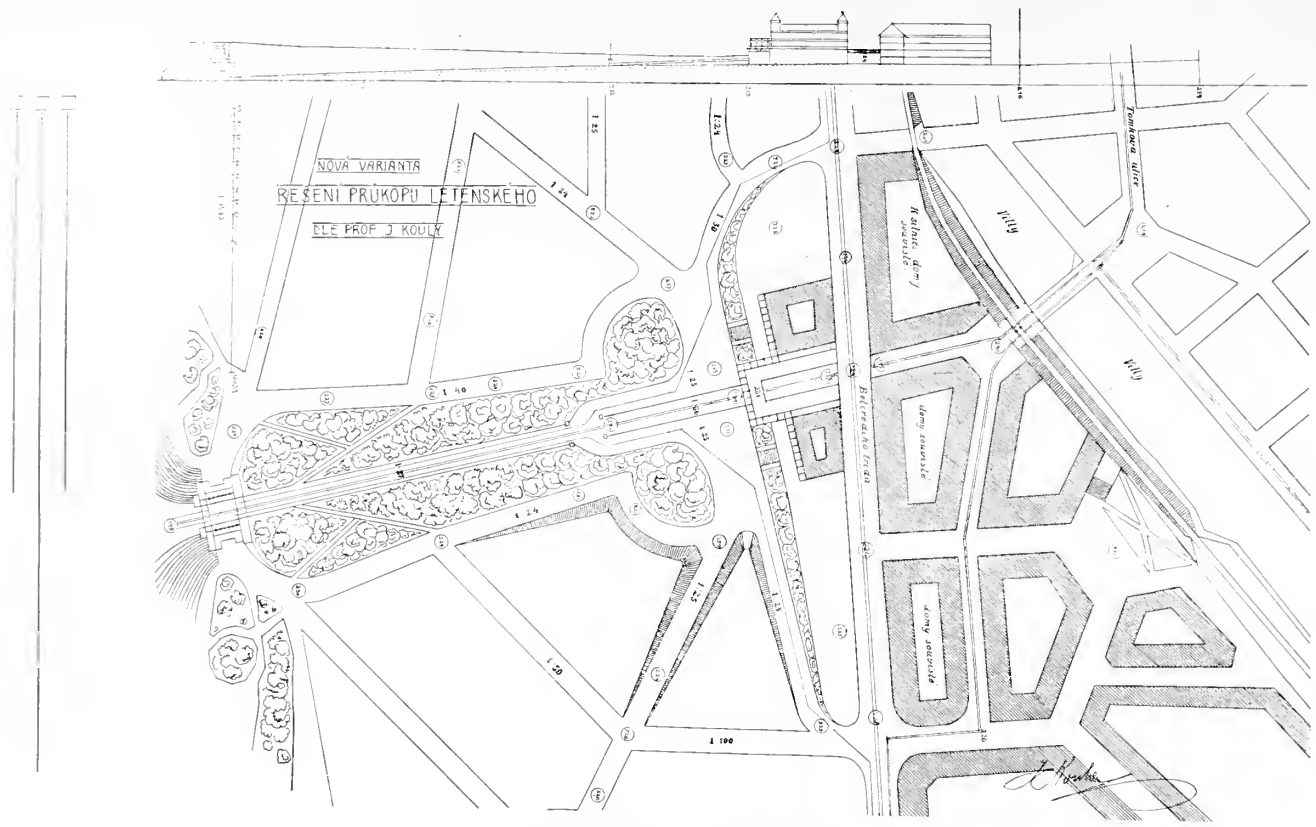

Nová varianta řešení průkopu letenského.
Arch. prof. Jan Koula.

hlavní, kde jakés námětky či pacholata měly sprostředkovati křížení trámců a kleští, nevalně konstruktivně myšlených.

Při řešení průčelí vzal architekt, jako všichni druzí na výstavě, opět útočiště k formám dřeva vzdálených, více asi v betonu myšlených. Mínil jednoduchostí obrysů a uplatněním ploch zjednati portálům monumentální účin; čela budovy jsou k tomu však trochu malá a archaisticky pojmutá sousoší, jmenovitě před pravým portálem nevhodnou velikostí svou účin ten spíše ještě seslabují.

K otázce letenského průkopu.

Podává arch. Dr. Alois Čenský.

Letenský průkop zůstává neustále v popředí našich technických otázek velkopražských. Jeho veliký význam pro budoucí rozvoj Prahy nabádá znovu a znovu jím se zabývati a nyní tím více, že postavením mostu Svatopluka Čecha otázka ta postavila se před nás v celé své nezbytnosti.

Na výstavě v pavillonu města Prahy nalézá se model průkopu dle návrhu geometrického oddělení městského stavebního úřadu. Navazuje se tu na přímý směr původního projektu prof. Kouly, který touto myšlenkou před 10 lety překvapil jak technické kruhy, tak i širší veřejnost a který o ní bojoval s úspěchem nejprve proti jejímu zásadnímu potírání a pak znovu a znovu proti rozmanitým variant. návrhům serpentin, které po našem náhledu jako plody několikaleté práce měly býti rovněž vystaveny tím spíše, že tolik let uvedenou otázku zdržely. Vystaven bohužel však není ani původní návrh prof. Kouly, ač se tak státi mělo již z respektu k velké myšlence českého architekta.

Při vystaveném návrhu odpadla konečně též souběžná silnice pro lehké povozy, která v posledních tří letech byla tak úsilovně obhajována, a v projektu zůstala jen základní v ose průkopu položená silnice o stoupání 1 : 35, čímž projekt značně získal. Při tom nelze neuvésti, že zůstalo málo uspokojivé spojení se silnicí Belcrediho se VII. čtvrtí a blízkým terrainem vlastní Letné, mimo to stejně neúspěšné architektonické rozluštění v křižovatce průkopu a silnice Belcrediho, kde by každý očekával kulminační bod celého průkopu.

Před rokem, snad i více, byla městskou radou pražskou svolána anketa sedmi předních českých odborníkův, aby posoudila oba projekty na průkop, totiž projekt prof. Kouly, od něho městskou radou k tomu účelu vyžádaný, a poslední projekt městského stavebního úřadu. Anketa vyslovila se jednomyslně pro přímý směr, pro otevřený průkop, tedy proti tunelu, dále doporučila odstraniti silnici »pro lehké povozy« souběžně v projektu městském navrhovanou, souhlasila však s podejitím dráhy a silnice dle tohoto projektu a navrhla, aby byla vypsána konkurrence na rozluštění průkopu v předu na stráni letenské, a aby současně byl ku podání projektu vyzván i autor myšlenky celého průkopu prof. Koula.

Informační skizza k návrhu nové varianty řešení průkopu letenského.
Arch. prof. Jan Koula.

Rozhodnutí ta respektovala technická komise a městská rada pražská, pokud se oběma hodilo.

Jak z denních listů známo, má býti vypsán konkurs nejen na úpravu čela otevřeného průkopu, nýbrž i na čelo tunelu, který se tím proti usnesení znalecké ankety hájí.

Z našeho stanoviska nenamítali bychom ničeho proti takto rozšířené konkurrenci; zarazilo nás však jen při tom zvláštní chování se radničních činitelů proti znalecké anketě jimi samými zvolené, které bylo na rychlo poděkováno, ač přece záležitost nemohla se považovati dle obvyklostí za ukončenou, a rozhodnutí o svolání ankety nové.

Z našeho stanoviska, opakujeme, nejsme proti rozšířené konkurrenci, ano naopak, přimlouváme se ještě za další její rozšíření.

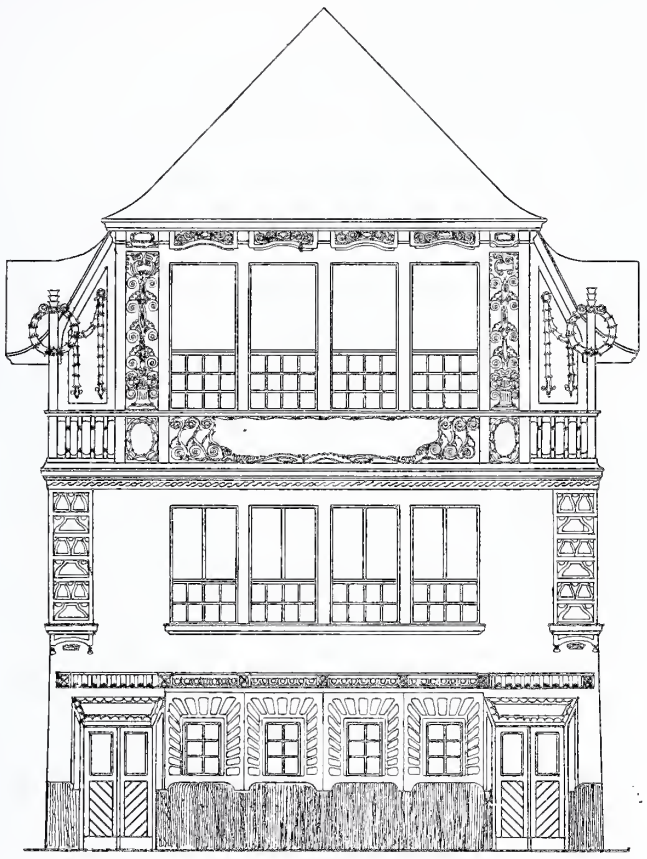

Detail průčelí.

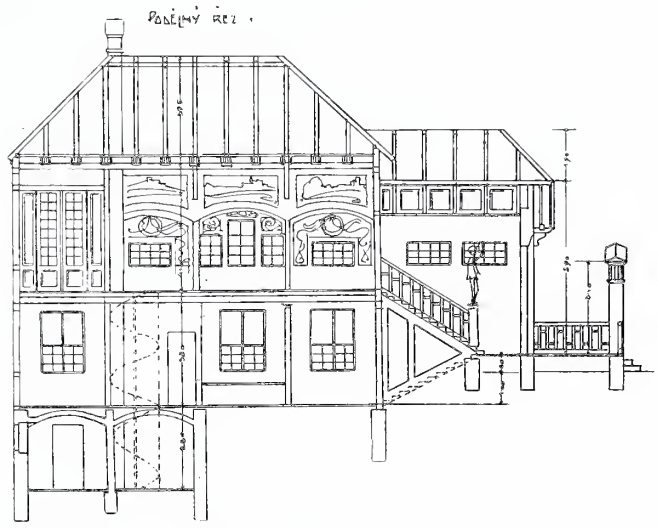

Podélný řez.

Restaurace pivovaru »U Primasů« na výstavě 1908 v Praze.
Arch. prof. Richard Klenka z Vlastimilu.

Konkurrence, když již se vypisuje, neměla by se omeziti jen na bránu nebo čelo tunelu, neboť, a budiž to otevřeně řečeno, rozluštění průkopu tak, jak jej vidíme na výstavě, nevyhovuje nám ani co do kommunikační stránky, ani co do uměleckého rozluštění. Konkurrence měla by se týkati celého průkopu a zejména i všech architektonických otázek, které se ukážou nevyhnutelnými při silnici Belcrediho a při dráze. Čím dříve přihlédne se ke všem těmto částem projektu, tím méně nepříjemných překvapení se později dostaví. Úkolem konkurrence mělo by zejména býti také nové rozluštění při silnici Belcrediho, neboť tato část bude hráti při zjevu průkopu úlohu nemenší než rozluštění vstupu předního.

Chtějíce toto i obrazem dosvědčiti, vyžádali jsme si k reprodukci variantní návrh rozluštění průkopu, který prof. Koula sice před časem na náležitá místa odevzdal, který však nebyl ani projednáván, ač by si to plnou měrou zasluhoval. Při rozluštění tom jde se tak, jako v jeho prvém projektu (viz článek v loňském ročníku »Architektonického Obzoru«) od města stoupáním 1 : 27 a ukazuje se však, že od místa, v němž se dělí kommunikace na pravo i levo, lze dobře při kotě 212 *m* upraviti i přímý podchod pod silnici i pod dráhu, a že není nutno teprve za silnicí kommunikaci rozváděti a členiti. Řešení toto má i tu výhodu, že se zabírá cizího terrainu co nejméně a že lze podchodem pod silnici započíti teprve po urovnání rozmanitých neshod, kdežto spojení do vlastních teritorií v pravo a v levo na silnici bylo by již hotovo.

Pro velké architektonické zakončení pohledu zbývá zde však přece jen co největší možnost, neboť nenarazí se tu bezprostředně na holou silnici Belcrediho, nýbrž leží tu před ní blok, který výborně hodí se k vrcholné úpravě architektonické.

Pavillon měst na jubilejní výstavě obchodní a živnostenské komory v Praze r. 1908.

Arch. Jiří Justich v Praze. (Tab. č. 41.)

Pavillon měst, v němž umístěny jsou exposice měst v obvodu komorním mimo Prahu, zaujímá i s dodatečnou přístavbou 1500 m^2 zastavené plochy. Pavillon tento určen byl původně pro výstavu bankovnictví a bylo jej nutno k novému účelu částečně pozměniti; současně byl zvětšen o 400 m^2 k umístění exposic společenstev, obchodního gremia a různých spolků.

Budovu zaujímají 4 výstavní skupiny, jež své exposice dle svých disposic samy dekorují a sice tvoří:

1. skupinu: velká města v obvodu komorním;

2. skupinu: menší města v obvodu komorním, k tomu příslušející svazy okrašlovací a spolek pro povznesení návštěvy cizinců v království Českém;

3. skupinu: společenstva a gremium obchodní;

4. skupinu: různé spolky.

Celkový náklad mimo vnitřní úpravu činil as 44.000 K a budova byla provedena firmou »Stöhr a Kunz« na Král. Vinohradech.

Soutěžné návrhy okresního domu na Kladně.

I. cena: Stavitel Josef Mařík na Smíchově. (Tab. č. 42.) — II. cena: Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stavitelé v Praze. (Tab. č. 43.) III. cena: Ant. Karel Šidlík v Praze. (Tab. č. 44.)

Veřejná soutěž na získání vhodných návrhů okresního domu na Kladně, ač formálně vzorně vypsána a slušně honorována, měla tu jedinou vadu, že nebyl dosti jasný program, a poloha staveniště i jeho vztah ku ostatním částem města nebyly blíže označeny.

A právě snad proto, že ponecháno soutěžícím více volnosti a samostatného vyjadřování se, sešlo se tolik podstatně různých prací, takže úkol jury spravedlivě rozhodnouti nemálo byl stížen.

Autoři I. a III. cenou poctěných návrhů zastavují staveniště zúplna, jak z nákresů je patrno. Programu vyhovují plnou měrou.

Autoři II. cenou poctěného návrhu dospěli ku půdorysné formě mezi ostatními návrhy takřka ojedinělé — po předběžném stanovení následujících zásad:

STUDIE PRŮČELÍ DIVADLA.
Arch. J. Pospíšil.

Umístiti ústav pro prostředkování práce v přízemní části budovy do třídy Palackého s isolovanými vchody a čekárnami pro obě pohlaví.

Hlavní vchod do místností okresního výboru, v I. patře umístěných, navrhnouti v prodloužení osy ulice »Pod sadem«, nejkratší to spojovací tratě s hlavním náměstím. Velkou zasedací síň pro okresní zastupitelstvo — později přistavěnou — umístiti také proti této ulici jako vhodný motiv ku docílení »point de vue«.

Ustoupiti se stavební čarou na kratší straně uliční fronty a získati tak — utvořením zahrádky — vhodnější základny, než-li je všední prach uliční.

Tím také vstup do budovy, veřejným zájmům sloužící, lépe vyjádřen.

Pekárna společenstva mistrů pekařských na jubilejní výstavě v Praze r. 1908.

Arch. Jiří Justich. — Tab. č. 45.

Výstavní pekárna společenstvo mistrů pekařských v Praze a okolí je jednopatrová a obsahuje v přízemí rozsáhlou dílnu obloženou polévanými kachlíky s vedlejšími místnostmi jako jsou prodejna v malém, úřadovna, expedice a šatna dělnická. V prvém patře nalézá se velké skladiště pro mouku, droždí a pod., které je s přízemím spojeno výtahem na zboží; mimo to umístěna je tu v prostřed representační místnost pro schůze společenstva a správní rady. Stavbu provedl stavitel J. Gabriel v Praze; veškeré zařízení strojové dodala odborná firma Werner & Pfleiderer ve Vídni.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 10.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 7. ŘÍJNA 1908.

O školních tělocvičnách.

Napsal Václav Švácha.

Jednou z nejdůležitějších podmínek prospěšného vyučování tělocviku jest dokonalá tělocvična. Za takovou však považována býti může jen ta, která naprosto vyhovuje nejenom v ohledu hygienickém a bezpečnostním, která však je také tak zařízena, že je v ní možno skutečně žáky důkladně zaměstnati.

Takových tělocvičen, které by všem uvedeným požadavkům vyhovovaly, však dosud u nás není. Vždyť ještě dnes po starém zvyku odkazuje se leckde tělocvik do místností poměrně nejhorších, upravují se k účelu tomu prostory zcela nevhodné, ba nešetří se ani těch zákonitých ustanovení, o jichž zachování dbá celá řada povolaných činitelů při místnostech jiných s bezohlednou přísností.

Měl-li by se v ohledu tom státi konečně nějaký pokus o nápravu, museli by si tu pomáhati navzájem v každém jednotlivém případě stavitel, lékař a učitel. Stavitel je považován při tom za osobu nejdůležitější, poněvadž sdělává plány a rozpočty, kterými je možno značně zlepšiti podmínky, nutné pro tělocvik, ale i zhoršiti.

K čemu pak by mělo býti se strany stavitelů přihlíženo, to krátce připomenouti, po případě i odůvodniti má tento článek. Věci samozřejmé a požadavky zachovávané neuvádí, naproti tomu akcentuje poznovu přání a potřeby nutné, třeba i zákonitě pro školy předepsané, jichž se — bohužel — častokráte právě při tělocvičně nešetří. Podrobných odůvodnění pro nedostatek místa není možno uváděti. S těmi shledati se je možno ve článcích otiskovaných postupně v časopise »Výchova tělesná«.*)

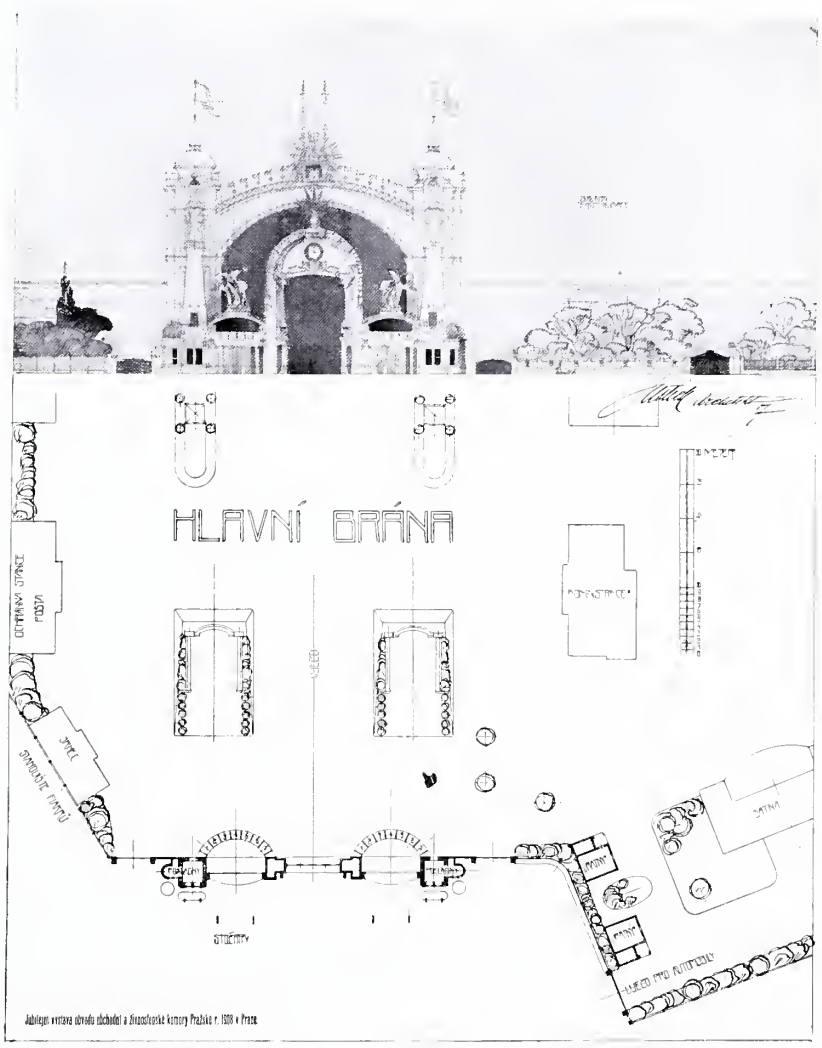

Soutěžný návrh úpravy vstupu jub. výstavy v Praze r. 1908.
Arch. J. Justich.

Tělocvičnou má býti opatřena každá škola, kde tělocvik je v programu jakožto řádný či mimořádný předmět uveden. Od povinnosti stavěti tělocvičnu při školách obecných osvobozeny mohou býti (dle min. nař.) jen »menší obce«.

Při každé škole měly by býti zařízeny dvě tělocvičny, jedna uzavřená, kterou by bylo možno i vytápěti, t. j. tak zvaná tělocvična zimní, druhá otevřená, t. zv. tělocvična letní. Je jisto, že není možno aneb snadno zříditi všude tělocvičny takové obě, ale jednou z nich opatřena by mohla býti bez výjimky škola každá, školy městské spíš tělocvičnami uzavřenými, školy vesnické, třeba malé, tělocvičnami otevřenými.

Při budování škol s velikým počtem tříd je třeba po případě pořizovati dvoje tělocvičny, poněvadž i za dnešních poměrů, kdy věnovány jsou tělocviku v každé třídě jen dvě hodiny týdně a kdy se třídy jen výjimečně při tělocviku dělí ve 2 skupiny, je možno při dvojité frekvenci vyučovací (6 dopolední po 4 hod. a 4 odpůldne po 3 hod.), t. j. ve 36 hodinách týdenních vystřídati v tělocvičně jen 18 tříd, při frekvenci jednoduché však by bylo možno jen 15 tříd v rozvrhu umístiti (6 půldnů po 5 hod.). Bylo by tedy nevyhnutelně třeba zřizovati dvoje tělocvičny při těch školách, kde je v úmyslu více než 15 tříd umístiti. Z jiných důvodů však požaduje se opatření takové již při *13* třídách.

Jedná-li se o zřízení zimní tělocvičny, třeba uvědomiti si, kde by měla býti umístěna, kterými vedlejšími místnostmi opatřena, jak prostorna, upravena a čím opatřena.

Tělocvičnu zimní je radno umisťovati do křídel obrácených k ulicím málo zaprášeným, raději však do zahrad a čistých dvorů (aby tam prach a škodlivé výpary nemohly vnikati přímo okny), na straně sluneční a ne mezi vysokými domy (aby paprsky sluneční mohly vnikati přímo do místností pro tělocvik určených, a aby také vzduch volně proudící měl tam snadný přístup), jak možno blízko tříd (aby se nemařil čas dlouho trvajícím přecházením), nejlépe ve zvláštním křídle či v samostatné budově (poněvadž není naprosto možno vpraviti nepoměrně delší, širší a vyšší sál mezi jiné malé místnosti), ale tak, že tento přístavek souvisí s hlavní budovou buď bezprostředně anebo je s ní spojen krytou chodbou (aby při přecházení nebylo zdraví žáků ohroženo a aby se do tělocvičny nečistota tak snadno nedostala).

Dokonale zařízená tělocvična má míti vedle tělocvičného sálu bezpodmínečně, a tedy vždycky, i šatnu (v učitelském ústavě šatny dvě), jakož i místnost na drobné nářadí a kabinet pro učitele, po případě i záchody. Dále se doporučuje připojovati k tělocvičně i umývárny, sprchy a koupelny. Byla-li by umístěna tělocvična ve zvláštní o samotě stojící budově,*) bylo by také nutno zříditi před šatnou i předsíň, kde by byly rohožky. V případě, že by zřizovány byly při škole dvě zimní tělocvičny, mu-

*) Vydavatel J. Karásek v Brně, D'Elvertova č. 9.

*) To však by schváleno býti mohlo jen v tom případě, že by ku stavbě mnohotřídné školy užito bylo t. zv. systému pavillonového.

sely by býti obě opatřeny všemi právě jmenovanými přilehlými místnostmi.

Šatny jest při tělocvičně nezbytně třeba, aby se měli žáci kde pohodlně převlékati, aby se nevnášelo do sálu bláto, prach a vlhko obuví a šatem, aby odložený šat neničili tím, že by jej skládali na hromady, snad i na podlahu, aby tak neubírali místa sobě i nářadí, aby místnost nepořádkem tím neznešvařovali a podnět k porušení kázně nezavdávali. — V učitelských ústavech je třeba šaten dvou, jedné pro kandidáty, druhé pro žáky školy cvičné, poněvadž ku pokusům, hospitacím a výstupům musí se kandidáti i žáci současně převlékati, což by v jedné a téže místnosti konáno býti nemělo či nemohlo s ohledem na velké množství žáků (kterémužto počtu zajisté vždy šatna je právě přiměřena), na rozdílnost výšky jich (a tedy nutně rozdílné výšky sedadel a věšáků) a s ohledem na kázeň i autoritu kandidátů, budoucích učitelů, často velice chatrně oděných. (Pokračování příště.)

Ještě o restauraci kostela sv. Jindřicha v Praze.

Prof. Jan Koula.

V čísle 5. letošního ročníku »Stylu« odpovídá pan prof. Max Dvořák k mému článku o restauraci výše zmíněné památky. Obranu nebo polemiku založil si velice pohodlně, ač uvádí, že k ní sáhnul, jelikož se jedná o otázky principielní; z téže příčiny i já replikuji, chtěje ukázati, jak vysoko své principy pan professor Dvořák i Centrální komise dovede postaviti.

Nedivím se ani, že pominul mlčením vše, co dělo se před schůzí komise před dvěma lety v příčině restaurace kostela zmíněného; klidně nechal v platnosti, co bylo mnou pověděno; ale i to, na co se odvolává ze zmíněné schůze jest jen přibližné a nepodává přesného obrazu výsledku, ku kterému se tehdy dospělo. Aby dotvrdil pravdu svých slov, uvádí něco z posudku technických znalců, ale i to je přibližné, neboť již tehdy jednomyslně dávali tito přednost provedení nové střechy, poukazujíce, že pravý stav sešlosti střechy se teprve ukáže v celém dosahu, když k restaurování staré vazby se přikročí. A to se také ihned ukázalo, jakmile se s prací začalo. Střecha, jak nyní se vidí, nedá se restaurovati, nýbrž nahrazena bude střechou novou a to ve formě nynější střechy. aby se předešlo dalším odkladům.

Centrální komise stane se tak nyní patronem kopie staré střechy se spodkem gotickým z nouze jen a jen náhodně v souvislost přišlým. Rád uvidím, na koho se nyní tento znamenitý výsledek akce restaurační svede.

Svou odpověď mohl bych tímto skončiti — »výsledky jsou korunou snažení«. — Aby však bylo viděti, jak si beru k srdci sentence pana prof. Dvořáka, dovolím si zabývati se jistým analogickým případem z poslední doby, a to restaurací kostela, kde Centrální komise i druhé ty všechny instance vedou si, obrněni jsouce vysoce moderními zásadami p. prof. Dvořákem citovanými, docela jinak, ano nemýlím-li se, dovedou dokonce, snad náhodou, docela na ně i zapomenout.

Jedná se již několik let o restauraci kostela sv. Petra a Pavla v Čáslavi, jenž roku 1841 vyhořel a tehdy střechou z nouze byl opatřen.

Restauraci kostela tohoto provádí arch. K. Hilbert. Model takto restaurovaného kostela, vedle stávajícího stavu jeho, nalézá se v oddělení skupiny architektů spolku »Manes« na jub. výstavě Obchodní komory a lze si věc tudíž dobře prohlédnouti.

Restaurace nebo dostavba — nevím vlastně co dle pravdy psáti — (když plány k ní přišly do zemské archaeologické komise k udělení podpory na zachování památek, dostalo se jí podpory od země 40.000 K a od státu 24.000 K při celkovém nákladu 128.000 K na všechnu tu stavbu), — jmenovala se restaurací; nyní na modelu čtu v nápisu »dostavba sv. Petra a Pavla, od okapních řims vše nové«. Tedy dobře: dostavba, a sluší projektu uvedenému tento nápis lépe, neboť má celek skutečně vzezření budovy nové, pel zachovávané staré památky vyprchal.

Projekt je romanticky a malebně rozmanitými štíty a stanovou střechou opatřen, celek korunuje věž pěkně na základě zelené brány pardubické utvářená. Štíty, na základě forem táborských, jsou ve tvarech pozdní gotiky ke stejnoráznému spodku přikomponovány a odkryté zbytky románské byly s ostatkem sharmonisovány.

Pokud mne zrak nešálí, je to skutečně přestavba. Přestavba, že by jí byl ani arch. Mocker důkladněji neprovedl.

Největší obtíže, tuším, že měl arch. Hilbert s navrženou stanovou střechou, neboť bylo mu vybojovati tuto formu proti některým, kteří tvrdili, že na starých obrázcích Čáslavě spatřují na kostele střechu tu docela jinak, on ale dovodil právě ve výše uvedené komisi zemské, že řídil se co možno přesně předložených starých dokumentů — a tak ta forma koncedována.

A nyní proč bych si nedopřál citovati rozhorlených slov pána prof. Dvořáka, aniž bych při tom něco jiného změnil než, že na místě nové stanové střechy sv.-Jindřišské postavím novou stanovou střechu Čáslavskou:*)

*) Opsáno doslovně z polemiky p. prof. Dvořáka v měsíčníku »Stylu«, č. 5. r. 1908.

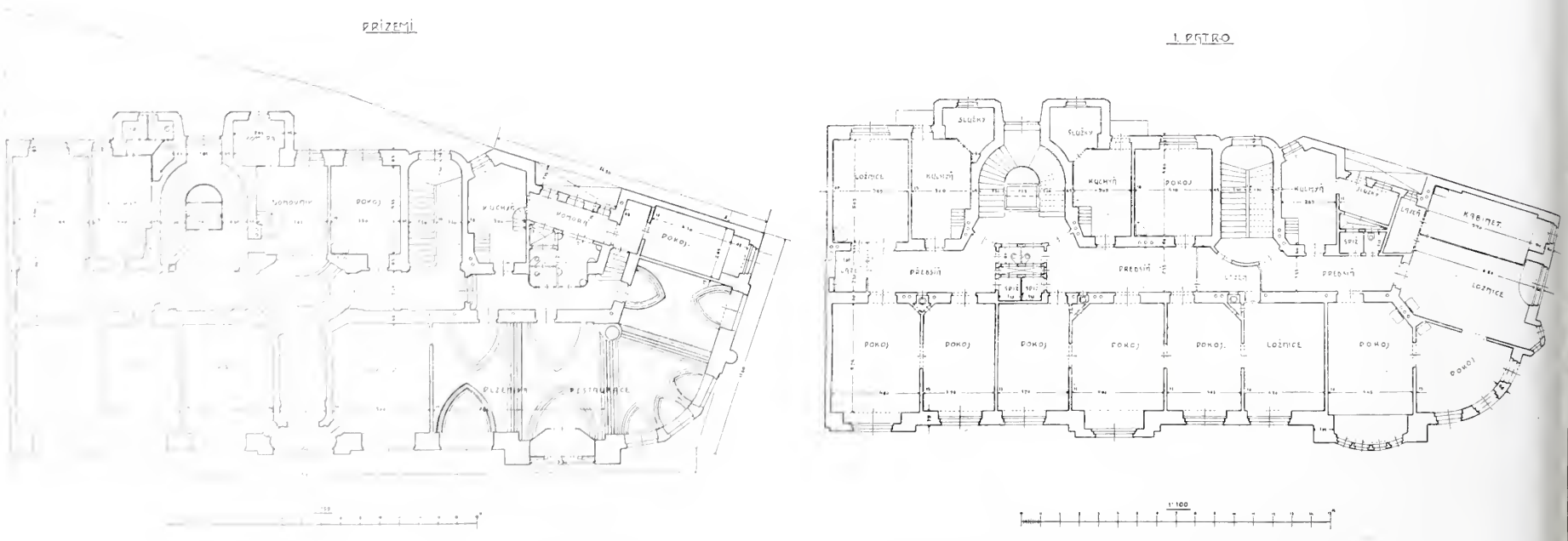

Nárožní dům u Staronové synagogy v Mikulášské třídě.
Arch. Fr. Weyr a R. Klenka z Vlastimilu.

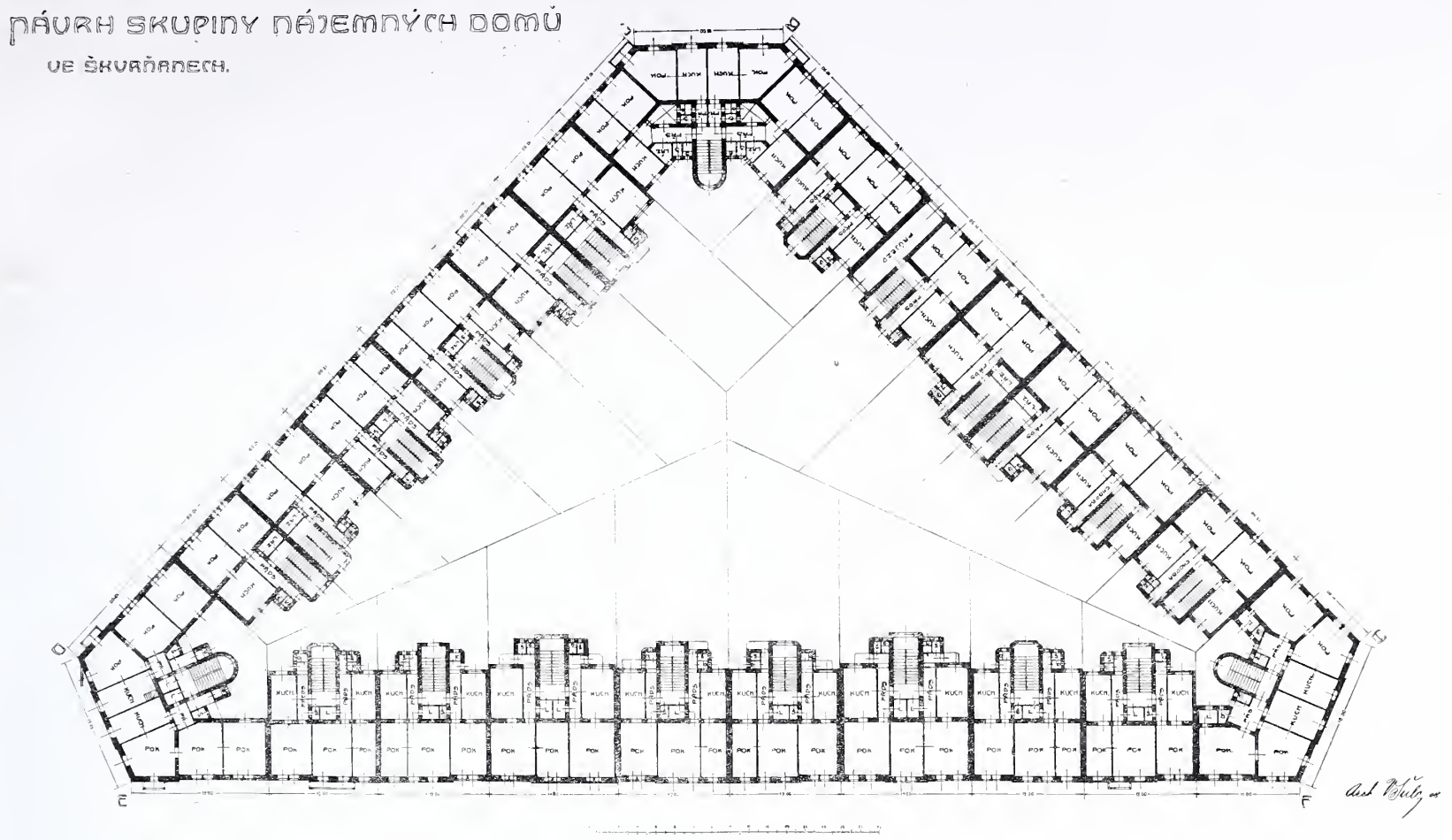

Arch. V. Šulc, prof. v Plzni.

»Tento způsob restaurování je však dle dnešních názorů nejen centrální komise, nýbrž všech evropských kruhů, v těchto otázkách kompetentních, nepřípustný. Spočíval na naivní supposici, že možno na základě archeologických znalostí z hrobu vzkřísiti, co během doby vzalo zkázu. Na základě tohoto předpokladu byly důležité části starých staveb ničeny a stavby doplňovány a opravovány přestavbami a přístavbami, provedenými ve formách historisujících slohů, jež — jsouce stavitelskými korrelaty měnících se běžných názorů o slohovém obsahu jednotlivých period v dějinách umění — ovšem nejen že nenahradily toho, co kdysi bývalo, nýbrž i to, co se zachovalo, poškodily svou slohovou bezcharakterností; vždyť ničím jiným nebyla jich domnělá slohová věrnost. Neboť kdož by pochyboval dnes o tom, že středověká architektura právě tak, jako umění všech jiných dob, representuje neskonalé množství vývojových fásí a individuelních činů, jež chtíti nahražovati ku př. Mockerovou schematickou moderní gotikou, znamená totéž, jako kdyby někdo chtěl umění pozdějších period nahraditi několika dogmatickými školskými formulemi. Ale nejen tato libovolnost, která neměla historického a ovšem ještě méně uměleckého oprávnění a byla podobným znehodnocením starých památek jako moderní doplňky ve staré originální listině, znechutila nám rekonstrukce restaurátorů. Rekonstrukce ty opíraly se o přesvědčení, že mohou také *umělecky* nahraditi ztracenou stavbu, neboť doba, v níž architektura byla vydána na pospas antikvářům a podnikatelům, v níž nebyla uměním, nýbrž domněnou vědou a obchodem, neměla ovšem porozumění pro neskonalý rozdíl, který liší původní stavbu od falsifikátu. Ale vzrůstající pochopení uměleckých qualit architektonického tvoření poučilo nás, že právě tak, jako ve skulptuře nebo malířství rovněž v architektuře rekonstrukce nejen že nikdy nemůže umělecky nahraditi ztraceného originálu, poněvadž jí schází to, co je immanentní, nenapodobitelnou signaturou určité doby a individuality, nýbrž naopak svým pseudohistorickým moderním charakterem porušuje na celé stavbě to, co je z hlavních pramenů jejího účinku, totiž dojem stáří a orginality«.

Mám za to, že netřeba mi čeho více připojovati.

Centrální komise jednu a tutéž věc jednou prudce zamítá a po druhé podporuje — jednou je to zavržení hodné zastaralé restaurování, po druhé pokrokové atd. — tak trochu podle knoflíků; a mně nezbývá než skončiti ujištěním, že se budu přece hledět přiučiti na svá stará kolena všelijakým těm prázdným frásím, které v nové době sebou plynou, abych bídně nezahynul.

Nárožní dům u Staronové synagogy v Mikulášské třídě.

Půdorysné řešení arch. Fr. Weyr, řešení pohledové a vnitřní výzdoba arch. prof. R. Klenka z Vlastimilu. — Tab. č. 46.

Při úpravě bloků v assanačním území narazilo se na obtíž řešení nejbližšího sousedství Staronové synagogy a všeobecně bylo uznáno, že od správného řešení nároží tohoto bloku závisí osud pohledu na tuto starou památku gotického stavitelství. Staveniště bylo proto r. 1906 prodáno p. arch. Weyrovi se závazkem předložiti dříve skizzy na pohledové řešení tohoto nároží a od schválení jich učiněno závislým též udělení stavebního povolení. Jednalo se o udržení vhodného měřítka členitosti a hlavně přechodu výškového od čtyřpatrového domu sousedního na levo ke dvoupatrové budově židovské radnice na pravo. Dům tento, určený pro zámožnou část obyvatelstva, stavěn s náležitým komfortem a jeví v půdorysu dvoje schodiště; jedno hlavní (s výtahem provedeným slohově firmou J. Prokopec) spojeno je s vedlejšími schody ellipsovitým vestibulem zdobeným prací nanášenou a barevnými okny. Věž obsahuje v přízemku vchod do restaurace a v I. a II. patře arkýř celý z modřínoveho dřeva provedený. Část oblá s loggií a partií proti Staronové synagoze obsahuje výjimečně povolené mansardové byty, jež uvnitř svojí zevní mansardovou formu ani tušiti nedají.

Balkonové mříže, obsahující ve výplních 12 v mědi tepaných nebeských znamení, provedeny byly spolu s kovanými vraty, chrliči nárožními a kyticemi věže umělým zámečníkem p. Plevou (Žižkov). Některé balkony a některá okna opatřena koši pro bohatou výzdobu květinovou. Štukatérskou práci provedla vinohradská firma Riedl a spol., umělé mosaiky v terrazzu p. Petrucchio a sgraffita škrábal p. Jansa.

Stavba počata byla 16. září 1906 a ukončena 17. října 1907.

Nájemný dům v Uherském Hradišti.

Arch. Dom. Fey tamtéž. — Tab. č. 47.

Jednopatrový tento dům je řešen na poměry venkovského menšího města. Průčelí je ozdobeno jednak malým věžovitým arkýřem, jinak v podříms mosaikovým vlysem, navrženým akad. malířem J. Köhlerem.

Návrh skupiny nájemných domů ve Škvrňanech.

Arch. V. Šulc, professor c. k. prům. školy v Plzni. — Tab. č. 48.

Škvrňany jsou obec na západní straně Plzně ležící. Vzdálenost od této, původně as 1 *km* měřivší, se stále menší a za nedlouho budou Škvrňany bezprostředními sousedy Plzně.

Navrh arch. Šulce zastavěl by uzavřený blok 23 domy vesměs na malé byty dělenými.

Blok tento nemá dle regulace obecní příliš příznivý tvar, je na svou délku úzký a pouze okolnost, že domy jsou jednopatrové, umožňuje zde zastavění kolem takže uprostřed bude společný dvůr. Jednotlivé byty mají vesměs světlé předsíně i při jinak skrovném příslušenství.

Průčelí jsou řešena jednoduše, ale přece tak, aby nebyla jednotvárná a jsou též slohově jednotná.

Okresní dům v Poděbradech.

Arch. Edmund Chaura, stavitel v Poděbradech. — Tab. č. 49.

Dům tento stojí na západní straně náměstí krále Jiřího na nároží a tvoří pendant k protější budově záložny, provedené rovněž v české renaissanci dle návrhu arch. prof. K. Kepky.

V přízemí obsahuje budova do náměstí 2 úřadovny pro úřednictvo okresního výboru, úřadovnu okresního starosty a výborovnu; k severní straně nachází se ústav pro sprostředkování práce a byt kancelisty. V I. patře jest zasedací síň okresního zastupitelstva se šatnou (v úhrnné ploše 116 m²), dále byt okresního tajemníka o 3 pokojích, kuchyni s příslušenstvím, kromě toho dostatečný počet splachovacích klosetů a pissoirů.

Prostranný dvůr dělí budovu směrem k jihu od stravovny s kanceláří a pěti ložnicemi, oddělenými dle pohlaví, dále bytu správce, koupelny, prádelny a místnosti se strojem desinfekčním.

Obě budovy opatřeny jsou vlastním vodovodem, čerpajícím vodu elektrickým motorem. Veškeré úřadovny, soukromé byty i dvorana osvětleny jsou elektrickým světlem. Průčelí řešeno jest v české renaissanci.

Stavební náklad i s pozemkem vyžadoval K 90.000.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Blatné.

Vyměřil a opravu navrhnul arch. K. Fiala. — Tab. č. 50.

Památný tento kostel založen byl počátkem XV. stol. pány z Blatné z rodu Bavorů Strakonických. Patří mezi příznačné pro jihočeskou gotiku stavby zaklenuté t. zv. démantovou klenbou. V Blatné dostavěti dal klenbu tuto pan Zdeněk z Rožmitála.

V kostele pohřbeni jsou kromě Lva z Rožmitála i pozdější držitelé Blatné, hrabata z Rozdražova, kteří seděli zde od r. 1579, jakož i hrabata Kolovratové Krakovští, jež vládli Blatnou od r. 1691.

Návrh opravy vztahuje se hlavně na obnovu krovu a střechy.

Soutěžný návrh úpravy vstupu Jubilejní výstavy obch. a živn. komory v Praze 1908.

Arch. J. Justich.

Přinášíme tento zajímavý návrh ještě za doby trvání výstavy, aby bylo možno učiniti srovnání mezi provedenou branou vstupní a tímto návrhem, který řešen byl zejména s ohledem na stojící dva objekty: most dráhy před branou, jenž nedopouští na delší vzdálenost příznivý pohled na vysokou bránu, a průčelí výstavního paláce, které tímto návrhem by nebylo zastíněno.

Hrobka J. Kretschmera v Králíkách.

Arch. prof. Fr. Blažek v Hořicích.

Hrobka tato jest provedena z hořického pískovce; deska střední je z černé žuly švédské, ozdoby jsou bronzové.

Hrobka J. Kretschmera v Králíkách.
Arch. prof. Fr. Blažek v Hořicích.

Stavba tiskárny České grafické společnosti „Unie" v Praze.

Doplňkem ku zprávě v č. 8. »A. O.« uvádíme:

Původní návrh fasády vypracoval p. Karel Hermann, člen kanceláře p. Ing. Frant. Zvěřiny, úř. aut. stav. inženýra a stavitele v Praze. Betonové práce provedla firma Ing. K. Herzán a Uhlíř v Praze. Výtahy navrhly a provedly firmy Jan Prokopec, továrna na stroje a zdvihadla na Vinohradech a Elektrotechnická akciová společnost dříve Kolben a spol. v Praze.

Redakční komitét: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 11.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 4. LISTOPADU 1908.

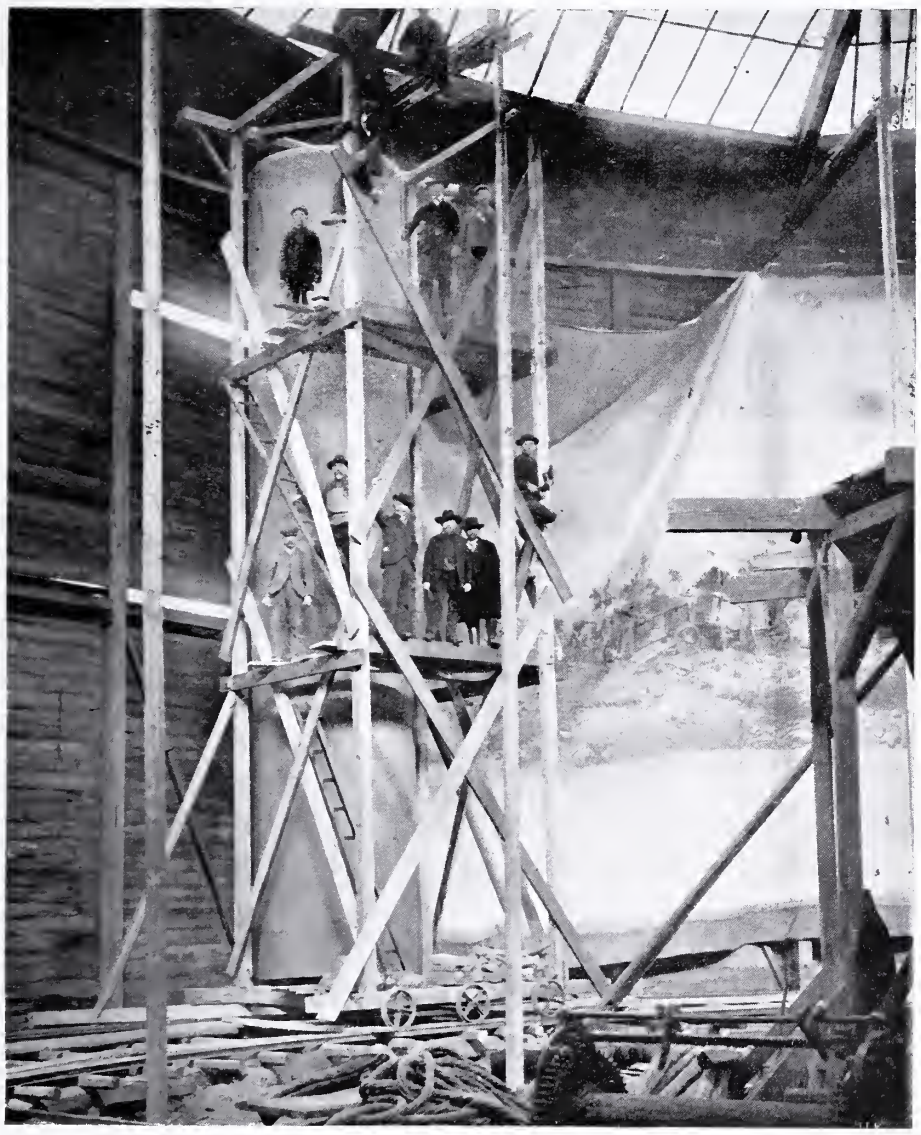

Lešení pro svinování a napínání obrazu »Bitva u Lipan«.

O školních tělocvičnách.

Napsal Václav Švácha. (Pokrač.)

Místnosti pro drobné nářadí třeba proto, aby toto v tělocvičně nebylo příčinou nepořádku, aby nepřekáželo, aby nebylo zbytečným shromaždištěm prachu a aby bylo též bezpečně uloženo. Ve školách malých mohla by tato místnost, byla-li by poněkud prostornější, sloužiti i za kabinet pro učitele, kteryžto však zřizován býti má jakožto velmi potřebná místnost další všude tam, kde je zvláštní učitel jedině pro tělocvik ustanovený.

Nachází-li se tělocvična ve zvláštní samostatné budově anebo v odlehlém křídle, pak je radno zaříditi tu i záchod pro obojí potřebu, avšak obojí jen pro jednoho žáka, neboť sloužiti má jen nahodilé potřebě jednotlivých žáků při tělocviku. Záchodu pro učitele je třeba tam, kde je tělocvična v budově, od hlavní budovy oddělené, a kde jediný učitel musí po řadu hodin v místnosti setrvati.

Poněvadž po tělocviku třeba spíše než kdy jindy ruce a obličej očistiti od potu a prachu, doporučuje se umísťovati umývárny poblíž tělocvičny buď v chodbě před šatnou, anebo ve zvláštní místnosti. Poněvadž je možno užiti šatny, pro tělocvik zřízené i při převlékání se před a po koupelích, poněvadž se takové očišťování těla děje s výhodou a často připojuje k hodinám tělocviku, je radno umísťovati také koupelny a sprchy poblíž tělocvičny.

Poněvadž také při seskupování svrchu uvedených síní často i hrubé nesprávnosti se dějí, třeba upozorniti na následující: Šatna položena musí býti vždy před sálem, a ne až za ním (aby žáci nechodili po tělocvičně v obuvi, které užívají mimo tělocvičnu), nejlépe při čelné stěně (aby mohla býti zřízena v obou bočních stěnách okna) a dle možnosti v jedné rovině se sálem.

Kabinet pro učitele i místnost pro nářadí je radno klásti tak, aby byly přístupny jak ze šatny, tak z tělocvičny; tedy nejlépe snad mezi šatnu a sál, poněvadž je třeba, aby učitel stále viděl na žáky i v době, kdy vstoupí do svého kabinetu. — Také umyvárny a sprchy je radno klásti těsně k šatnám. — Přihlédalo-li by se k požadavkům právě uvedeným, bylo by tedy třeba seskupiti místnosti asi tak, jak na připojených pláncích je naznačeno. — Přihlédlo-li by se však též k dalším přáním, jež jsou: volný a přímý přístup do sálu z chodeb (pro nadřízené i pro bezpečnost), ne však přes šatnu, jež musí býti po odchodu žáků pro jistotu zcela uzavřena, bylo by třeba seskupiti místnosti jinak, na př. snad asi takto:

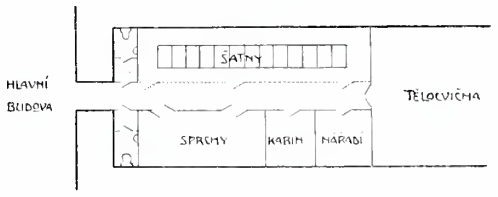

Obr. 1.

V tomto případě jest ovšem šatna oddělena od hlavní spojovací chodby pouze dřevěným, zaskleným pažením, v šatně pak umístěna potřebná umyvadla.

Jednalo-li by se také o zřízení sprch či koupelny pro učitelský sbor, bylo by možno položiti oboje záchody (pro žáky i učitele) na stranu jednu, na druhou stranu pak dáti žádanou novou místnost.

Požadavkům právě uvedeným s větší výhodou by vyhověno býti mohlo v tom případě, že by byla tělocvična zřízena v křídle budovy a ne ve zvláštním přístavku, jak v prvém případě je naznačeno, neboť pak by bylo možno vcházeti ze šatny ku sprchám přímo.

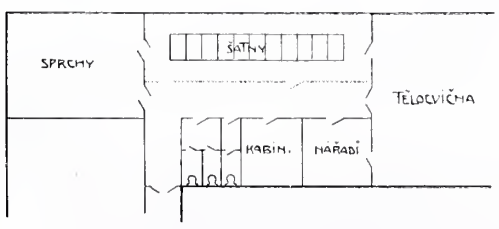

Obr. 2.

Takovéto uspořádání pak má i tu výhodu, že je možno všechny přilehlé místnosti vsunouti mezi jiné školní síně, neboť ony mohou, ba mají míti s nimi stejnou výšku, a poněvadž kabinet učitelův, místnost na nářadí a případně i sprchy pro sbor, či

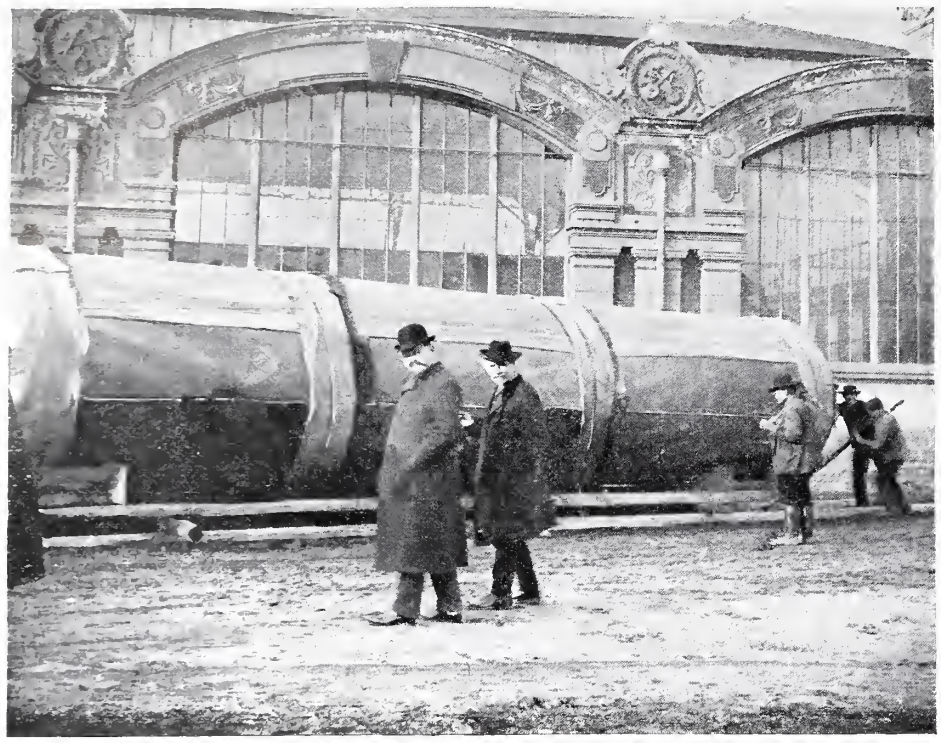

Sbalený obraz panoramatu »Bitva u Lipan«.

záchody by snad bylo možno vpraviti do prostoru, který ve vyšších poschodích zabrán je chodbou, a šatnu se spojovací chodbou umístiti pod jednu třídu.

Uspořádání místností, o němž dosud jednáno, hodí se pro všecky školy obecné, měšťanské i střední.

Ustáleným a do jisté míry i odůvodněným obyčejem u nás jest zřizovati tělocvičny i místnosti k nim náležející v základě tvaru obdélníkového, neboť v síních takových lze nejlépe žáky i nářadí urovnati a orientovati se. Místnosti cípaté, skosené, s výstupky a sloupovím působí v ohledu kázeňském a vyučovacím neobyčejné nesnáze.

Zkušenost pak dále poučuje, že nejlépe vyhovuje potřebám tělocviku, požadavkům vkusu i finančním ohledům tělocvična, jejíž šířka se má k délce v poměru nacházejícím se v rozsahu poměrů 1 : 2 a 2 : 3. Tyto dva poměry pak sluší považovati za poměry krajní. V tělocvičně příliš úzké a nepoměrně dlouhé (na př. kde poměr šířky k délce je 2 : 5 či 1 : 3) není dobře možno rozestaviti nářadí a také žáky tak, aby je bylo lze přehlédnouti, a také žáci z tak veliké dálky učitele dobře nevidí a neslyší.

Veliká šířka tělocvičny nedoporučuje se zase proto, že vyžaduje nákladných konstrukcí stropních a pro pevné nářadí.

Jednou z nejdůležitějších a proto také nejchoulostivějších podmínek tělocviku jest velikost tělocvičny. Rozměry sálu (délka, šířka i výška) — o něž se tu jedná — však nesmí býti určovány jen od oka a paušálně, pro všecky školy a případy stejně, nýbrž přesně stanoveny dle potřeby na základě místních poměrů a s ohledem na budoucí vývoj školy *)

*) Je konečně třeba postaviti se se vší rozhodností proti tomu, aby za vhodnou tělocvičnu prohlášena byla jakákoli místnost, jen když je uzavřená a má nade dveřmi tabulku »Tělocvična« nebo když se do ní umístí nějaký kus nářadí. Jako při jiných síních školních, tak také zde musí býti počítáno.

Také tu musí se klásti neodvolatelná podmínka: V tělocvičně musí míti žáci dostatek místa ku cvičení, proto musí býti tak a tak prostorná.

Při vypočítávání vodorovných rozměrů tělocvičny třeba uvážiti, kolik místa potřebuje 1 žák ku cvičení, kolik místa zaujímá nářadí uklízené a kolik žáků má býti současně tělocvikem zaměstnáno.

Podrobně provedenými výpočty*) je možno dokázati, že v tělocvičně je třeba míti tolik místa, aby na každého žáka připadaly průměrně nejméně 4 m^2 plochy podlahy. Z toho jest třeba 3 m^2 ku provádění cviků prostých, zbývající část pak na plochu zabranou uklizeným nářadím a nezbytnými uličkami v předu, po stranách i vzadu.

Uváží-li se pak, že ve školách obecných a měšťanských má býti vyučováno současně 80 žáků, v učitelských ústavech »zpravidla ne více než 40«, avšak v jistých případech i 60 a ve školách středních až i 50, kteréžto čísla (zvláště při školách obecných, měšťanských a středních) jsou u nás ne čísly maximálními, nýbrž obyčejně normálními, objeví se potřeba zřizovati pro obecné a měšťanské školy tělocvičný sál s podlahou měřící nejméně 320 m^2, pro školy střední nejméně 200 m^2 a pro ústavy učitelské nejméně 160 m^2, pro jistotu však raději 240 m^2.

Má-li pak býti zachován obdélníkový tvar sálu a poměr stran (1 : 2 či 2 : 3) objeví se, že krajní rozměry**) tělocvičny určené

	jsou v případě prvém	druhém
pro 40 žáků	9·0 × 18·0 *m*,	10·2 × 15·7 *m*
» 50 »	10·0 × 20·0 *m*,	11·4 × 17·6 *m*
» 60 »	11·0 × 22·0 *m*,	12·6 × 19·1 *m*
» 80 »	12·7 × 25·2 *m*,	14·6 × 22·0 *m*.

Nestane-li se tak, budou sice tělocvičny ve výkazech, ale ne k potřebě a užitku.

*) Viz V. roč. »Výchovy tělesné« na str. 16. a 17.

**) Odpovídající v prvém případě poměru 1 : 2, ve druhém případě poměru 2 : 3.

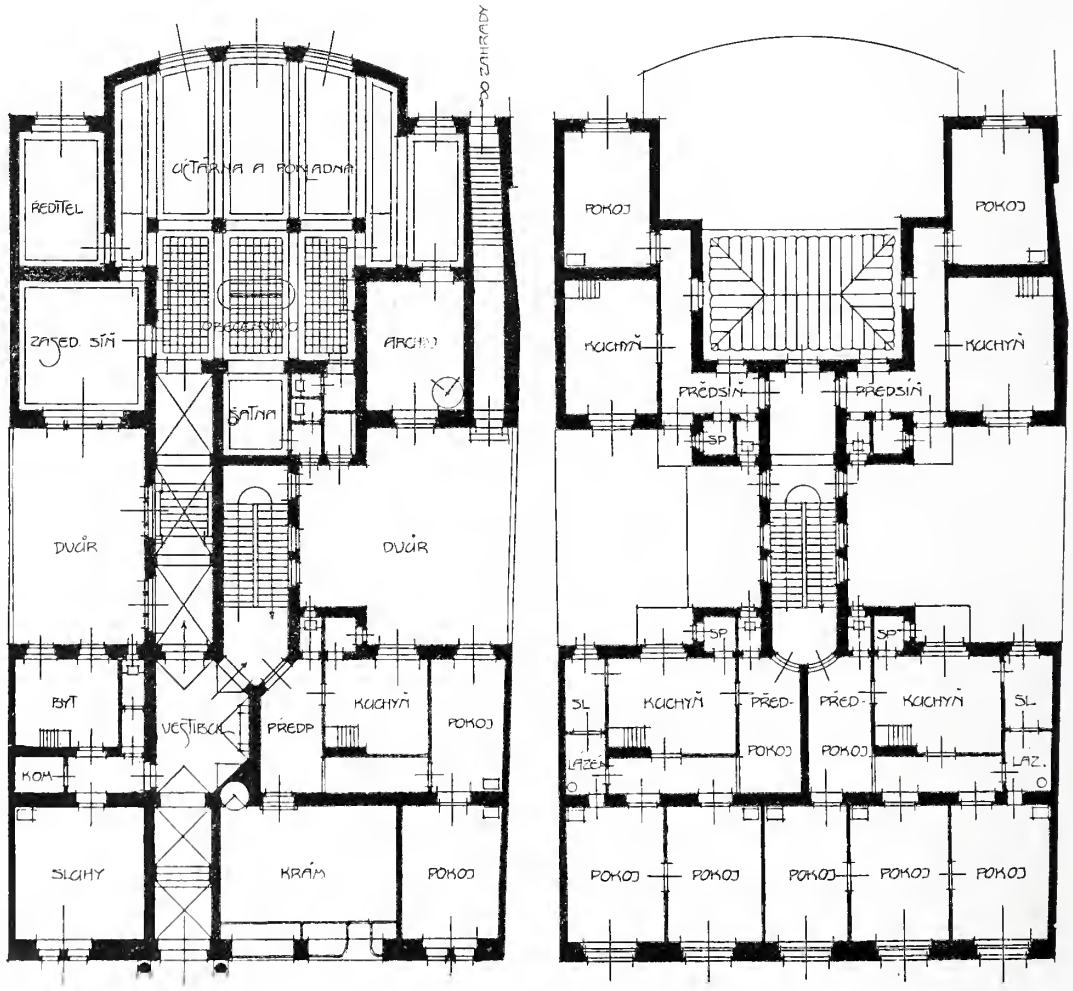

Soutěžný návrh záložny v Čáslavi.
Arch. J. Vondrák.

Z toho pak také jest patrno, že nejmenší vůbec přípustná šířka tělocvičny určená pro 40 žáků jest 9 *m*, délka 15·7 *m*; pro 50 žáků š. = 10 *m*, d. = 17·6 *m*; pro 60 žáků š. = 11 *m*, d. = 19·1 *m* a pro 80 žáků š. = 12·7, d. = 22 *m*, a to jen v tom případě, když druhý rozměr jest poměru přiměřeně volen.

Poněvadž však zkušenost učí, že menším sálům spíš svědčí poměr 2 : 3, kdežto větším zase poměr 1 : 2 a poněvadž také při šířce 9 *m* jeví se značné nesnáze, mají-li se řádně umístiti kruhy a hrazdy, proto bývají jakožto nejvhodnější, avšak minimální poměry pro jednotlivé druhy tělocvičen stanoveny tyto rozměry:

pro tělocvičnu na 40 žáků: šířka 10·0 *m*, délka 16·0 *m*
» » » 50 » » 10·5 *m*, » 19·5 *m*
» » » 60 » » 11·5 *m*, » 21·0 *m*
» » » 80 » » 13·0 *m*, » 25·0 *m*.

Měly-li by však tělocvičny vyhovovati zplna svým úkolům a popřávati žákům i učitelům svobody při pohybu, musely by býti:

a) pro 40 žáků 11·00 *m* široké a 22·0 *m* dlouhé
b) » 50 » 12·75 *m* » » 22·0 *m* »
c) » 60 » 12·75 *m* » » 25·5 *m* »
d) » 80 » 14·50 *m* » » 29·0 *m* »

Teprve takové síně by bylo možno považovati za tělocvičny o normálních rozměrech.*)

O maximálních rozměrech nelze u nás ani promluviti, poněvadž (jak zkušenost učí) i tyto normální požadavky vzbuzují odpor, ba i výsměch.

Aby bylo kam umístiti podium dostatečně prostorné a vysoké (pod něž by se také ukládati mohly některé kusy nářadí pohyblivého), doporučuje se přistavěti k sálu výstupek, nejlépe půlkruhový uprostřed hořejší čelné stěny (proti dveřím). S místa toho vidí pak učitel dobře na všechny žáky a také hlas jeho se dobře odtud rozléhá. Byla-li by snad nad sálem zřízena kaple, mohl by podobný výstupek tam zřízený sloužiti za prostor pro oltář.

V tělocvičnách, jež jsou určeny pro ústavy učitelské, však jest třeba věnovati ještě určitý prostor, v němž by se kandidáti zdržovali při hospitacích, pokusech a výstupech konaných ve škole cvičné, jenž by k účelu tomu byl amfitheatrálně upraven a lavicemi opatřen, aby chovanci klidně učení sledovati mohli a učícímu v sále nepřekáželi.

Jedná-li se o výšku sálu, třeba uvědomiti si toto: Již z architektonických důvodů je nutno voliti výšku místnosti tím větší, čím je prostornější sál. (Pravý poměr dovedou vždy sami architekti stanoviti.) Avšak také z ohledů na tělocvik jest třeba stavěti síně vyšší než ostatní místnosti školní. Vždyť některá nářadí jako šplhadla, žebříky, kruhy a kolovadla musí býti nejméně 4·5 *m* dlouhá.

Normální jich délka bývá určována číslem 5 *m*; maximální pak délka na 5·5 *m* pokud se týče žebříků; šplhadla mohou býti ještě delší, také kruhy a kolovadla snesou vyšší zavěšení. Poněvadž pak všecka tato nářadí musí býti upevněna na trámech či železných nosičích pod stropem a ne ve stropě,**) poněvadž ku trámům těm musí býti shora přístup, aby se mohlo upevnění nářadí na nich kontrolovati, jest třeba zříditi tělocvičnu nejméně o ½ *m* vyšší než je výška nářadí (počítati totiž s několika *dm* na trám), tedy stanoviti celou výšku tělocvičny nejméně na 5 *m*, normálně na 5·5 *m* až 6 *m*.

V šatně je třeba míti pro každého žáka nejméně 1 m^2 plochy, tedy pro školu střední zřizovati šatny s podlahou nejméně 50 m^2 zaujímající, pro učitelské ústavy 40—60 m^2 a pro školy obecné či měšťanské 80 m^2. Měly-li by však spolu v místnosti té býti postaveny i skříňky na střevíce, po případě i umývadla, musely by býti šatny o zabraný prostor větší.

Sprchy by měly býti tak prostorné, aby v nich bylo možno umístiti při nejmenším tolik cedníků (jichž by bylo možno také současně užívati), kolik obnáší polovina žáků v jedné třídě dotyčné školy, to jest pro školy střední a učitelské ústavy nejméně 30, pro školy obecné nejméně 40, raději však 50. Dále pak je třeba zachovati zde tolik volného místa, aby se žáci pohodlně mohli osušiti a aby dozírající nebyl vodou postříkán.

Kabinet pro učitele musí býti tak prostorný, aby v něm postaveny býti mohly a pohodlně přístupnými byly též 2 skříně, stůl, umývadlo, 2 židle, pohovka a stojan na deštníky.

Místnost pro nářadí bývá obyčejně tak veliká, jako kabinet pro učitele. Jen při tělocvičně pro učitelské ústavy je radno zřizovati tuto místnost větší, poněvadž tu je třeba nejenom většího počtu a různého náčiní, ale i všelijakých pomůcek učebných.

Záchody nemusí býti prostorné. Tu stačí je-li zřízen jeden kloset a jedna mísa v jedné místnosti a je-li před touto předsíň uzavřená.

Byla-li by zřízena zvláštní umývárna, bylo by třeba udělati ji tak prostornou, aby v ní umístěno býti mohlo nejméně tolik umývadel, kolik obnáší čtvrtina žáků ve třídě. Doporučuje se však nezřizovati umývárnu zvláštní, nýbrž umístiti dotyčný počet mis nejraději do šatny, po případě do sprch či do chodby před šatnou a tyto místnosti podle toho upraviti a zvětšiti.

(Dokončení příště.)

*) Přesné výpočty a odůvodnění hledati v čas. »Výchova tělesná« r. V., str. 271—277.

**) Aby bylo možno snadně kontrolovati závěsné zařízení jich (jak je nařízeno) a aby se malta se stropu nestřásala.

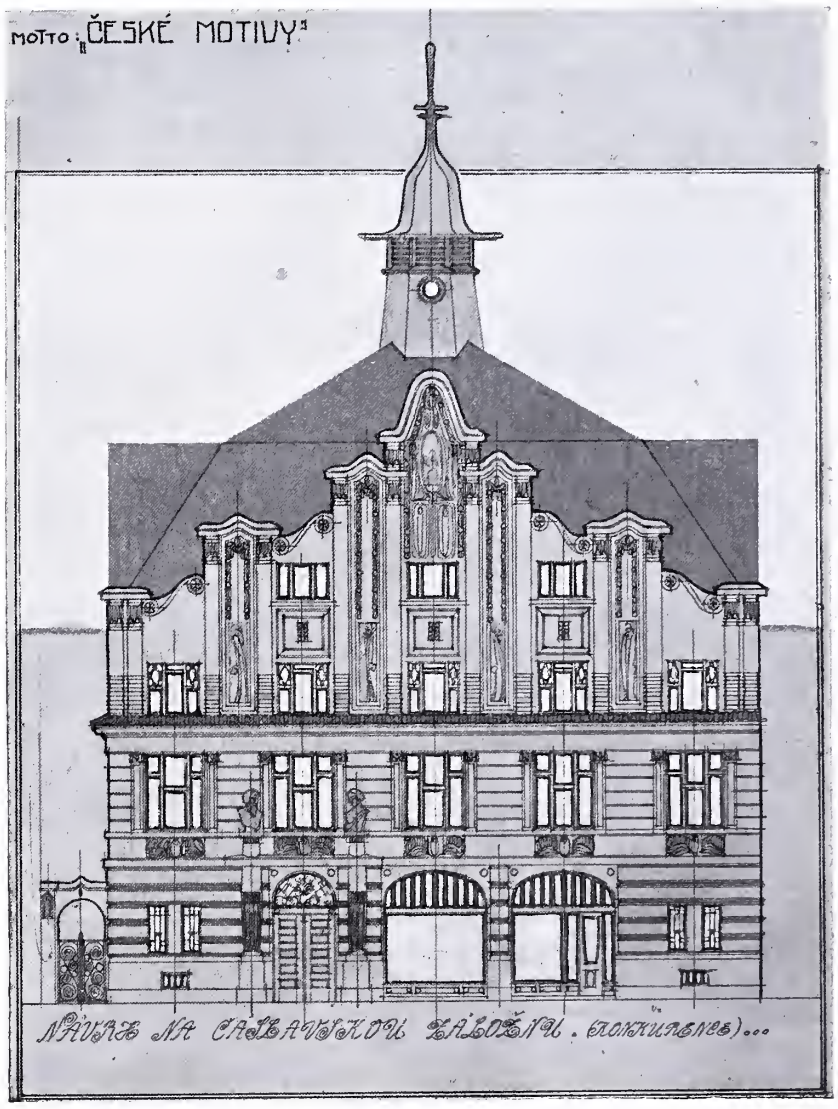

Arch. J. Vondrák.

Pavillon pro panorama „Bitva u Lipan" v Král. Oboře.

Konstruktivní část návrhnul m. stav. rada L. Čížek, architektonickou prof. J. Koula. — Tab. č. 51.

V živé paměti jsou ještě nesnáze, jež nastaly Spolku arch. a inž. jako majiteli jediného českého panoramatu, když výstavní výbor jubilejní výstavy naléhal na odstranění bývalého stánku, ve kterém bylo napiato obrovské plátno, jež zanechal nám Luděk Marold za součinnosti malířů V. Jansy, K. Raška, L. Vacátka a K. Štapfera.

Když nikdo nechtěl obraz ten ani zadarmo (s podmínkou celkového vystavení), stalo se zachování panoramatu nejistým, a vážně bylo již pomýšleno na smutnou nutnost sbalení obrazu a uložení do nějaké kůlny.

V kritické té době — krátce před otevřením výstavy obchodní komory pražské — rozhodl se Spolek arch. a inž. v král. Českém, když městská rada pražská poskytla mu nezúročitelnou půjčku 16.000 K, že zachrání panorama sám a postaví pro ně pavillon, ve kterém by obraz zůstal trvale i po výstavě r. 1908.

Zemský výbor král. Českého, uznav význam záchrany vynikajícího tohoto díla, dovolil, aby zůstal pavillon státi i po výstavě po jistou řadu let.

Zásluha o zachování panoramatu »Bitva u Lipan« náleží však v prvé řadě dvěma členům spolku našeho, kteří obětavě ujali se záchrany obrazu, a to inž. L. Čížkovi, měst. staveb. radovi, jenž navrhnul konstrukci nového pavillonu, jakož i strojby pro sbalení a znovunapnutí obrazu, pak arch. J. Koulovi, prof. české techniky, který navrhnul zevnějšek pavillonu, a řídil jako předseda komise pro zachování panoramatu celou záchrannou akci.

Práce, spojené s osvěžením obrazu v některých pobledlých částech, provedli s výborným výsledkem malíři V. Jansa s K. Raškem a popředí panoramatu znovu sestavil p. K. Štapfer. Práci tesařskou na pavillonu, jakož i lešení pro svinutí obrazu provedl tesařský mistr p. B. Vajtr, který byl také původní pavillon zhotovil.

Obtíže, spojené s bezúhonným svinutím, rozvinutím a znovunapnutím obrazu 11 *m* vysokého a 90 *m* dlouhého, byly značné a představu o nich poněkud umožní připojené obrazce.

Že spolek náš, nelekaje se překážek, s odvahou podjal se znovuzabezpečení panoramatu, dobře jednal, dokázal nejen velký mravní, ale i značný hmotný úspěch, s kterým se nový pavillon v život uvedl.

Návštěva o jub. výstavě r. 1908, ve které byl pavillon otevřen po 140 dnů, obnášela úhrnem 136.282 platících osob, tudíž značně více, než o výstavě v r. 1891, kdy dílo bylo nové a přivábilo 82.128 diváků. Největší návštěvu: 3366 osob, vykazoval 28. červen 1908.

Po zaplacení účtů za znovupostavení panoramatu a uhrazení půjčky, jakož i po zaplacení povinného poplatku výstavnímu výboru, zbude ještě menší přebytek, z jehož výnosu bude udržování vynikajícího tohoto českého díla zabezpečeno. *A. C.*

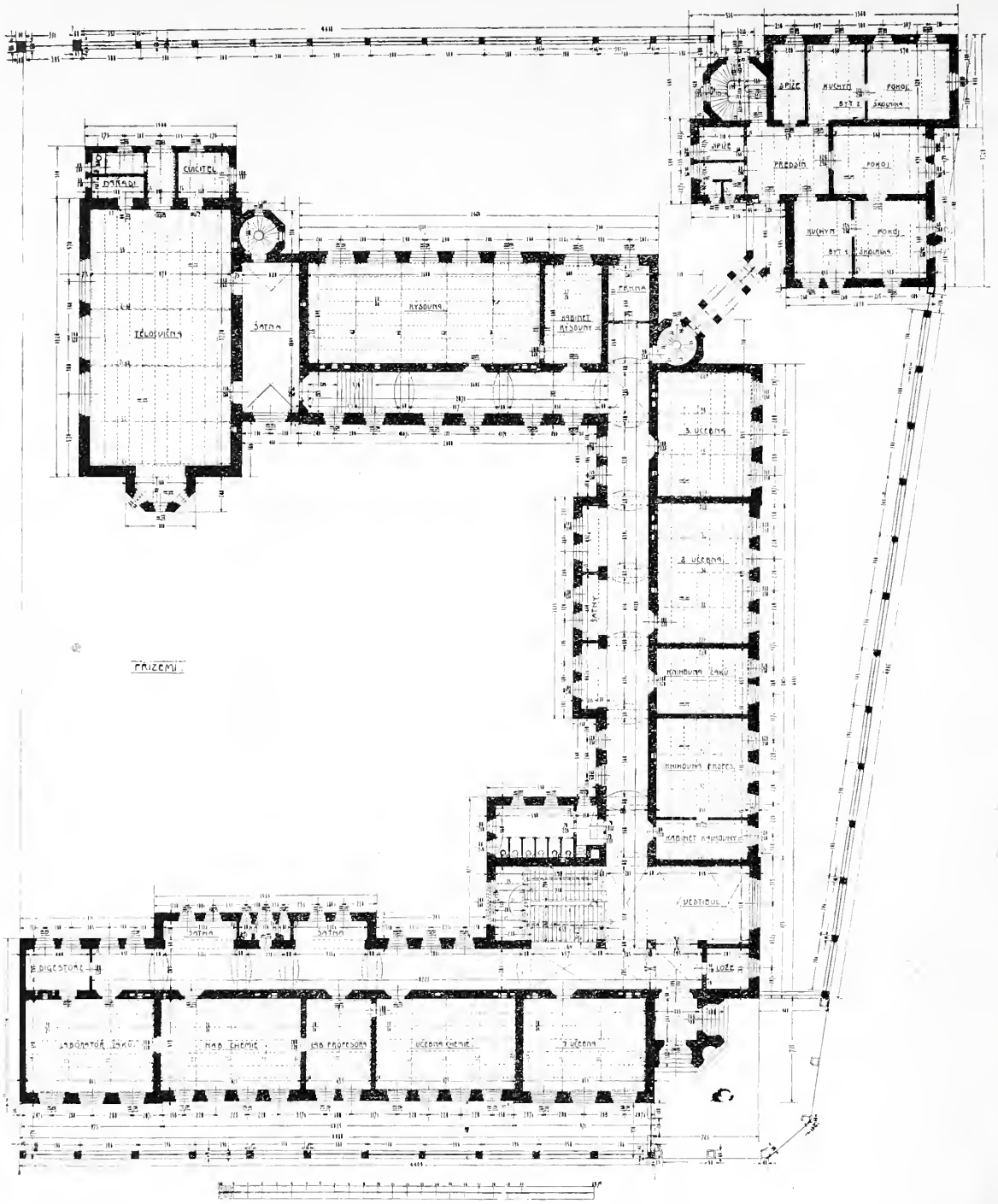

Obecní vyšší reálné školy v Nymburce. — Přízemí.
C. k. vrch. inženýr F. Havlíček.

Budova obecní vyšší reálky v Nymburce.

C. k. vrch. inženýr Ferd. Havlíček a arch. Jan Kříženecký.
Tab. č. 52. a 53.

Pro stavbu budovy té vyhlédnuto bylo velice vhodné, ze tří stran volné staveniště na severním obvodu města vedle stávající budovy obecných a měšťanských škol.

Žádáno bylo, aby budova vyhovovala potřebám úplné vyšší reálné školy a souhlasila s požadavky, které ministerstvo vyučování klade na budovy státních reálek. Podrobný stavební program předpisoval: 12 obecných učeben, 3 učebny odborné pro fysiku, chemii a přírodopis s potřebnými kabinety, pracovnami a laboratořemi, 2 kreslírny a 1 rýsovnu s příslušnými kabinety a místnostmi pro rýsovací desky, knihovnu professorů s pracovnou knihovníka a knihovnu žákovskou, kabinety geografické a technologické, ředitelnu s předpokojem, hovornu a sborovnu, tělocvičnu se šatnou a kabinetem pro učitele tělocviku, aulu s kruchtou pro zpěváky a konečně byty pro ředitele a 2 školníky.

Pro celkovou disposici rozhodná byla poloha staveniště vzhledem ku stranám světovým, jakož i úvaha, že staveniště leží poblíž části města, která se má villovitě zastavěti a že hraničí na mohutnou budovu škol obecných, ukončenou proti staveništi reálky nezdobeným štítem ku přistavění určeným a že tudíž nová budova reálky tvořiti musí přechod od mohutné a rozsáhlé budovy obecných škol k menším stavením obytným a že musí býti rozčleněna, aby se do svého okolí hodila.

Přirozené rozčlenění podaly požadavky jednotlivých míst-

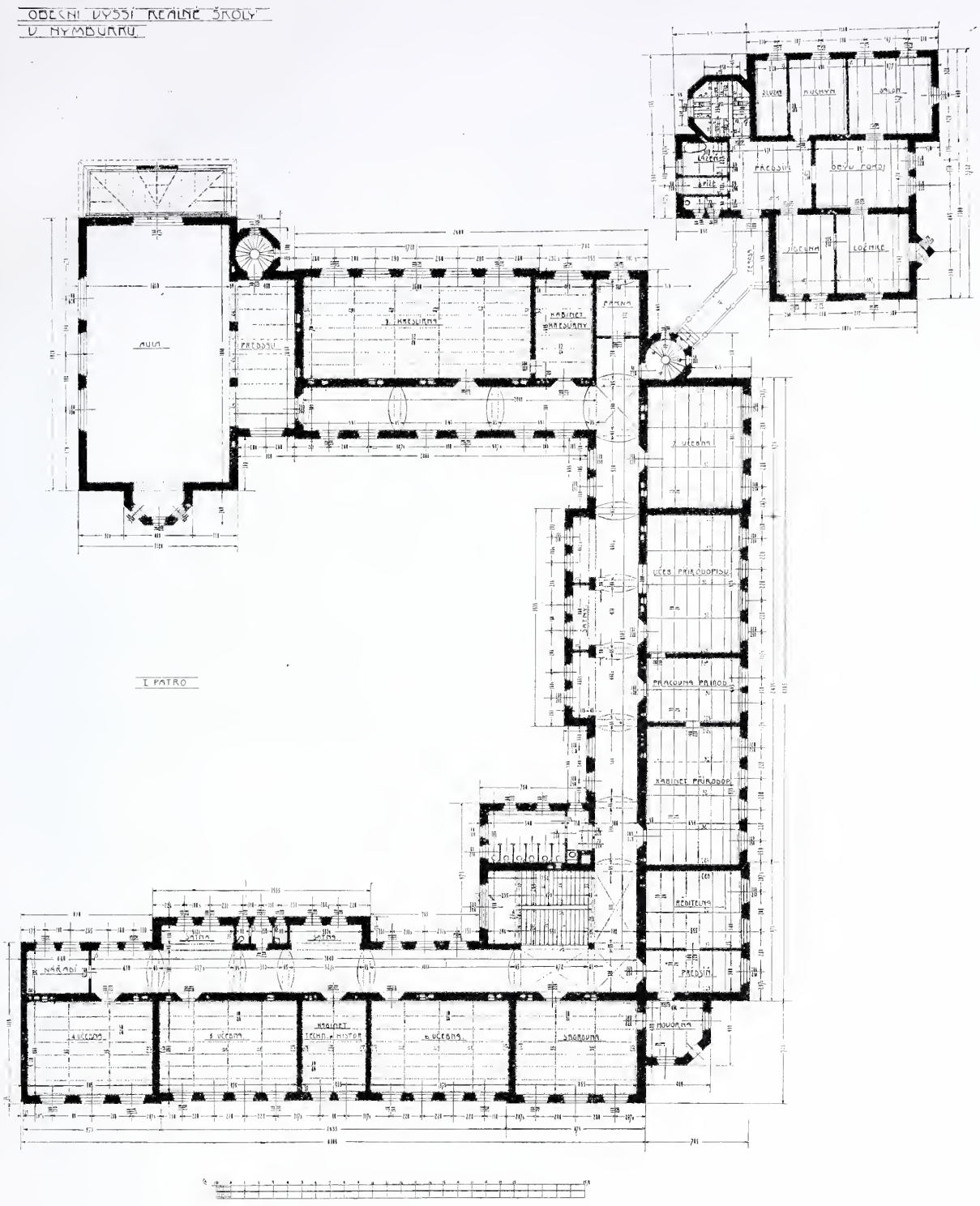

Obecní vyšší reálné školy v Nymburce. — 1. patro.
C. k. vrch. inženýr F. Havlíček.

ností co do rozměrů. V té příčině dlužno při budovách pro školy reálné rozeznávati skupiny čtyři:

1. Učebny, pracovny, kabinety a místnosti pro správu školy, které vyžadují přibližně stejné hloubky a světlé výšky.

2. Kreslírny, jimž s ohledem na rozměry kreslicích stolů dlužno dáti větší hloubku, nežli obyčejným učebnám.

3. Tělocvična a aula, kteréžto místnosti, vyžadující velké světlé výšky, výměry plošné stejné míti mohou.

4. Byty ředitele a školníků, na něž dlužno zcela jiné požadavky klásti, nežli na místnosti školní a jimž stačí dáti dimense v privátních domech obytných obvyklé.

Dále bylo uváženo, že k osvětlení učeben, kabinetů a místností pro správu nejlépe se hodí světové strany slunečné — v daném případě strany jižní a východní, — okna kreslíren že musí směřovati ku straně severní, aulu s tělocvičnou že dlužno situovati tak, aby byla v přímém spojení s budovou školní a konečně že se doporučuje zříditi pro naturální byty ředitele a školníků zvláštní budovu obytnou, kterou dlužno umístiti na staveništi tak, aby nezabraňovala přístupu světla a vzduchu ku školní budově.

A když konečně rozhodnuto, že hlavní vchod do budovy školní nejlépe zříditi je na jihovýchodním rohu, kudy největší proud žactva z města ku škole přicházeti bude, podala se přirozeně celá stavební disposice tak, jak z plánů je zřejmá.

Stavebnímu programu vyhověno bylo úplně.

Ze zřízených dvanácti učeben obecných stačí 6 při plošných výměrách 58 až 60 m^2 pro 44 až 48 žáků a 6 učeben při výměrách 62 až 63 m^2 pro 48 až 54 žáků, při čemž připadá na 1 žáka 1·15 až 1·40 m^2 plochy podlahy a při světlé výšce 4·10 m, 4·71 až 5·74 m^3 vzduchového prostoru.

Místnosti pro chemii položeny byly v náležitém spojení do přízemku, jelikož rozvedení plynu a vody je zde nejsnazší a jelikož není obtěžována školní budova zápachem z chemických laboratoří.

Místnosti pro fysiku navrženy byly v patře II. na straně jižní, aby se jim dostalo po celý den přímých paprsků slunečních, potřebných k pokusům v optice.

Pokoje pro správu školy umístěny byly v I. patře ve středu budovy školní, bezprostředně při hlavním schodišti.

(Dokončení příště.)

Soutěžný návrh budovy všeobecné nemocnice v Kroměříži.

Arch. Ant. Křivánek v Praze $\frac{\text{I. a II.}}{2}$

(Tab. č. 54. a 55.)

Programem stanoveno, aby celý ústav mohl býti stavěn postupně, a to nejprve — budova administrační — a k ní pak připojeny chodbami — pavillonovité budovy nemocniční — pro oboje pohlaví a nemoce (vnitřní a zevní) od sebe oddělené. Z obou oddělení pro nemoce zevní přístup do — operační síně — již předem určené pro chirurgii.

Celý projekt aby tvořil 4 pavillony, o dvou hlavních odděleních (dle pohlaví) a těchto 8 oddělení opět dvě pododdělení (nemoce vnitřní a zevní), tedy celkem 16 pododdělení po 10 postelích = 160 postelí (nepočítaje v to podkroví, isol. pavillon a jiné).

Pro počátek žádáno pouze 80 postelí, po rozšíření 160. Pavillon pro nemoce epidemické (isolační pavillon) vzdálen od nemocničních budov nejméně 30 *m*, se zvláštním příjezdem i zahradou.

Kaple a s ní spojené místnosti tak projektována, aby pohřební průvod nešel kolem nemocnice.

1. *Budova administrační,* jednopatrová a tak situována, aby bylo možno i s vozem přijeti ku krytému vchodu. Obsahuje v souterrainu byt vrátného s příslušenstvím a místnosti pro služebné.

Ve zvýšeném přízemí: přijímací síň, kancelář, inspekční místnost, čekárnu, ordinační síň pro lékaře, k této přiléhající místnost na očištění nemocného (se zvláštním východem k epi-

demickému pavillonu), lázeň pro lékaře a úřední osoby.

V I. patře: byt lékaře o 4 pokojích s příslušenstvím. Schodiště se zvláštním vchodem.

2. *4 budovy nemocniční* přístupny z budovy administrační a spojeny krytými chodbami. Na pravo oddělení žen, na levo oddělení mužů. V předním traktu nemoce vnitřní, v zadním nemoce zevní. Prozatímně určeny pro 8 pododdělení po 10 postelích = 80 postelí (v příp. rozšíření 160 postelí).

Při každém oddělení nachází se v přízemí: místnost pro 10 postelí, místnost pro 1 postel (nepokojní, umírající), pokoj pro ošetřovatelku, ohřívání pokrmů a umývání nádobí, lázeň s vanou stabilní, pojízdnou, sedací, sprchy a záchody.

Z každých dvou pododdělení přístupna společná verandovitá jídelna v létě otevřena, v zimě k vytápění.

Ku sjíždění s nemocnými do zahrady navržena rampa.

V podkroví (pro lepší třídu) nacházejí se dvě větší místnosti, každá pro 4 postele, a pět menších pro 1 postel (13 postelí), kromě toho pokoj pro ošetřovatelku, lázeň a záchody.

Celkem v těchto budovách umístěno prozatímně 140 a po rozšíření 280 postelí.

Souterrainní místnosti těchto budov navrženy pro různá skladiště, praní a sušení prádla, lednici etc.

3. *Pavillon chirurgický,* umístěný v zadním traktu a přístupný pro oboje pohlaví při nemocech zevních, obsahuje v přízemí: operační síň pro operace aseptické (čisté), osvětlenou i vrchním světlem, dále koupelnu pro lékaře, kabinet pro převlékání lékařů, místnost pro nástroje, sterilisaci, Röntgönovy paprsky a fotografování, temnou komoru, menší operační síň pro operace septické (nečisté), laboratoř a čekárnu.

V souterrainu nachází se kuchyň s příslušenstvím a kotelna.

4. *Pavillon pro nemoce epidemické* sestává ze dvou oddělení dle pohlaví, z nichž každé má svůj zvláštní vchod. V každém oddělení jest 1 místnost pro 3 postele, 2 místnosti pro 1 postel (dohromady 10 postelí), pokoj pro ošetřovatelku, denní místnost, lázeň, záchod, místnost pro ohřívání pokrmů a umývání nádobí, pokoj pro očištění lékaře se zvláštním východem.

Souterrainní místnosti určeny ku praní a sušení prádla a desinfekci různých předmětů.

5. *Kaple* spojena dveřmi s pitevnou, vedle níž nachází se protokolna se zvláštním východem a mrtvolna. Dále jest zde mrtvolna a pitevna pro mrtvoly z epidemického pavillonu a pokojík pro desinfekci.

Celkem projektováno prozatímně (140 + 10) 150 postelí a v případě rozšíření (280 + 10) 290 postelí.

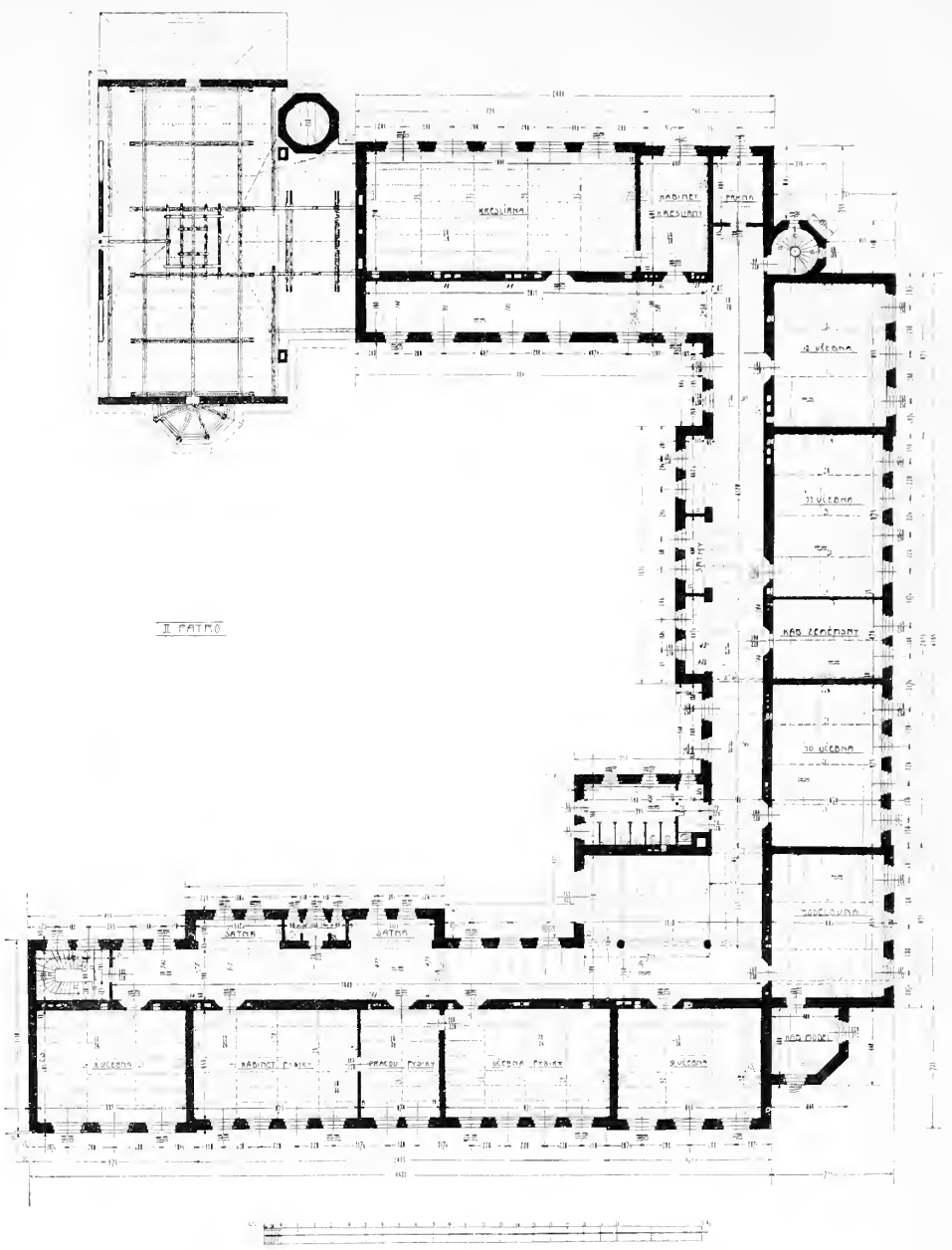

Obecní vyšší reálné školy v Nymburce. — II. patro.
C. k. vrch. inženýr F. Havlíček.

Soutěžný návrh záložny v Čáslavi.

Arch. J. Vondrák a stav. J. Polák.

Návrhu tomuto — jehož půdorysné řešení jest o sobě vhodné — nedostalo se ceny jedině proto, že neměl záložnu řešenu do náměstí.

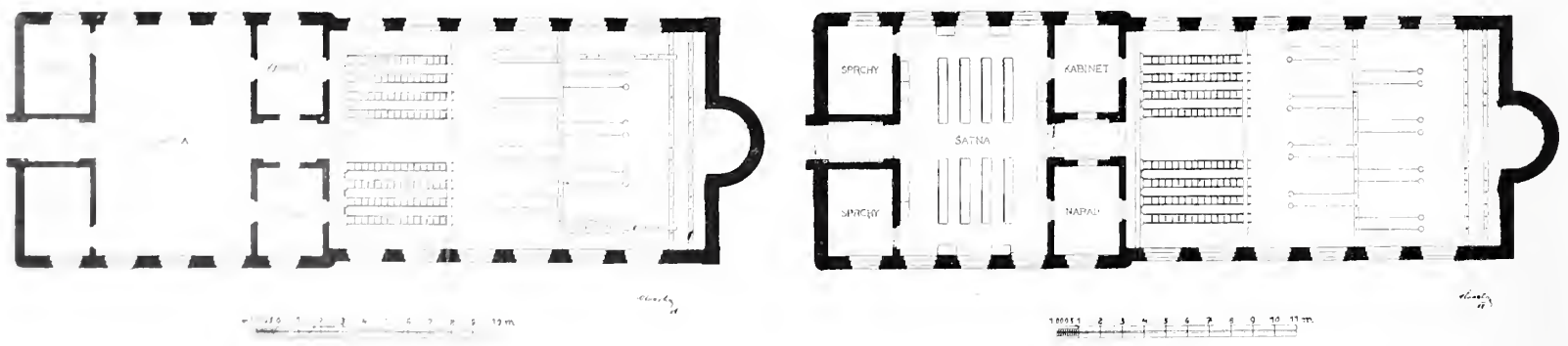

Vzorná tělocvična pro obecnou školu chlapeckou a dívčí.
Navrhl V. Švácha, c. k. učitel tělocviku, nakreslil Jos. Švácha, stavitel v Nuslích.

Redaktoři: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá za »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

ROČNÍK VII. ČÍS. 12.

ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 2. PROSINCE 1908.

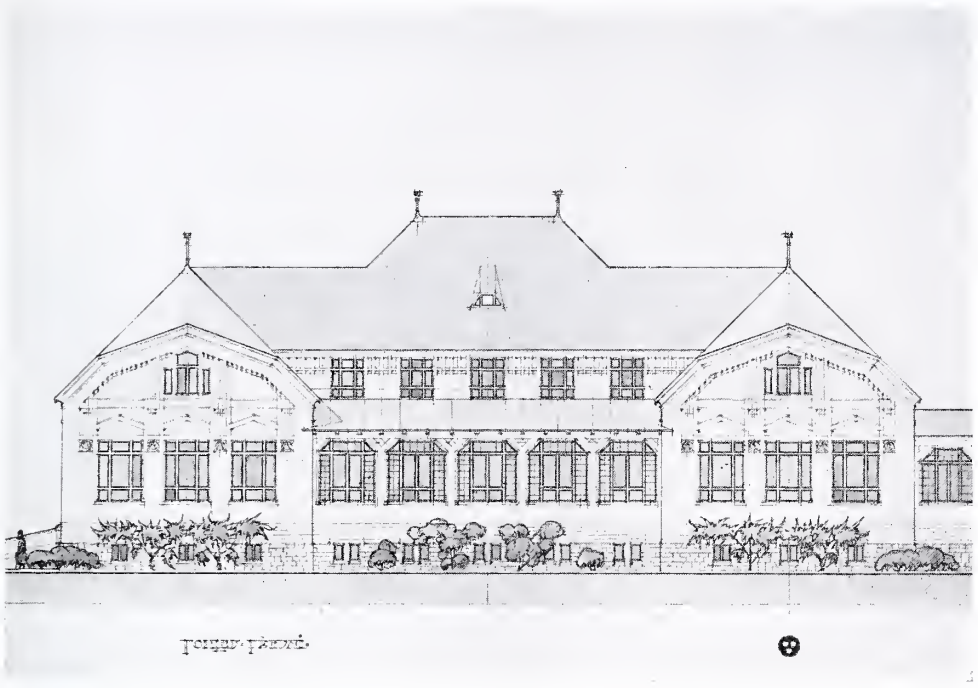

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon nemocniční.
$\frac{\text{I.} + \text{II.}}{2}$ cena. *)
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

Spolkový dům „Záštita".

Arch. M. Blecha, stav. v Karlíně. — Tab. č. 56.

Dům tento zbudován jest na nároží ulic Hradební, Haštalské a Bezejmenné výhradně k účelům spolkovým.

V přízemí zřízeny jsou kanceláře spolku, zasedací síň, jídelna pro hosty, kuchyň a isolační pokoj pro nemocné a ošetřovatelku.

V I. patře v části jsou hostinské pokoje, pronajímané damám, o samotě cestujícím, pak jídelna a pracovny chovanek.

V druhém a třetím patře jsou ložnice a umyvárny chovanek. V podkroví a souterrainu jsou komory a útulny pro dívky bez zaměstnání.

Budova jest zařízena komfortně a vyhovuje veškerým moderním požadavkům hygienickým. Místnosti jsou světlé a vzdušné, vytápění ústřední, parou o nízkém tlaku, teplovodné zařízení pro umyvárny a kuchyně, elektrické osvětlení, lázně vytápěné plynem.

Stavební parcela měří 723·14 m^2, budovou zastavěno jest 658·74 m^2.

Soutěžný návrh na minerální lázně v Luhačovicích.

Arch. Oldřich Liska ve Vídni. — III. cena. — Tab. č. 57. a 58.

Při řešení celkové situace bral navrhovatel hlavní zřetel ku stávajícím kolonádám, světovým stranám a silhouettovému vyřešení celé budovy. Místnost pro pití s příslušenstvím — jako nejdůležitější součást lázní — umístil projektant mezi oddělení dámské a pánské do samostatného křídla, táhnoucího se od kabin ku silnici uhersko-brodské, ze které projektován jest i hlavní vchod do budovy. Při tomto vchodu nalézá se po levé straně pokladna s ústupkem před prodejním okénkem pro pohodlnější kommunikaci; naproti pokladně jest čekárna s loggií a lékař. Z předsíně přicházíme do předsálí zelení vyzdobeného a z toho do místností pro pití, po jejichž obou stranách jsou kloktárny.

Schodiště do patra situováno jest za jmenovanými místnostmi mezi obě oddělení. Záchody jsou snadno přístupny nejen z kloktáren, kabin atd., ale i z venku a proto jsou v přízemí větších rozměrů. Na chodby z budovy vedoucí připojeny jsou výhodně promenády i nova studna za kolonádou Janovou.

Kotelna, prádelna a sklad prádla jsou ve zvláštním přístavku; prvé dvě z venku, poslední z hlavní budovy přístupné.

Stavební náklad:

Zastavěná plocha přízemního křídla (pokladna, kloktárna atd.) 432 m^2 à 70 K = 30.240 K, zastavěná plocha kabin v jednopatrové budově 730 m^2 à 125 K = 91.250 K, zastavěná plocha přízemní kotelny, prádelny atd. 200 m^2 à 50 K = 10.000 K, dohromady 131.490 K. Na postavení promenádní verandy, pavillonu, nové studny atd. 18.510 K, celkem 150.000 K.

*) Omylem bylo na tab. 54. a 55. označeno II. cenou.

Náčrtky budovy pro městskou obchodní školu v Hořicích.

Ing. J. Lhota, řed., a arch. V. Šulc, prof. st. prům. školy v Plzni. — Tab. č. 59.

Městská obec Hořická hodlá záhy postaviti novou budovu pro svou městskou obchodní školu při nově projektovaném náměstí Husově na východní jeho straně. Pro vypracování náčrtků stanoven následující program:

Budova buď dvoupatrová (bez křídel) s hlavním průčelím k západu do Husova náměstí, a řešena tak, aby k západu (do předu) situovány byly chodby a vedlejší místnosti, k východu (do zadu) pak učebny. Budiž odsunuta od regulační čáry náměstí a před ní založen parčík. — Světlá výška učeben 4 *m*, plocha jich oken = 2/9 plochy půdorysné. Chodby světlé a aspoň 3·0 *m* šířky, schodiště světlé a pohodlné. Záchody s isolačními předsíněmi na konci chodeb. — Stavební náklad nepřesahuj 130.000 K. Průčelí nechť liší se od façad stávajících dvou budov obvodních škol obecných.

Co do počtu a velikosti místností žádáno, aby budova obsahovala 1. a 2. ročník mužský asi po 67 m^2, cvičný kontor a spolu slavnostní síň aspoň 85 m^2, učebnu pro zbožíznalství (spolu laboratoř) ca. 67 m^2; dále 1. a 2. ročník dívčí ca. 67 m^2, pracovnu dívčí pro práce ruční asi 50 m^2, kupeckou školu pokračovací (spolu účetní kurs pro dospělé) 53 m^2 a stejně velkou učebnu pro psaní strojem (spolu sbírky k obchodním naukám) a reservní místnost (přípravku, parallelku, 1-letý kurs pomocnický); posléze sbírky zboží as 67 m^2, sbírky přírodní a fysikální 50 m^2, sbírky zeměpisné 20 m^2, sborovnu 40 m^2, knihovnu učitelskou 30 m^2, knihovnu žákovskou 20 m^2, šatnu dívčí (po případě část chodby), ředitelnu s předsíní 40 m^2, byt školníkův (2 místnosti a schodiště).

Jak dalece programu bylo vyhověno, patrno jest z reprodukcí náčrtků. Pro posouzení pravděpodobného stavebního nákladu podotýká se, že zastavěná area činí dle kot půdorysu přízemkového 590 m^2, a 1 m^2 zastavěné plochy dvoupatrové budovy kalkulován dle místních poměrů na 220 K.

Knihovna v býv. klášteře „na Karlově" v Praze-II.

Tab. č. 60.

Císařem Karlem IV. byl založen památný chrám sv. Karla V. a P. Marie »na Karlově« a při něm i klášter. Tento byl původně hrazený a zcela malý. Teprve r. 1379 vystavěn klášter s větším počtem cel s příslušenstvím. Tato budova — jež byla postavena také v gotickém slohu, jako kostel s ní sousedící — byla dne 3. června roku 1420 Husity zpustošena a vypálena; dlouho bylo pak místo, kde druhdy stál klášter, pusté. Ještě na obraze, znázorňujícím vydrancování Karlova v roce 1611, jest kolem kostela viděti prázdné nádvoří.

Po bojích protireformačních usídlili se opět klášterníci — Augustiani — na Karlově, a opat Isidor de Croce (1652—1681 dal postaviti »starou praelaturu«, jednopatrovou to budovu kolem dvora, vroubeného v přízemí otevřeným loubím. Přístavbu k této

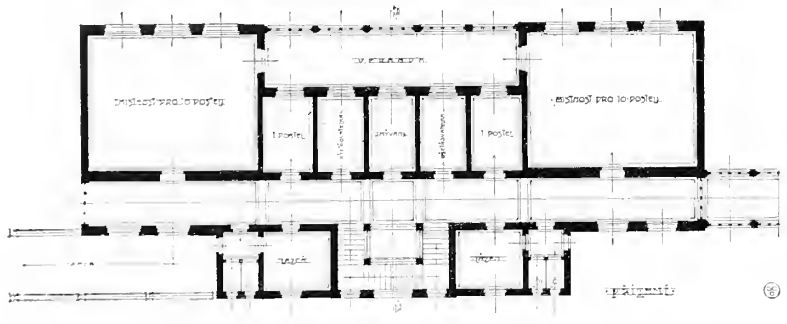

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon nemocniční.
$\frac{1+II.}{2}$ cena.
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

budově, tak zv. novou praelaturu, stavěl od r. 1716 pražský stavitel Kaňka. Za císaře Josefa II. byl klášter na Karlově spolu s ostatními zrušen a v r. 1789 použito ho jako útulku chorých dětí. Nyní jest v něm chorobinec obce Pražské pro 320 chovanců.

V přízemí staré praelatury jsou zachovány nádherně zdobené pokoje a sály; z těchto jsou pozoruhodny dva: bývalá refektář a knihovna, spolu archiv. Oba tyto sály jsou klenuté zrcadlovými klenbami a bohatě štukem zdobeny. Refektář (nyní zhyzděná vestavěnou zdí) ukazuje stav, v jakém se klášterní místnosti nacházejí po mnohonásobném přeomítání a bílení, čímž jsou skvostné ornamentální výzdoby k nepoznání zalepeny a zakryty. Na štěstí nejsou zničeny, jak dokazuje šetrně opravený strop bývalé knihovny (viz tab. č. 60.).

Sál tento, 13·50 *m* dlouhý, 7·50 *m* široký a 6·50 *m* vysoký, působí ladnými svými rozměry, hlavně však svojí zrcadlovou klenbou. Tato opírá se o mělké pilastry, zdobené sličnými hlavicemi a pne se v pružné křivce vysokých náběhů k obdélnému střednímu zrcadlu. Podélná pole klenby otvírají se po každé straně ve třech lunetách, pod nimiž jest hlavní zeď prolomena třemi okny. Nad pilastry podélných stran podporují orámování zrcadla ženské kariatidy s festony po stranách. Čelné náběhy klenby zdobeny jsou obrazy, po jichž stranách stojí po buclatém andělíčku. Na obrazech těch jsou patrny na jednom »Kristus, dobrý pastýř«, na protějším »Navštívení P. Marie«. V zrcadle klenby jest namalována korunovace P. Marie, ve velmi začernalém nyní stavu; podobně málo znatelny jsou i freska v lunetových polích. Obrazy ty, zdá se, že jsou pozdějšího původu než stavba; dal je dle všeho malovati opat Poklop po roce 1757.

Původce zajímavé klášterní stavby neznáme jmenem, rovněž jako výborného stukkatora; dle všeho byl tento Vlach. Byť opat de Croce sám cizincem a postavil klášter z příspěvků zbohatlých v Čechách španělských šlechticů, jichž se tu po třicetileté válce jen hemžilo.

Ačkoliv nynější určení neničí budovy bývalého kláštera, ale zachovává, přec zdá se nám, že tyto nádherné sály nejsou vhodným útulkem chorých ošetřovanců. Až naleznou se pro tyto jiné místnosti, mohlo by se vhodně použiti bývalého kláštera a jeho sálů pro veřejnou knihovnu a čítárnu; pak mohla by se knihovna umístiti tam, kde druhdy bývala, a za čítárnu vhodně by sloužily bývalá refektář a sousední sály, kterým by se opětně dostalo určení, důstojného jich kráse. *A. Cechner.*

Budova obecné vyšší reálky v Nymburce.

C. k. vrch. inženýr Ferd. Havlíček a arch. Jan Kříženecký.
(Dokončení.)

Při aule zřízeno bylo prostorné předsálí a nad ním upravena kruchta pro zpěváky.

Záchody žákovské — pro každou třídu jeden — umístěny byly na středu školní budovy, mají okna obrácená k severu a odděleny jsou od chodeb předsíňkami direktně větranými i osvětlenými. Záchody pro professory zřízeny byly úplně odděleně od záchodů žákovských a to v křídle jižním mezi šatnami, s okny taktéž na sever obrácenými.

Při chodbách ve všech patrech zřízeny byly šatny, dělené dle tříd a do chodeb otevřené, v nichž je dosti místa pro uschování svrchních šatů veškerého žactva.

Chodbám dána byla šířka taková, aby za nepříznivého počasí, v přestávkách mezi hodinami vyučovacími, veškeré žactvo na nich se mohlo procházeti. Výpočet podal, že při daných délkách chodeb a při předpokládané největší frekvenci ústavu šířka 2·85 až 3·00 *m* k účelu tomu úplně postačí.

Schodiště zřízena byla čtyři. Hlavní o šířce ramen 2·50 *m* a tři vedlejší, z nichž jedno, vedoucí ze sklepů až na půdu budovy hlavní, tvoří zároveň kommunikaci s budovou obytnou, druhé pak, počínající teprve ve II. patře, sprostředkuje spojení s půdou na konci traktu jižního. Třetí vedlejší schodiště při aule vede ze šatny při tělocvičně až na půdu nad kruchtou, sprostředkuje spojení mezi aulou a kruchtou a vede z něho východ na letní cvičiště.

Požadavku ředitelstva ústavu, aby zřízena byla při ústavě malá observatoř ku cvičením astronomickým, vyhověno bylo zbudováním malé věže s ochozem nad hlavním vchodem do budovy. Při tomto vchodu zřízena malá místnost pro školníka.

Povýšená plošina mezi ulicí a hlavním vchodem slouží za shromaždiště žáků před otevřením vrat do školní budovy, aby nemusili žáci čekati na ulici, povozy frekventované.

Pro ředitele a školníky zřízena byla zvláštní jednopatrová budova obytná, spojená se školní budovou otevřenou chodbou a terrassou. Jest to eminentní zdravotnický požadavek, aby rodinné byty ředitele a školníků odděleny byly úplně od místností školních, avšak i důvody čistě technické a hospodárné mluví pro takové uspořádání.

Byty tvoří ve školních budovách vždy cizí živel, který zabere v budově obyčejně nejcennější místo a jímž přehledné a jasné uspořádání půdorysu vždy trpí. Obtížno je mimo to byty ve školní budově náležitě dimensovati, rozděliti a uspořádati, poněvadž hloubky a světlé výšky, jichž pro školní místnosti je třeba, pro místnosti obytné méně se hodí a jelikož postranních chodeb zřídka jen pro byty s prospěchem lze využitkovati.

Byt ředitelův v I. patře záleží ze čtyř pokojů se vším moderním příslušenstvím. Byt I. školníka v přízemí záleží ze 2 pokojů s přísl.; byt II. školníka z pokoje s příslušenstvím. Prostrannou předsíň v přízemí mají oba školníci společnou.

Při školní budově je rozsáhlá botanická zahrada a prostranný dvůr. Při tělocvičně letní cvičiště ve výměře 400 m^2 ležící na straně severní a chráněné před paprsky slunečními vysokou budovou školní.

Veškerá průčelí a architektonickou výzdobu vůbec navrhl a detailoval architekt Jan Kříženecký. Při façadách hleděno bylo k tomu, aby byly jednoduché a aby rozdělení vnitřní i ve

vnějšku budovy zřejmě se zračilo. Zásada ta konsekventně byla provedena. V daném případě to bylo možné, poněvadž vnitřní rozdělení a seskupení místností je jednoduché, jasné a ve všech patrech téměř úplně stejné.

Stavbu veškerých budov provedla firma V. Nekvasil v Karlíně, ústřední topení a větrání navrhla a provedla »První českomoravská továrna na stroje« v Praze.

Práce řemeslnické obstaraly ponejvíce místní řemeslníci a dodavatelé.

Celkový stavební náklad činil na školní budovu okrouhle 400.000 K a na budovu obytnou 40.000 K.

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon chirurgický.
$\frac{I.+II.}{2}$ cena.
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

O školních tělocvičnách.

Napsal Václav Švácha. (Dokonč.)

Výška těchto přilehlých místností není se stanoviska tělocviku nikterak závažnou. Bývá proto také obyčejně shodnou s výškou všech ostatních místností školních.

Pokud úpravy tělocvičny se týká, možno ze zkušenosti upozorniti na následující.

Všechny místnosti (vpředu jmenované) mají býti od sebe zcela odděleny zdmi a dveřmi, po případě i okny, aby prach a vlhko ze síně jedné nemohlo přecházeti svobodně do síně sousední. Příkaz tento platí zvlášť pro sál, jenž bezpodmínečně

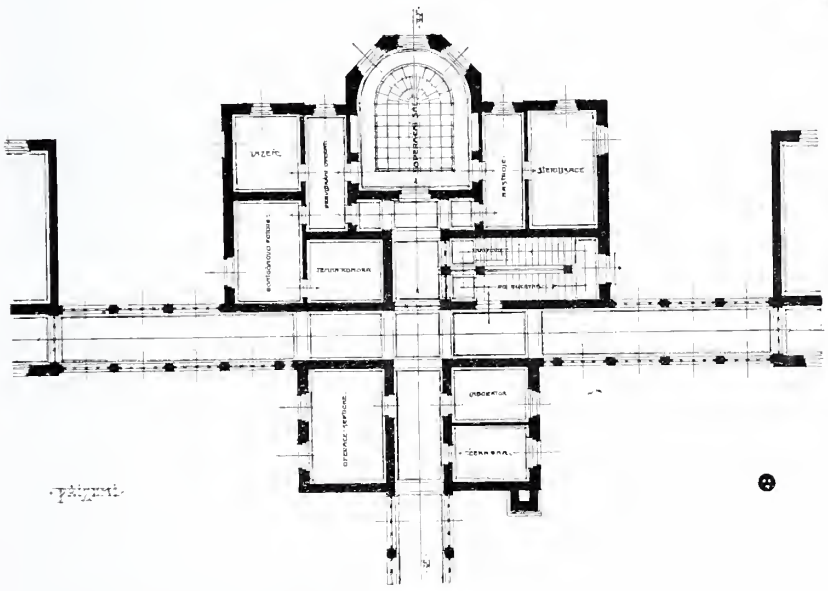

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon chirurgický.
$\frac{I.+II.}{2}$ cena.
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

v každém případě musí býti zcela od ostatních místností oddělen, neboť jinak zřízení zvláštní šatny stává se do jisté míry illusorním, na př. v tom případě, že by byla umístěna na galerii otevřené do sálu, poněvadž všechen prach v šatně zvířený má volný přístup do tělocvičny.

Z ohledů na kázeň a bezpečnost doporučuje se zřizovati všechny síně v jediné rovině tak, aby nebylo třeba přecházeti po schodech. Nebylo-li by však přece někdy možno vyhnouti se tomu, pak je třeba zříditi schody dostatečně široké a netočené.

Ze žádné z uvedených síní, jmenovitě ne ze sálu, nemají vésti dvéře pro žáky určené přímo na venek, neboť tím poskytována by byla příležitost ku vcházení v obuvi znečištěné a také teplota by mohla velmi snadno unikati. Ostatně čelilo by to i proti odst. 4. § 2. nařízení ministerstva ze dne 12. března 1888 č. 40, kde se praví: »Nedovoluje se, aby východy síní školních vedly přímo na venek.«

Dvéře, kterými se vchází z chodeb do šatny, nemají zároveň sloužiti za průchod do sálu, aby žáci na obuv jedině v tělocvičně užívanou nesebrali bláto a prach před tím s nohou spadané.

Do sprch jest radno zřizovati dvéře dvoje, aby mohli žáci jedněmi vcházeti, zatím co druhými jiní odcházejí.

Byl-li by kabinet učitelův oddělen od šatny žáků chodbou, měly by býti přímo proti dveřím kabinetu zřízeny též dvéře do šatny, aby učitel na žáky viděti mohl.

Dvéře vedoucí z tělocvičny do místností vedlejších (do šatny, kabinetu, k nářadí) mohou býti úzké, hlavní dvéře však široké, dvoukřídlové (pro bezpečnost, a aby tudy bylo možno pronésti nářadí, bradla, koně a pod.).

Dvéře, kterými se vchází do tělocvičny, mají býti ve stěně čelné zřízeny.

Okna mají býti zřizována v obou bočných stěnách sálu, aby bylo možno rychle místnost průvanem vyvětrati a aby světlo jinak jen s jedné strany padající žáky při cvičení neoslepovalo.

V čelných stěnách nemají býti okna nikdy zřizována, poněvadž celých těchto ploch je třeba k umístění šplhadel, žebříků a podia. — Na počtu oken nezáleží, je však žádoucno, aby tu, jako všude jinde, bylo světla co možno nejvíce. Proto také pronášeno bývá přání, aby osvětlující plochy byly co možno největší. S ohledem na bezpečnost, jakož i proto, aby pod nimi mohly býti zavěšeny na zdi tyče a činky, bývají okna v tělocvičně zakládána vysoko (obyčejně v jedné rovině s deštěním) a opatřena nevelikými tabulemi. — Umístění oken je neobyčejně důležito, neboť při nevhodném jich rozložení není častokráte vůbec možno usaditi trámce pro kruhy, kolovadla, hrazdy, šplhadla a žebříky tak, jak k učení je třeba.*)

Poněvadž není radno upevňovati trámy nad klenby okenní a poněvadž při většině z nich je třeba je podpírati při zdech svislými sloupky, je patrno, že zřízeno býti musí nejméně tolik sloupů meziokenních, kolik má býti vodorovných trámců. Poněvadž ve všech školách není všech druhů pevného nářadí užito (jak ostatně z připojených náčrtků je patrno), nebylo by třeba vždy počítati se stejným počtem trámců, ale je radno pomýšleti na možnost rozšíření školy. V úplných školách obecných výše organisovaných, ve školách měšťanských, v učitelských ústavech i ve školách středních užívá se těchto druhů pevného nářadí, s nímž třeba při sdělávání plánů počítati: kolovadel, kruhů, hrazd, šplhadel (tyčí i lan) a vodorovných žebříků. Kolovadla a kruhy umisťují se obyčejně na trám jeden, hrazdy potřebují místa zvláštního, šplhadla nejméně 2 trámy vyžadují a rámy žebříků je radno nahoře též připoutávati ku trámci. Poněvadž však žebříky bývají nejúčelněji stavěny při jedné z čelných stěn a to s rámy několik *dm* ode zdi vzdálenými, je třeba založiti okna k této stěně přiléhající tak, aby nebylo nutno usazovati opěrný trámec příčný nad jejich klenbou. Podobně třeba si počínati i na straně protilehlé, kde při čelné stěně pravidelně na 2 trámcích zavěšována bývají šplhadla (po stranách tyče, uprostřed lana). Zadní řada tyčí musí býti aspoň 80 *cm* ode zdi vzdálena a druhou řadu radno stavěti asi 100 *cm*

*) Proto také bývá se strany učitelstva pronášena důtklivá žádost k stavitelům, aby hned při sdělávání plánů zakreslovali pevné nářadí. Tím také ušetří při zařizování tělocvičny, neboť není třeba zdi znovu bourati a potřebné trámce obtížně do stěn vsouvati.

od řady první. Aby tedy také zde nemusely trámce nad klenbou spočívati, jest třeba položiti také okna sem přiléhající dále, nejméně však 190—200 *cm* od čelné stěny. Trámce pro hrazdy a kruhy je radno klásti jak možno nejvíce ku středu tělocvičny (aby bylo možno u nich stavěti žáky na obě strany), třeba na dva sloupy sousední (neboť se na obojím nářadí současně žáci nezaměstnávají). Bylo-li by úmyslem opatřiti pro vodorovné žebříky zvláštní konstrukci podložky, která se teď do škol s úspěchem zavádí, bylo by třeba druhý sloup meziokenní tak umístiti, aby tato konstrukce připoutána býti mohla ku stěně a netrčela snad mezi okny. Poněvadž pak vzdálenost této podložky jest do jisté míry stanovena délkou žebříků, byla by tím již také přibližně naznačena šířka oken i sloupů meziokenních. — To jsou podmínky umístění oken tělocvičny se týkající. (Podrobnější v jednotlivých případech lze seznati z připojených plánků.) — V e d l e oken ve stěnách zřízených bylo by možno v určitých případech zříditi také okna ve stropě.

O dveřích a oknech v místnostech ostatních jakož i jiných věcech samozřejmých netřeba tuto zvlášť jednati. Proto jsou také pominuty.

P o d l a h a v tělocvičně má býti pevná a neprodyšná. Proto se žádá pořizovati podlahu v e v š e c h m í s t n o s t e c h k tělocvičně náležejících (vyjímajíc záchody, sprchy, umyvárny a chodby před šatnou, kde může býti dlažba), nejlépe z destiček (vlýsků) dubových, jasanových či jilmových, hladce ohoblovaných a napustiti ji důkladně olejem, jenž váže prach. Destičky (vlýsky), z nichž se podlaha skládá, mají býti položeny buď do rozpuštěného asfaltu, jenž veškeré spáry vyplní, buď na vrstvu betonu, nebo na podlahu z čistých ohoblovaných prken (dosud neužitých), jež podsypána jest hrubým, ale praným pískem říčním a podložkami svými spočívá na pevné vrstvě betonu či asfaltu. — Podlaha xylolithová se pro tělocvičny nedoporučuje. Podobně i podlaha linoleová, jež ostatně je poměrně dosti drahá a málo trvanlivá. Proti měkkým podlahám třeba se postaviti se vší rozhodností. — Poněvadž mnohé pevné nářadí bývá připoutáváno i k podlaze, je třeba dříve, než podlaha se klade, místa ona znáti, aby se tam potřebné pražce či fošny položily. Jsou to zvláště podpěrné trámce při stěnách postavené, pro žebříky, šplhadla a hrazdy.

Poněvadž se tělocvična umisťuje obyčejně do přízemí, je záhodno celý sál, i všechny přilehlé místnosti p o d k l e n o u t i, neboť zde více než kde jinde na zdravém prostředí záleží.

S t ě n y mají býti nejméně do výšky největšího žáka tu zaměstnaného obloženy na všech stranách a ve všech místnostech, (mimo sprchy, umyvárnu a záchody, kde lze použiti šamotek, xylolithu či betonu) dřevěným deštěním, ovšem že tak upraveným, aby tu nevznikaly příliš nebezpečné hrany. Ostatní část stěn by měla býti natřena olejovou barvou či jinou podobnou hladkou a pevnou látkou, jež by nedopouštěla, aby se prach na stěnách udržoval a vápno při smýčení stíralo, jež by však dovolovala stěny po případě i vodou omýti.

K a m n a v tělocvičně překážejí, sálavým teplem nářadí se ničí a vzduch výpary i popelem neobyčejně kazí. Proto se doporučuje zavésti všude, třeba jen pro samotnou tělocvičnu, topení ústřední, kteréhokoli systému. Nebylo-li by to možné, třeba se pokusiti aspoň o to, aby kamna byla vytápěna z venku. — Kde zavedeno jest topení ústřední, tam mají se umístiti topná tělesa do výklenku pod okny a zahraditi je mřížkou, aby nepřekážela a místnost nehyzdila. — V kabinetu pro učitele mají býti zřízena kamna obyčejná i v tom případě, že by bylo zavedeno ústřední topení.

O v ě t r á n í místností těchto, zvláště však o výměnu vzduchu v sále má býti důkladně postaráno, poněvadž zde více než kde jinde třeba čistého vzduchu a protože se zde mnohem rychlejí a snáze kazí. Za tím účelem doporučuje se zřizovati dokonale fungující ventilace komínové, kde to možno i ventilaci stropní, rozhodně však všude v sále po stranách ventilaci okenní, ale takovou, aby bylo možno současně všechny otvory po jedné straně otevříti, a tím získati možnost beze vší znatelné ztráty tepla vzduch v místnosti rychle a často vyměniti.

O u m ě l é m o s v ě t l o v á n í tělocvičny a místností přilehlých musí býti postaráno nejenom na všech školách středních a učitelských ústavech, ale i ve školách obecných a měšťanských s velkým počtem tříd, neboť tam všude musí býti kladen tělocvik i na hodiny, kdy v zimě je již tma. Zdroje světla však musí býti takové a tak rozestaveny, aby celé místnosti (což zvláště o sále platí) byly dokonale a stejnoměrně osvětleny, aby světlo nebylo nikde prudké, oslňující. Z toho důvodu hodí se do tělocvičny spíš světla se skly mléčnými a od stropu sál ozařující, lampy četné, třeba drobnější, ale na mnoha místech upevněné. Aby se vzduch v tělocvičně světlem neznehodnocoval, třeba voliti takové zdroje, které neubírají kyslíku (jako žárové světlo elektrické), anebo které aspoň neznečišťují vzduch produkty nedokonalého spalování (žárové světlo plynové a pod.). Elektrické lampy obloukové a obyčejné světlo plynové (motýlkové) či petrolejové se do tělocvičen nehodí.

V ý z d o b a místností, zvláště sálu nemá chyběti ve škole právě tak, jako v síních ostatních. Nechávati místnost tak neobyčejně velikou bez linií dělících rozměrné plochy stěn a stropu je v ohledu výchovném nesprávné. Ozdoby ty ovšem nemusí býti takové, aby se z nich prach snésti nedal, nesmí však také býti zcela vynechávány jen proto, že se na nich něco prachu zachytí, neboť pak má sál vzhled stodoly.

D r u h y n á ř a d í, kterým by měly býti tělocvičny opatřeny, jsou přesně pro všecky kategorie škol stanoveny učebnými osnovami. Poněvadž pak ve škole není dovoleno užívati při vyučování

Nářadí určené pro			Tyče dřevěné	Tyče železné	Činky u váže 1 *kg* (párů)	Činky u váže 1·5 *kg* (párů)	Posuvné žebříky	Hrazdy	Kruhy	Osmičlenná kolovadla	Tyče (ku šplhu)	Lana (ku šplhu)	Bradla	Kozy	Koně	Stojany a motouzy ku skoku (počet párů)	Lišty ke skoku tlokem	Žíněnky či linol. desky	Švihadla dlouhá	Švihadla krátká	Kladiny	Lano (k úpolům)	Berličky (k úpolům)	Tyče (k úpolům)	Popruhy (k úpolům)
obecnou školu	jednotřídní	nedílnou	80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	—	—	8	—	8	2	40	8	—	—	—	—
		rozdělenou	40	—	—	—	8	—	—	—	20	—	4	—	—	4	—	4	2	20	4	—	—	—	—
	dvojtřídní		80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	—	—	8	—	8	2	40	8	—	—	—	—
	trojtřídní		80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	—	—	8	—	8	2	40	8	—	—	—	—
	čtyřtřídní		80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	4	—	8	8	8	2	40	8	—	—	—	—
	pětitřídní	chlapeckou	80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	8	—	8	8	8	2	—	8	—	—	—	—
		dívčí	80	—	—	—	16	—	—	—	40	—	8	—	—	8	8	8	2	80	8	—	—	—	—
	šestitřídní	chlapeckou	80	—	—	—	16	8	16	2	40	40	8	8	—	8	8	8	2	—	8	—	—	—	—
		dívčí	80	—	—	—	16	—	16	2	40	—	8	—	—	8	8	8	2	80	8	—	—	—	—
	sedmitřídní	chlapeckou	80	—	80	—	16	8	16	2	40	40	8	8	—	8	8	8	2	—	8	1	20	20	20
		dívčí	80	—	80	—	16	—	16	2	40	—	8	—	—	8	8	8	2	80	8	1	20	20	20
	osmitřídní	chlapeckou	80	—	80	—	16	8	16	2	40	40	8	8	8	8	8	8	2	—	8	1	20	20	20
		dívčí	80	—	80	—	16	—	16	2	40	—	8	—	—	8	—	8	2	80	8	1	20	20	20
měšťanskou školu		chlapeckou	80	—	80	—	16	8	16	2	40	40	8	8	8	8	8	8	2	—	8	1	20	20	20
		dívčí	80	—	80	—	16	—	16	2	40	—	8	—	—	8	—	8	2	80	8	1	20	20	20
[illegible] v ku vzdělání		učitelu	60	60	60	—	16	8	16	2	32	32	8	8	8	8	8	8	4	60	8	1	20	20	20
		učitelek	60	60	60	—	16	—	16	2	32	—	8	—	—	8	8	8	4	60	8	1	20	20	20
[illegible], reálné gymn., gymnasium			60	60	60	60	12	6	12	2	32	32	6	6	6	6	6	6	2	—	—	1	16	16	16
[illegible] se třídami o 40 žácích			40	40	40	40	8	4	8	1	24	24	4	4	4	4	4	4	2	40	4	1	10	10	10

nářadí jiného než toho, které jest předepsáno, jeví se býti nutným říditi se také při výběru nářadí osnovami platnými pro dotyčné druhy škol.

Počet jednotlivých kusů téhož druhu nářadí, jež by mělo býti pro školu opatřeno, nikde určen není. Ten třeba stanoviti na základě zkušeností a dle počtu žáků. Tyčí a činek (párů) všech předepsaných druhů je třeba míti tolik, kolik žáků bývá maximálně v nejčetněji navštívené třídě, krátkých švihadel tolik, aby všechny žákyně i v nejčetněji obsazené třídě mohly býti jimi poděleny. Dlouhá švihadla (devítimetrová) je třeba zakoupiti asi 2, lano ku přetahování (nejméně 10 *m* dlouhé) 1. Dále je třeba míti v dokonale vypravené tělocvičně pro každé 4 žáky jedné třídy či jednoho oddělení, kteří mají dotyčného nářadí užívati, 1 berličku a 1 tyč ku přetlakům, 1 popruh ku přetahování, 1 pár tyčí a 1 pár lan ku šplhu, pro každých 5 žáků 1 svislý žebřík (jenž se však spolu také dá upraviti na šikmý), 1 kruhy, 1 žebřinu na kolovadle; pro každých 10 žáků 1 bradla, jednu hrazdu, 1 ze svislých žebříků v předu jmenovaných upravený tak, aby jej bylo možno užíti jako vodorovného, 1 koně, 1 kozu, 1 lihu ke skoku útokem (s podstavcem), 1 kladinu, 1 žíněnku, či linoleovou desku (jež se místo žíněnek nyní zavádí) a 1 pár stojanů se 2 motouzy ke skoku přes výšku.*)

Druh i počet jednotlivých kusů nářadí přibližně (dle podmínek právě vyznačenych), jímž by asi měly býti určité školy opatřeny, vyznačen je v tabulce, umístěné na str. 50.

Neobyčejný počet žádaných kusů nářadí vysvětlen býti musí velkým počtem žáků, který bývá u nás po zákonu i nad zákon jednomu učiteli stále a tedy i při tělocviku svěřován. Jest jisto,

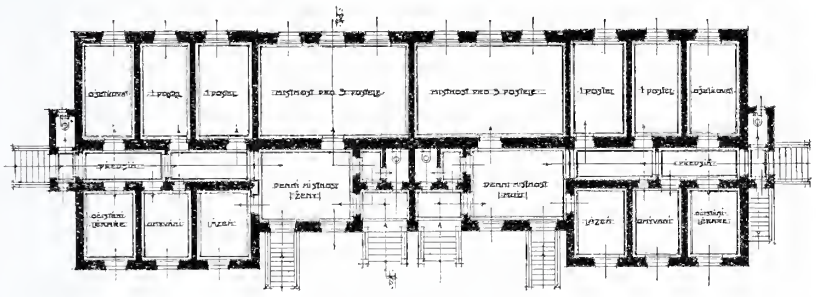

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon epidemický.
$\frac{\text{I.} + \text{II.}}{2}$ cena.
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

že sotva asi bude možno v dohledné době vyznačený tu počet všeho nářadí do tělocvičny opatřiti, avšak je také konečně třeba o potřebách *dokonale* provozovaného tělocviku věděti, o získání jich také usilovati, po případě ku změně podmínek (na př. zmenšení počtu žactva) spolu s učitelstvem pracovati. — Dokud a kde pak nebude možno získati všeho potřebného, tam doporučiti se musí opatření jen jednoho druhu nářadí, ale celého potřebného počtu jeho, aby aspoň toho bylo možno s prospěchem využiti. Jakožto nejvhodnější druhy pak je možno doporučiti dřevěné tyče, posuvné žebříky, dlouhé švihadlo, náčiní ku hrám, kladiny vhodně upravené a potřeby ke skoku.

Z připojených plánků je možno do jisté míry seznati, jak by asi bylo možno v jednotlivých případech nářadí umísťovati a které jsou jeho normální rozměry. Základním požadavkem při rozestavování nářadí jest: dbáti souměrnosti. Mimo to třeba pamatovati, aby nářadí nepřekáželo pohybům na nářadí jiných a nezaclánělo.

Trámce, na něž se zavěšuje nářadí, je třeba stavěti doprostřed sloupů meziokenních a podpírati je buď sloupy při zdi postavenými, anebo je klásti na široké kameny podpěrné, do zdi zasazené. Aby se zabránilo opadávání omítky s okolí trámců, bývají tyto zapouštěny do zdí jen v dřevěných toulcích (truhlících).

Dřevěné nosiče bývají ozdobovány římsami a při zdech konsolami. Vzdálenost jednotlivých kusů nářadí řídí se hlavně prostorností sálu.

Mezi jednotlivými hrazdami ponechány jsou průchody. — V plánech, jež určeny jsou: pro měšťanskou školu chlapeckou,

*) Můstky v seznam tento nepojímám, poněvadž se povolaní odborníci proti jich užívání z velice vážných důvodů staví, následkem čehož se do programů mnohých tělocvičen již nepřijímají.

Soutěžný návrh nemocnice v Kroměříži. — Pavillon epidemický.
$\frac{\text{I.} + \text{II.}}{2}$ cena.
Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

pro měšťanskou školu dívčí, pro prvních pět tříd osmitřídní obecné školy chlapecké a pro prvních pět tříd osmitřídní obecné školy dívčí, jest nářadí těsněji seskupeno. Tu žádaných 8 posuvných žebříků sestaveno ve 2 skupiny a položeno na zvláštní podložku, jen účelům žebříků sloužící;*) všech 8 párů kruhů zavěšeno na jediném trámci, 4 hrazdy těsně vedle sebe položeny (bez průchodů), tyče ku šplhu umístěny vždy v rozích tělocvičny (při čelné stěně po obou stranách podia), ve dvou skupinách po 6 párech; lana však zavěšena jednak na 2 podélných trámcích při oknech (na každém 8), jednak přímo před podiem na obou příčných trámcích pro tyče určených (zbývajících 8 kusů). — Ostatní, t. zv. pohyblivé nářadí v pláncích zatím zakresleno není. To ukládáno bývá obyčejně pod podium ve výklenku (sem hlavně podstavce pod líhy a kozy) anebo mezi okna (bradla, koně a stojany ku skoku). Tyče a činky zavěšují se na zvláštní věšáky buď na sloupy meziokenní anebo do výstupků pod okna, ale tak, že rozloženy jsou na několika věšácích po celé tělocvičně a umístěny po obou stranách.

Mimo jmenované nářadí je také radno hned při zřizování školy či tělocvičny opatřiti dostatečný počet potřebného náčiní ku hrám.

Pokud pak by se jednalo jen o hry v tělocvičně, bylo by třeba zakoupiti pro obecnou školu chlapeckou: 80 pešků, 40 malých míčů opletených, 40 malých míčů gumových, 4 válce bez dna udělané z lepenky (ku hře »na slepou bábu«), 8 plných míčů ($d = 10\,cm$), 8 plných míčů ($d = 12\,cm$), 8 plných míčů ($d = 15\,cm$) a 4 duté míče, 1 trojtyčí ku hře »na hradního«, 2 provazy asi 20 *m* dlouhé, po případě i síť 1 *m* širokou a tak dlouhou, jak široká je tělocvična. — Pro obecné školy dívčí bylo by třeba mimo jmenované již věci pořídíti též 80 kroužků (obroučků) s 80 mečíky a 40 peřáků s 80 tamburinami. — Pro školy měšťanské bylo by třeba zdvojnásobiti počet všech vytčených již druhů míčů a zakoupiti mimo to též 8 plných míčů o průměrů asi 20 *cm* a asi 40 pletenek (raket). — Týž počet všech tu vyjmenovaných druhů náčiní stačil by zajisté i pro domácí potřeby učitelských ústavů. — Pro střední školy není třeba zakupovati tak veliký počet jednotlivých druhů náčiní, tu stačí, opatří-li se asi dvě třetiny všeho jmenovaného. — Bylo-li by však zřízeno při škole i hřiště, muselo by býti opatřeno větším počtem i jiného nářadí, na př. pálkami, praporky, kolíky na mety, potřebami pro hokey, tennis, kroket a briket, brankami a sloupky k napínání sítí. — Vedle toho náčiní je radno pořídíti pro potřeby v tělocvičně také tolik linoleových desek kruhových (v průměru asi 50—60 *cm*), kolik jest maximálně žáků v jedné třídě školy, jíž se týče. (Desek těch užívá se k označení místa při hře, aby nebylo třeba křídou po podlaze psáti.)

Mimo nářadí a potřeby pro hry je také třeba opatřiti určitý nábytek pro tělocvičnu, šatnu pro kabinet učitelův i na nářadí.

V tělocvičně je třeba míti: podium pro učitele (umístěno při čelné stěně vždy proti dveřím, nejlépe ve výklenku (schůdky k podiu, potřebný počet věšáků na tyče a činky (počet ten řídí se počtem nářadí jmenovaného; na 1 věšák klade se obyčejně 10 tyčí, 1 věšák na činky bývá zřízen pro 20 činek), bicí hodiny udávající čtvrti, vysoký dvojitý žebřík, tyč ku stahování kruhů, 2 židle a věšáky na klobouky pro návštěvníky.

*) Podložku takovou viděti možno v tělocvičně pražského paedagogia v Panské ul. II.

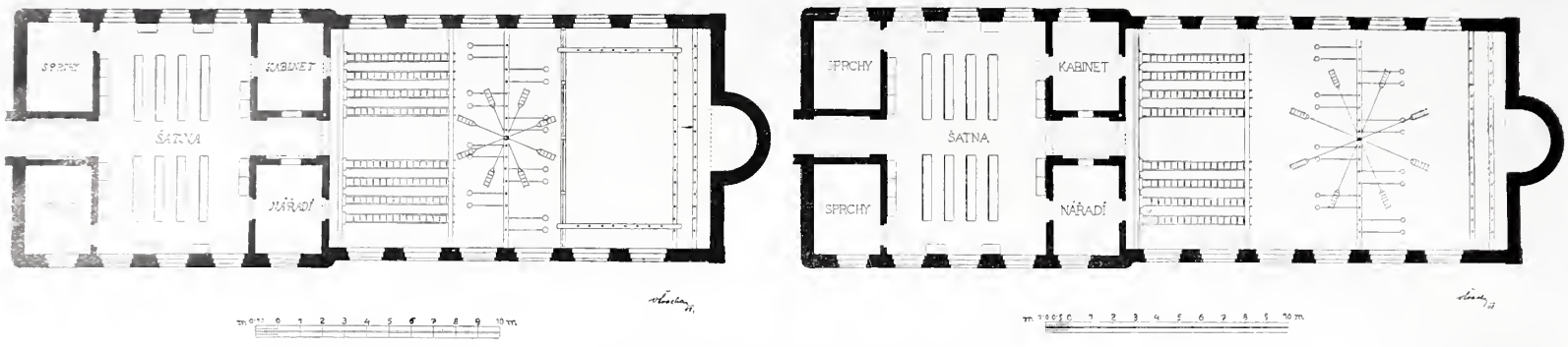

Vzorná tělocvična pro měšťanskou školu.
Navrhl V. Švácha, c. k. učitel tělocviku, nakreslil Jos. Švácha, stavitel v Nuslích.

V šatně třeba umístiti dostatečný počet lavic s věšáky na oděv, s přílhrádkami na knihy (pod sedadlem) a stupátky pro opření nohy při obouvání (lavice ty musí býti obráceny bokem k oknům a věšáky na oděv přidělány na vysokých rámech zcela výplněmi opatřených tak aby ze sousedních lavic nebylo možno sáhnouti do šatu soudruhova). — Dále je třeba míti zde přiměřený počet skříní na střevíce (pro každou třídu či oddělení samostatně se zavírající), zouváky, koš na papíry, 2 věšáky na klobouk pro učitele či návštěvníka, výškovou míru, decimální váhu, 2 židle, zasklenou skříňku na věci zapomenuté a rám na rozvrh, po případě i umyvadlo a kartáče.

Kabinet pro učitele jest třeba opatřiti stolem, pohovkou (pro žáky náhle ochuravěvší), 2 židlemi, 2 skříněmi, lékárničkou, umyvadlem.

Tělocvična letní má býti podobně umístěna tam, kde tělocvična zimní, kde má zdravý vzduch i slunce přístup a sice bezprostředně u školy. Kol dokola má býti osázena stinným stromovým, půda pak tak zřízena, aby se tu voda po dešti nikdy nezdržovala, to jest ku krajům skloněna, na obvodu odpadními stružkami opatřena, sama štětem a štěrkem podložena, vrchem však nejlépe drobným a prosetým pískem pokryta.

Takto zřízená plocha sloužiti může s výhodou cvikům prostným, pořadovým a ku hrám.

Proto má býti tak prostorná, jako tělocvična zimní, t. j. má zde míti každý žák nejméně 3 m^2 místa.

Měla-li by letní tělocvična také opatřena býti nářadím, bylo by bezvýjimečně třeba umístiti je pod střechu, aby vlivem povětrnosti nevzalo brzo za své.*) Bylo by tedy nutno buď věnovati vedle volného místa pro prostocviky určeného ještě jiný prostor krytý, v němž by se cvičilo jen na nářadích anebo zříditi tuto letní tělocvičnu hned tak velikou jako tělocvivnu zimní (počítati na každého žáka nejméně se 4 m^2 plochy), celou ji střechou před deštěm ochrániti, dle možnosti pak aspoň se 2 stran stěnami třeba dřevěnými, ale okny opatřenými před průvanem zabezpečiti; tedy zříditi tuto letní tělocvičnu jako verandu. Pak ovšem bylo by záhodno, aby celá úprava a výprava místnosti byla taková, jaká jest obvyklou, či jaká se žádá při tělocvičně zimní.

Takovýto druh tělocvičen stačiti by mohl po případě i těm školám, které by se nemohly opatřiti uzavřenými tělocvičnami kamennými. Tělocvičny takové však užívati by se mohlo i v zimě, kdyby všechny strany byly obehnány stěnami třeba dřevěnými a zasklenými, zvláště na venkově, kde mládež jest otužilejší.

Poněvadž se tělocvična letní nacházeti má pravidelně jakožto druhá tělocvična a těsně u školní budovy, není třeba zřizovati při ní žádných vedlejších místností. Nebyla-li by však tu tělocvična zimní, bylo by třeba opatřiti i letní tělocvičnu šatnou a místností pro nářadí i učitele. Letní tělocvična vzdálená od školy musí býti v každém případě opatřena zvláštní budovou krytou a nejméně se 2 stran stěnami chráněnou, aby se měli kam žáci uschovati v případě, že by se počasí náhle změnilo. — Tam, kde jest tělocvična letní u samé školy, nesmějí býti zřizovány vchody odtud přímo do šatny, tím méně do zimní tělocvičny, nýbrž do chodby před šatnou.

*) Umísťovati dřevěné nářadí (často velice drahé) na místa nekrytá jest při nejmešším nehospodárné. Nářadí to brzo povolí a je nebezpečno na něm cvičiti. Proto by se nikdy neměly zřizovati letní tělocvičny tohoto způsobu.

Při některých školách, zvláště při školách středních, zřizována bývají též hřiště obyčejně za městem. Proto také jest třeba vystavěti zde záchody a krytou verandu. Bylo-li by hřiště u školy, nebylo by třeba zvláštních budov takových a mohla by také upravená část hřiště toho sloužiti i za letní tělocvičnu. Celý prostor je radno osázeti na obvodu stinným stromovím, mělo-li by však býti hřiště upraveno zcela dokonale, musilo by býti zřízeno po způsobu parku s volnými plochami pro určité hry připravenými.

To zatím asi vše, co se na ten čas zdá býti důležitým pro sdělávání programů, plánů a rozpočtů ku stavbě škol. Podrobná odůvodnění nejsou uváděna pro nedostatek místa. Proto také připomenouti sluší, že mnohé, co by se přemrštěným zdálo, jest pouze nezvyklým, ale naprosto nutným, má-li z vyučování tělocviku nějaký prospěch vyplynouti.

Oprava věže Staroměstské radnice v Praze.

Otázka úpravy radnice královského hlavního města Prahy vleče se tak zdlouhavým tempem, že mezitím, než se páni rozhodli, mají-li dostavěti radnici nebo uspořádati zatím »ideovou soutěž«, objevila se nutnost, postarati se o důkladnou opravu velké věže radniční, s které omítka opadala,

Způsob, jakým se oprava tato stala, nutí k přemýšlení. Ukazuje, že při opravách starých památek není správno držeti se hesel z Vídně hlásaných a zde propagovaných.

Některé věci na provedené opravě věže jsou podařené, mnohé však nikoli, některé pak jsou až naivní.

Omítka na této kamenné stavbě nikdy se neudržela dlouho, proto nyní při opravě upuštěno vůbec od omítnutí a věž ponechána jak druhdy bývala, t. j. zevně jako kamenná budova. Tímto činem se sice restaurátor nezachoval dle zásady nynější centrální komise pro zachování památek, neboť setřel »patinu, kterou věky na památce zanechaly«, ale přes to jest jisto, že jednal správně odstraniv i zbytky bývalé omítky.

Rovněž tak lze schvalovati, že poškozená nároží vyměnil novými kvádry; neschvalovati však, že nové kameny mají styčné spáry úplně rovné, svislé, kdežto staré kvádry mají ty spáry nezcela pravidelné, jak kamen vydal. Tato nepravidelnost byla u starých umělců úmyslná. Jest také nápadně viděti na hotové věži: staré kameny pojí se s ostatním zdivem měkce, nové kvádry tvrdě.

Jiná nesprávnost provedena na věži tím, že ponechány tam vysprávky cihlami a nevyměněny za kamenné zdivo. Je-li celá věž kamenná, bez omítky, pak nahodilé ony cihlové vyzdívky tam nepatří, neboť byly dle všeho dávány tam až než se věž omítla. A kdyby i se dokázalo (což je velmi pochybno), že na původní věži ty cihelné správky prováděli, pak byla to zřejmá chyba a cihly se měly za kámen vyměniti.

Spod hlavní římsy býval dle slabých stop barevný. Nyní při opravě byl jako barevný znovu proveden, což jest dle našeho názoru správné — ač opět se tím setřela patina.

Pod ciferníky byla nalezena původní gotická okna; hodiny byly druhdy níže pod těmi okny. Proč byla tato okna zakryta a pozdější orámování ciferníku znova provedeno, jest vysvětlitelno snahou, zachovati co možno jev stavu podobný onomu, jenž naposledy trval.

Ve velkém okně nad orlojem jest pěkné gotické okno, které mívalo kamenný kříž, jehož stopy jsou zcela patrny. Tento kříž nebyl proveden, ale nově provedeno zarámování a zasklení okna dle onoho z nouze, co tam bylo naposled dáno, když vytlučen kamenný kříž. Oprava tato, jak se stala, hoví sice názoru vídeňské centrální komise, ale jest nedůslednou, neboť když mohla se barvit římsa na stav původní — pak tím spíše měla se dáti do okna scházející součást čistě řemeslná.

Z ozdobných kamenných výzdob orloje nahrazen jen nějaký značek, jinak zcela správně jen orloj očistěn a zbaven olejového nátěru, jímž ho některý dřívější opravce opatřil.

Z těchto ukázek jest zřejmo, že oprava vedena byla bezradně. V samém strachu, aby nestalo se něco proti t. zv. modernímu zachovávání památek, provedla se restaurace nedůsledně, ano z části chybně.

A. Cechner.

Vydavatelé: Prof. A. CECHNER a prof. dr. A. ČENSKÝ. — Redakční komitét: Prof. JAN KOULA a prof. J. VELFLÍK. — Za redakci odpovídá »Architektonický Obzor«: A. CECHNER, prof. c. k. státní průmyslové školy na Smíchově. — Majitel a vydavatel: SPOLEK ARCH. A INŽ. V KRÁL. ČESKÉM. — Tiskne »POLITIKA« závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

KONKURENČNÍ NÁVRH
PRO ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ JUBILEJNÍ VÝSTAVY V PRAZE 1908.

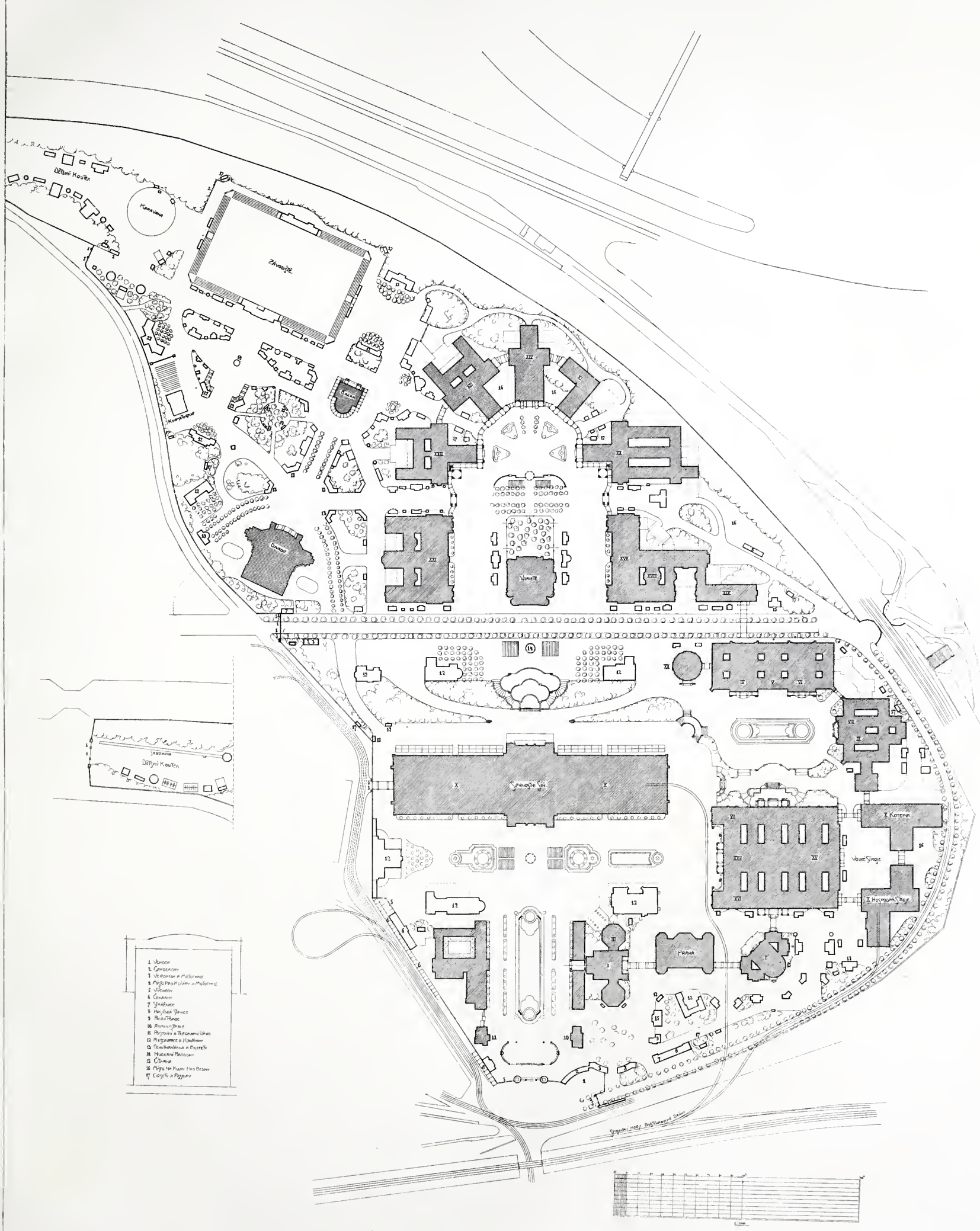

ARCH. PROF. RUDOLF KŘÍŽENECKÝ. – I. CENA.

KONKURENČNÍ NÁVRH
PRO ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ JUBILEJNÍ VÝSTAVY V PRAZE 1908.

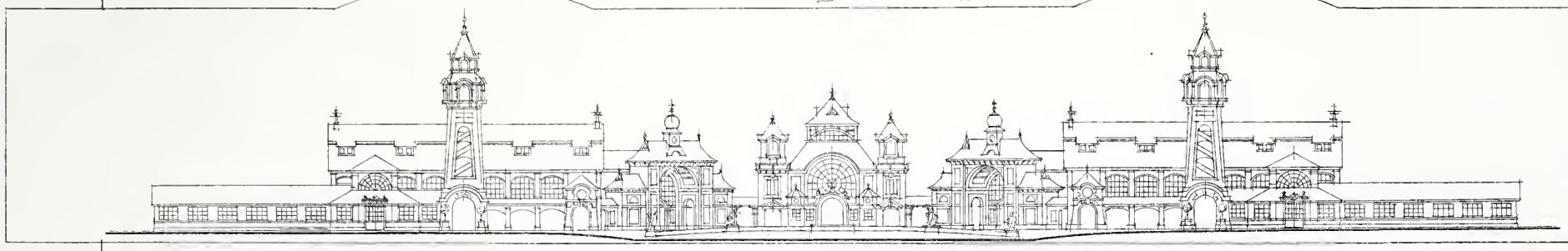

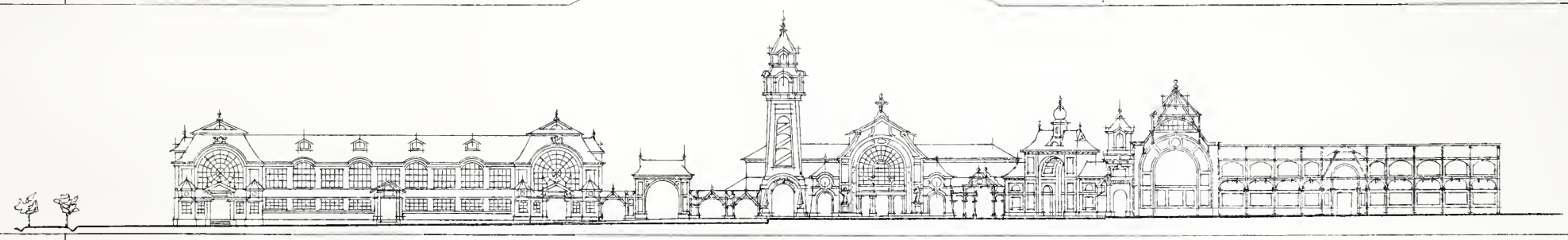

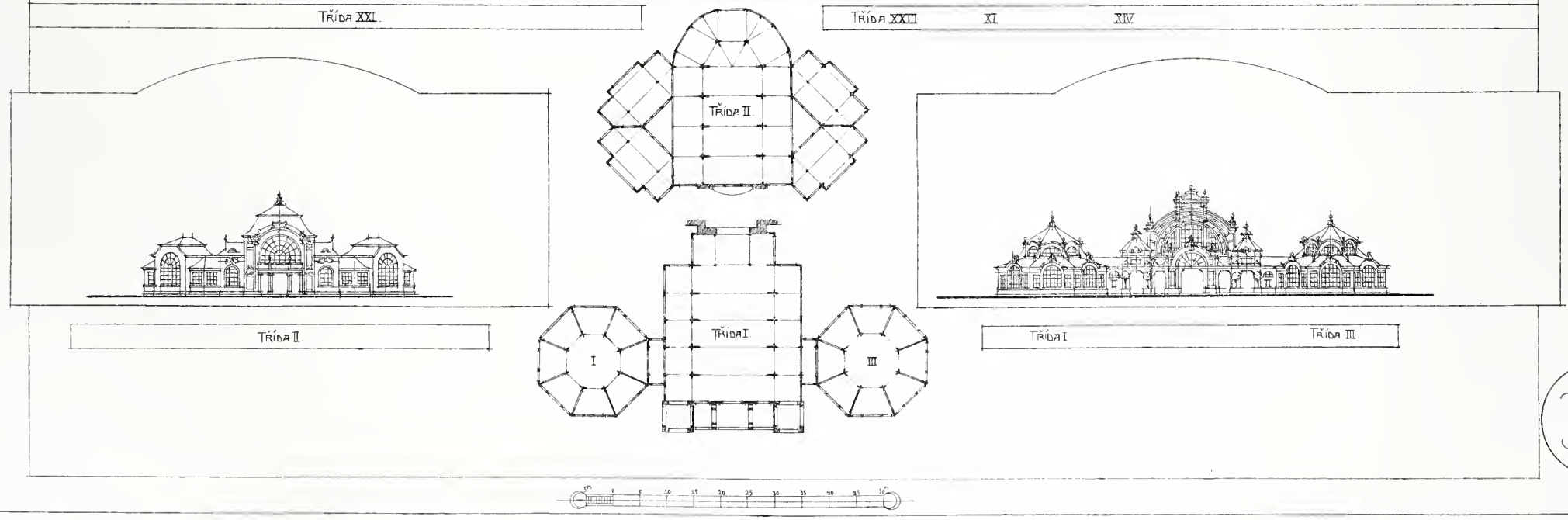

UNIE V PRAZE.

ARCH. PROF. RUDOLF KŘÍŽENECKÝ. – I. CENA.

KONKURENČNÍ NÁVRH
PRO ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ JUBILEJNÍ VÝSTAVY V PRAZE 1908.

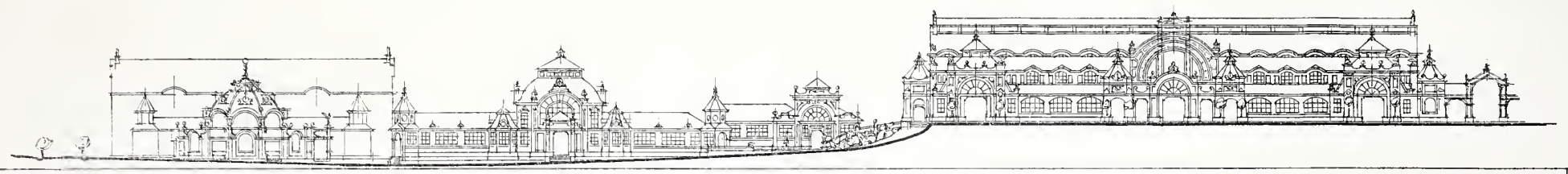

TŘÍDA IV, V, VI – XII. TŘÍDA VIII, IX. TŘÍDA VII, XXII, XV, XVI.

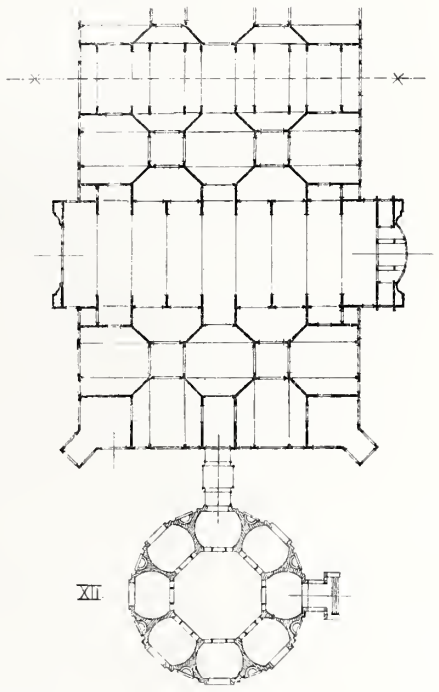

XII.

BUDOVY PRO TŘÍDY
VII, XXII, XV, XVI, IV, V, VI, VIII, IX, XII

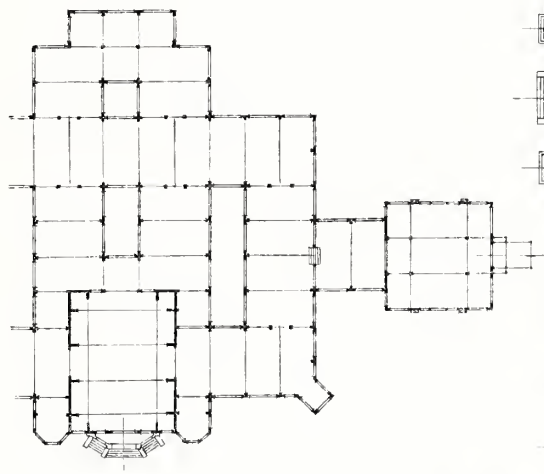

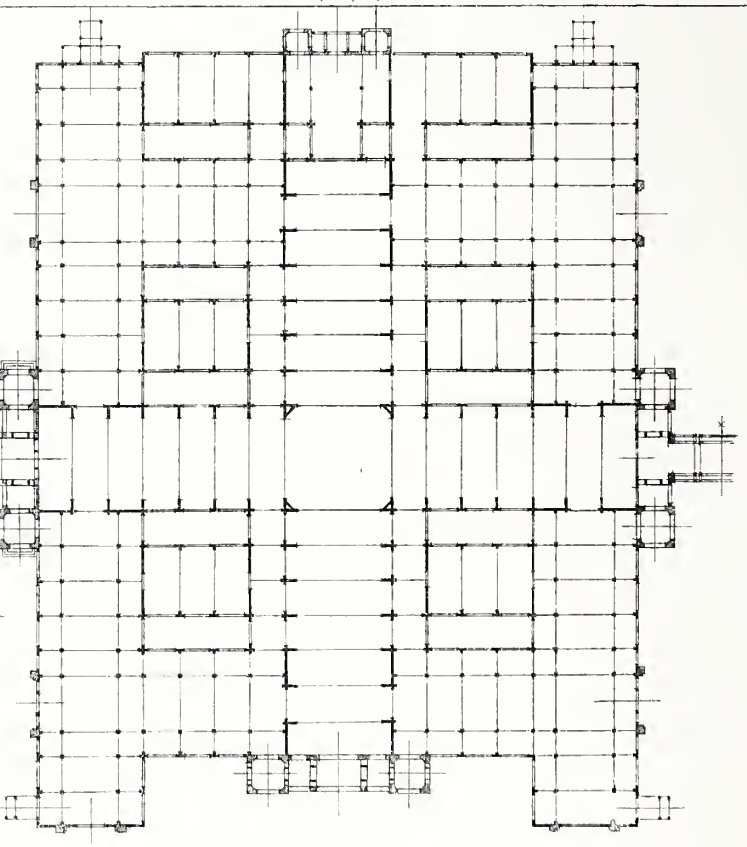

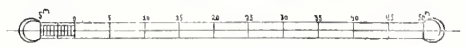

„UNIE" V PRAZE

ARCH. PROF. RUDOLF KŘÍŽENECKÝ. – I. CENA.

KONKURENČNÍ NÁVRH
PRO ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ JUBILEJNÍ VÝSTAVY V PRAZE 1908.

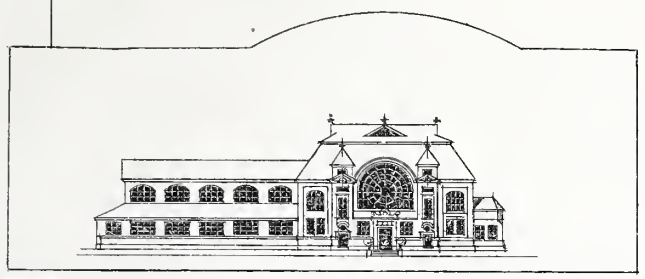

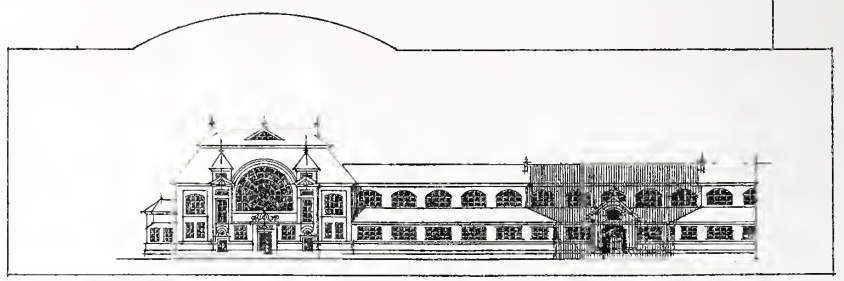

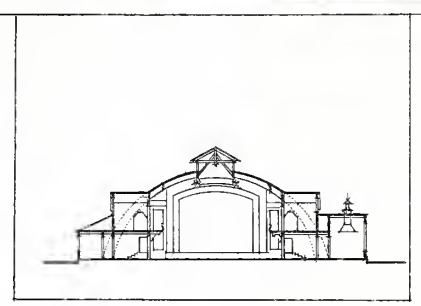

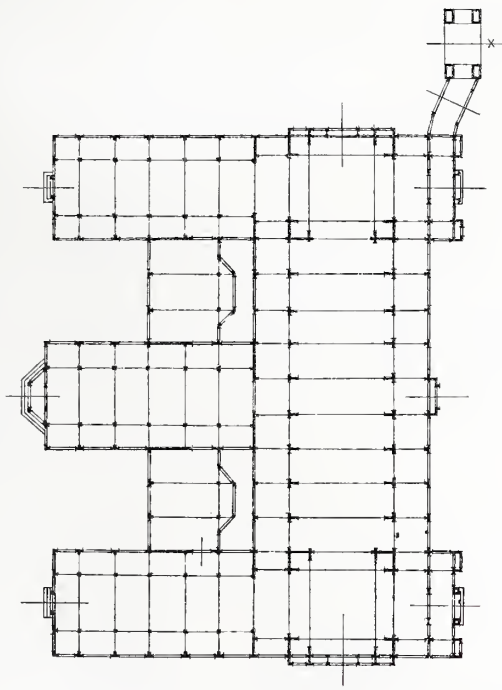

BUDOVA PRO TŘÍDU XI.

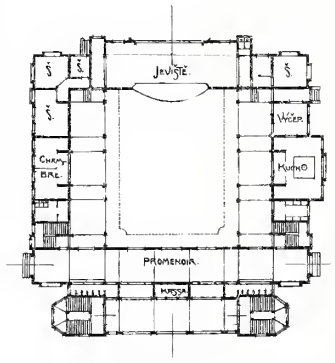

VARIETE.

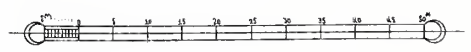

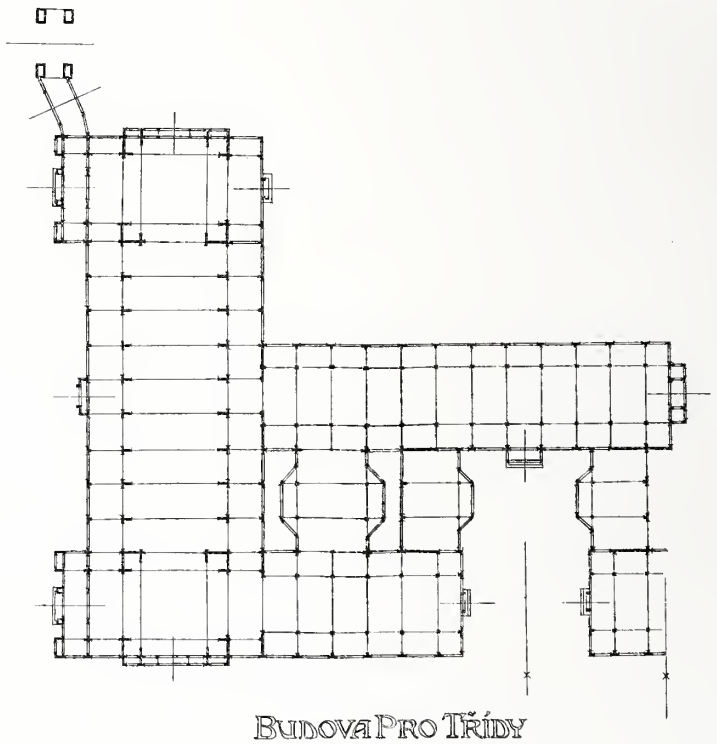

BUDOVA PRO TŘÍDY
XVII, XVIII, XIX.

ARCH. PROF. RUDOLF KŘÍŽENECKÝ. – I. CENA.

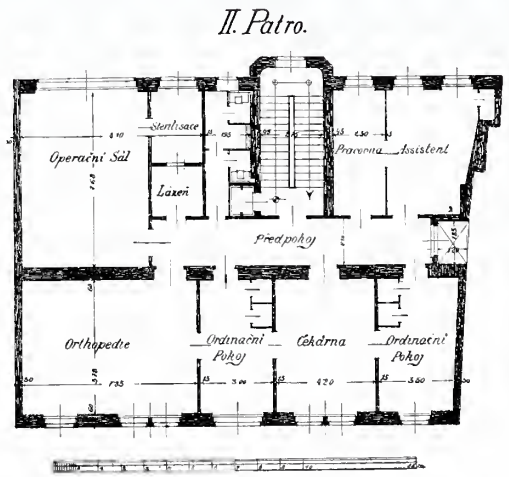

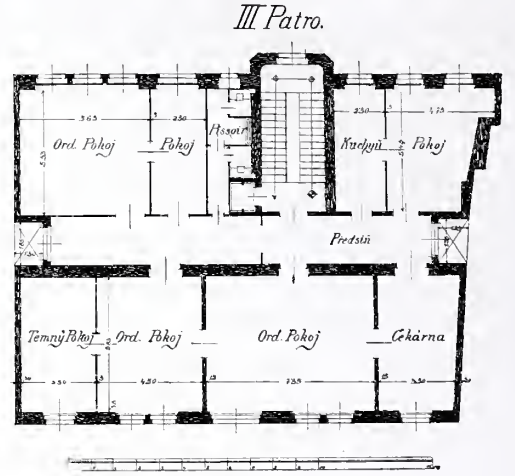

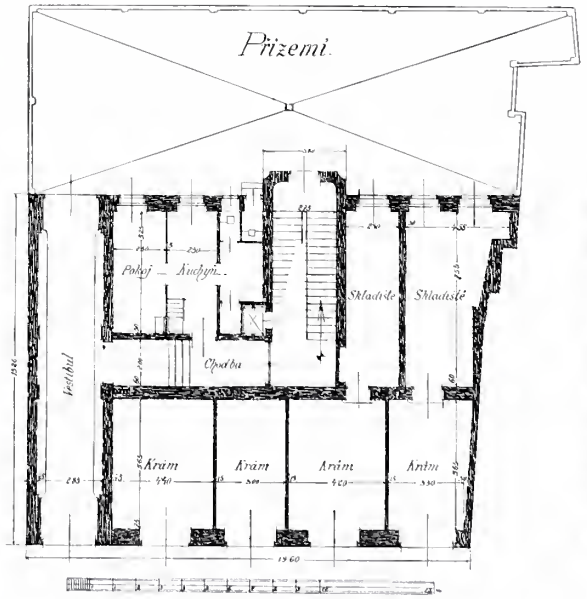

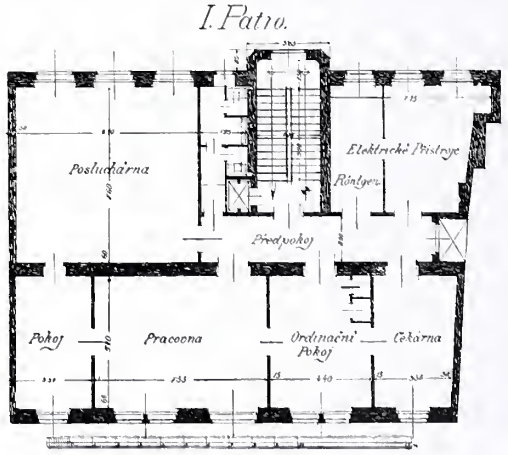

BUDOVA C. K. ČESKÉ POLYKLINIKY V PRAZE.

Návrh architekta a stavitele M. Blechy.

SOUTĚŽNÝ NÁVRH
situačního plánu pro jih ústraní 1908

SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ PRO »JUBILEJNÍ VÝSTAVU V PRAZE R. 1908«.

C. k. stav. rada A. Wiehl. — II. cena.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

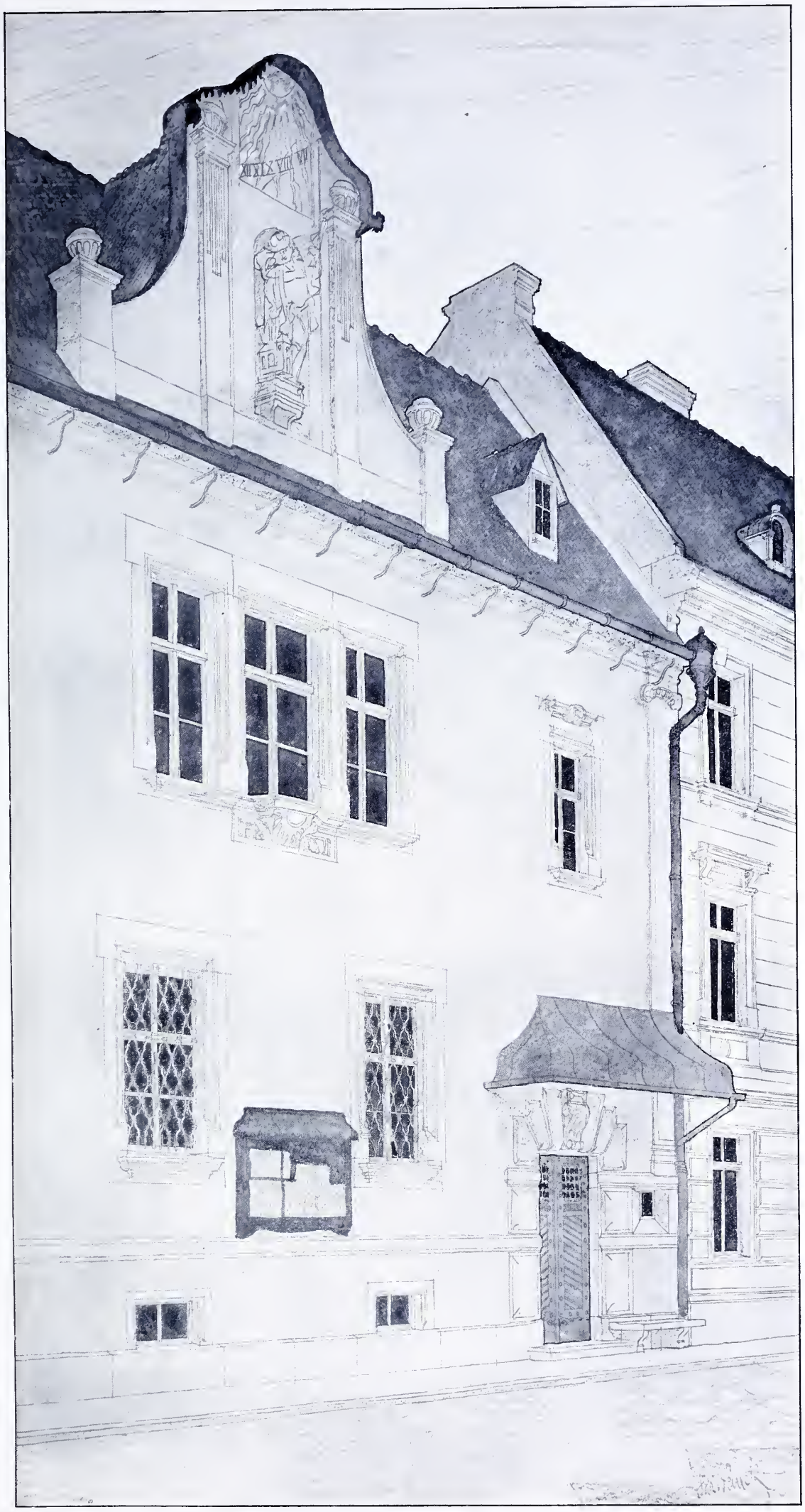

I. patro.

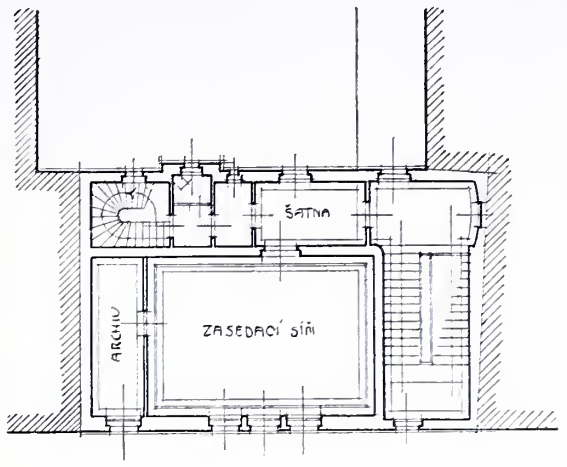

Přízemí.

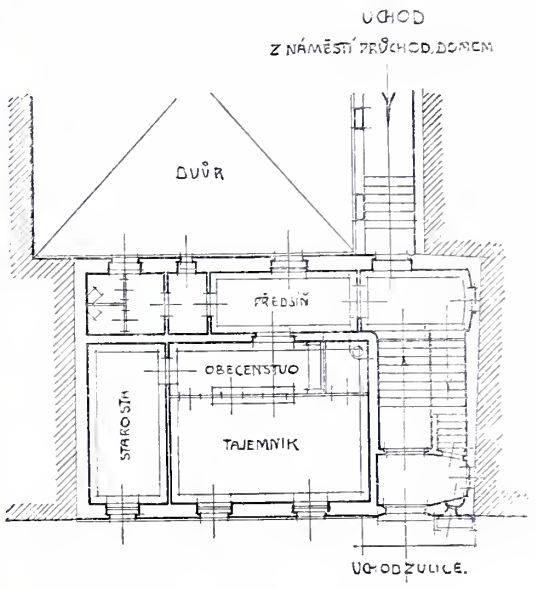

Návrh radnice na Opočně.

Architekt LADISLAV SKŘIVÁNEK
ve Vídni.

Tiskem »Politiky« v Praze.

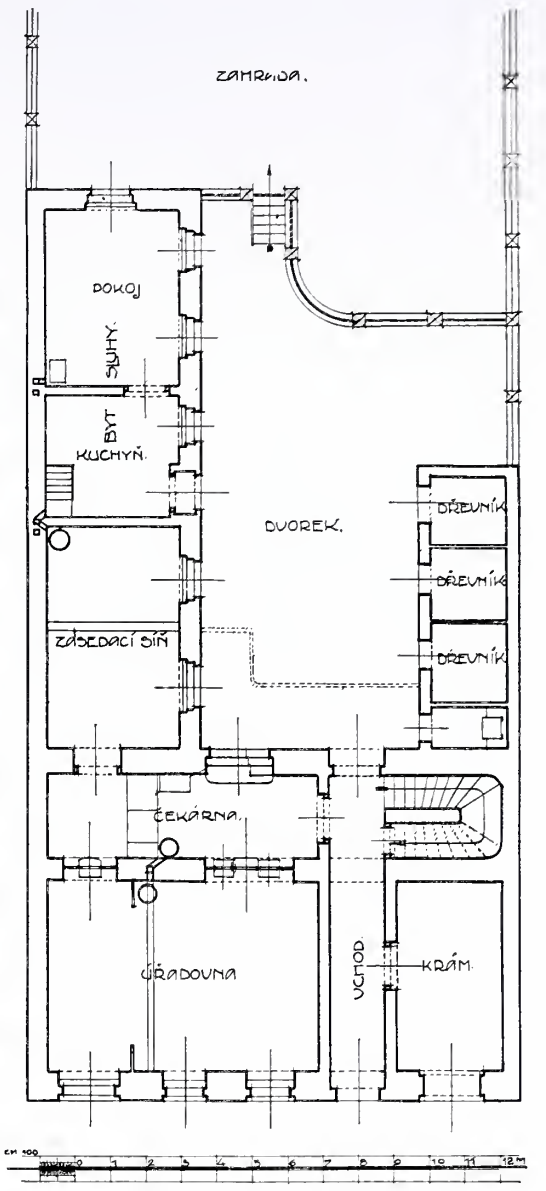

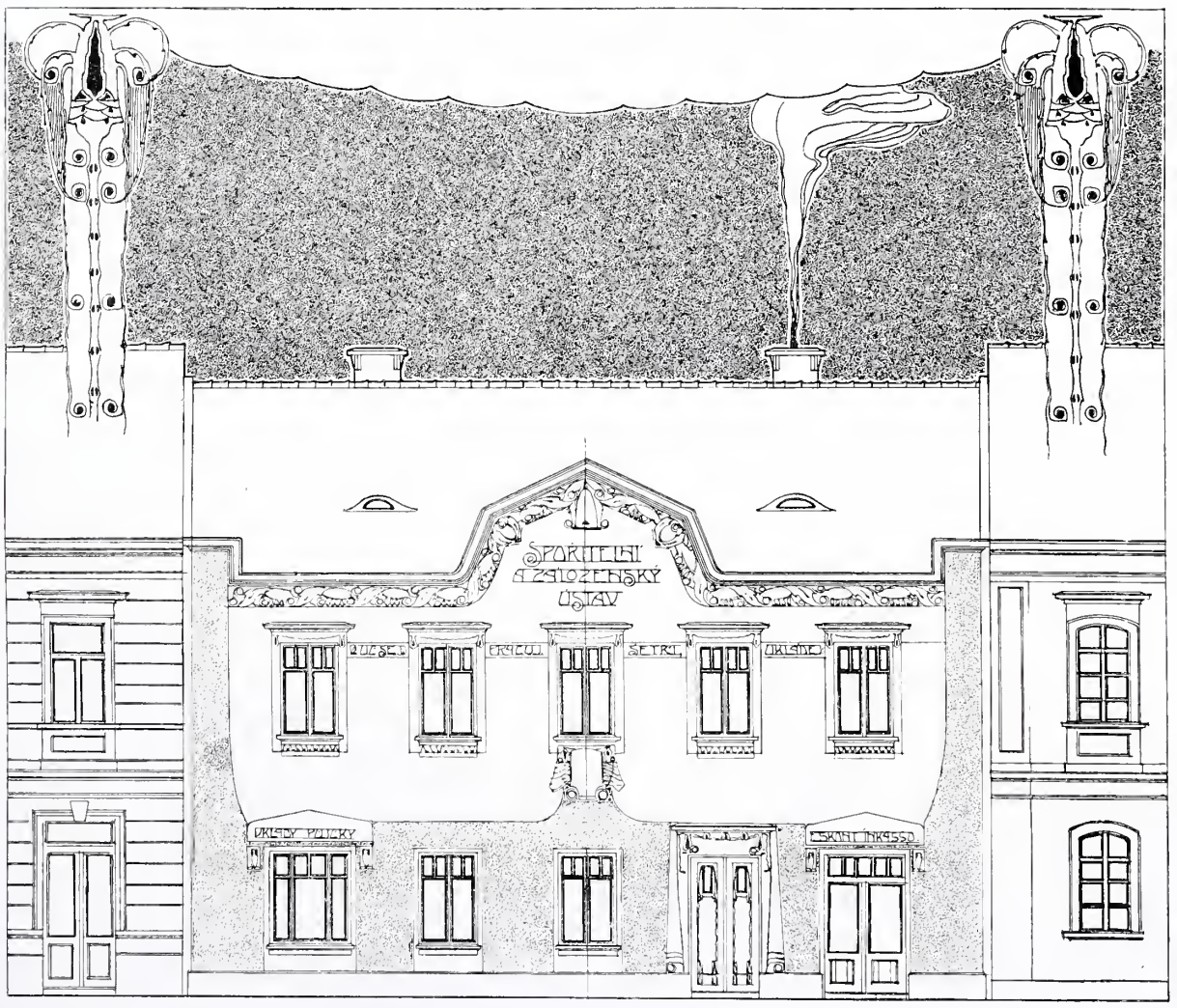

ADAPTOVANÝ DŮM PRO SPOŘITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ ÚSTAV VE ZBRASLAVI.

Stavitelé
bratří V. a F. KAVALÍROVÉ
v Praze.

Tiskem „Politiky“ v Praze

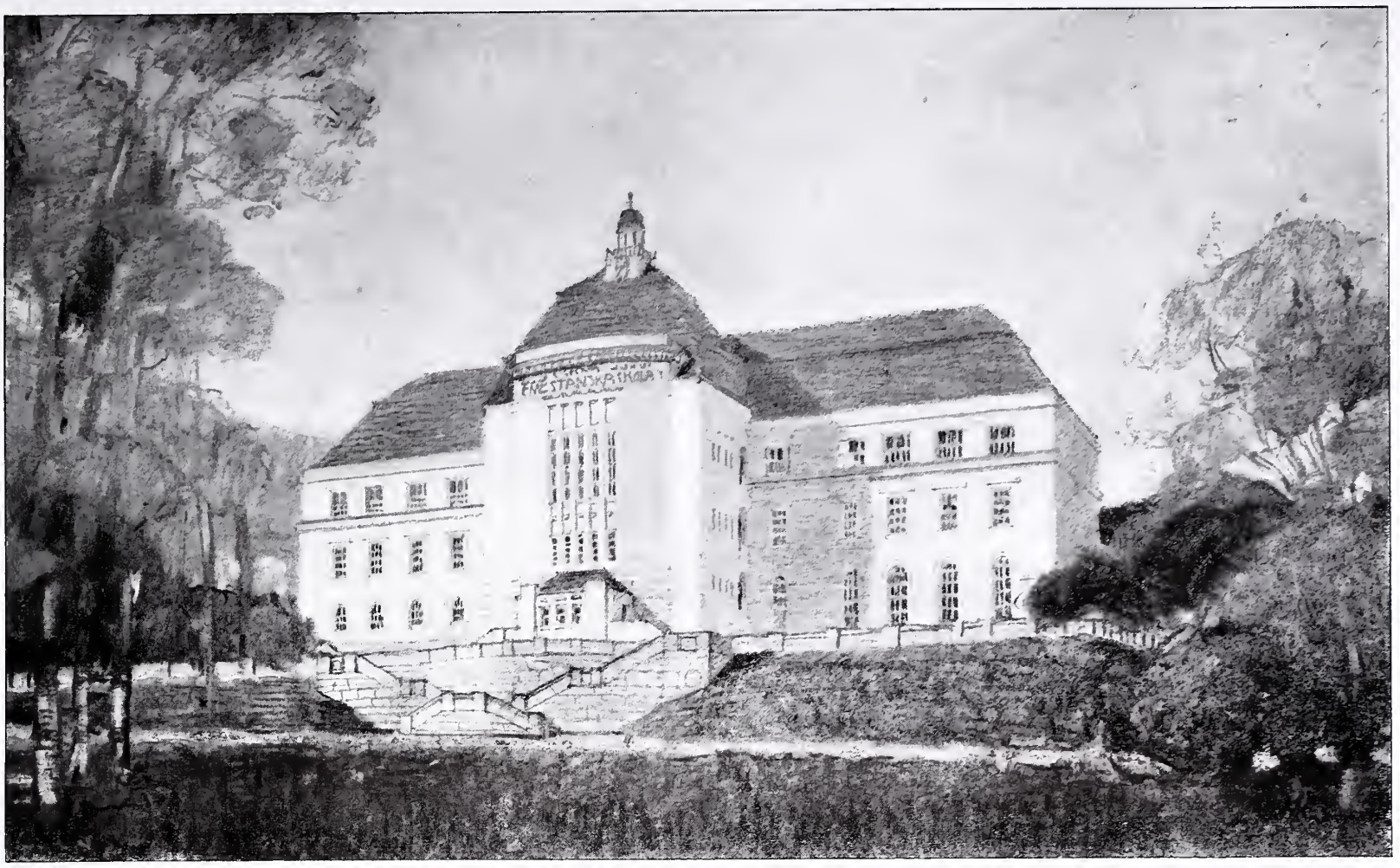

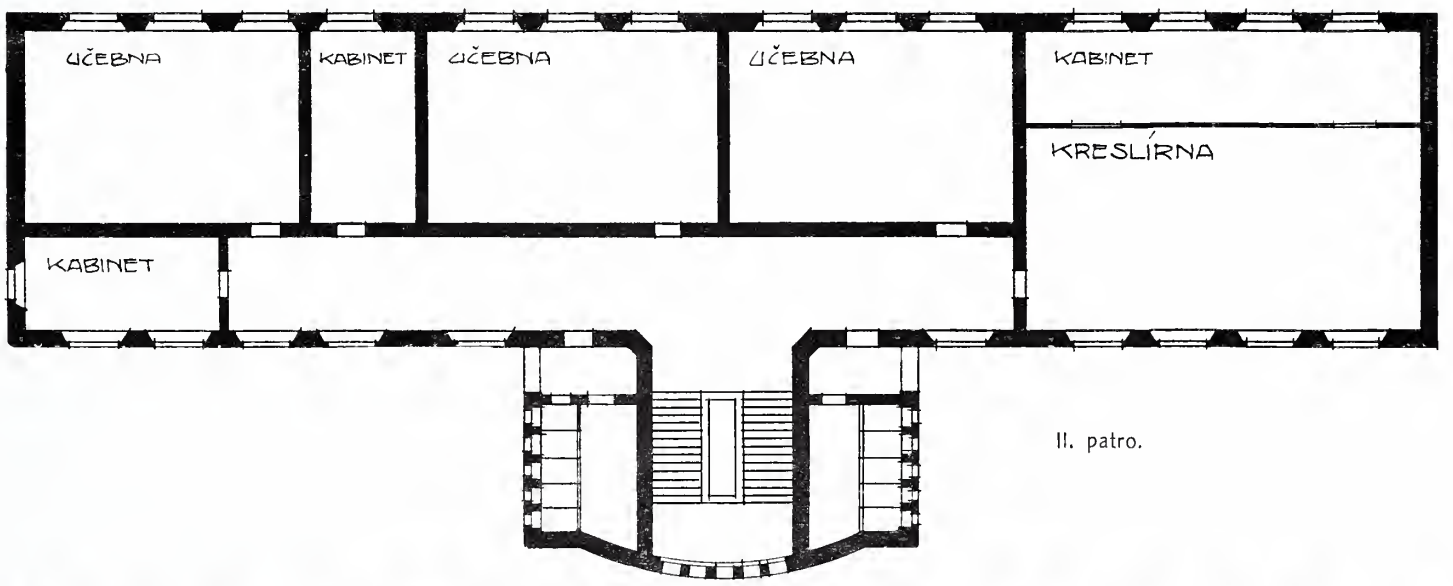

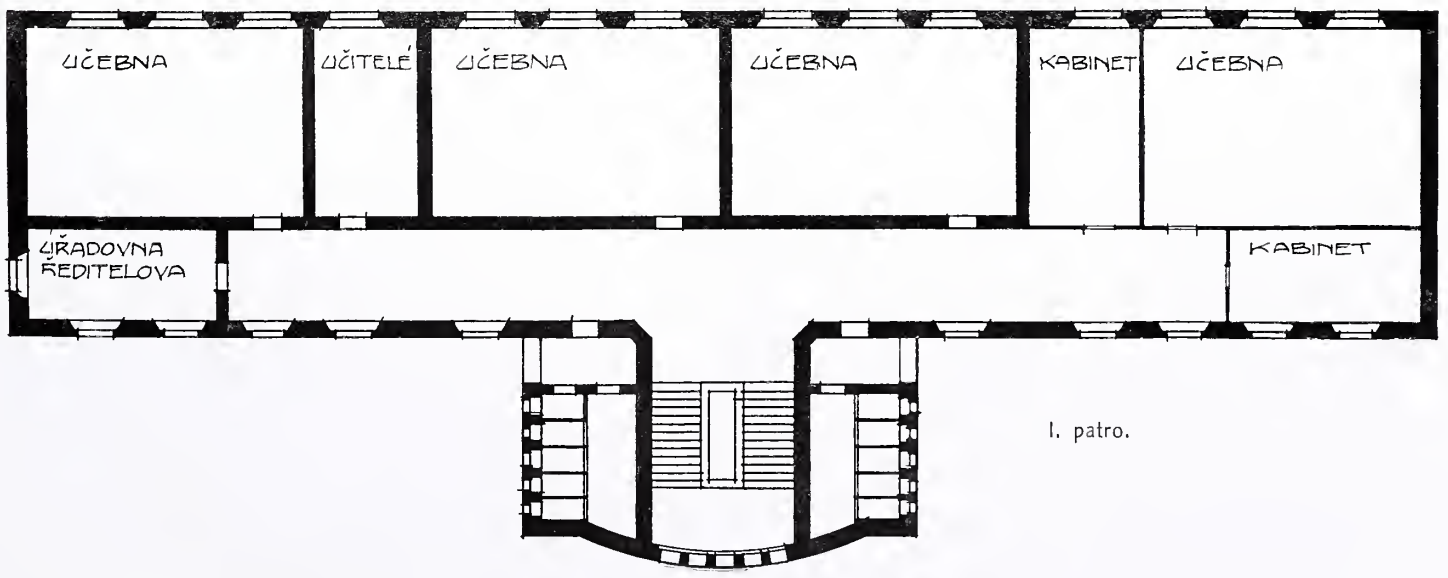

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OBECNÉ A MĚŠŤANSKÉ ŠKOLY V PECCE.

Arch. J. Neterda. — I. cena.

Tiskem „Politiky“ v Praze

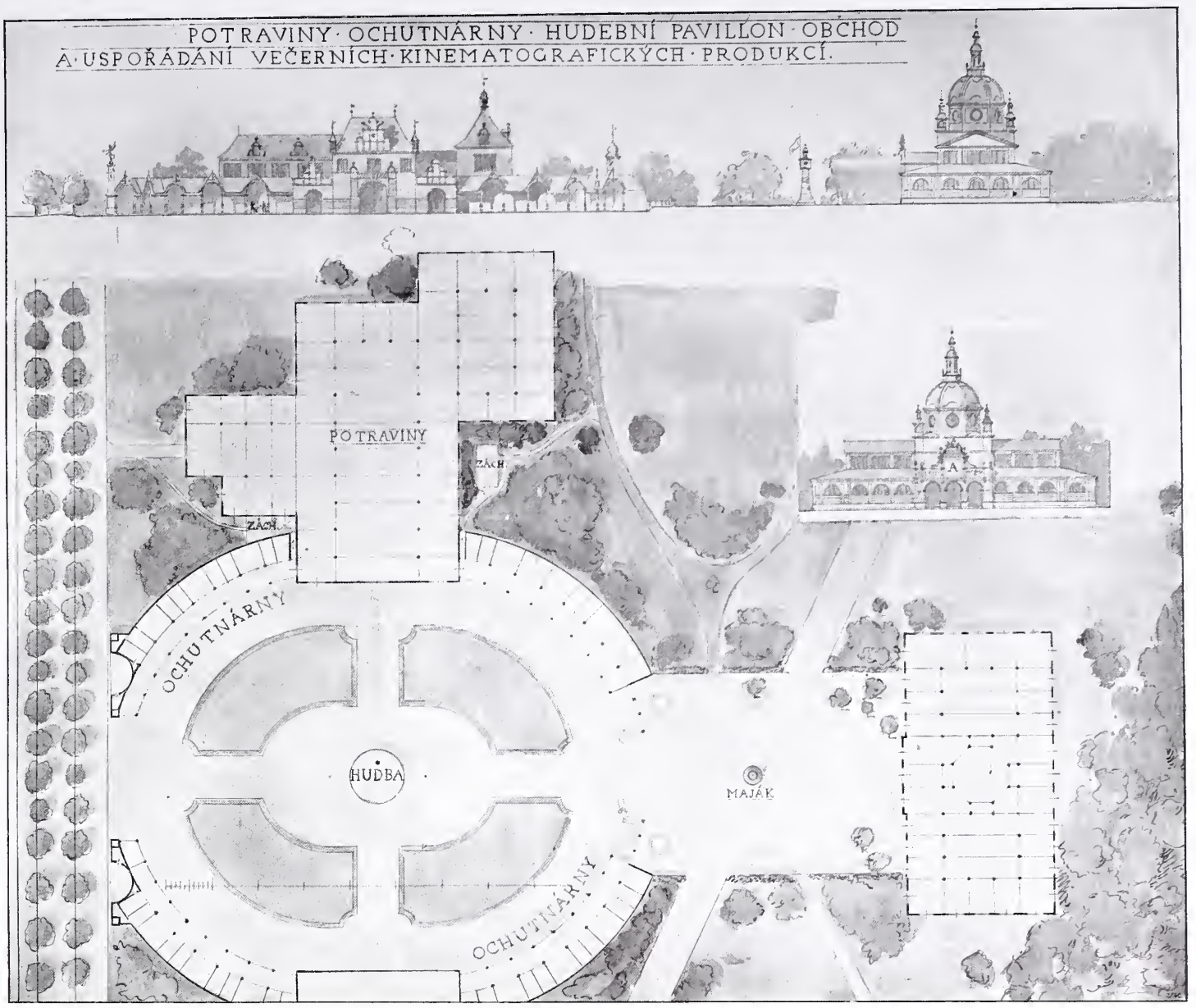

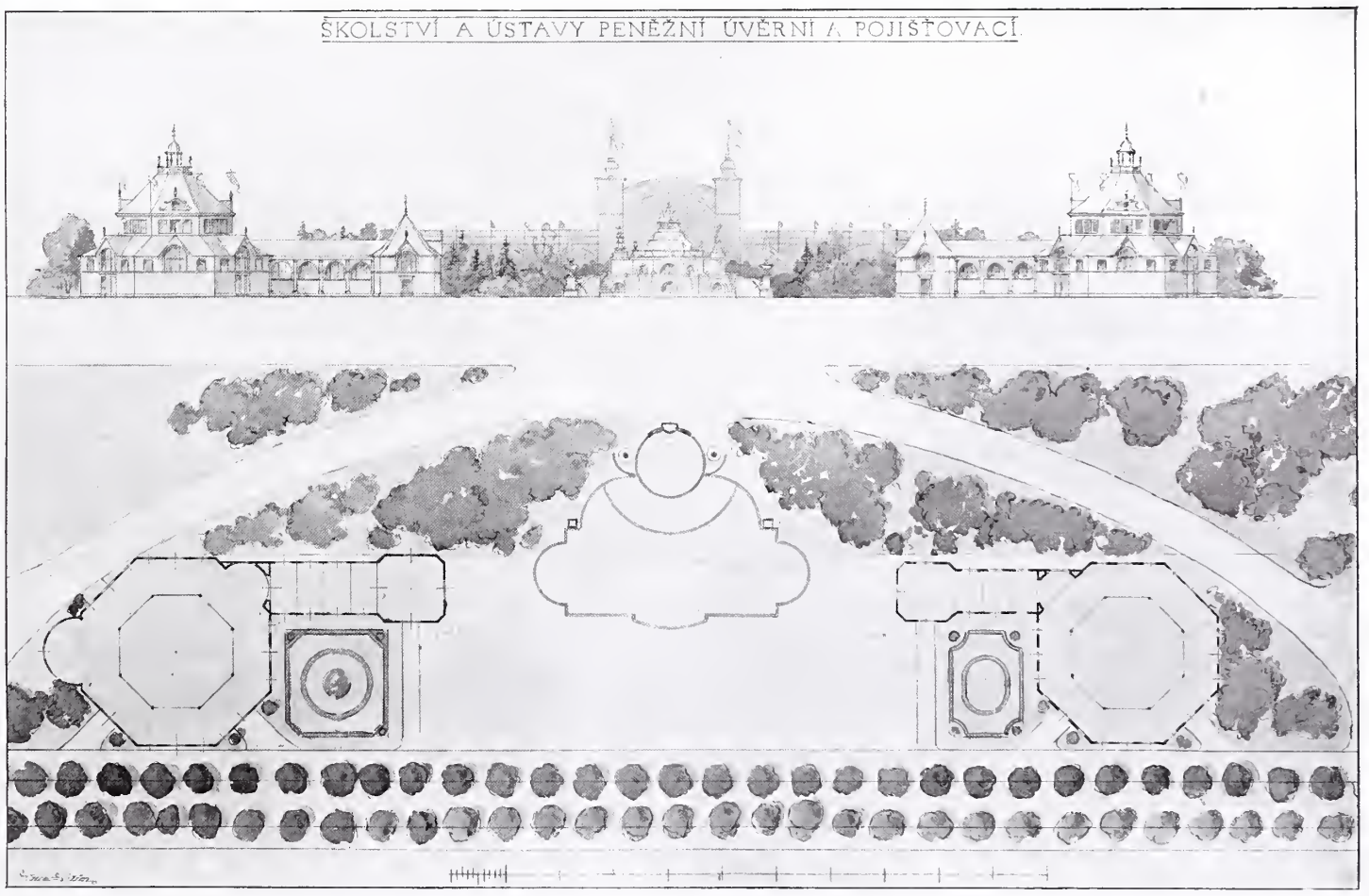

SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ PRO »JUBILEJNÍ VÝSTAVU V PRAZE R. 1908«.

C. k. stav. rada A. Wiehl. — II. cena.

Tiskem „Politiky“ v Praze

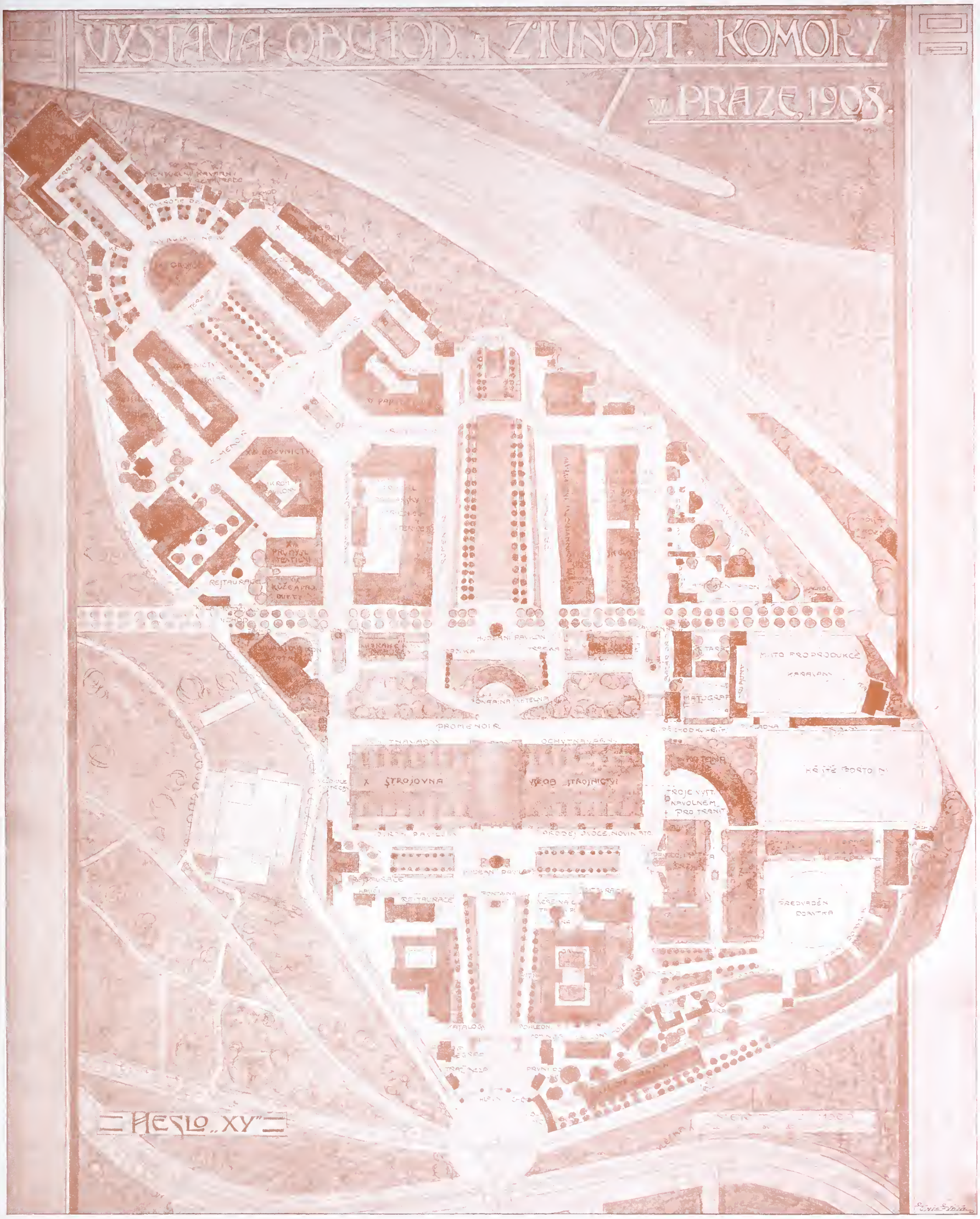

SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA ÚPRAVU VÝSTAVIŠTĚ PRO »JUBILEJNÍ VÝSTAVU V PRAZE R. 1908«.
Arch. J. Valchář. — III. cena.

Tiskem »Politiky« v Praze.

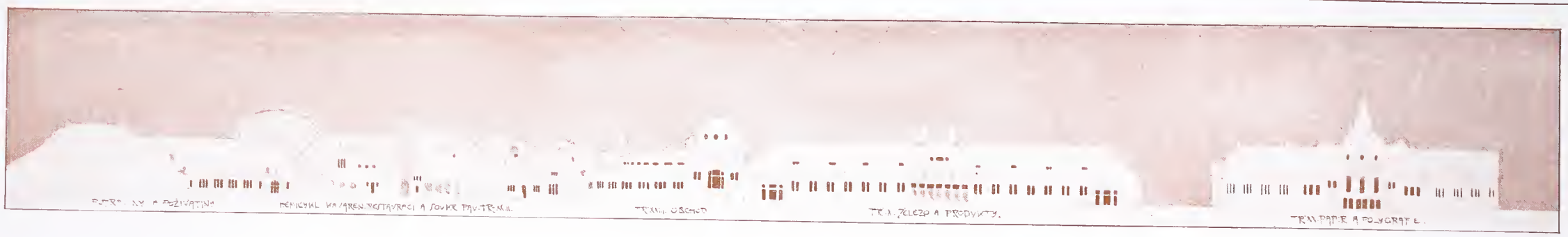

Soutěžný návrh

na úpravu výstaviště pro „Jubilejní výstavu v Praze r. 1908".

Arch. J. Valchář. — III. cena.

STAVEBNÍ ÚŘAD KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

STAVEBNÍ ODBOR II.

STAVEBNÍ RADA

V PRAZE V PROSINCI 1905.

„UNIE" V PRAZE

KRESLIL ARCH. PETRŮ.

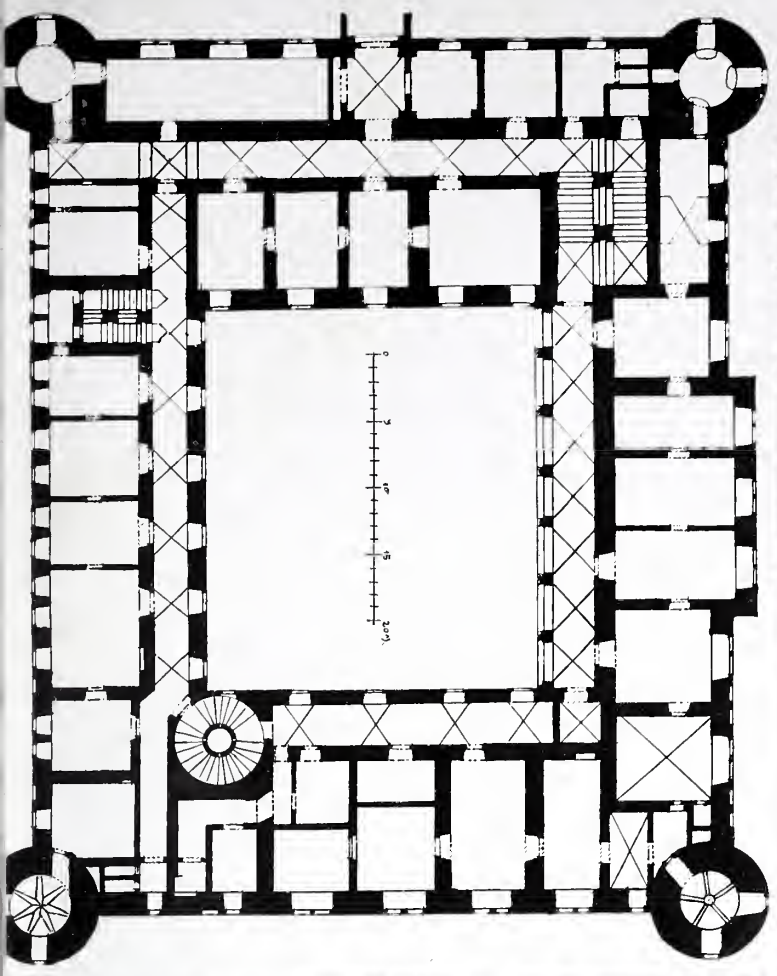

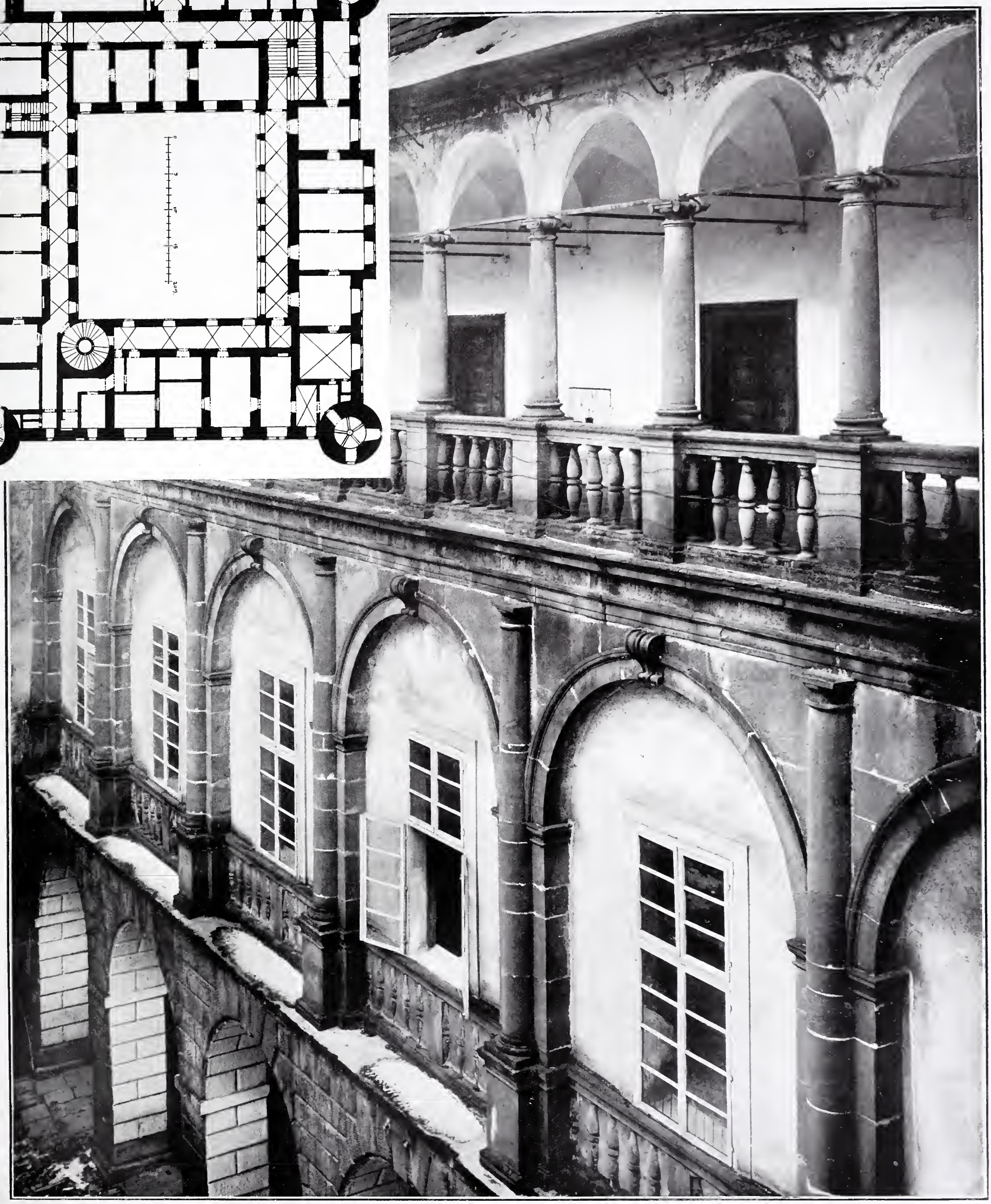

PŮDORYS ZÁMKU A LOGGIE V ZÁMECKÉM NÁDVOŘÍ V ČERNÉM KOSTELCI.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

Průčelí do náměstí.

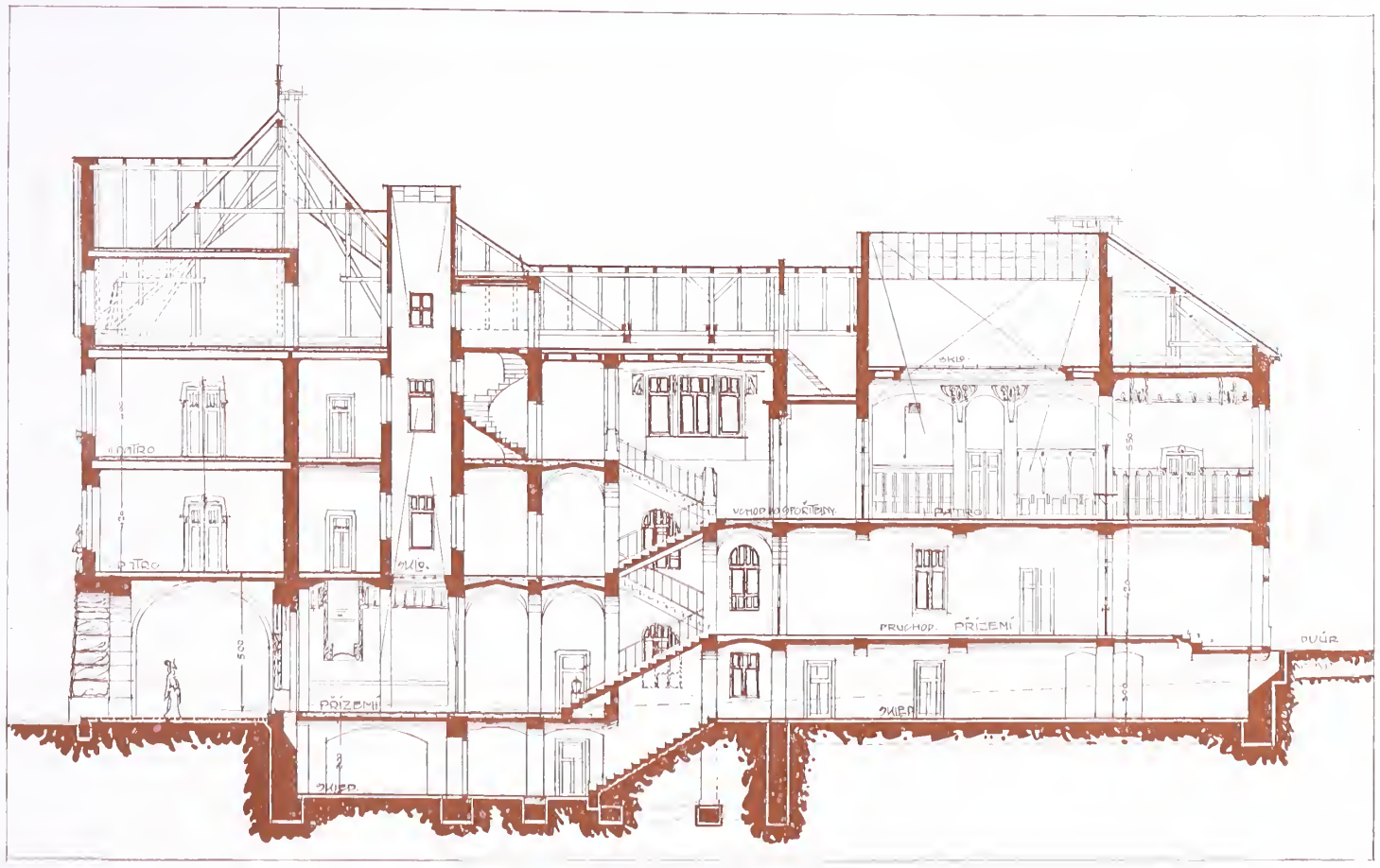

Soutěžný návrh
spořitelny ve Dvoře Králové n. L.

I. cena.

Bratří V. a F. KAVALÍROVÉ, arch. a stav. v Praze-III.

Se zachováním staré radnice.

S novou budovou radnice.

Průčelí do náměstí.

Soutěžný návrh spořitelny ve Dvoře Králové n. L.

Alternativa.

Bratří V. a F. KAVALÍROVÉ, arch. a stav. v Praze-III.

I. cena.

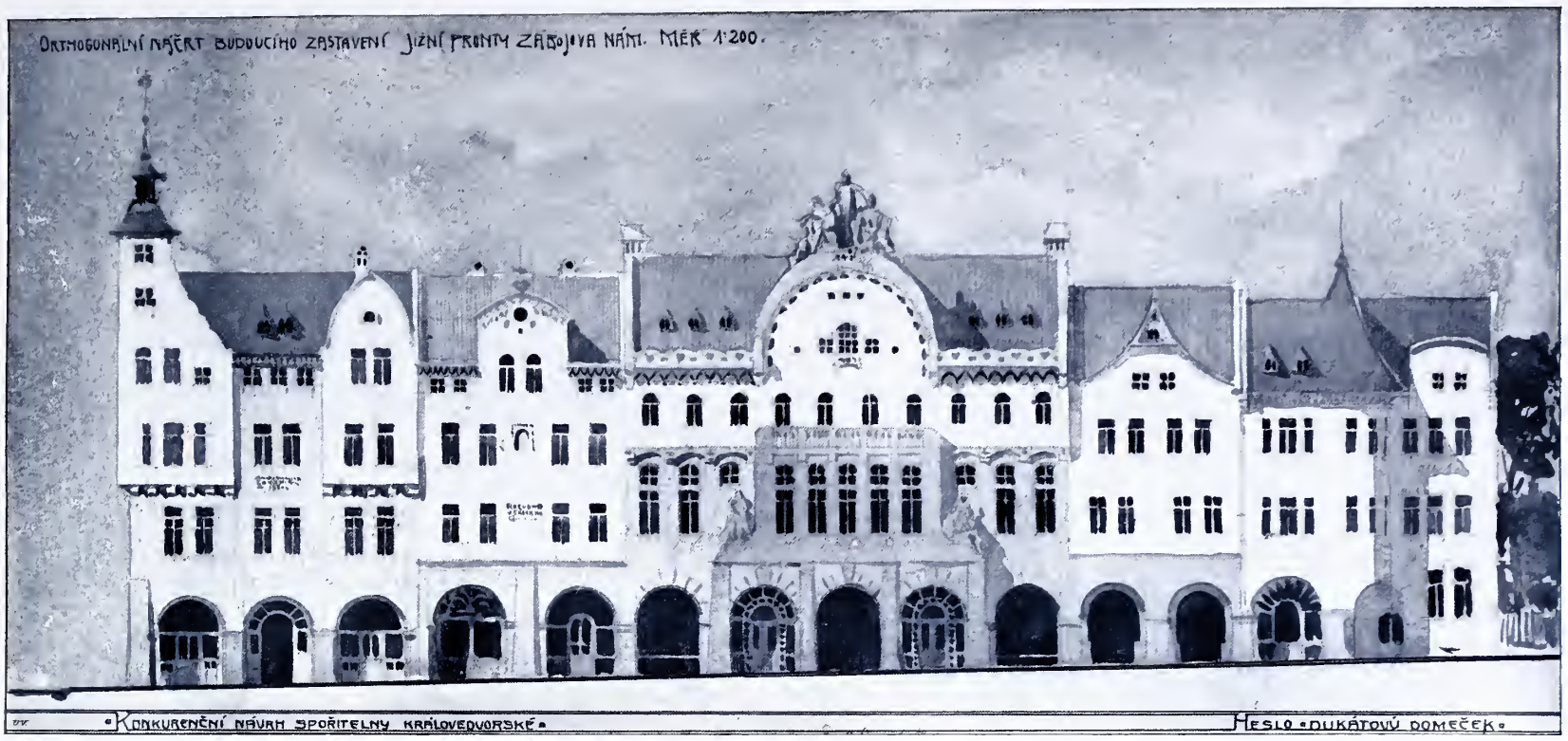

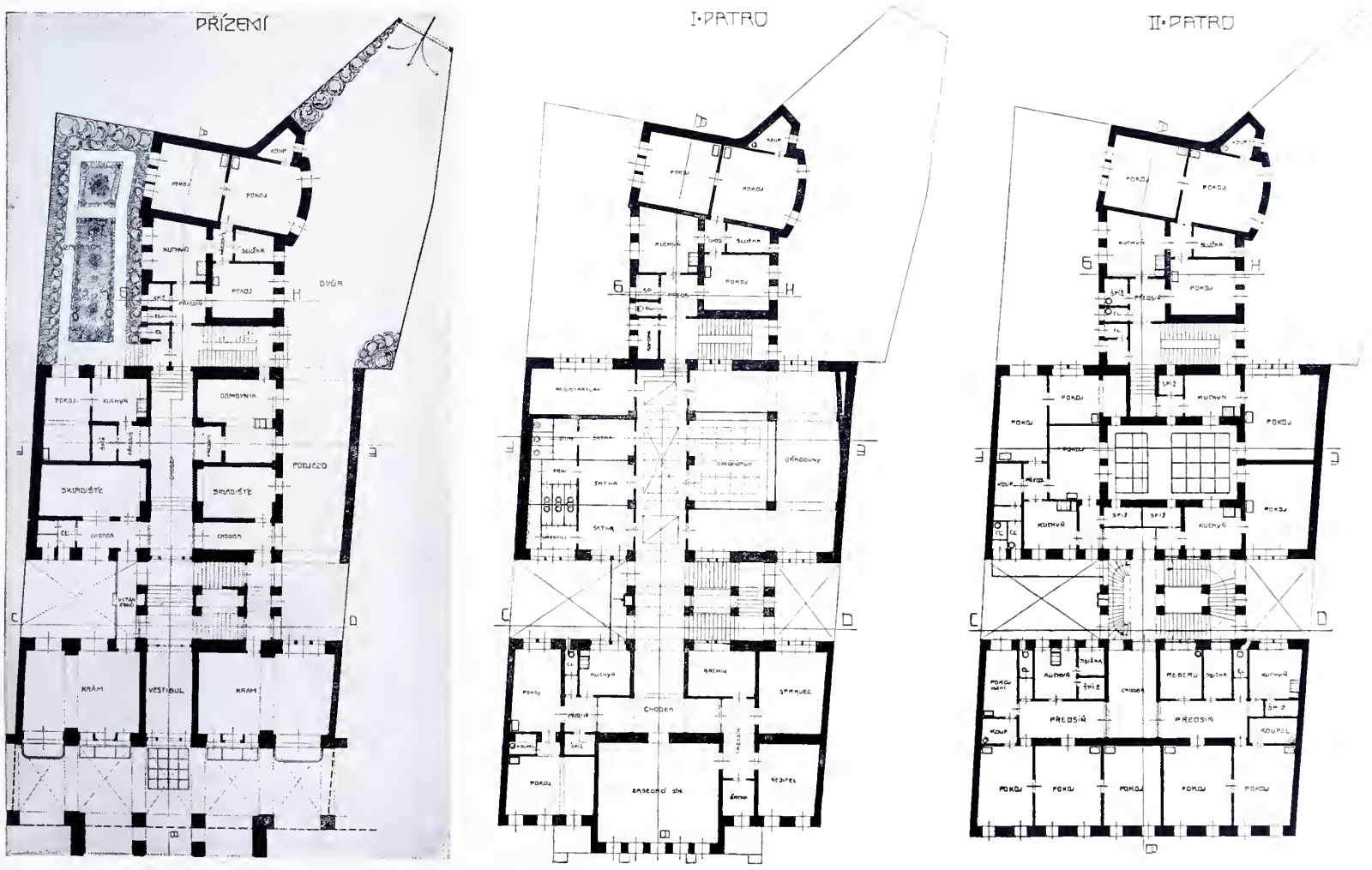

SOUTĚŽNÝ NÁVRH SPOŘITELNY VE DVOŘE KRÁLOVÉ N. L.

Arch. V. Hrdlička a J. Koťátko v Žabovřeskách u Brna. — III. cena.

Tiskem „Politiky“ v Praze

Hřbitovní kostelík v Hoř. Stakorách.

Arch. dr. Al. Čenský.

Tiskem „Politiky“ v Praze

Půdorys přízemí.

Půdorys I. patra.

SKUPINA NÁJEMNÝCH DOMŮ V NERUDOVĚ UL. A NA NÁROŽÍ RADECKÉHO NÁM. V PLZNI.

† Arch. Rudolf Štech.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

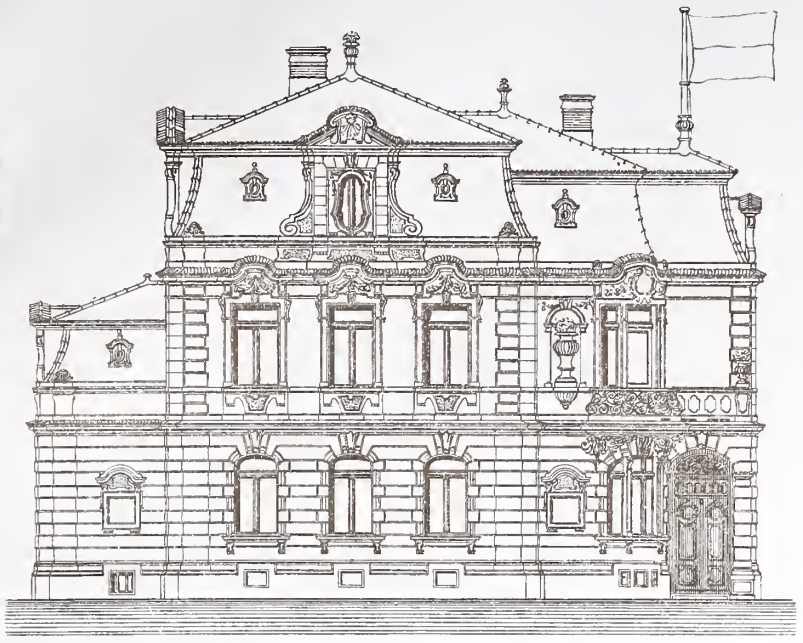

PRŮČELÍ K SILNICI.

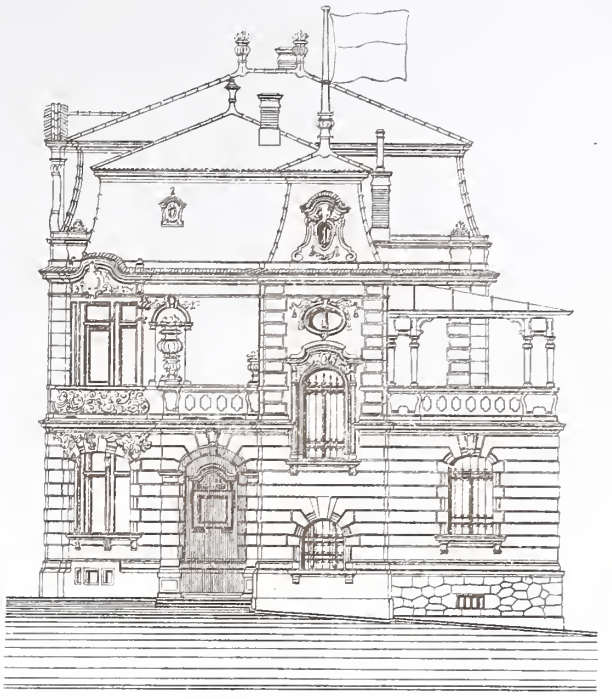

PRŮČELÍ VÝCHODNÍ.

NÁVRH NA STAVBU JEDNOPATROVÉ VILLY PRO P. Ť. VE V.M.

ARCH. J. HEINDL.

PŮDORYS I. PATRO.

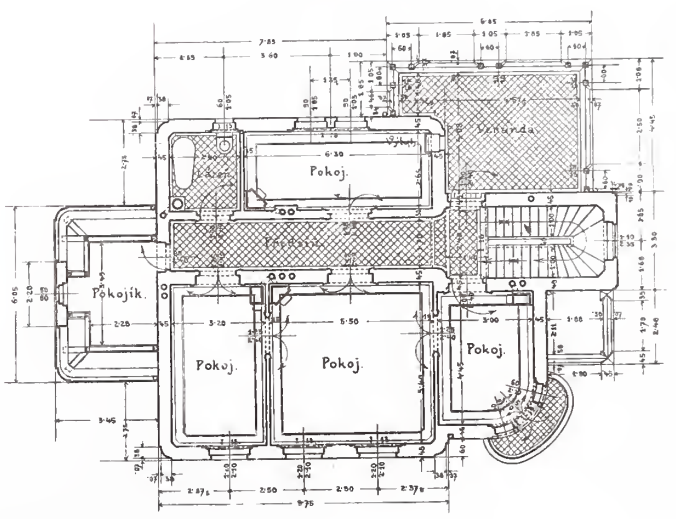

ŘEZ

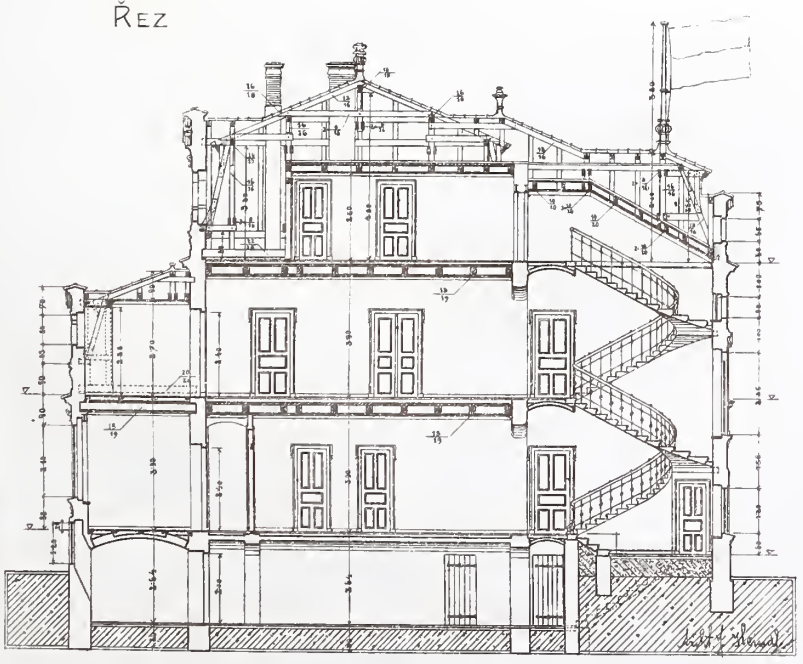

PŮDORYS PŘÍZEMÍ.

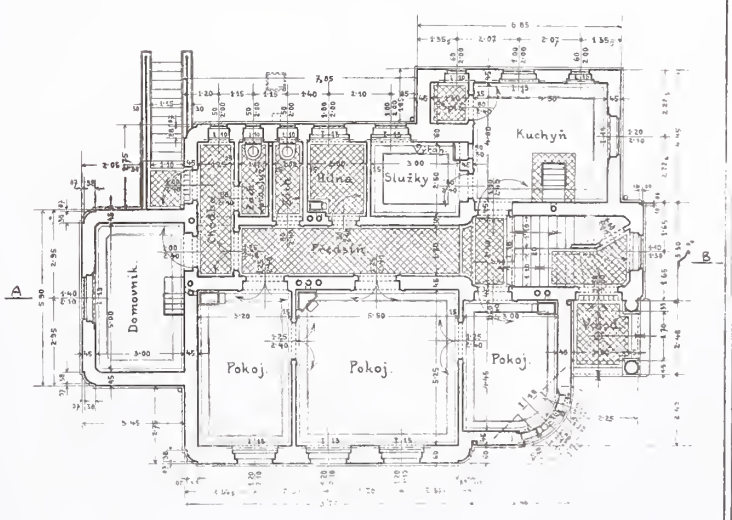

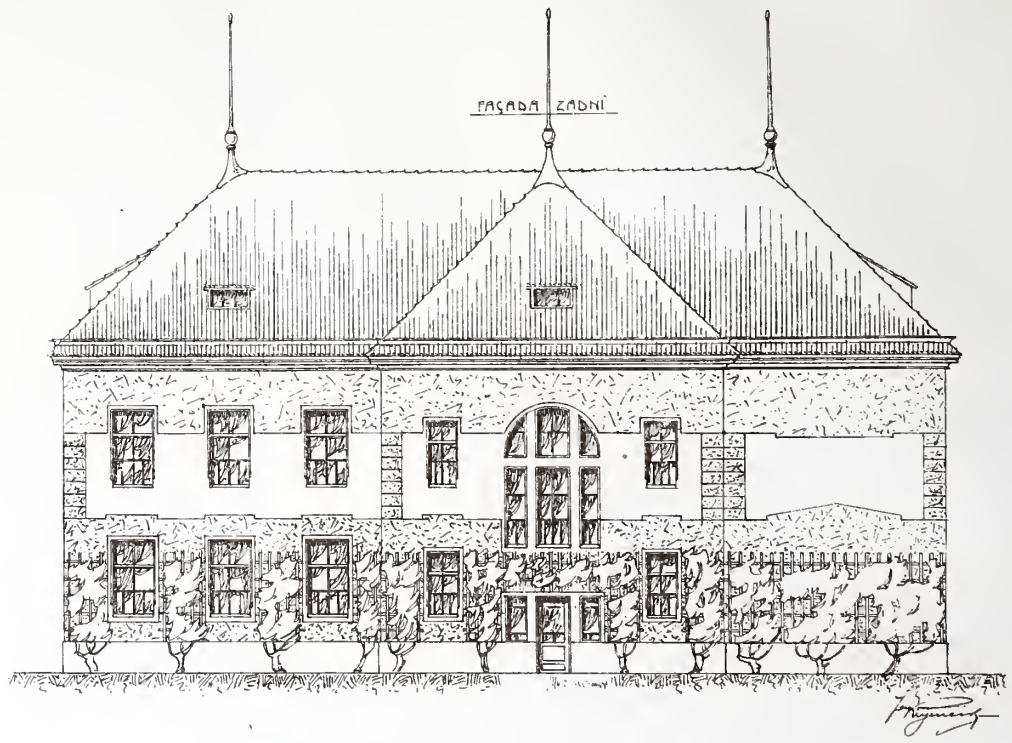

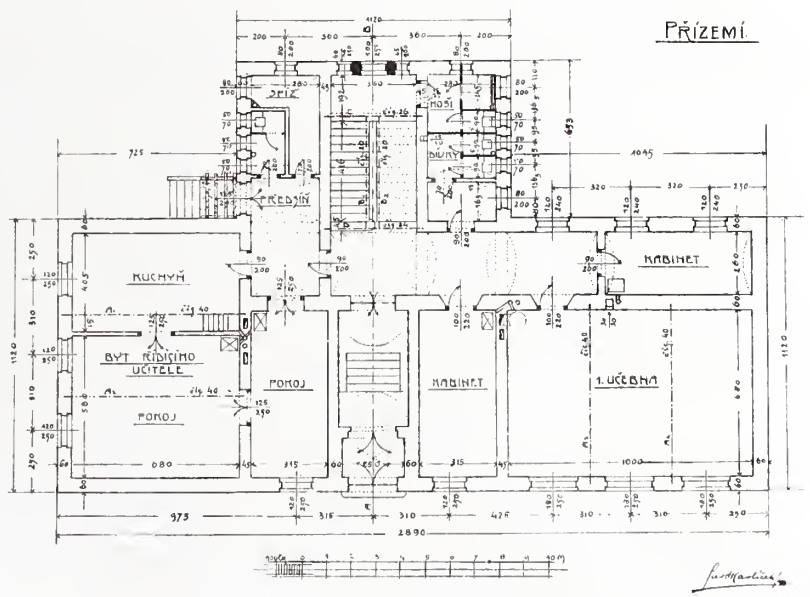

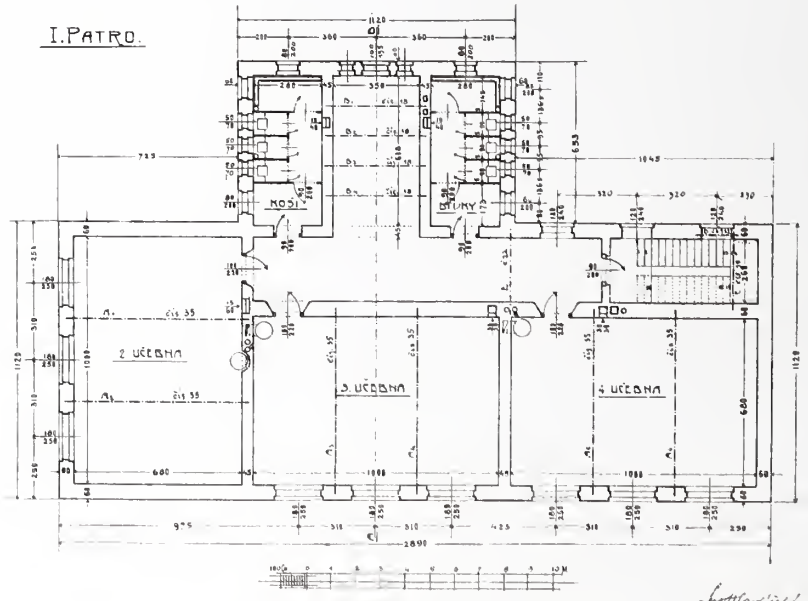

OBECNÁ ŠKOLA U TELECÍM.

OD C.K. URCH. INŽ. F. HAVLÍČKA A ARCH. J. KŘÍŽENECKÉHO.

UNIE V PRAZE

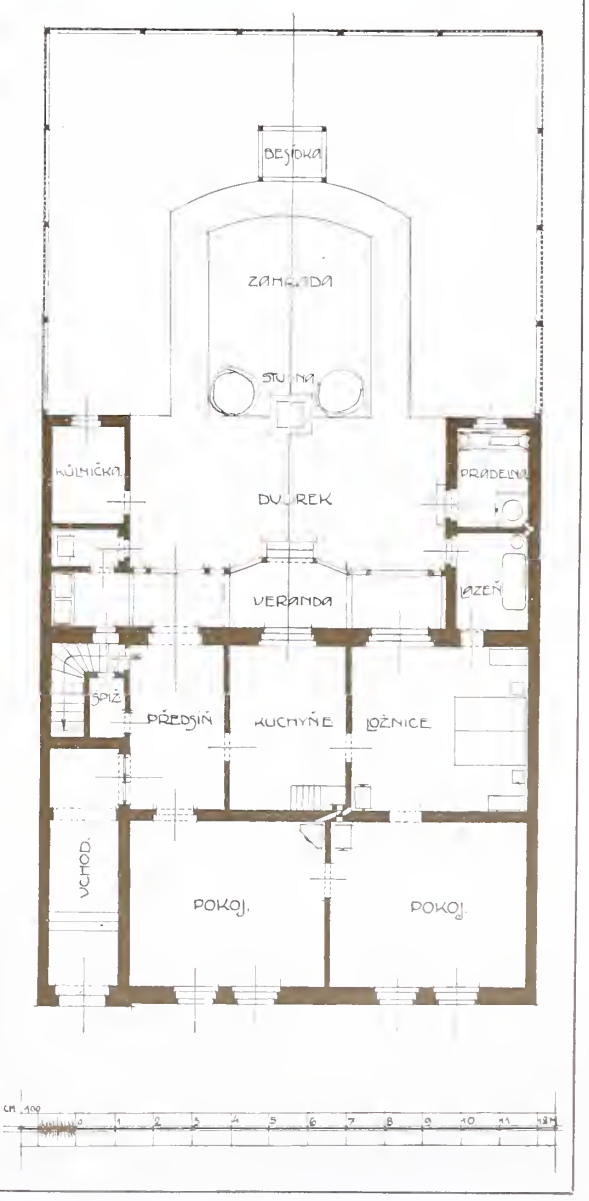

DŮM UČITELE ANT. ŠKODY V LYSÉ N. L.

Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stav. v Praze-III.

Tiskem „Politiky" v Praze.

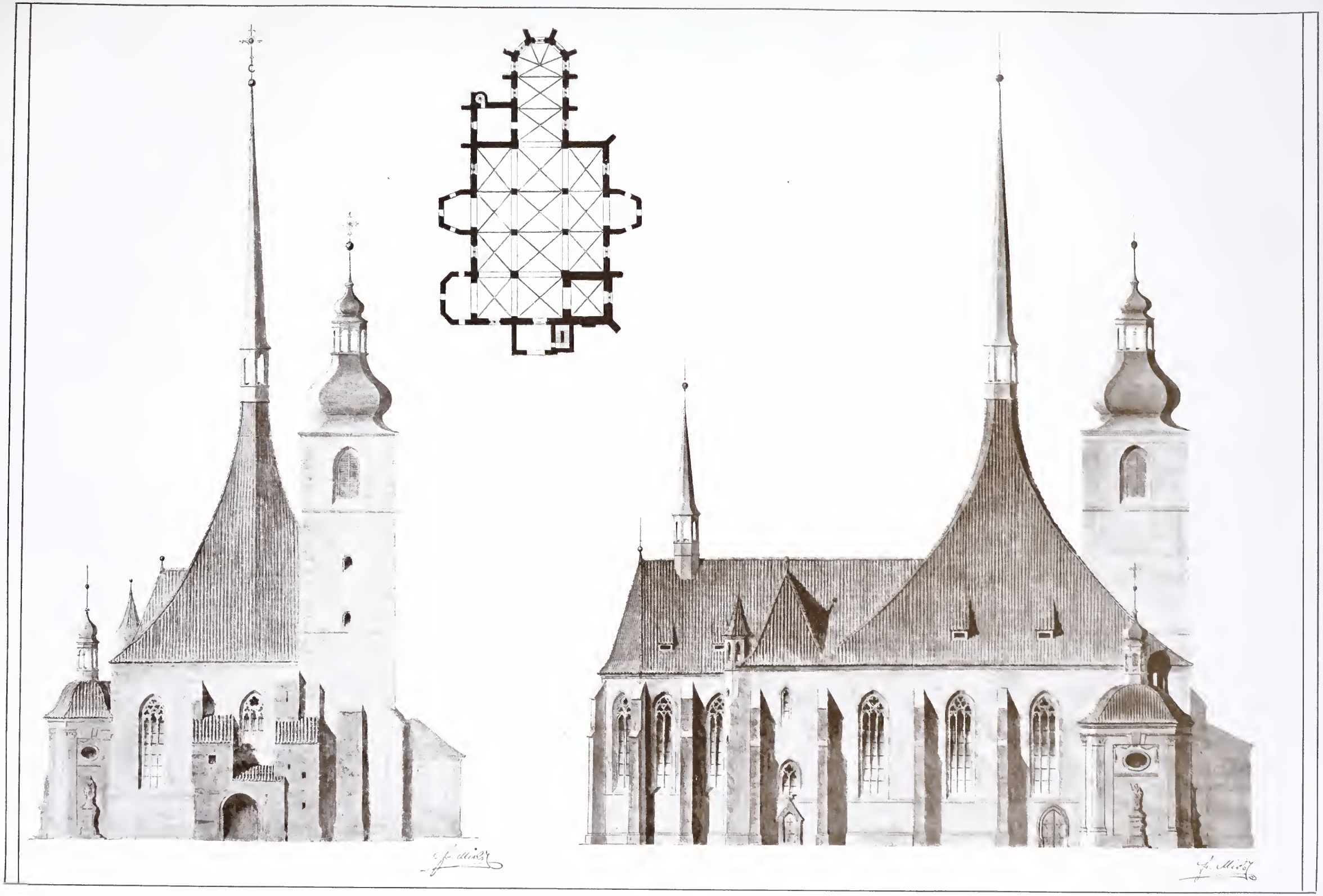

RESTAURAČNI NÁVRH KOSTELA SV. JINDŘICHA V PRAZE.

Arch. František M i k š.

Administrační Budova. Administrationsgebäude.

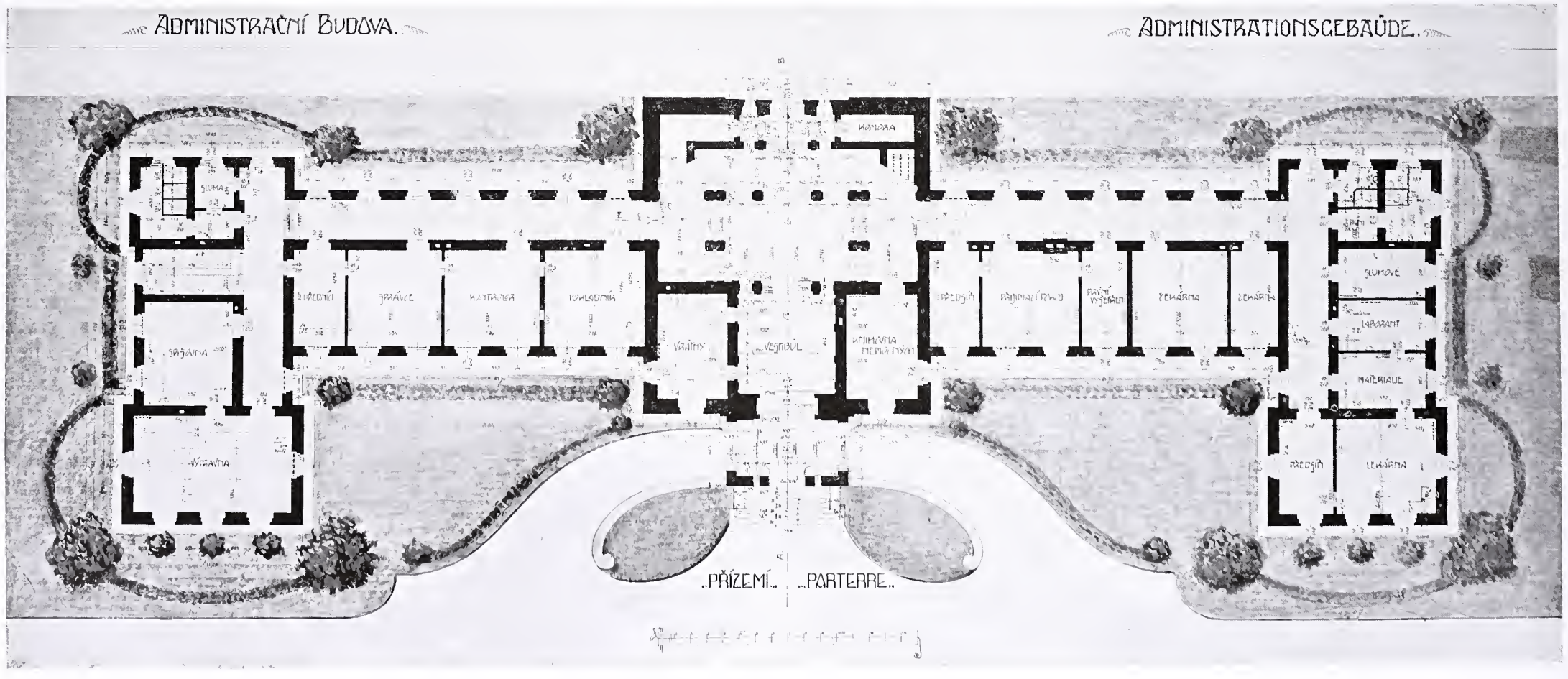

ADMINISTRAČNÍ BUDOVA ZEMSKÉHO ÚSTAVU PRO CHOROMYSLNÉ V BOHNICÍCH U PRAHY.

Arch. Václav Roštlapil.

STŘED ADMINISTRAČNÍ BUDOVY ZEMSKÉHO ÚSTAVU PRO CHOROMYSLNÉ V BOHNICÍCH U PRAHY.

Arch. Václav Roštlapil.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

NÁVRH NA ZÁLOŽENSKÝ DŮM V ČÁSLAVI.

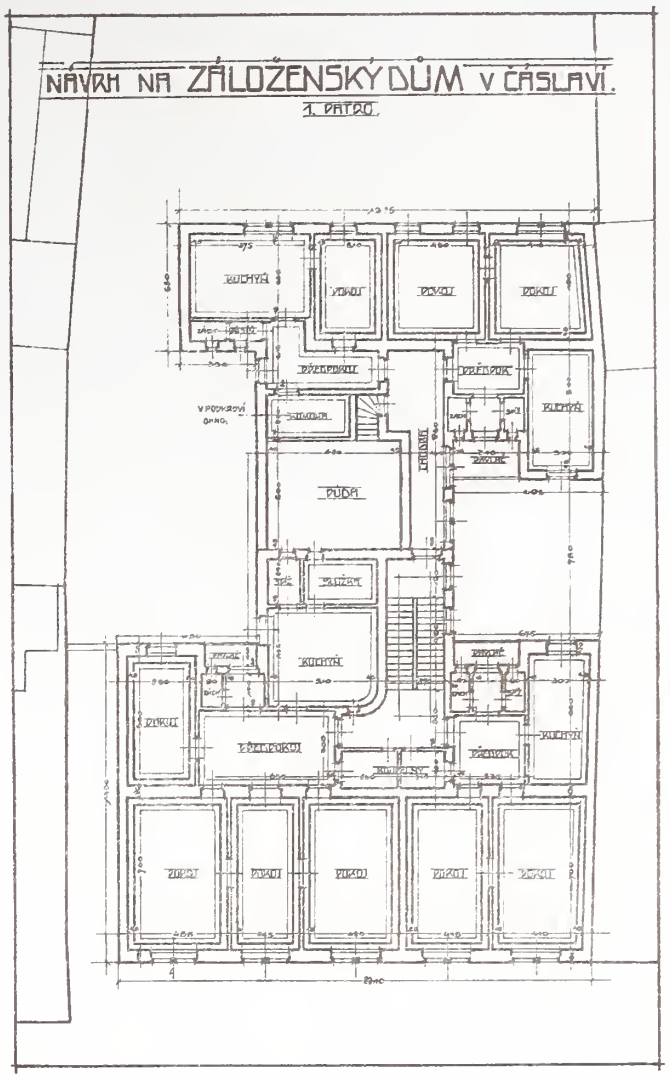

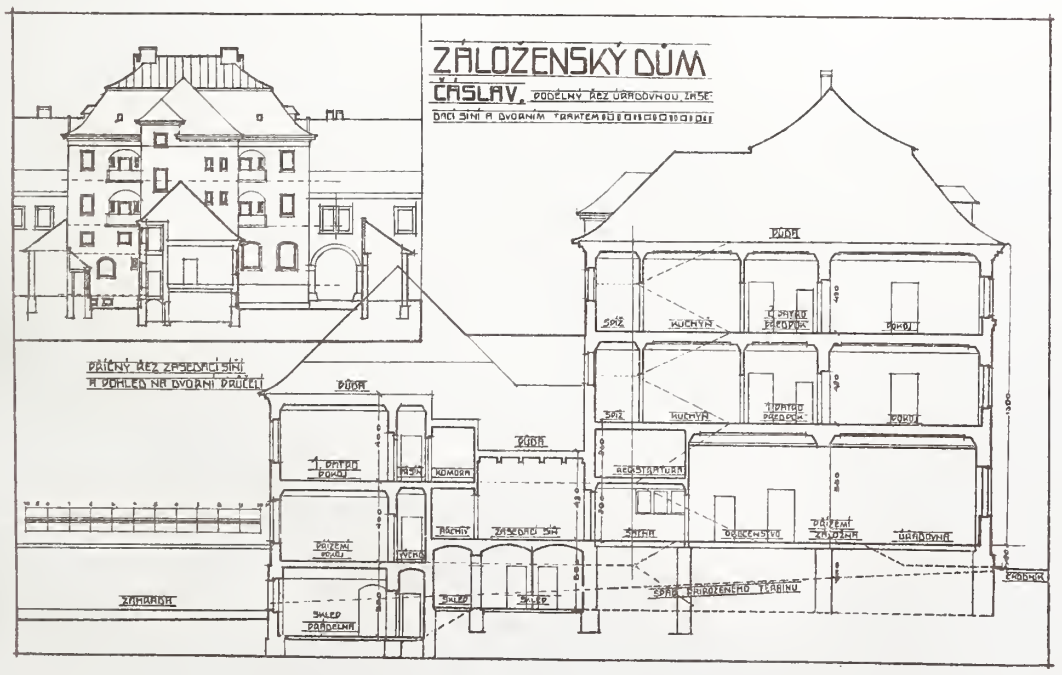

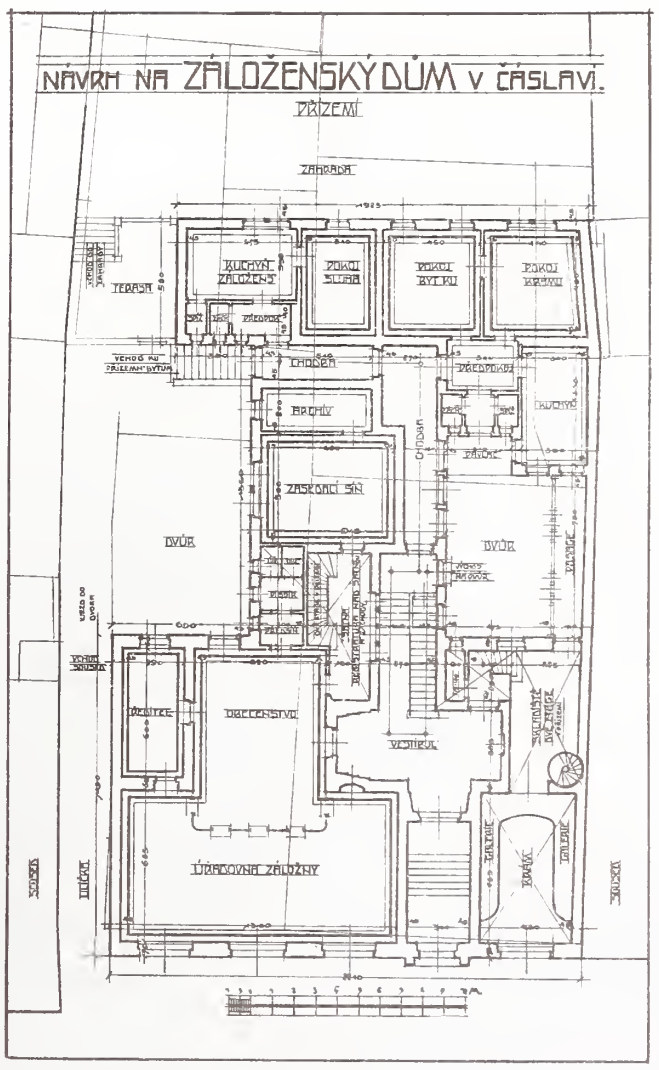

SOUTĚŽNÝ NÁVRH ZÁLOŽNY U ČÁSLAVI.
ARCH. L. SKŘIVÁNEK VE VÍDNI. – I. CENA.

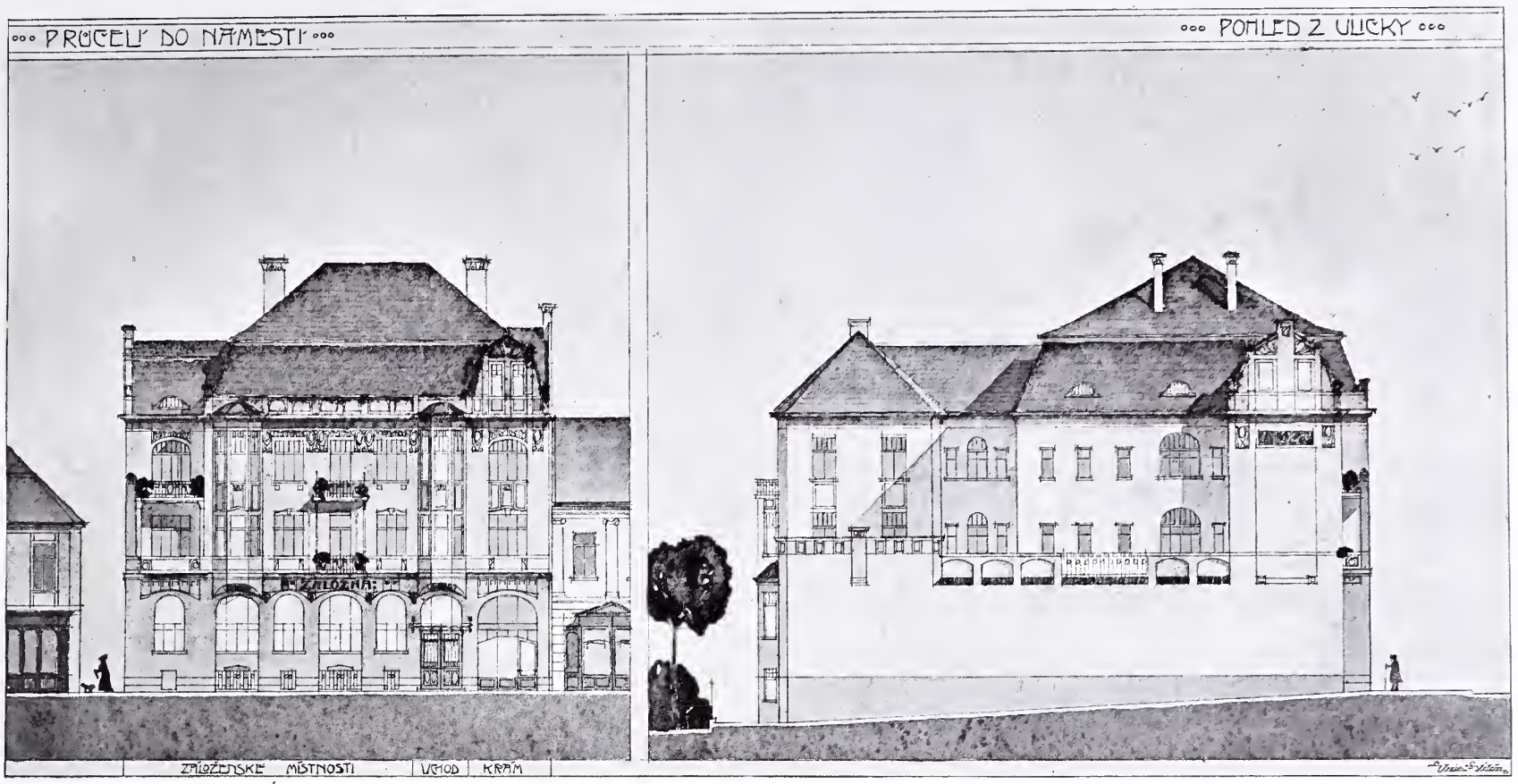

Přízemí.

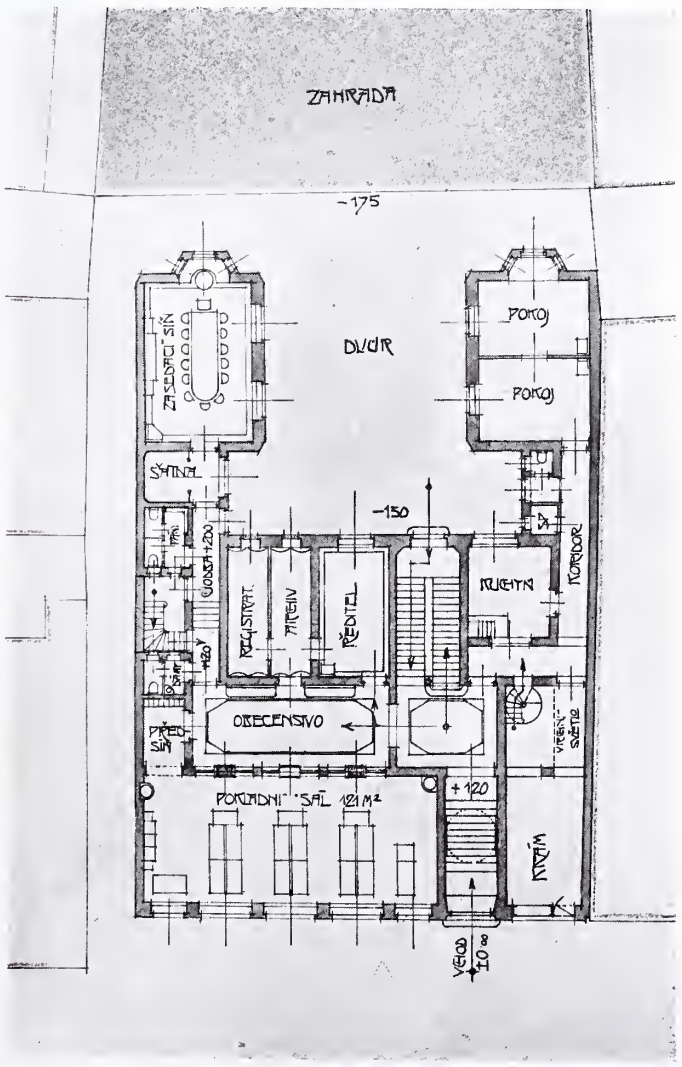

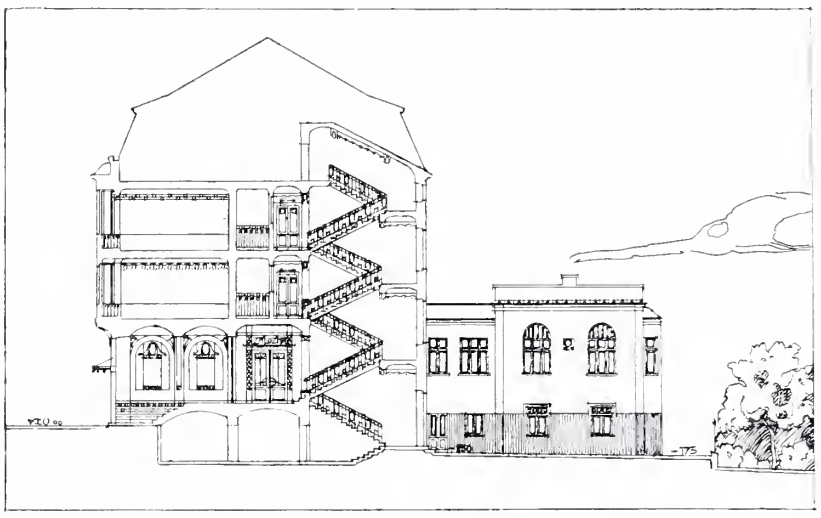

I. patro.

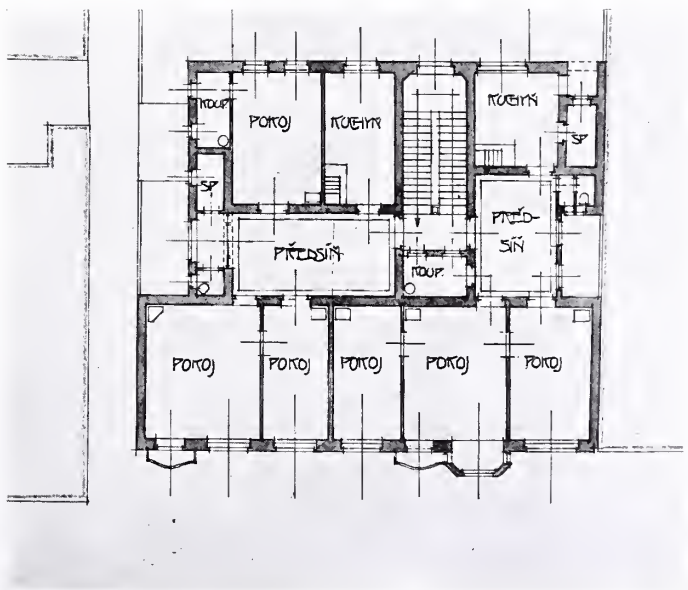

SOUTĚŽNÝ NÁVRH ZÁLOŽNY V ČÁSLAVI.

Stavitel Josef Mařík na Smíchově. — II. cena.

Tiskem »Politiky« v Praze.

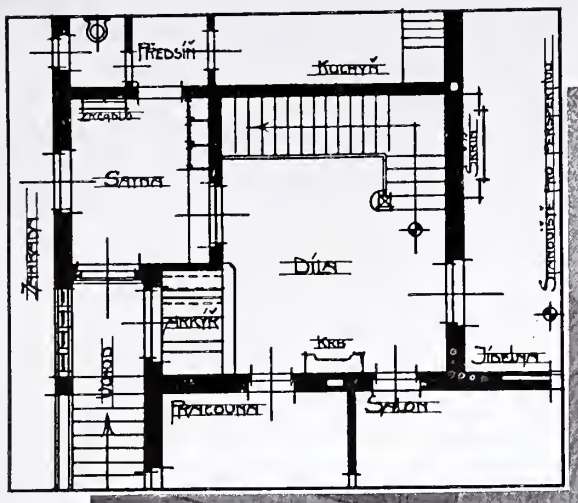

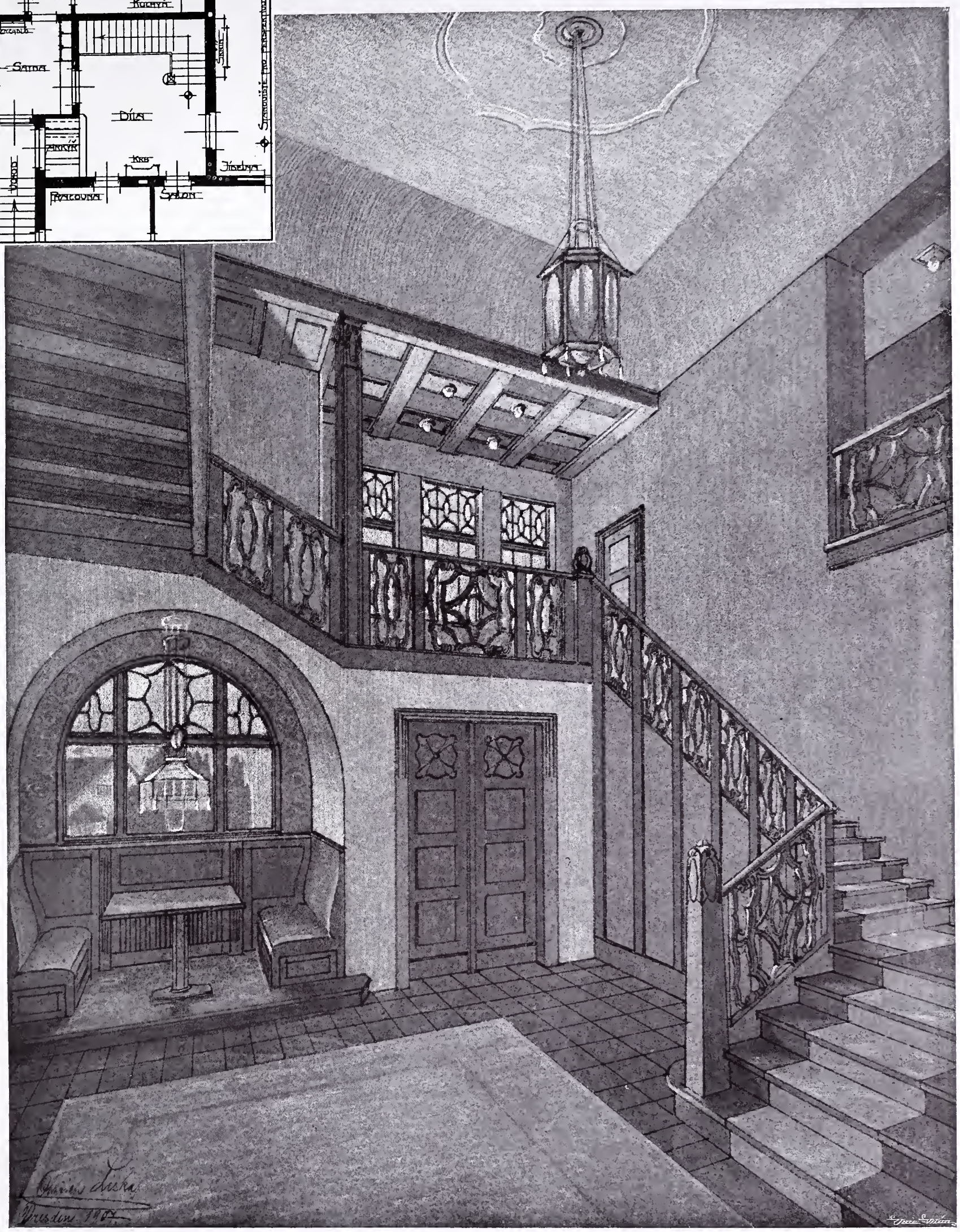

NÁVRH SÍNĚ PRO VILLU.

Arch. Oldřich Liska t. č. ve Vídni.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

JUBILEJNÍ VÝSTAVA »OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY« V PRAZE. — PAVILON »OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY«.
Arch. prof. R. Klenka z Vlastimilu.

Tiskem „Politiky" v Praze.

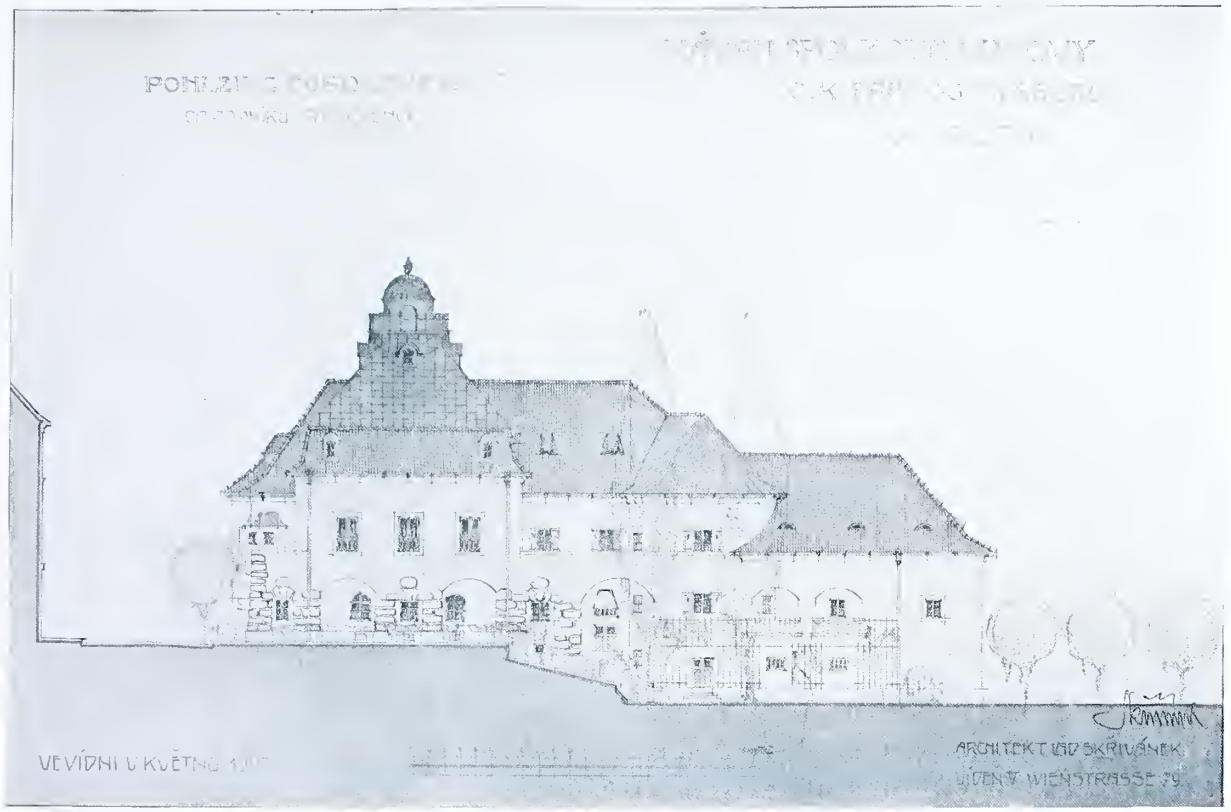

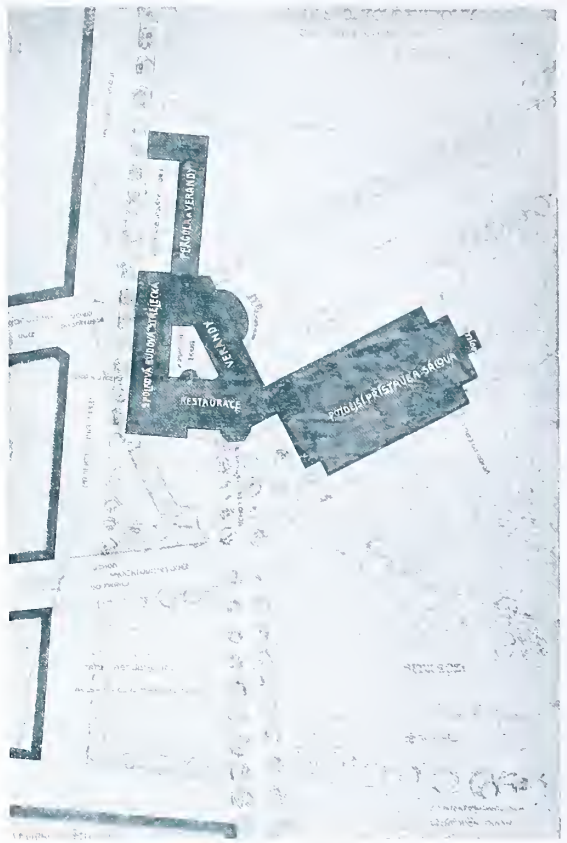

I. patro.

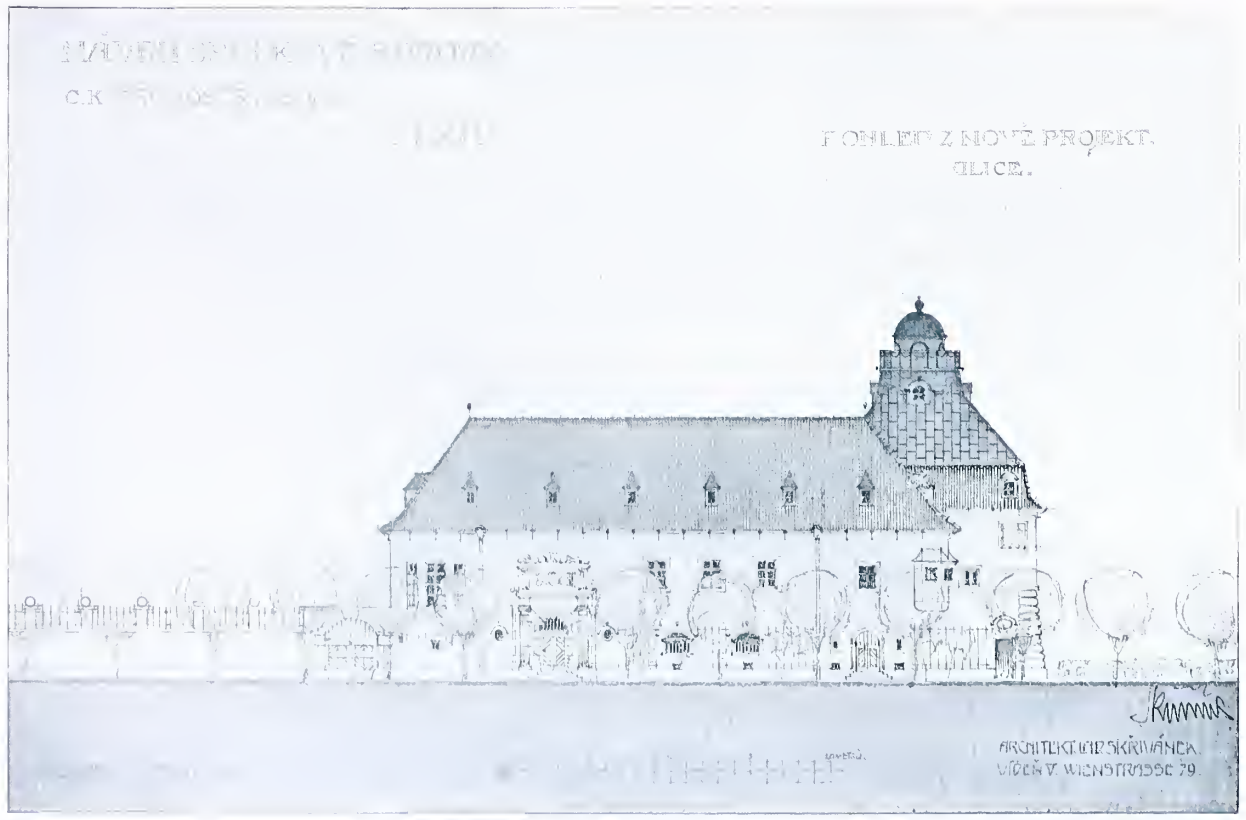

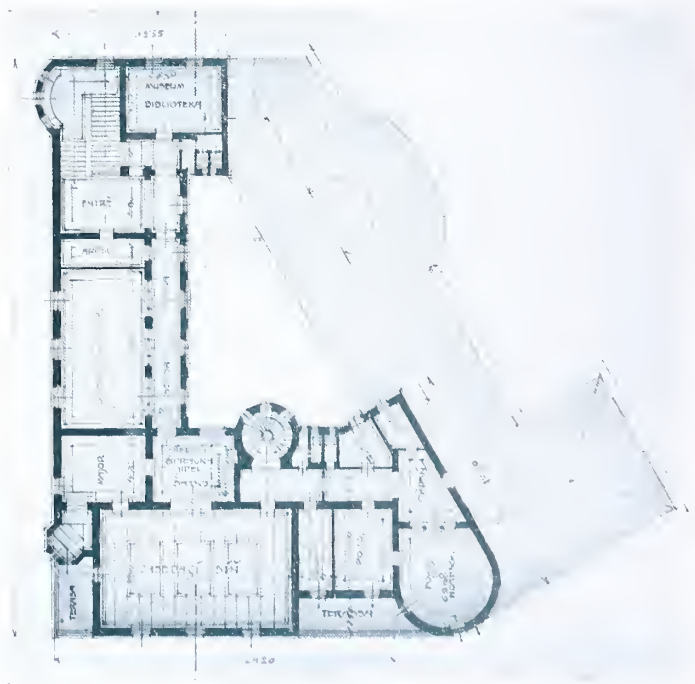

Arch. Ladislav Skřivánek ve Vídni.

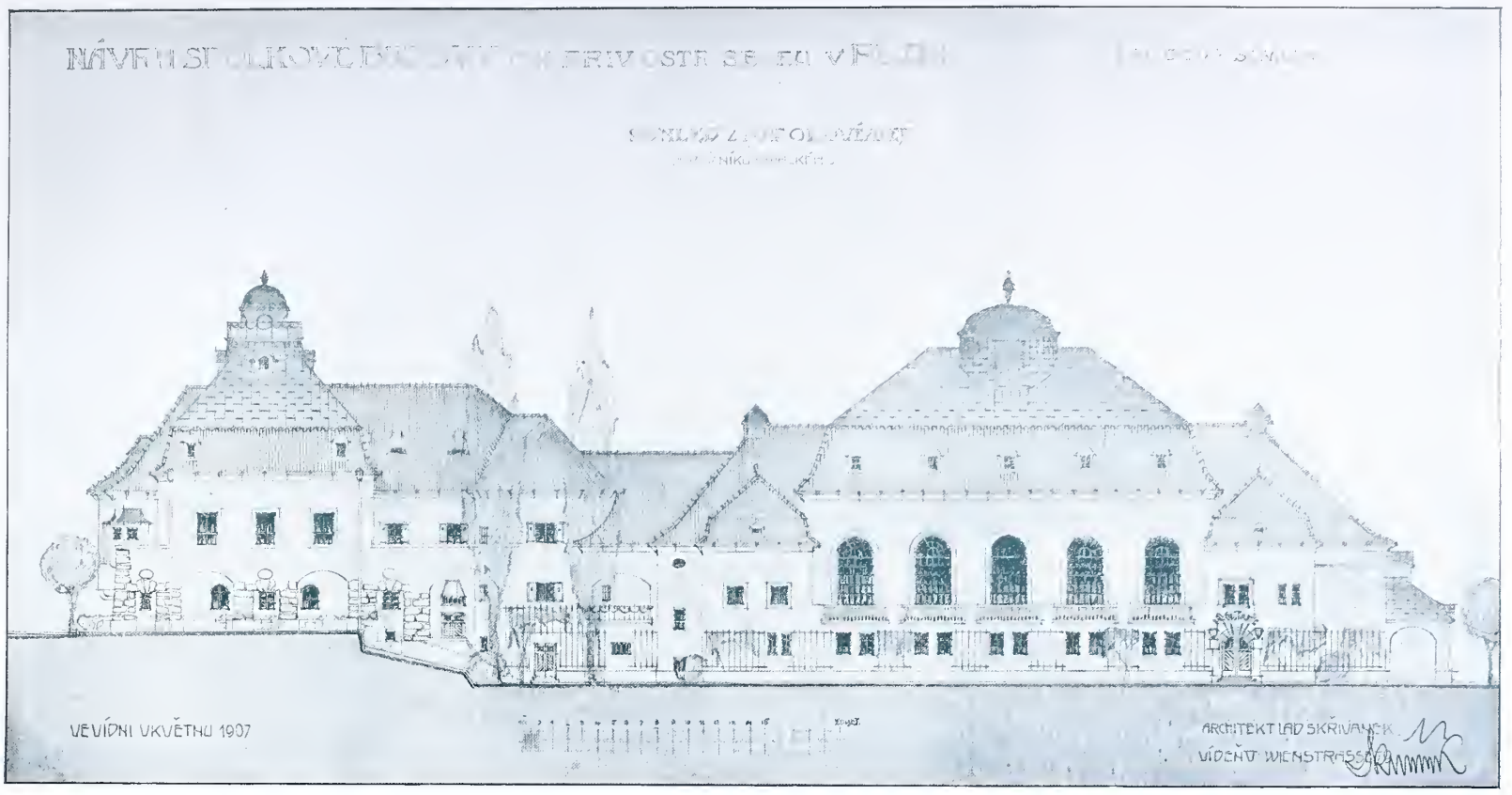

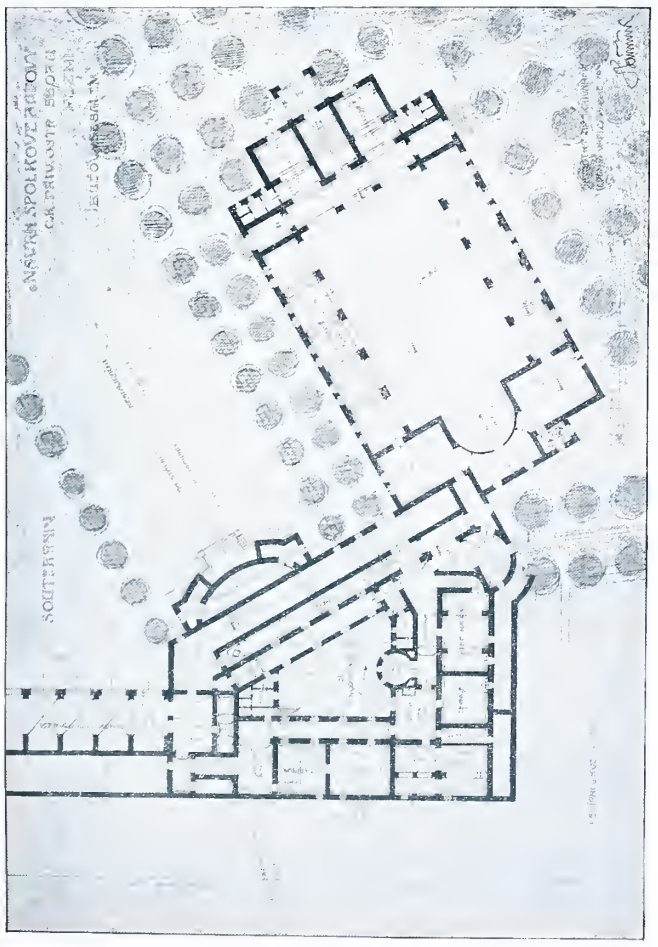

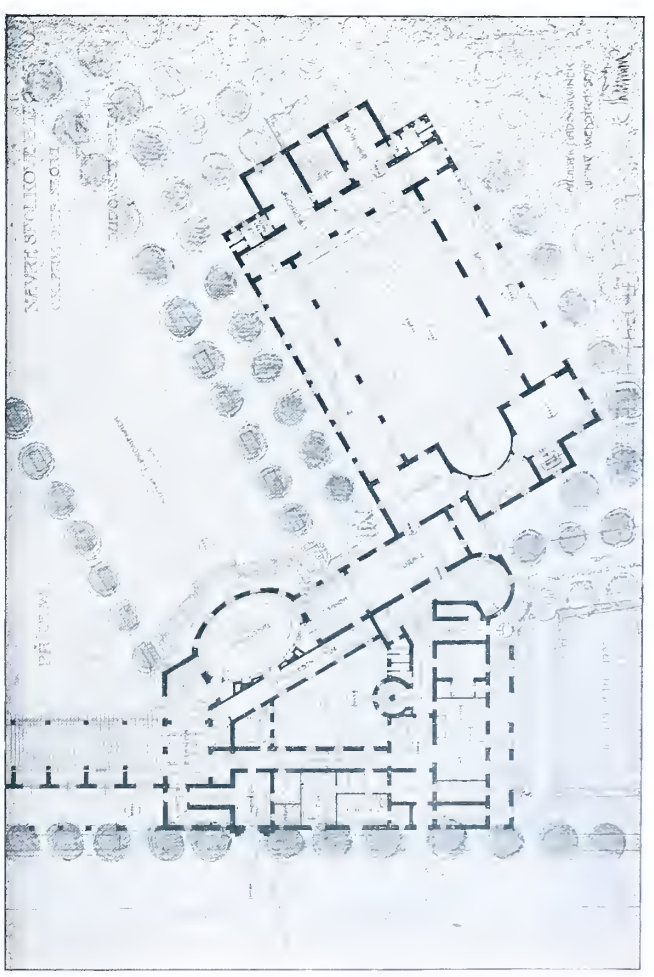

Arch. Ladislav Skřivánek ve Vídni.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

I. patro.

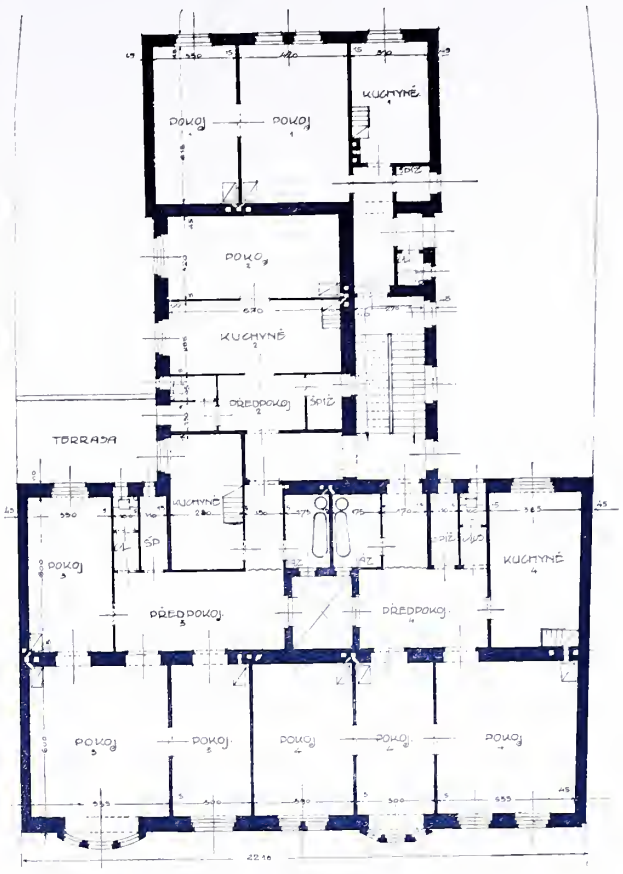

Přízemí.

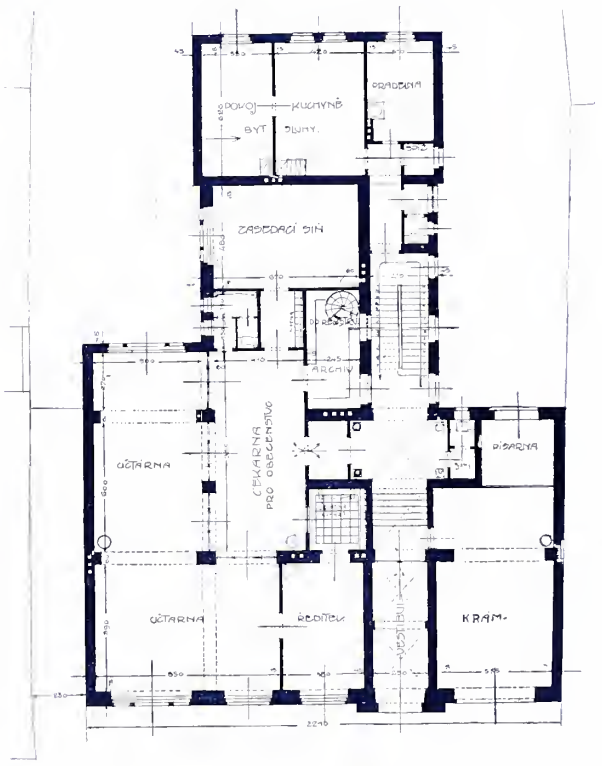

Řez.

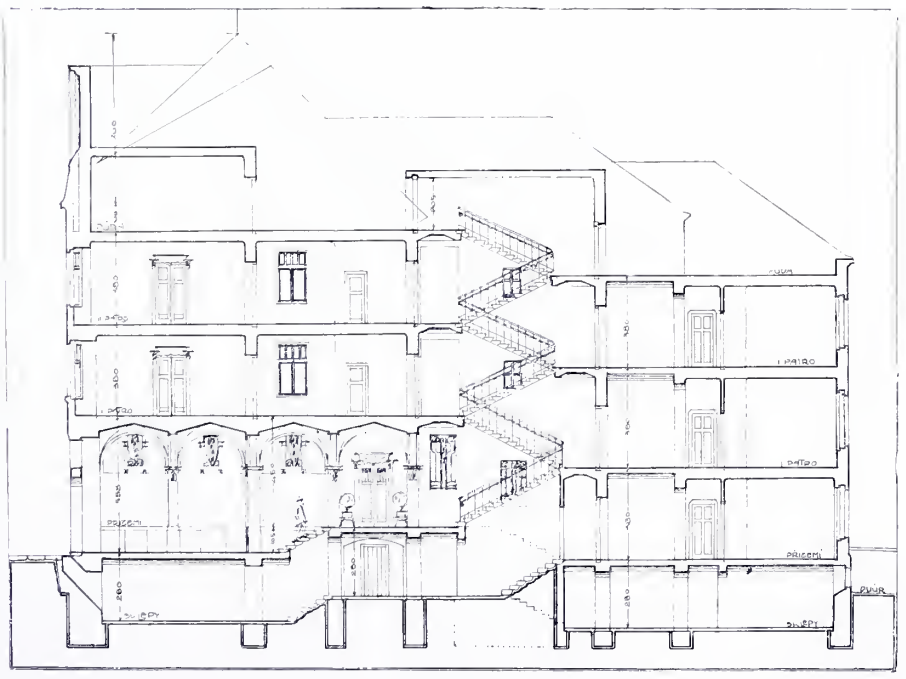

Soutěžný návrh záložny v Čáslavi.

Bratří V. a F. KAVALÍROVÉ, arch. a stav. v Praze-III.

Čestné uznání.

Tiskem »Politiky« v Praze.

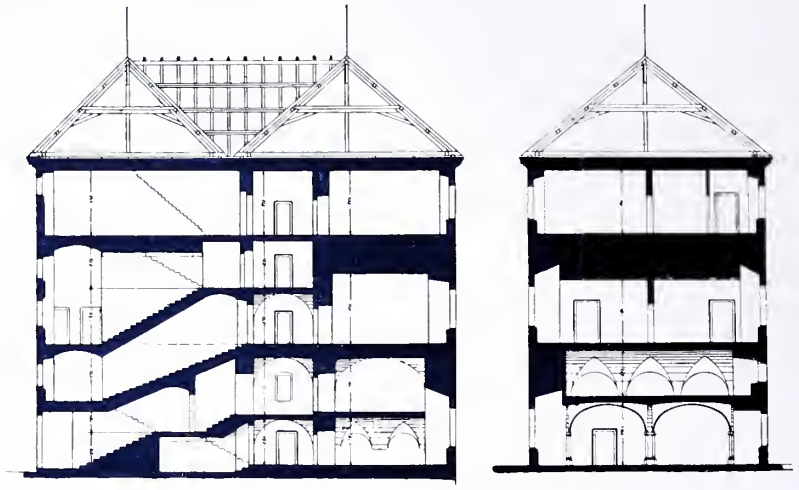

a b c d

Řezy.

Přízemí.

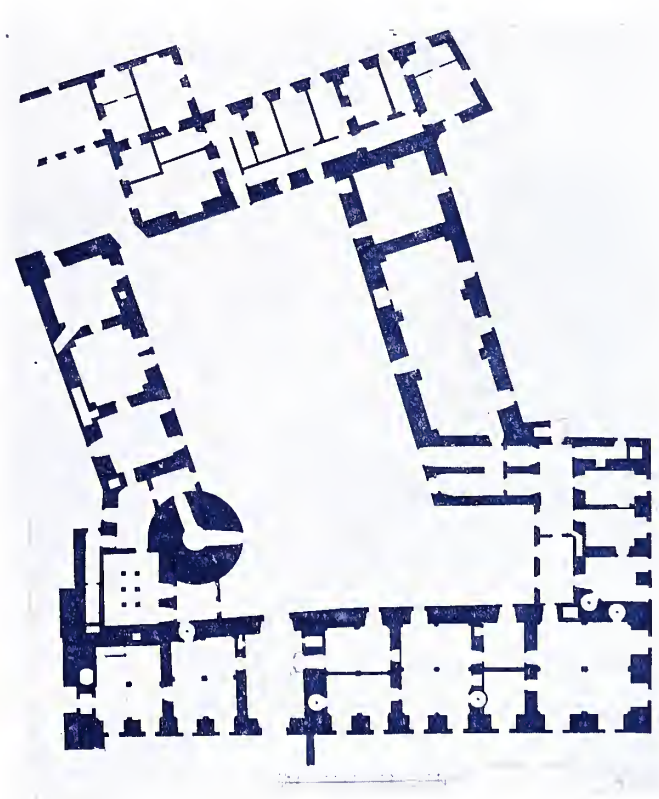

Přízemí.

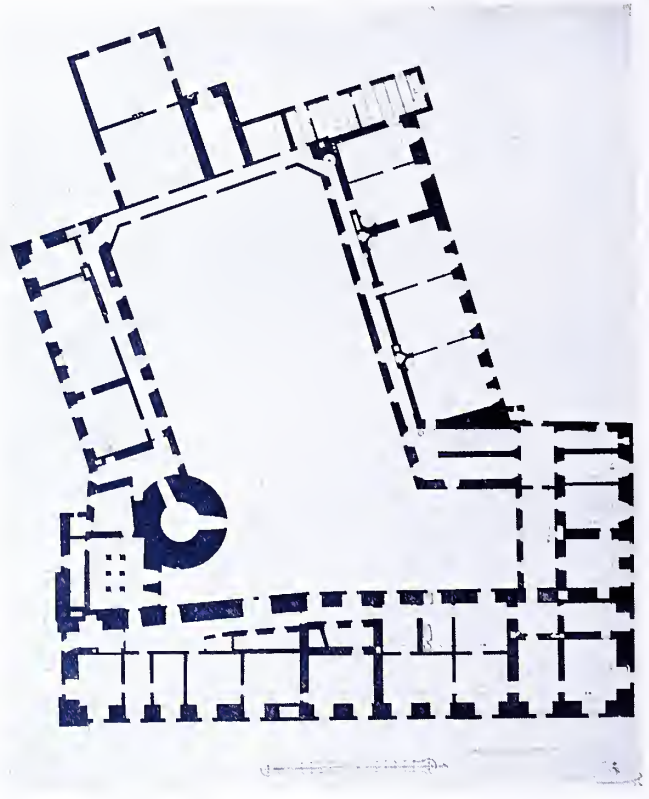

I. patro.

ZÁMEK V PODĚBRADECH. — VYMĚŘIL ARCH. EDMUND CHAURA TAMTÉŽ.

JUBILEJNÍ VÝSTAVA OBVODU OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V PRAZE ROKU 1908

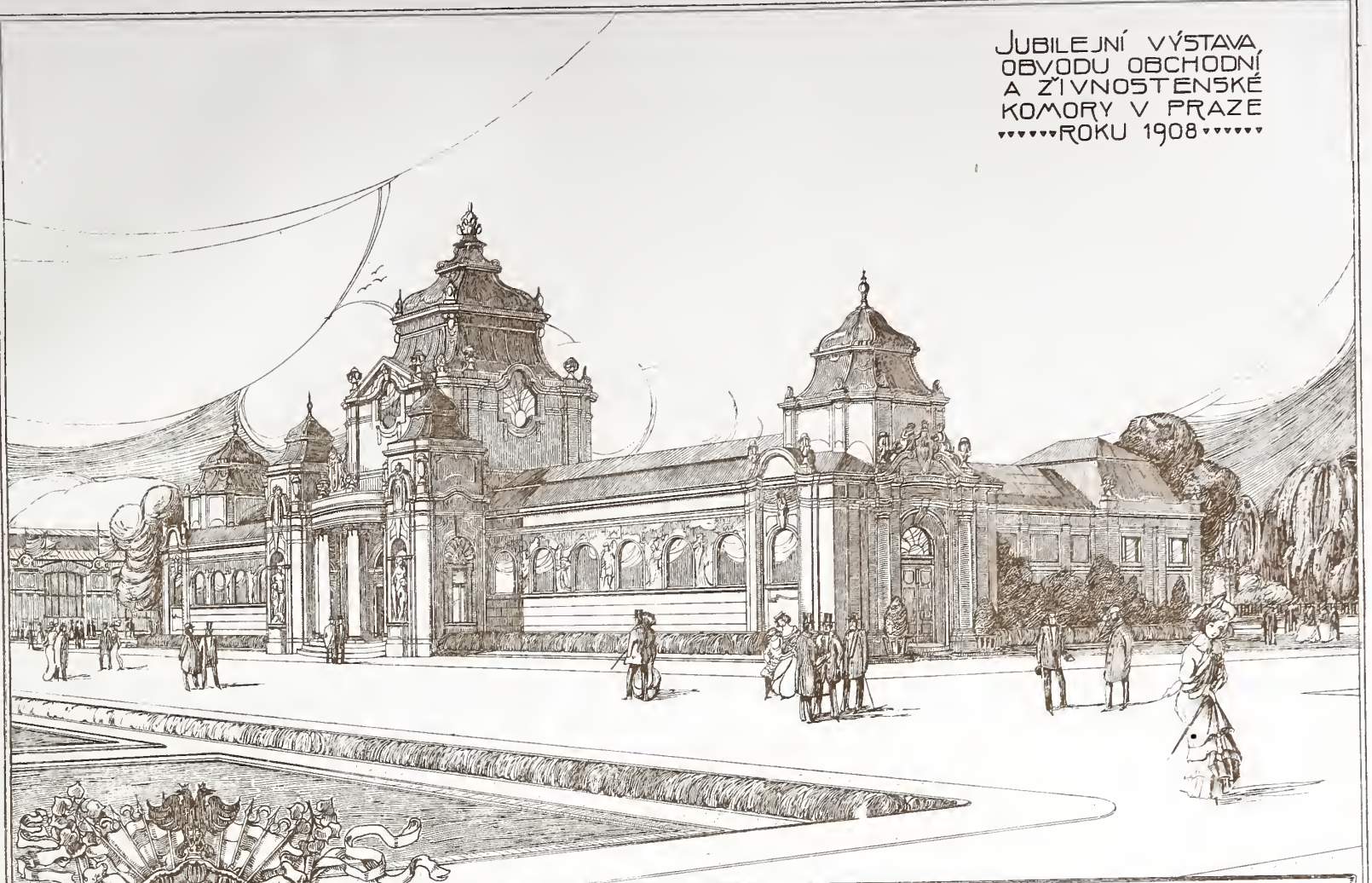

VÝSTAVNÍ PAVILLON KRÁL. HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

ARCH. ANT. HRUBÝ.

PŮDORYS ZAMÝŠLENÉ OPRAVY PŘI VÝSTAVNÍM PAVILLONU MĚSTA PRAHY NA VÝSTAVĚ OBCHODNÍM A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V PRAZE ROKU 1908

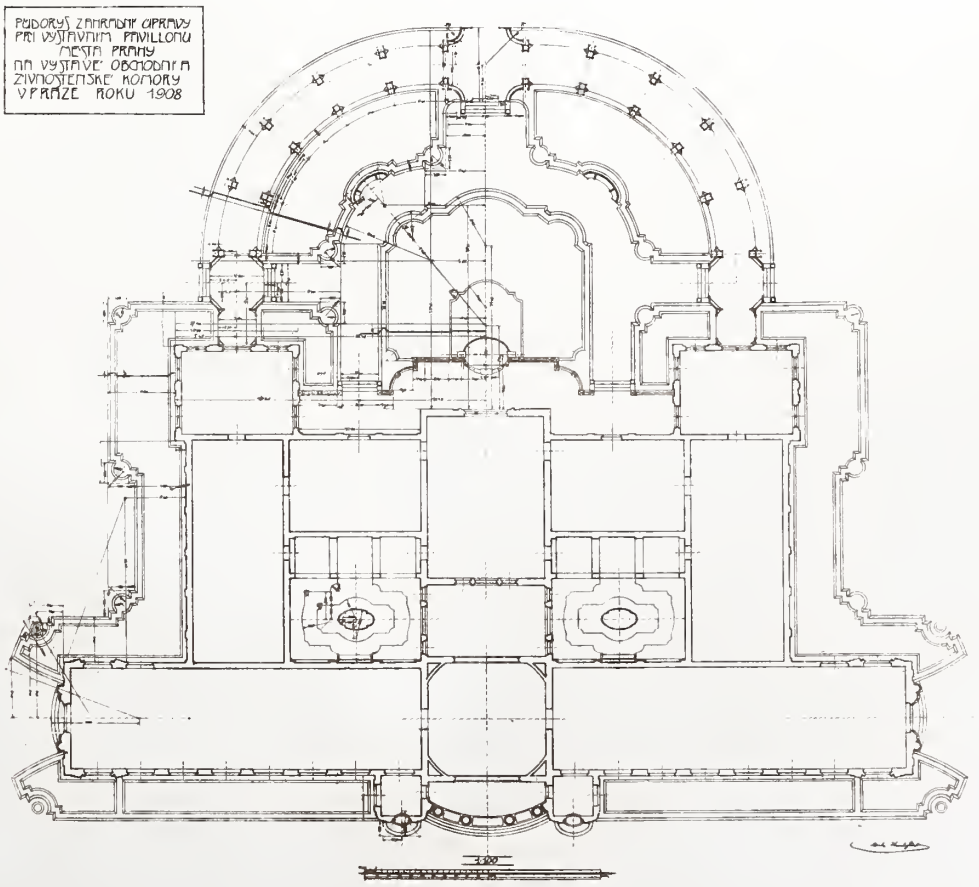

„UNIE" V PRAZE

ARCHITEKT ANTONÍN HRUBÝ.

ZAHRADNÍ ÚPRAVA — PERGOLA — PRO VÝSTAVNÍM PAVILLONU K.K.AL. HLAV. MĚSTA PRAHY NA JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V PRAZE 1908.

NÁRYS PERGOLY

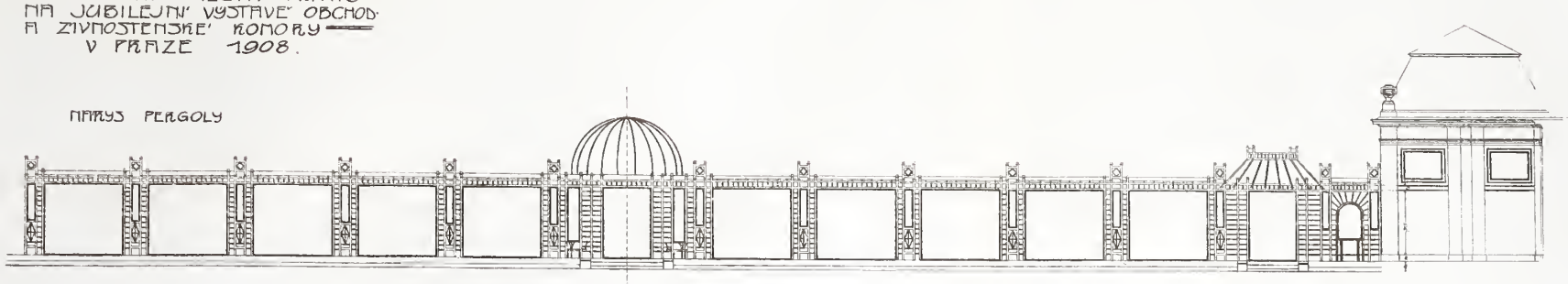

ŘEZ

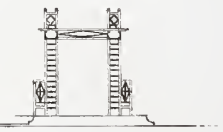

ŘEZ AB

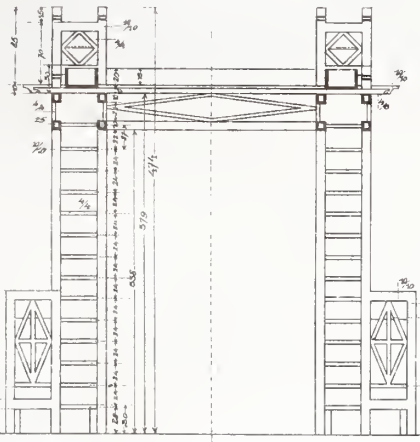

POHLED S MOŘA NA PERGOLU

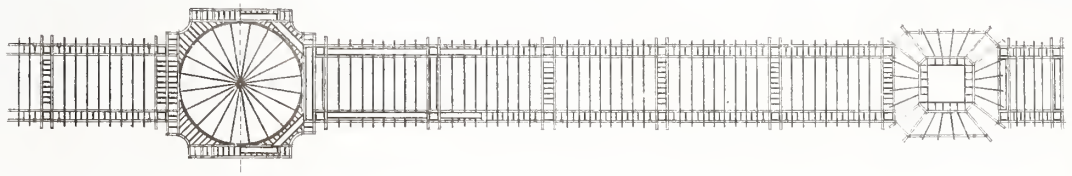

NÁRYS ČÁSTI PERGOLY

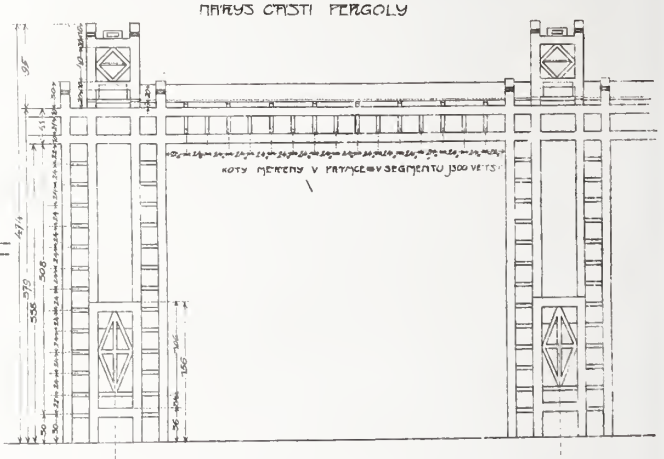

PŮDORYS PERGOLY

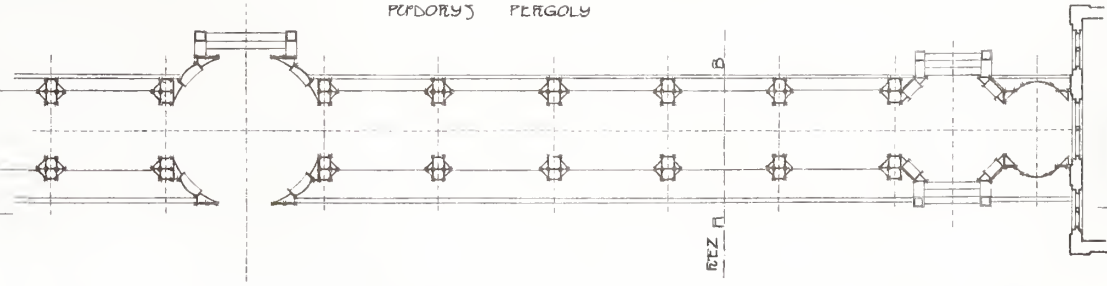

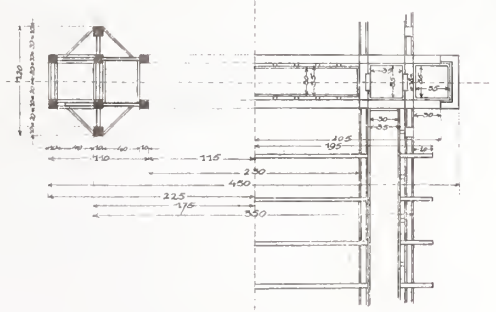

METRICKO

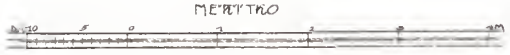

METRICKO

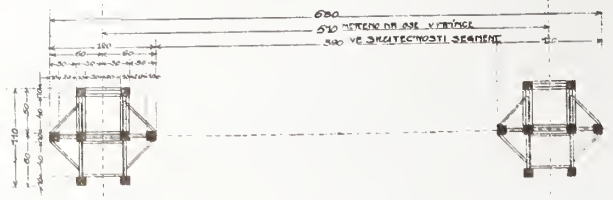

PŮDORYS ČÁSTI PERGOLY

PŮDORYS

POHLED S MOŘA

ARCHITEKT ANTONÍN HRUBÝ.

„UNIE" V PRAZE

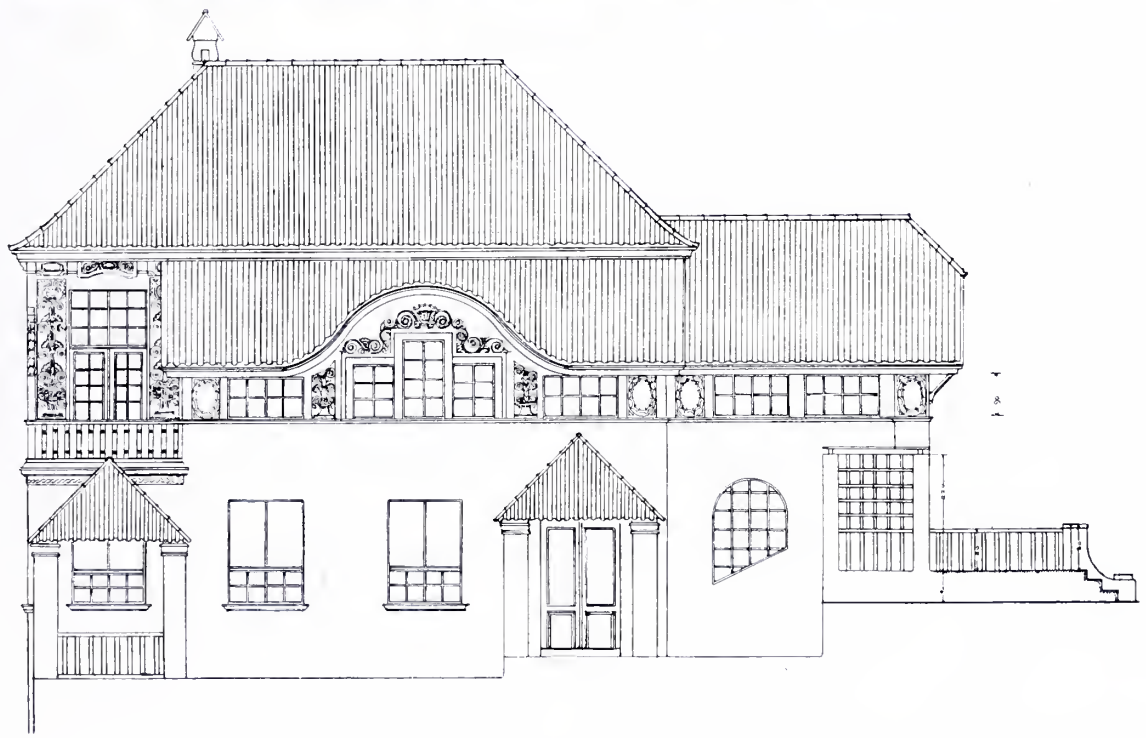

Jubilejní výstava
Obchodní a živnostenské komory v Praze.

△△ ▽▽▽ △△

RESTAURACE PIVOVARU „U PRIMASŮ".

Arch. R. KLENKA Z VLASTIMILU.

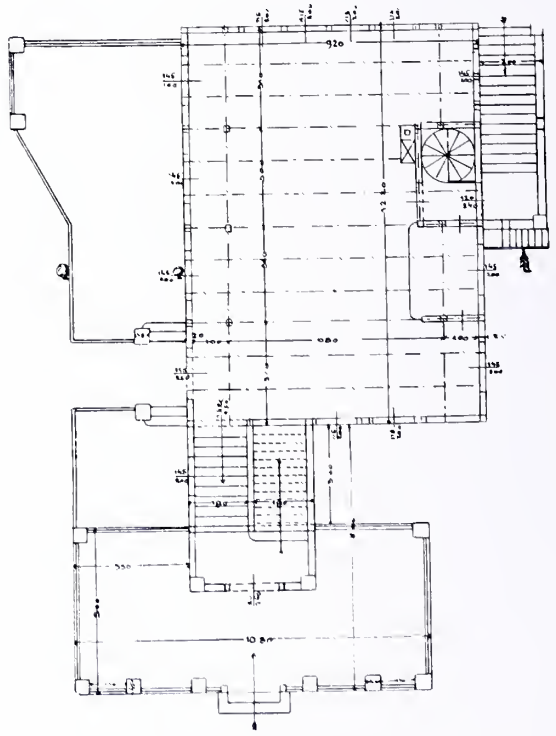

PŘEDNÍ A POSTRANNÍ POHLED.

DETAIL VNITŘKU A PŮDORYS.

BUDOVA ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE« V PRAZE

Inž. František Zvěřina.

Tiskem »Politiky« v Praze.

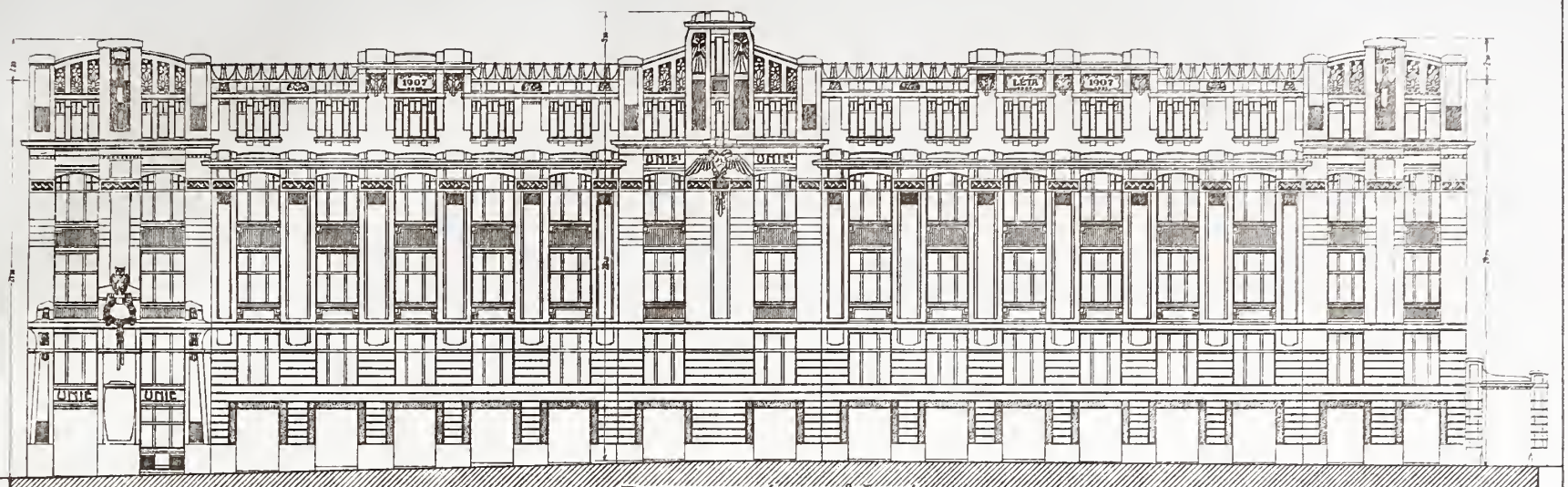

ROZVINUTÉ PRŮČELÍ

I. PATRO.

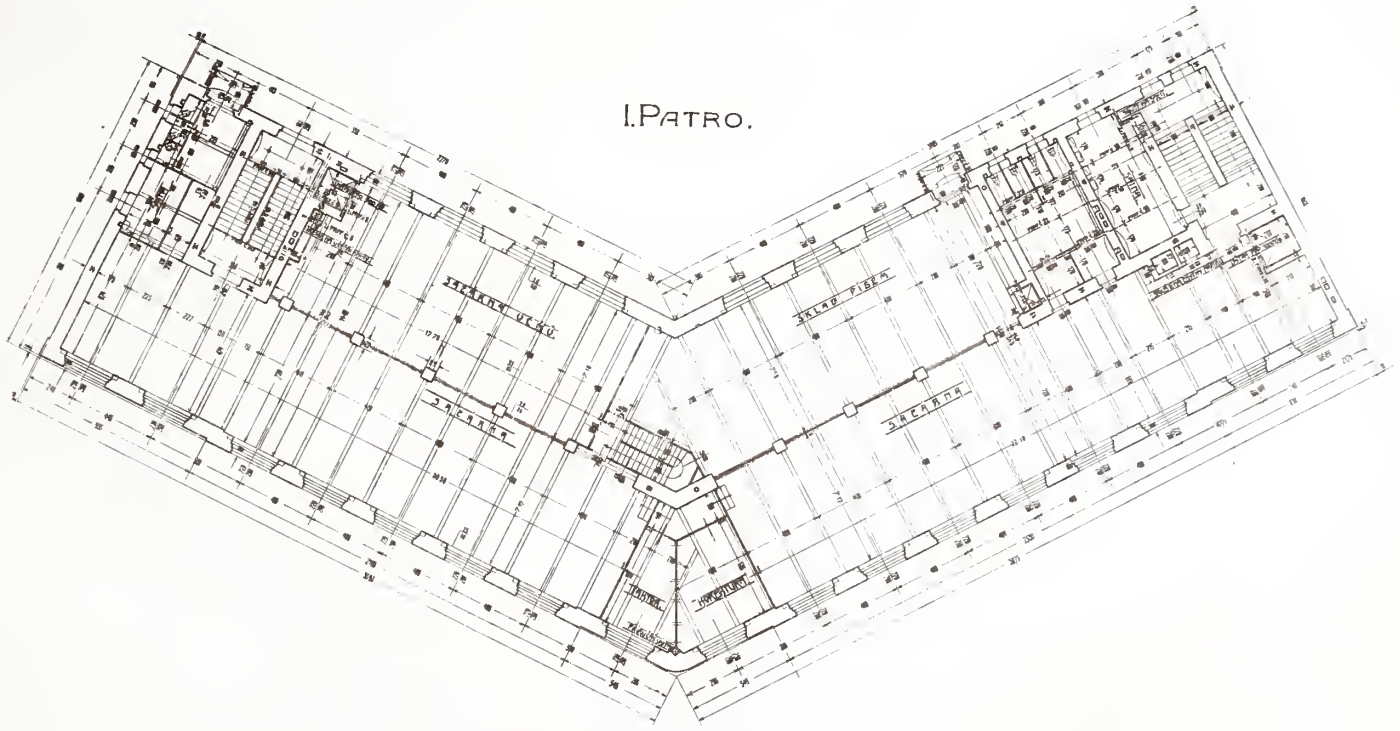

PŘÍZEMÍ.

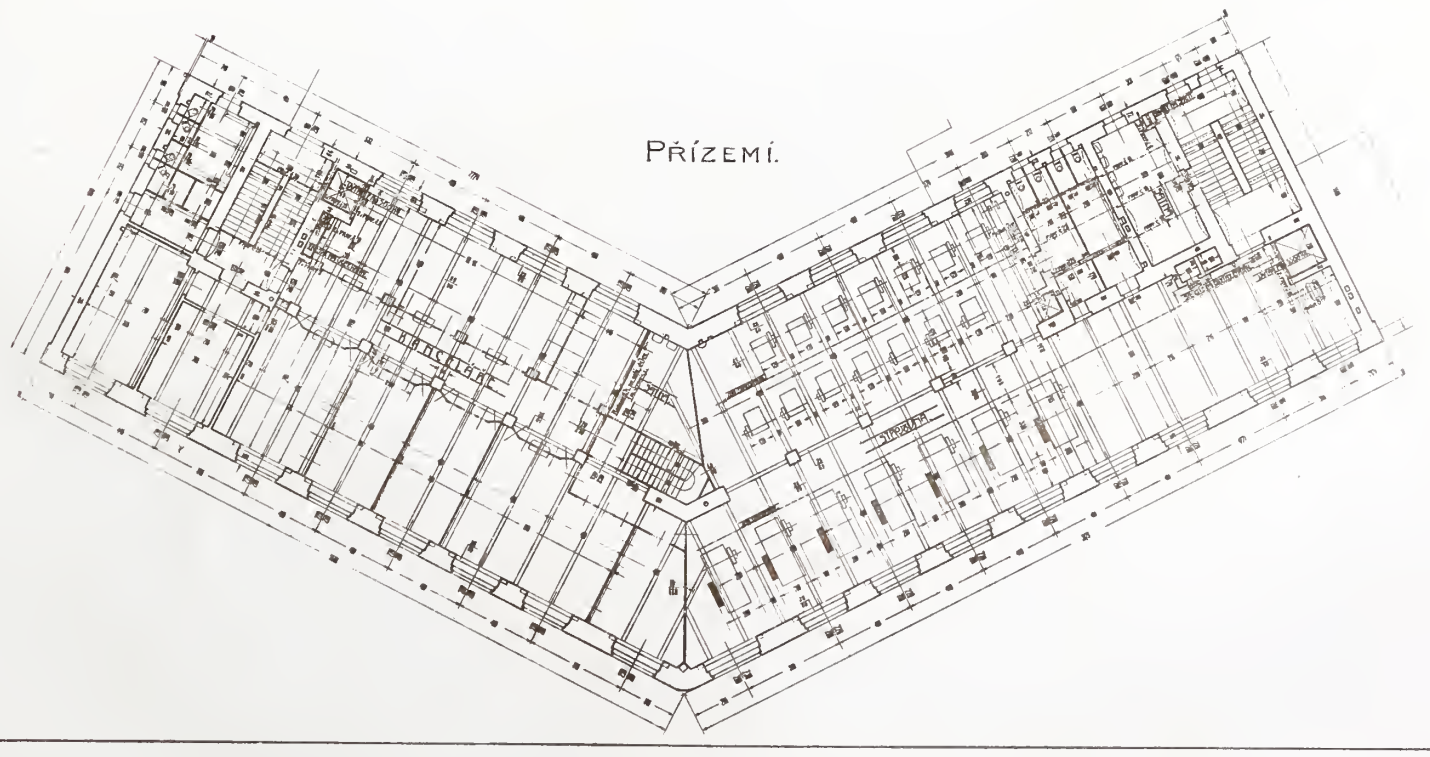

BUDOVA ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI „UNIE" V PRAZE.
JNŽ. FRANTIŠEK ZVĚŘINA.

„UNIE" V PRAZE.

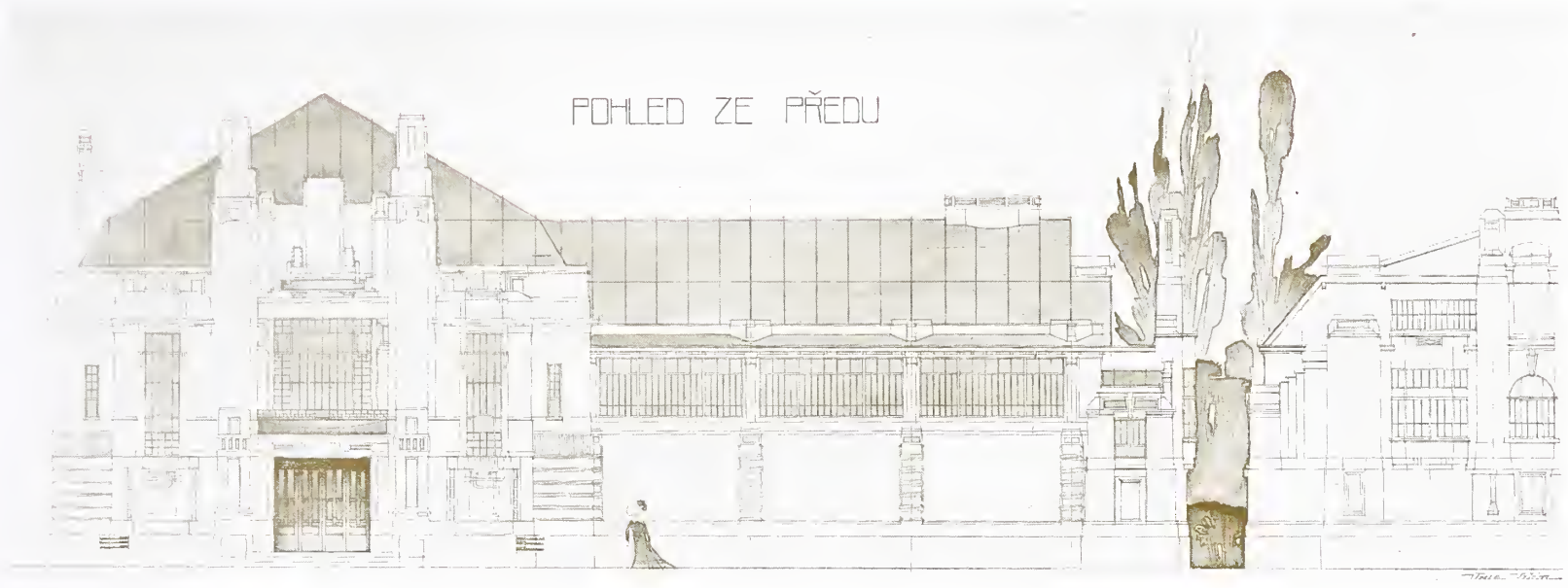

Jubilejní výstava
Obchodní a živnostenské komory v Praze.

▽△▽ △▽△ △▽△

PAVILLON MĚST.

Arch. Jiří Justich.

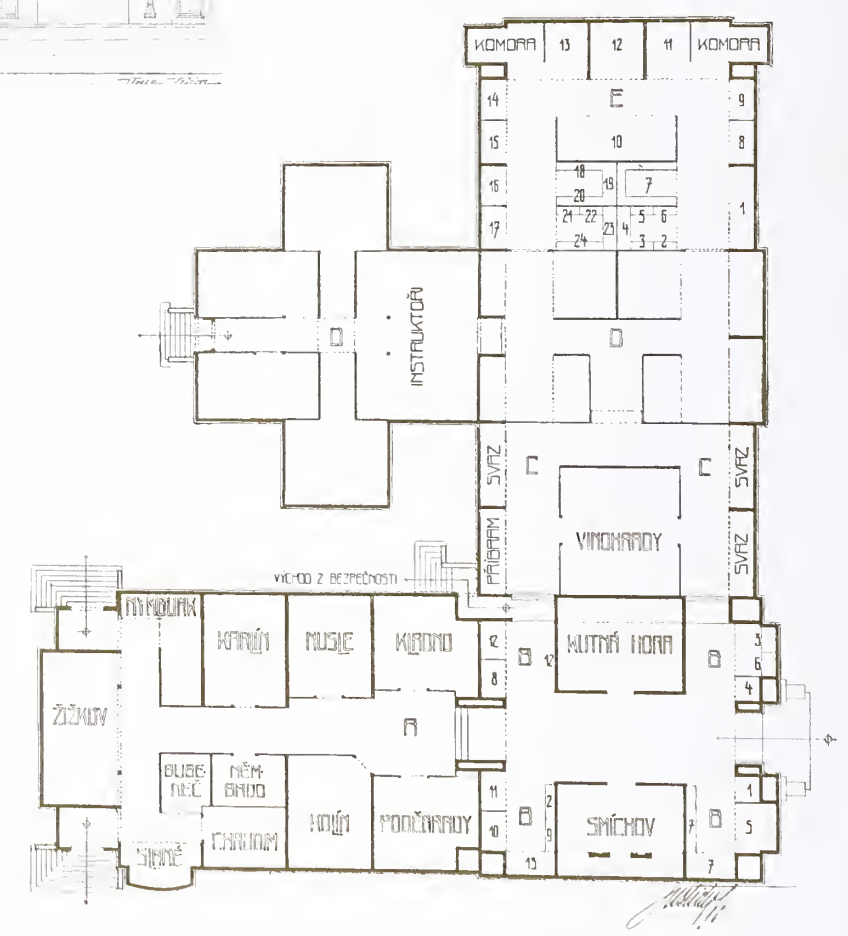

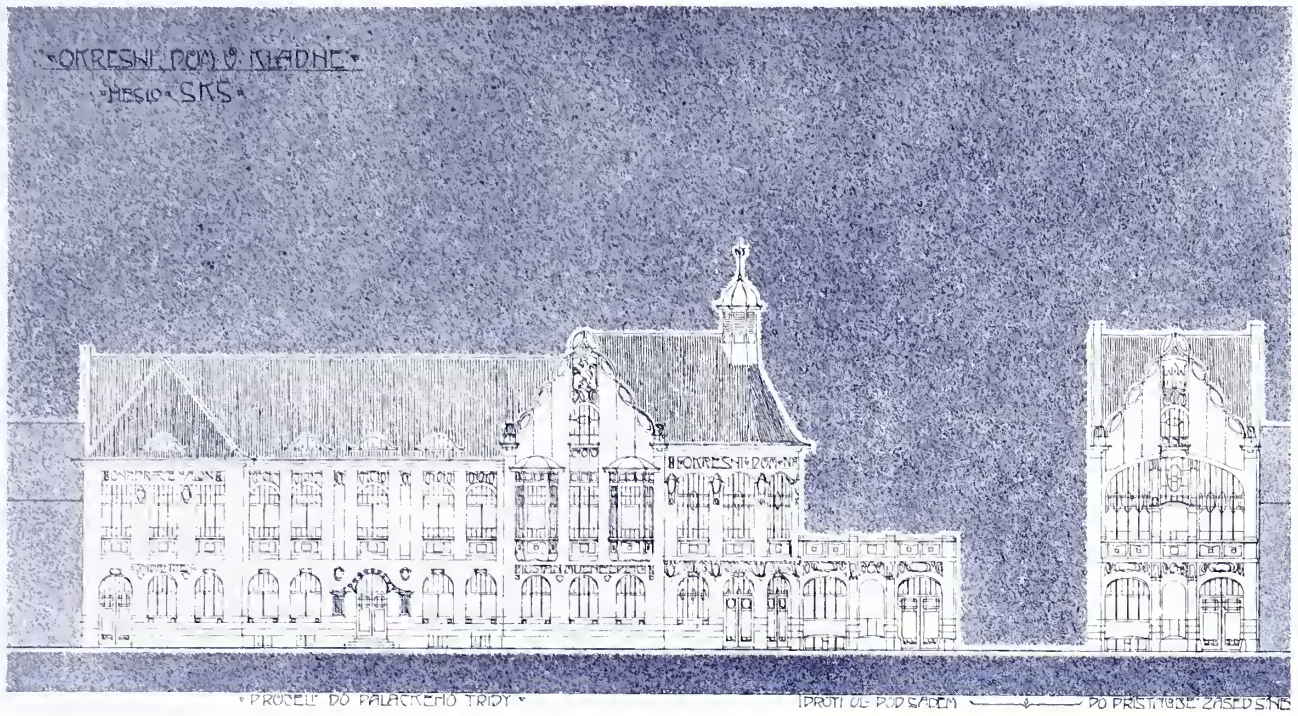

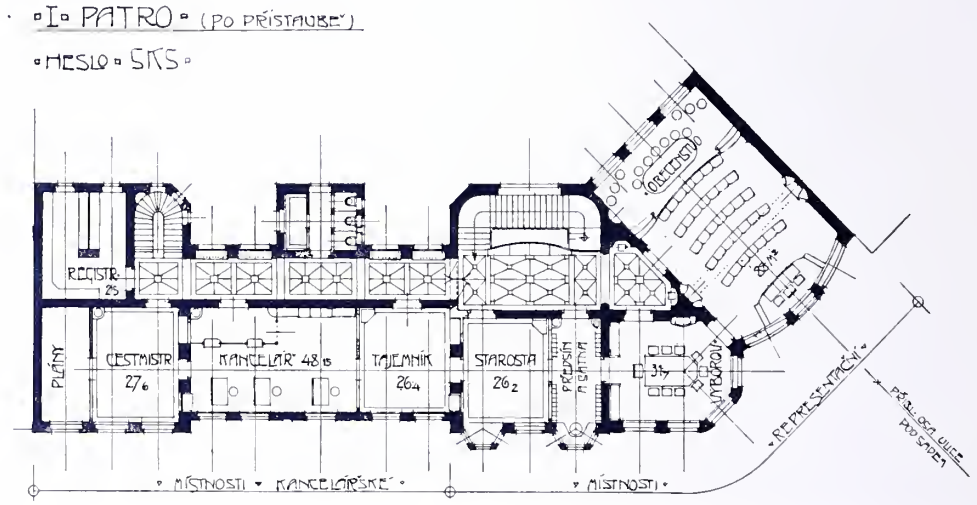

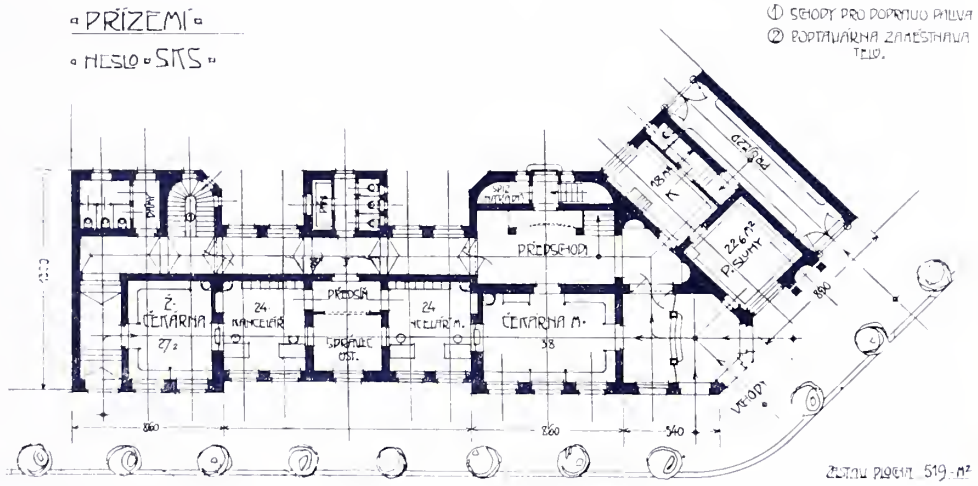

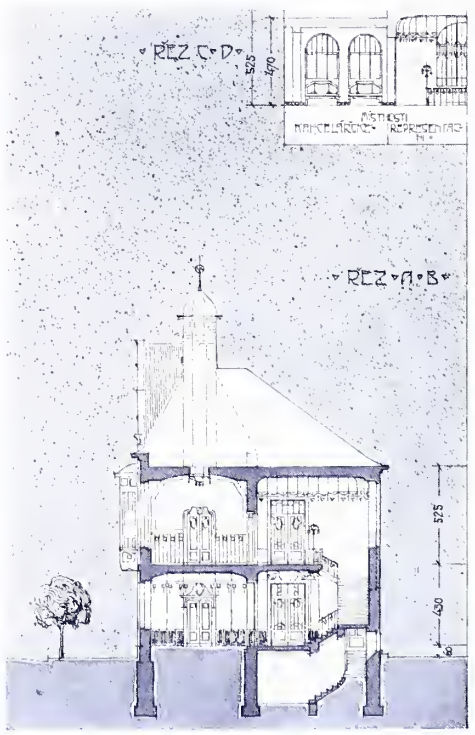

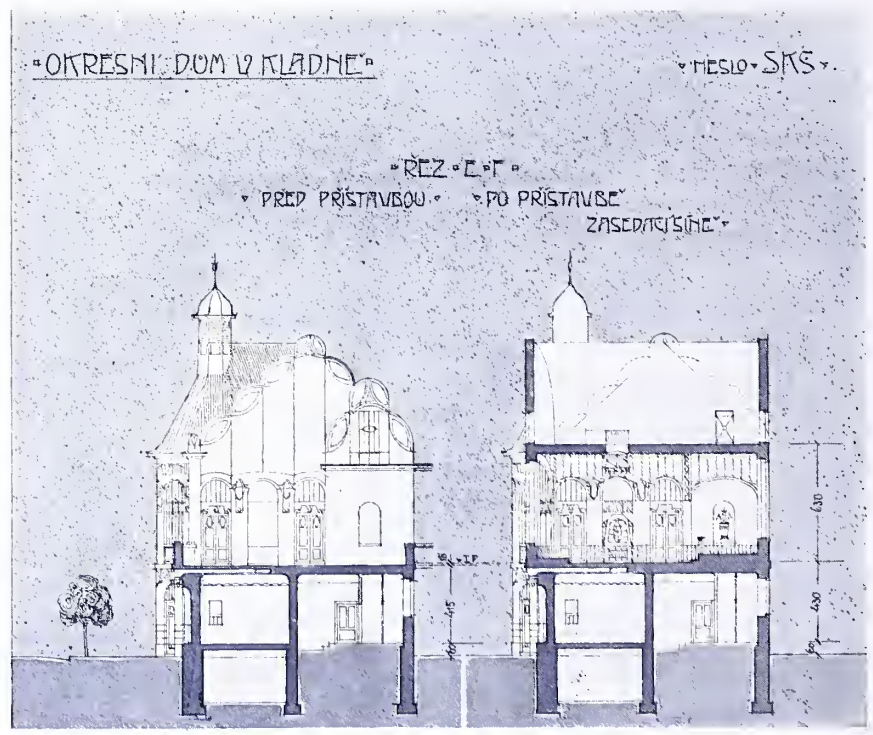

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OKRESNÍHO DOMU NA KLADNĚ.

I. cena. – Stavitel Josef Mařík.

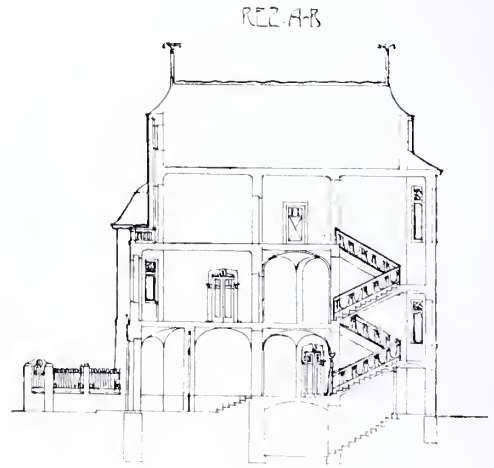

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OKRESNÍHO DOMU NA KLADNĚ.

II. CENA. — V. A F. KAVALÍROVÉ, ARCH. A STAV. V PRAZE-III.

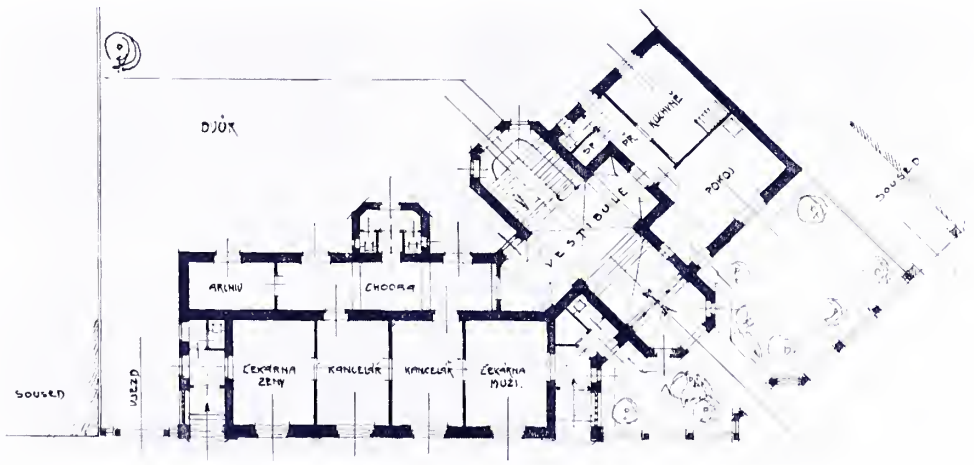

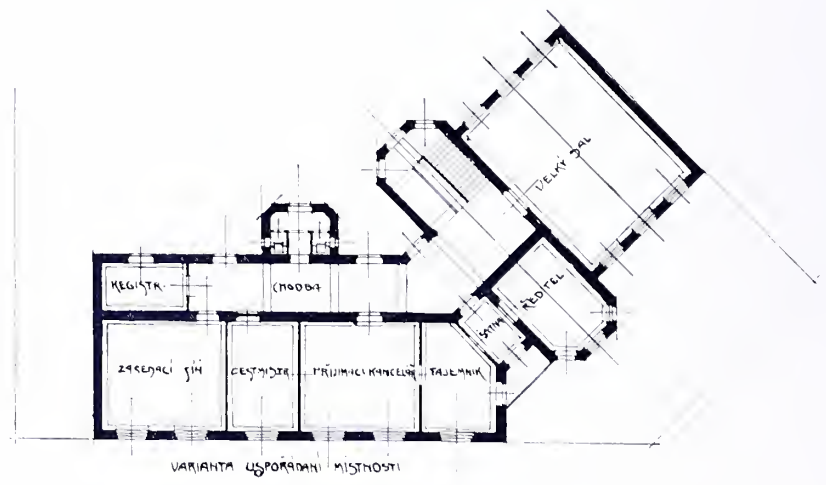

VARIANTA USPOŘÁDÁNÍ MÍSTNOSTÍ

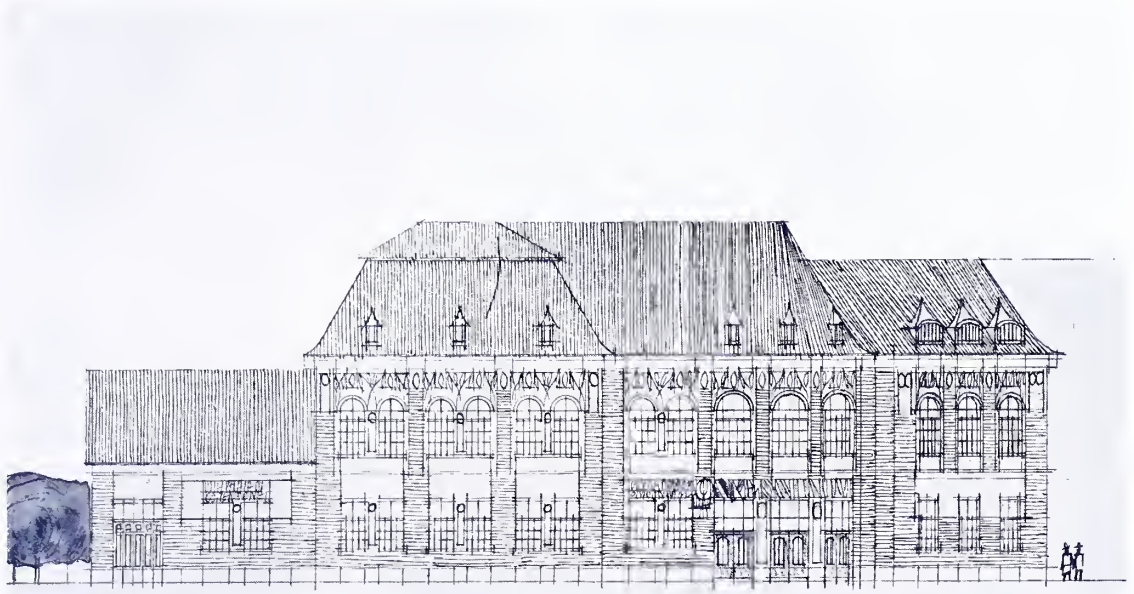

PRŮČELÍ DO PALECKÉHO TŘÍDY BEZ PŘÍSTAVBY
MĚŘÍTKO 1:200

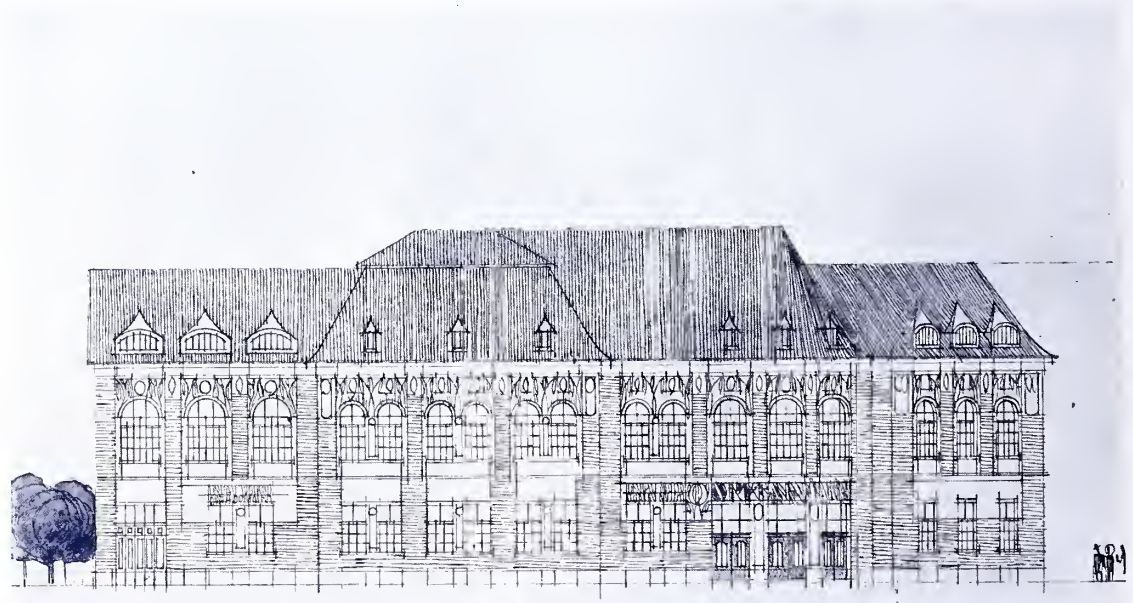

OKRESNÍ DŮM NA KLADNĚ
PRŮČELÍ DO PALECKÉHO TŘÍDY S PŘÍSTAVBOU

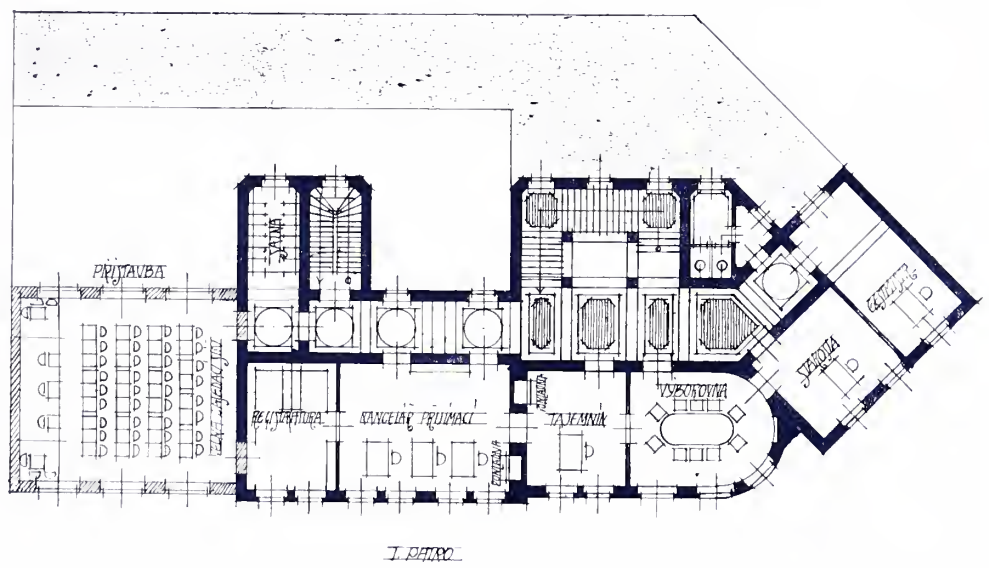

I. PATRO

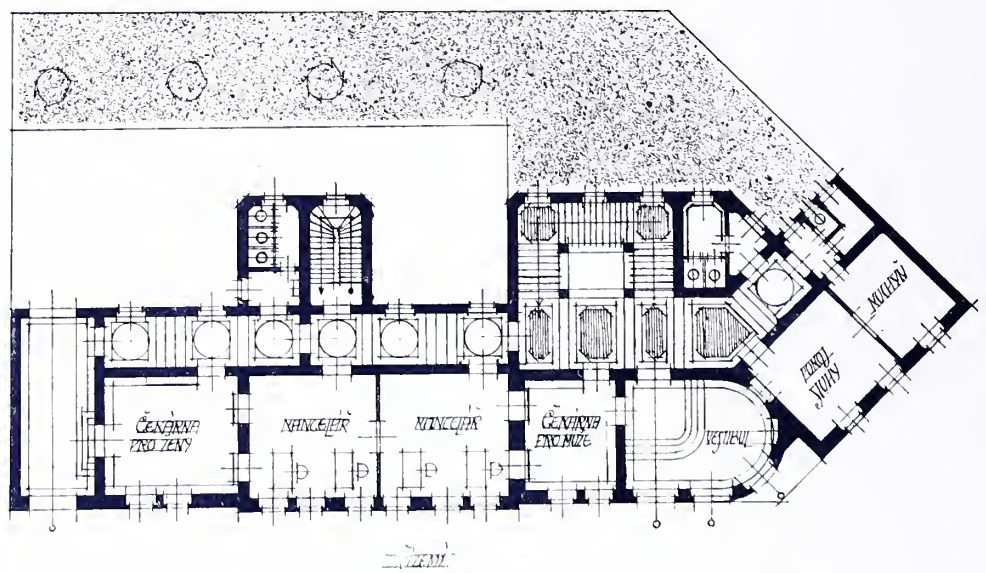

PŘÍZEMÍ

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OKRESNÍHO DOMU NA KLADNĚ.

III. cena. — Arch. Karel Šidlík.

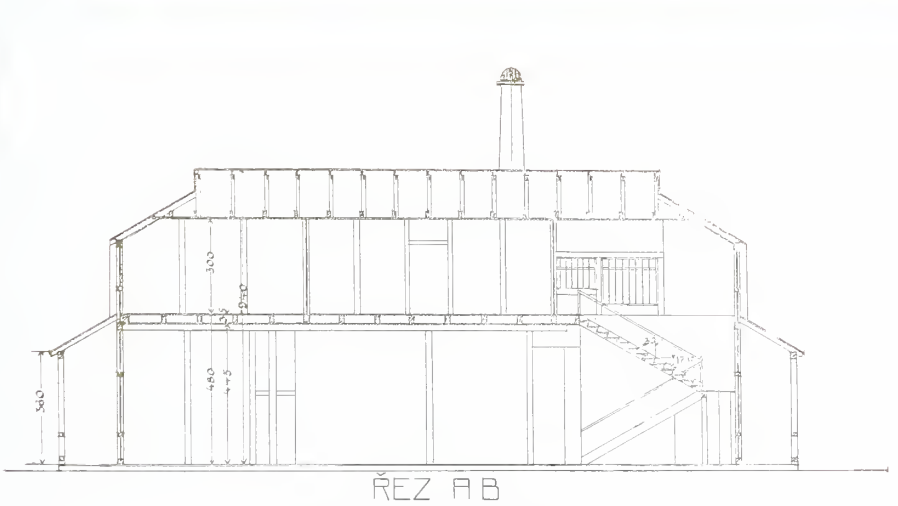

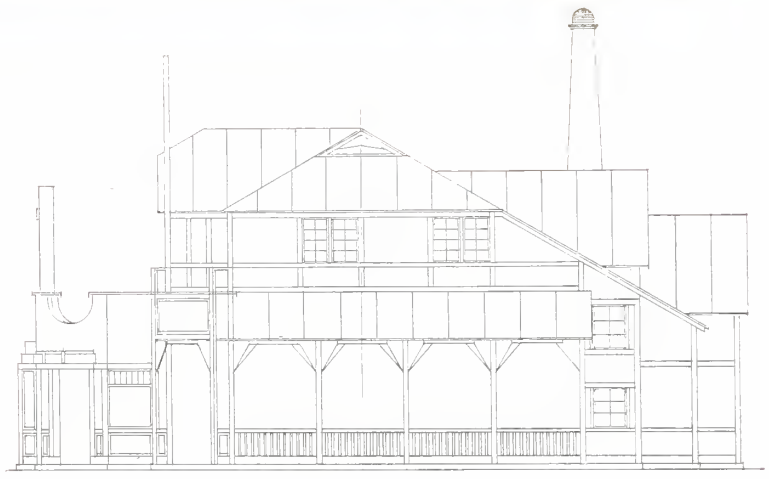

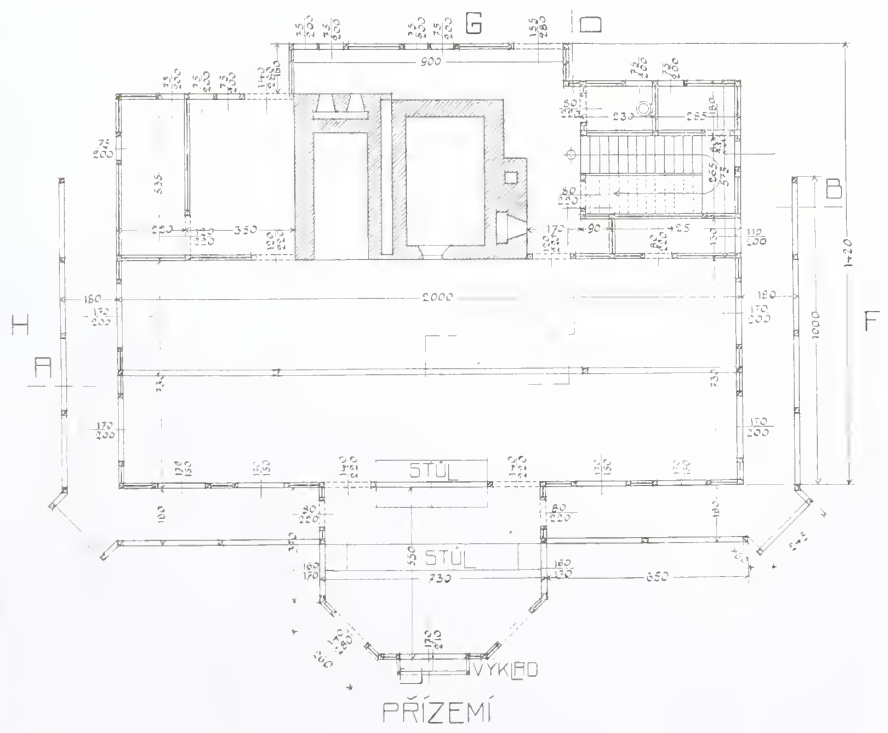

PŘÍZEMÍ

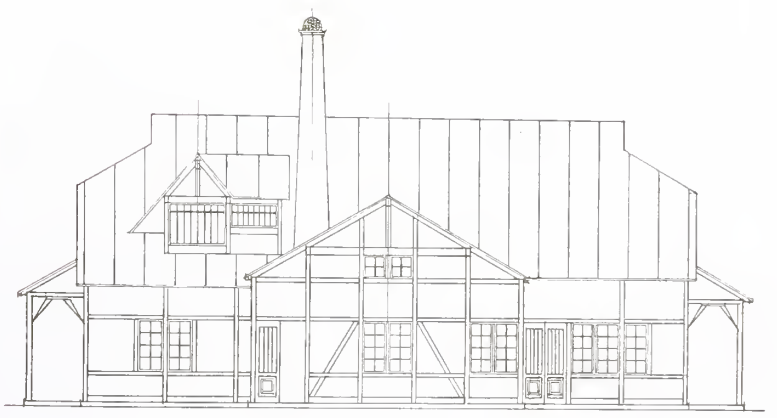

POHLED G

JUBILEJNÍ VÝSTAVA OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V PRAZE. — PEKÁRNA SPOLEČENSTVA MISTRŮ PEKAŘSKÝCH.

Arch. Jiří Justich.

NÁJEMNÝ DŮM V MIKULÁŠSKÉ TŘÍDĚ V PRAZE.

Arch. prof. R. Klenka z Vlastimilu.

Tiskem »Politiky« v Praze.

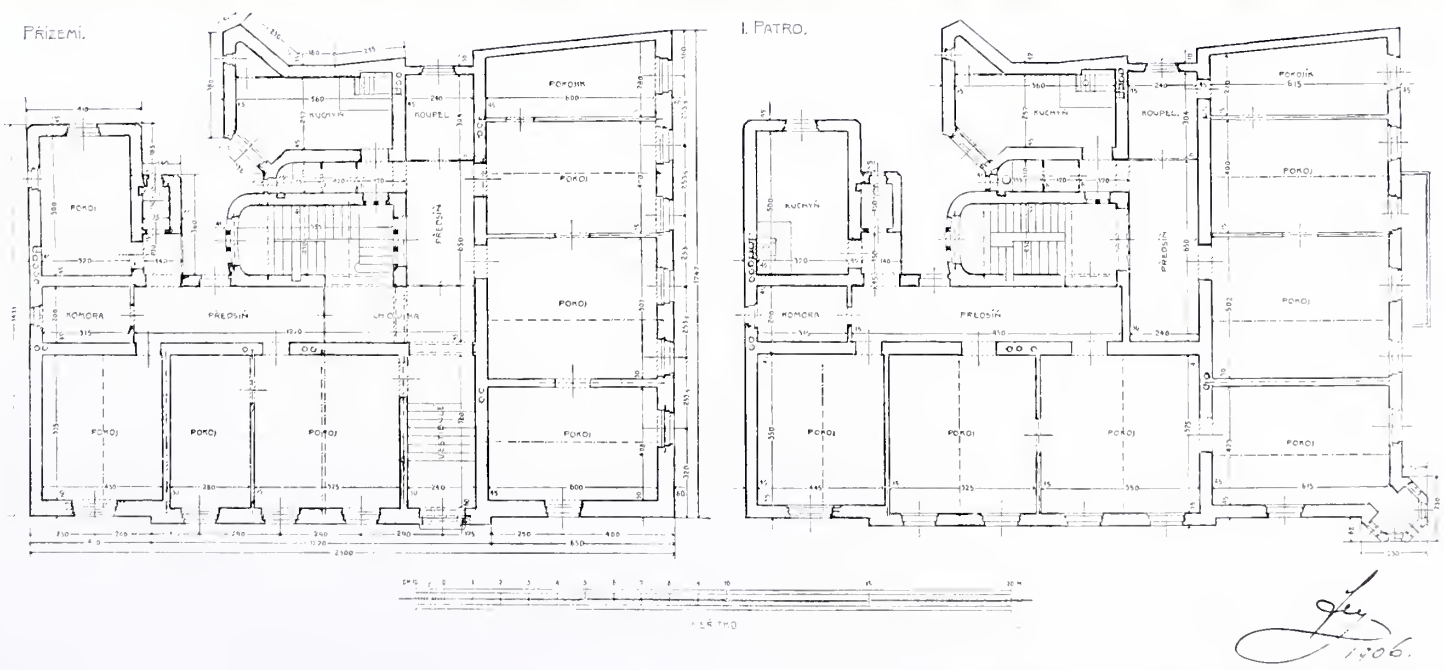

ČINŽOVNÍ DŮM »NA TŮNI« V UHERSKÉM HRADIŠTI.

Arch. Dominik Fey.

NÁVRH SKUPINY NÁJEMNÝCH DOMŮ VE ŠKVRŇANECH.

STRANA-AB-

STRANA-CD-

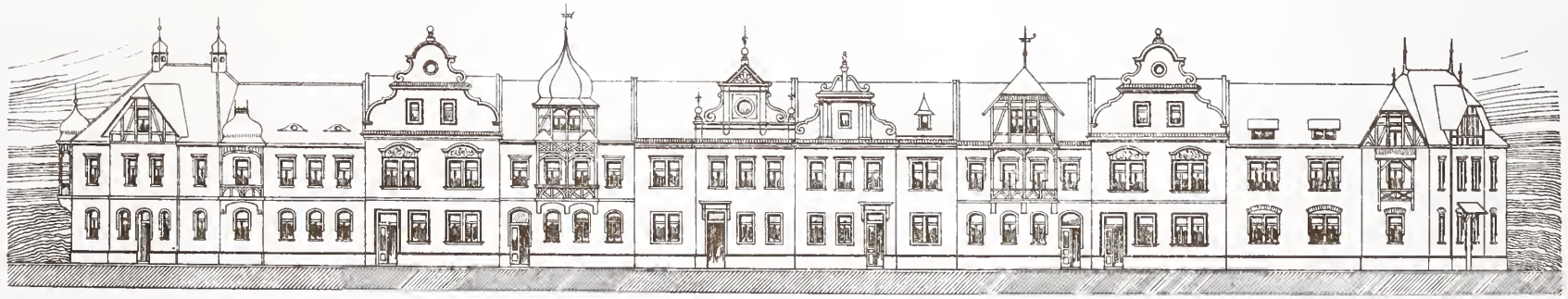

STRANA-EF-

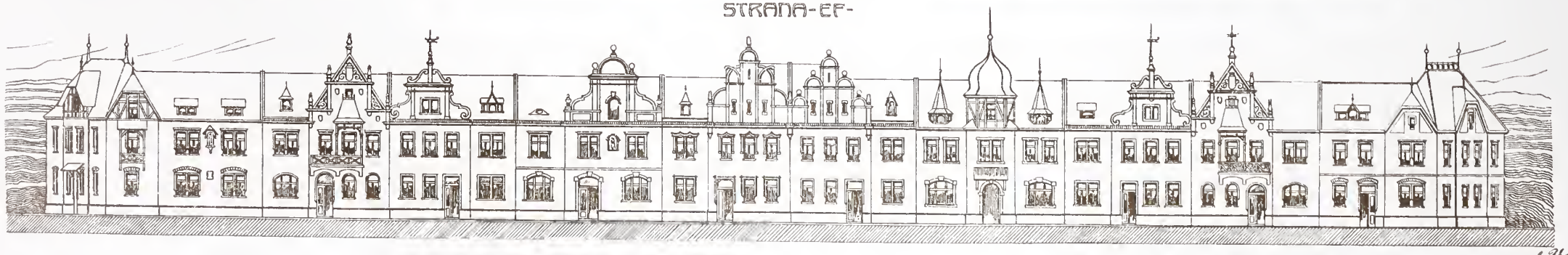

ARCH. V. ŠULC, PROF. STÁTNÍ PRŮM. ŠKOLY V PLZNI.

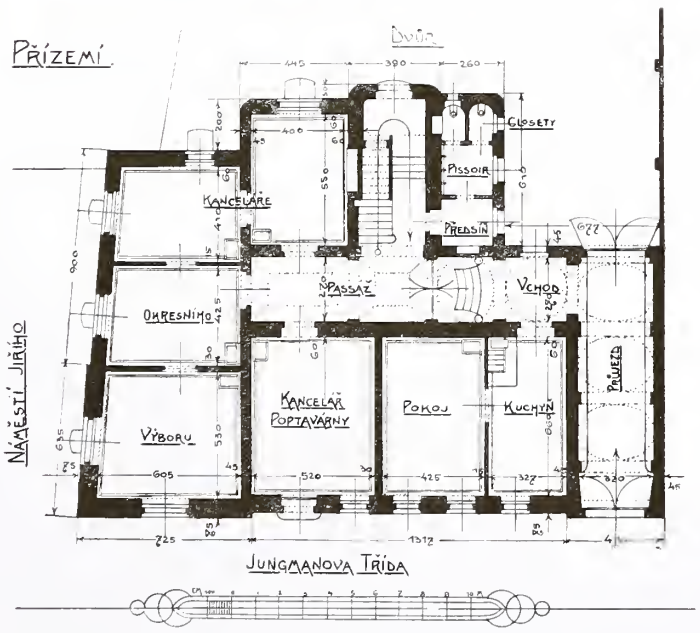

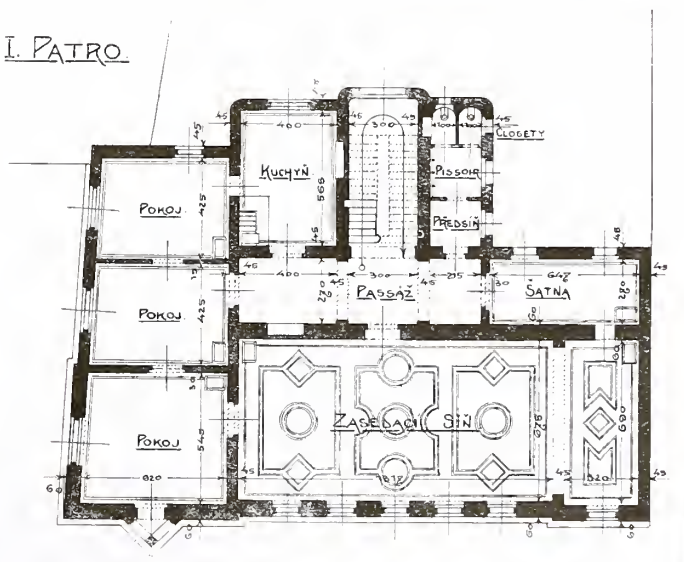

OKRESNÍ DŮM V PODĚBRADECH.

Arch. Edmund Chaura.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

POHLED.

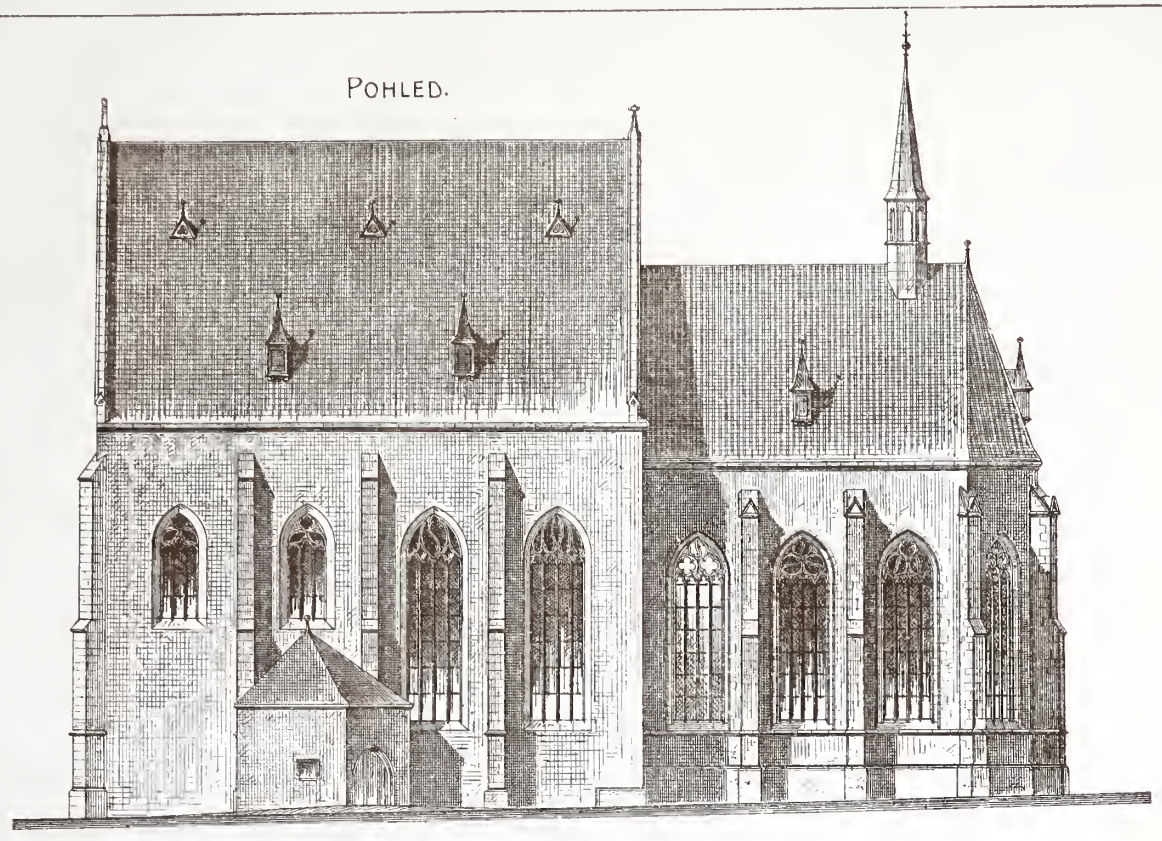

PŮDORYS.

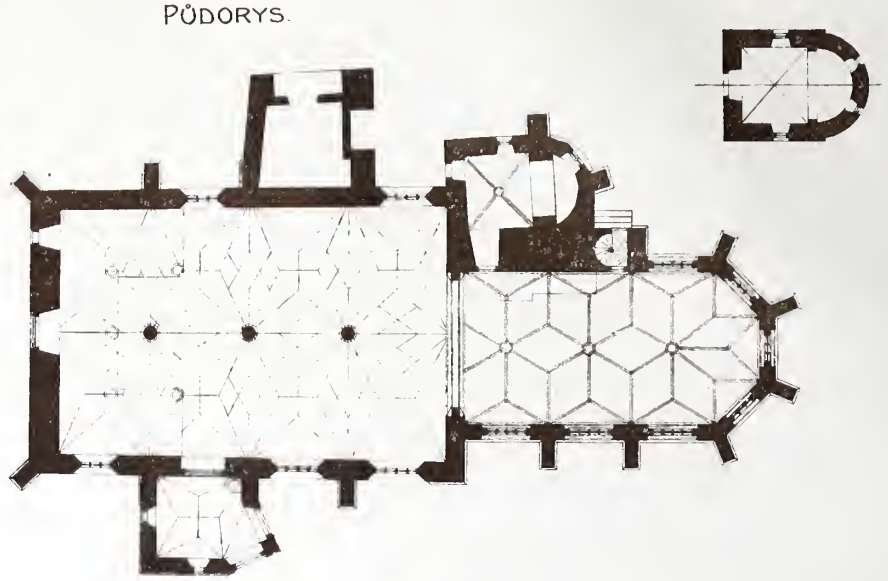

ŘEZ PODÉLNÝ.

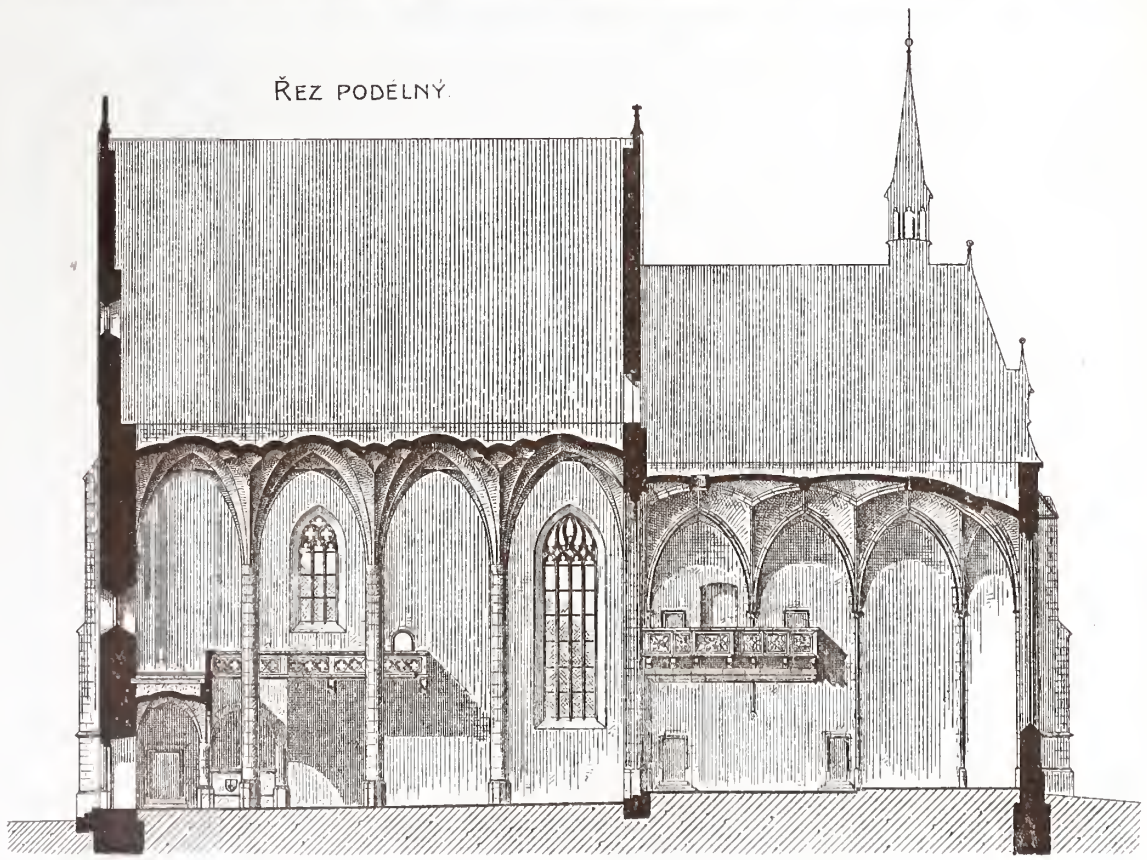

ŘEZ PŘÍČNÝ.

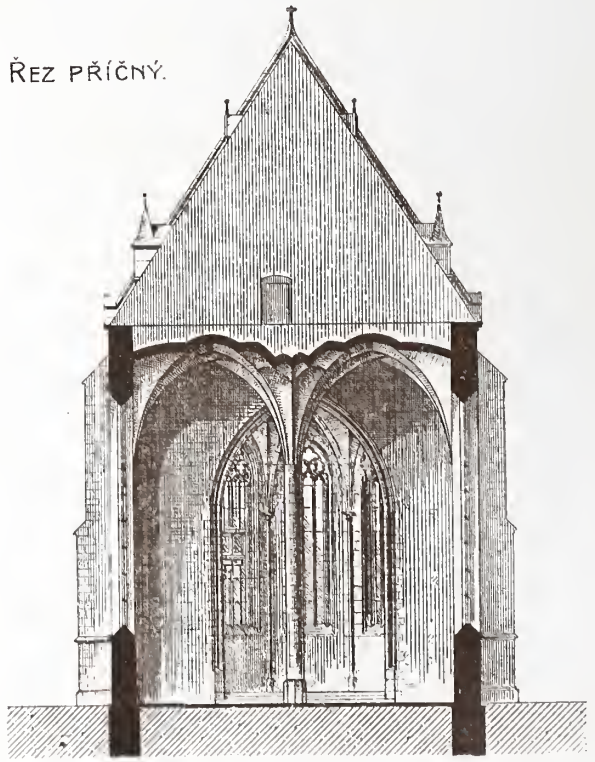

KOSTEL PANY MARIE U BLATNÉ.

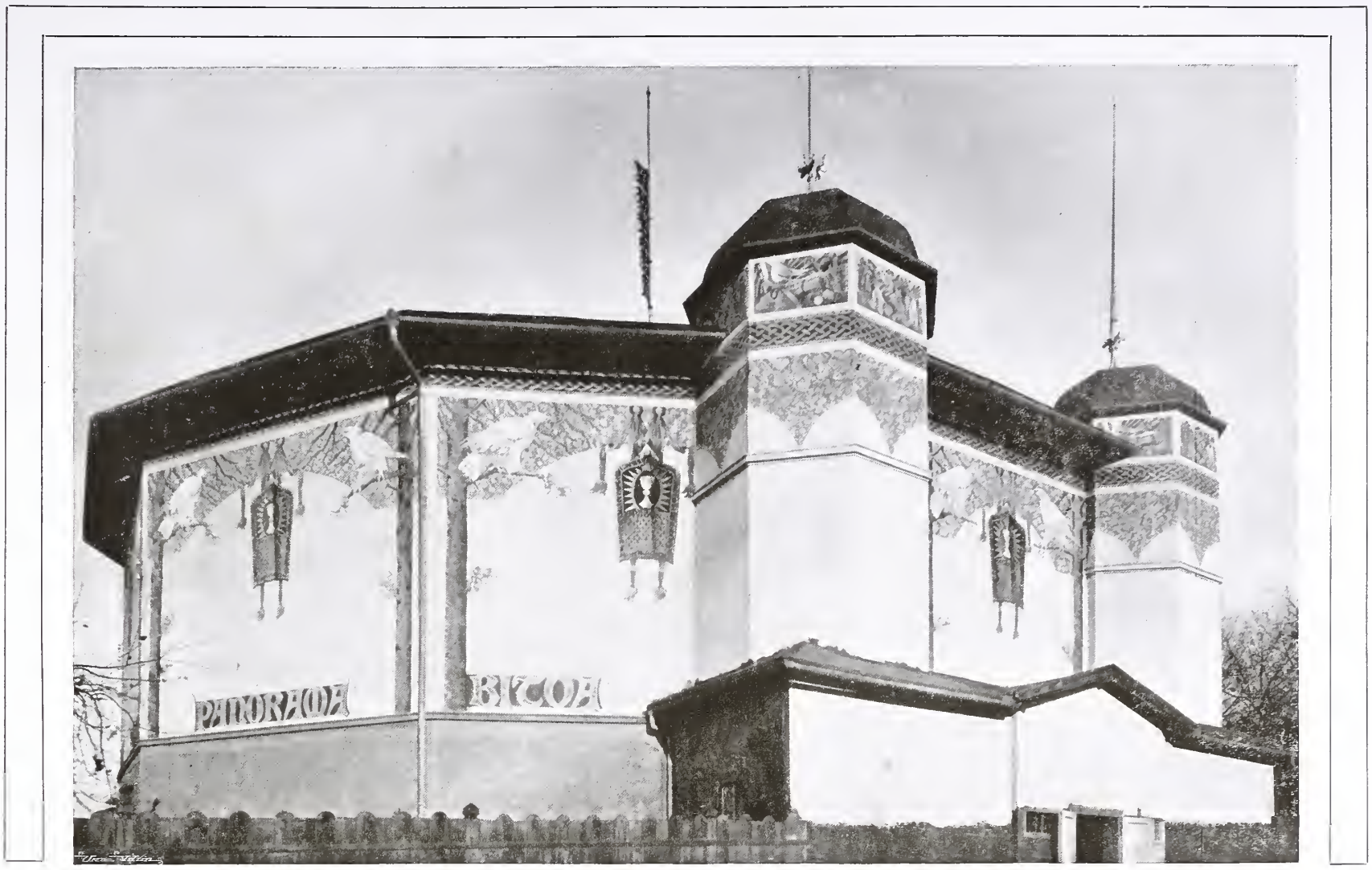

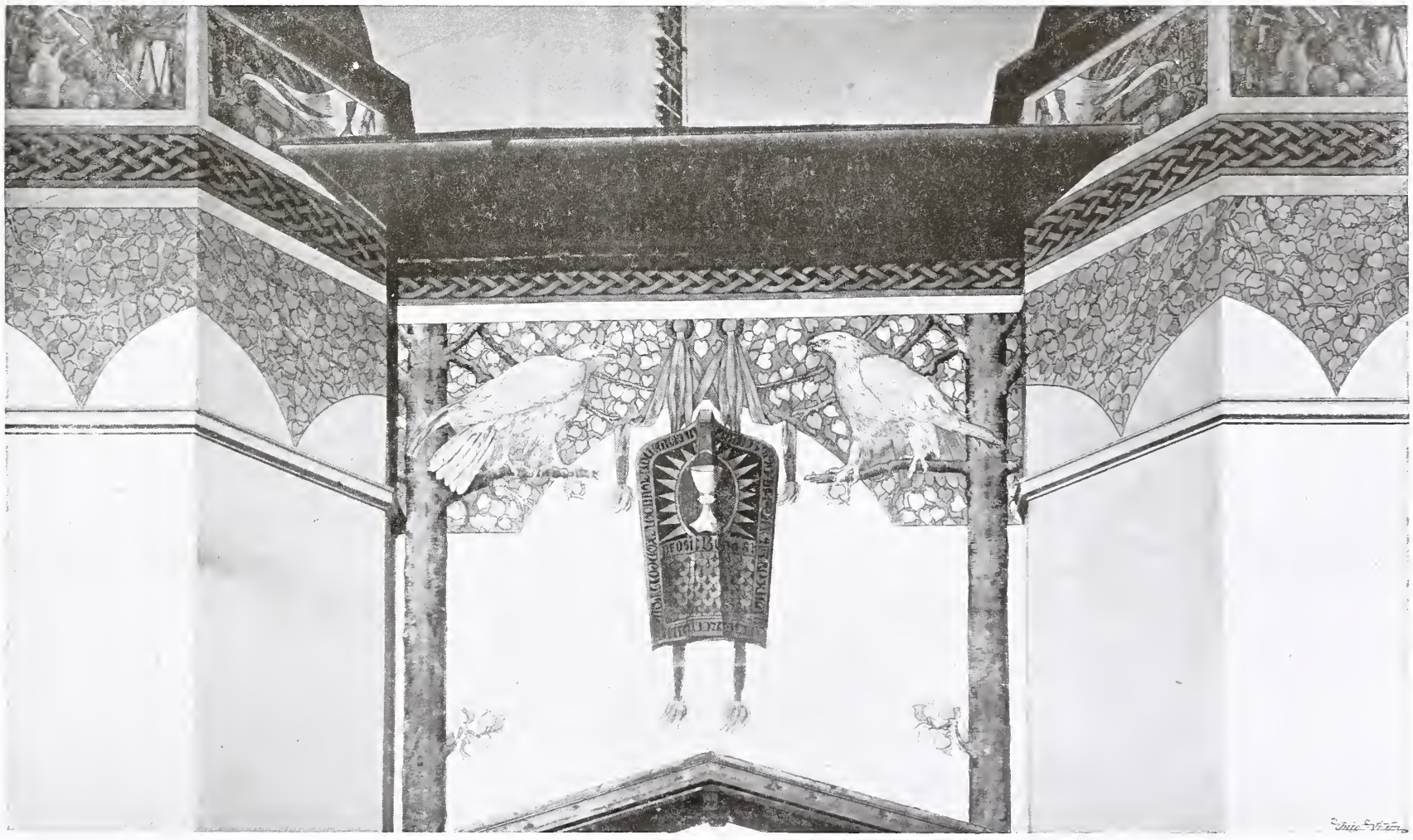

PAVILLON PANORAMATU »BITVA U LIPAN« V KRÁL. OBOŘE. — CELKOVÝ POHLED ZE STROMOVKY. — SGRAFITA NAD VCHODEM.

Arch. J. Koula, prof. české vys. školy technické v Praze.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

HLAVNÍ PRŮČELÍ. — VESTIBUL.

OBECNÍ VYŠŠÍ REÁLKA V NYMBURCE.

C. k. vrchní inženýr F. Havlíček a architekt Jan Kříženecký.

PRŮČELÍ AULY. — SCHODIŠTĚ.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

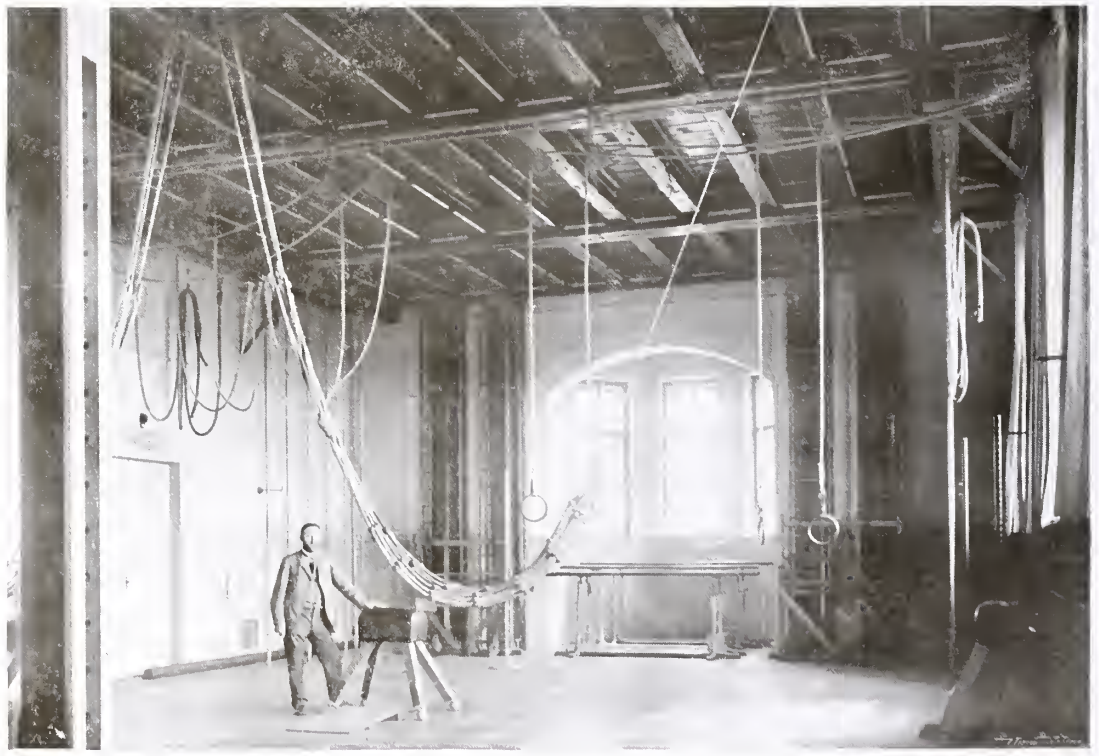

POHLED ZADNÍ. — AULA.

OBECNÍ VYŠŠÍ REÁLKA V NYMBURCE.

C. k. vrchní inženýr F. Havlíček a architekt Jan Kříženecký.

POHLED PŘEDNÍ. — TĚLOCVIČNA.

CELKOVÝ POHLED.

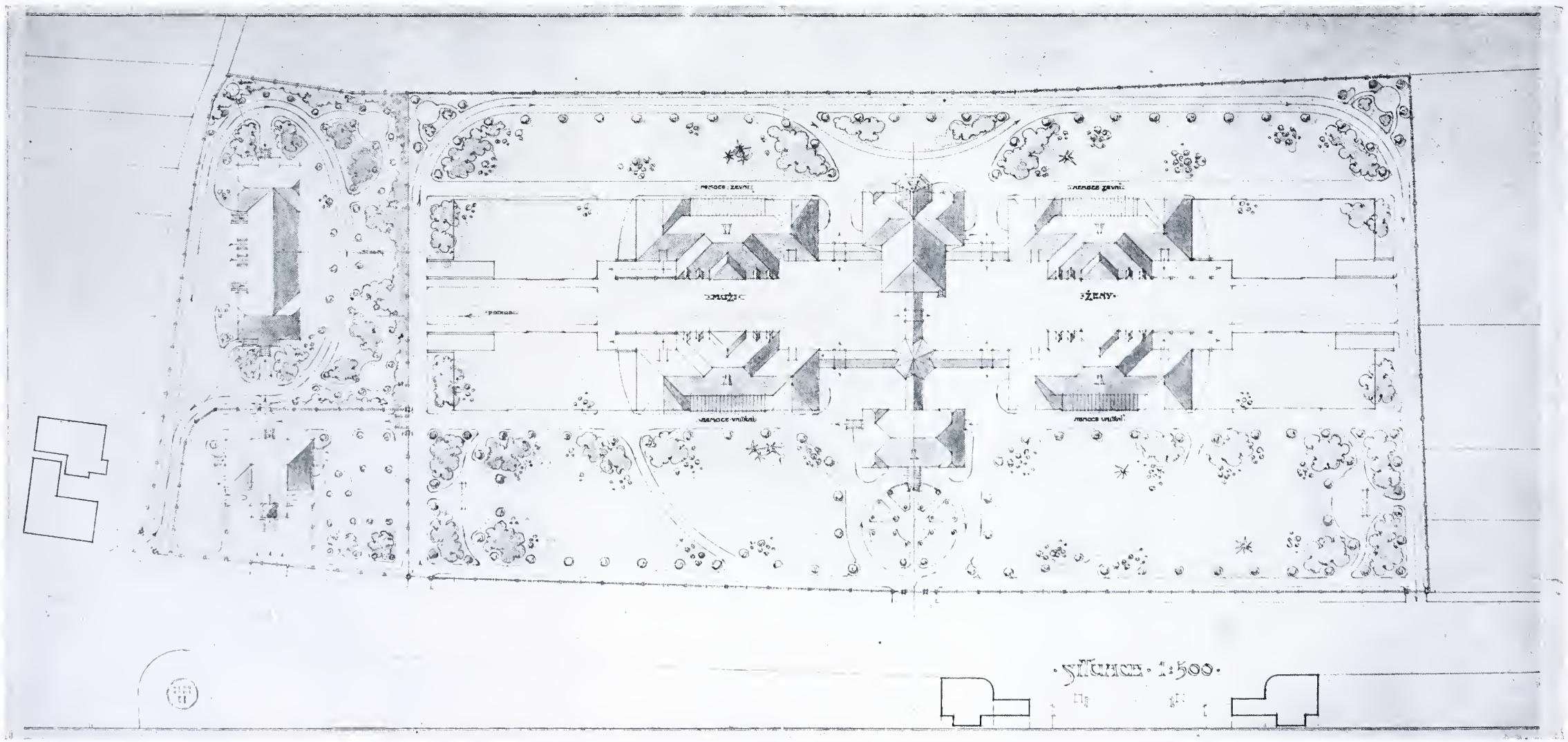

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OKRESNÍ NEMOCNICE V KROMĚŘÍŽI. — II. CENA.

Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

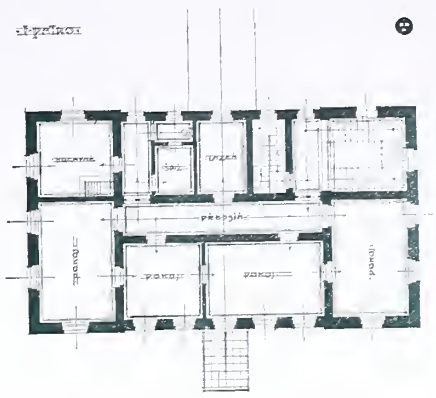

Pavillon administrační.

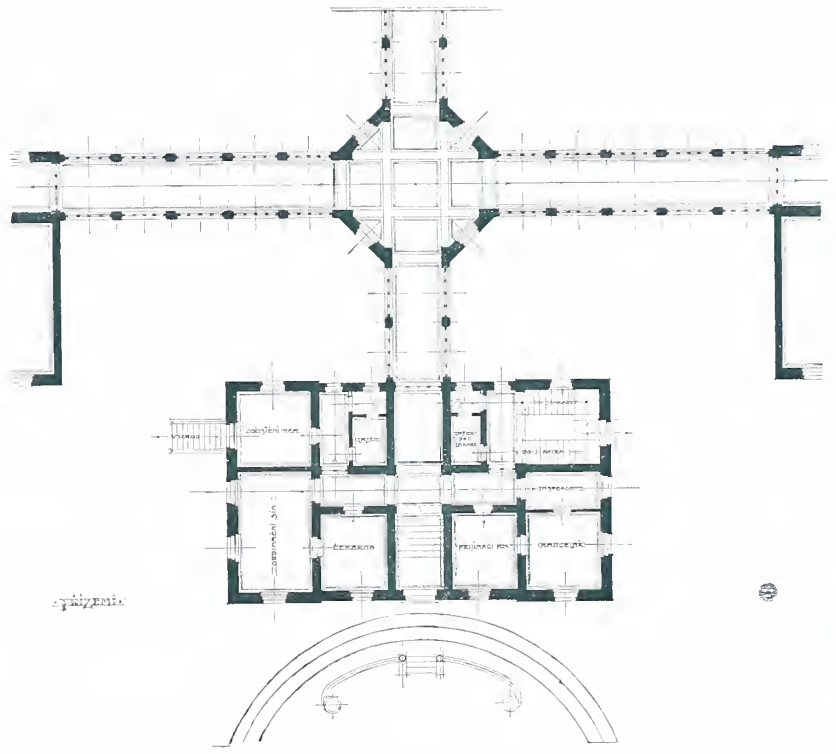

Kaple.

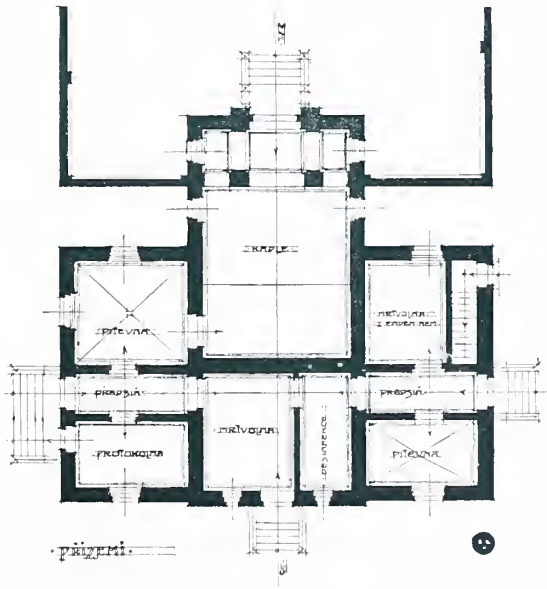

SOUTĚŽNÝ NÁVRH OKRESNÍ NEMOCNICE V KROMĚŘÍŽI. — II. CENA.

Arch. Ant. Křivánek, stavitel v Praze.

Tiskem „Politiky“ v Praze.

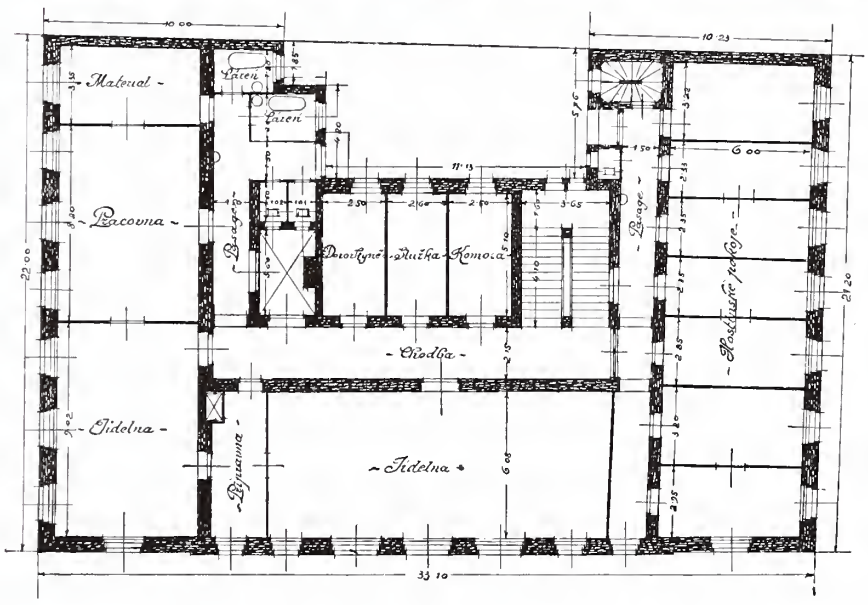

~ I. Patro. ~

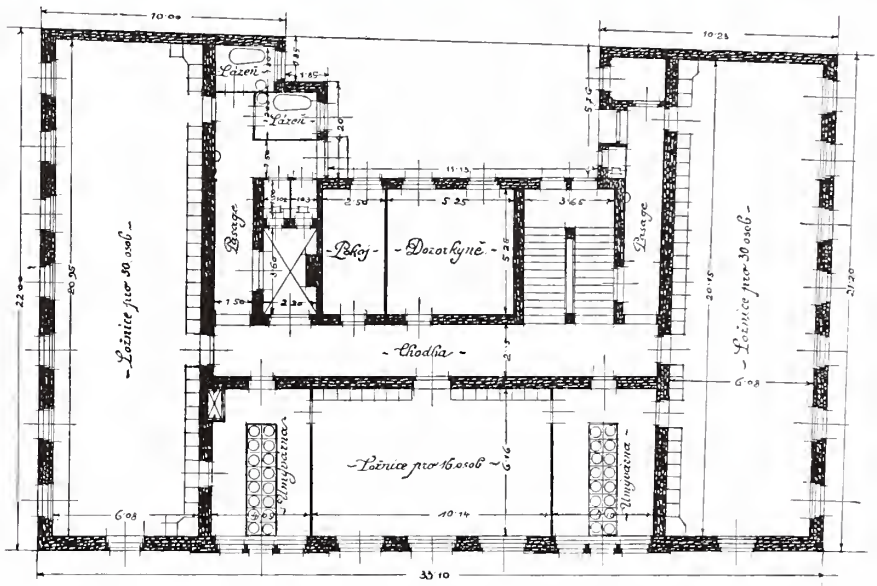

~ II. a III. Patro. ~

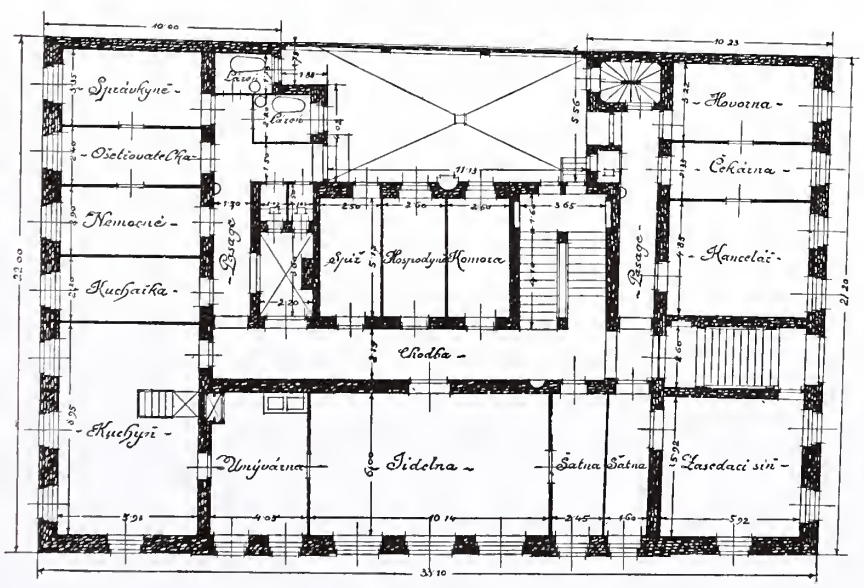

~ Přízemí. ~

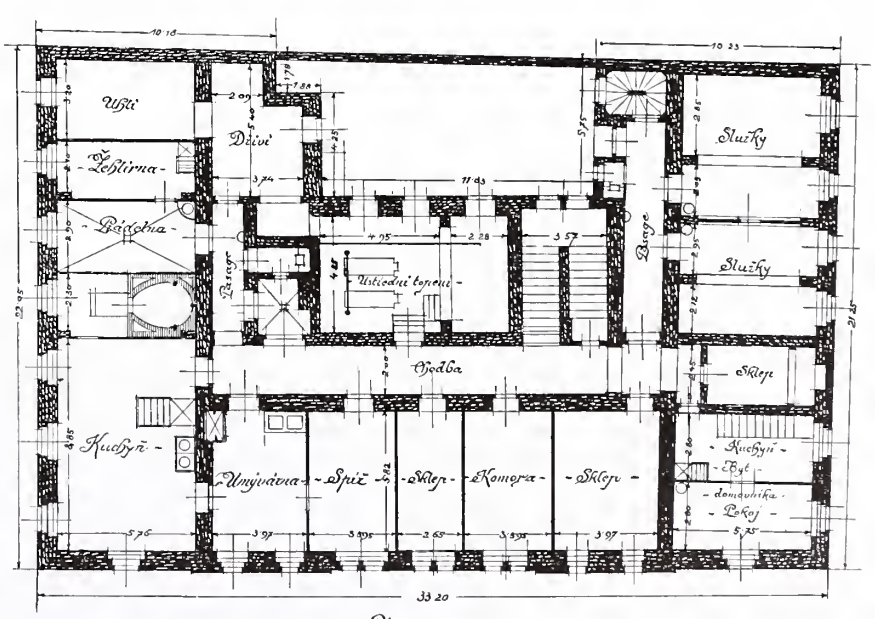

~ Souterrain ~

SPOLKOVÝ DŮM »ZÁŠTITA« V PRAZE.

Arch. a stav. M. Blecha.

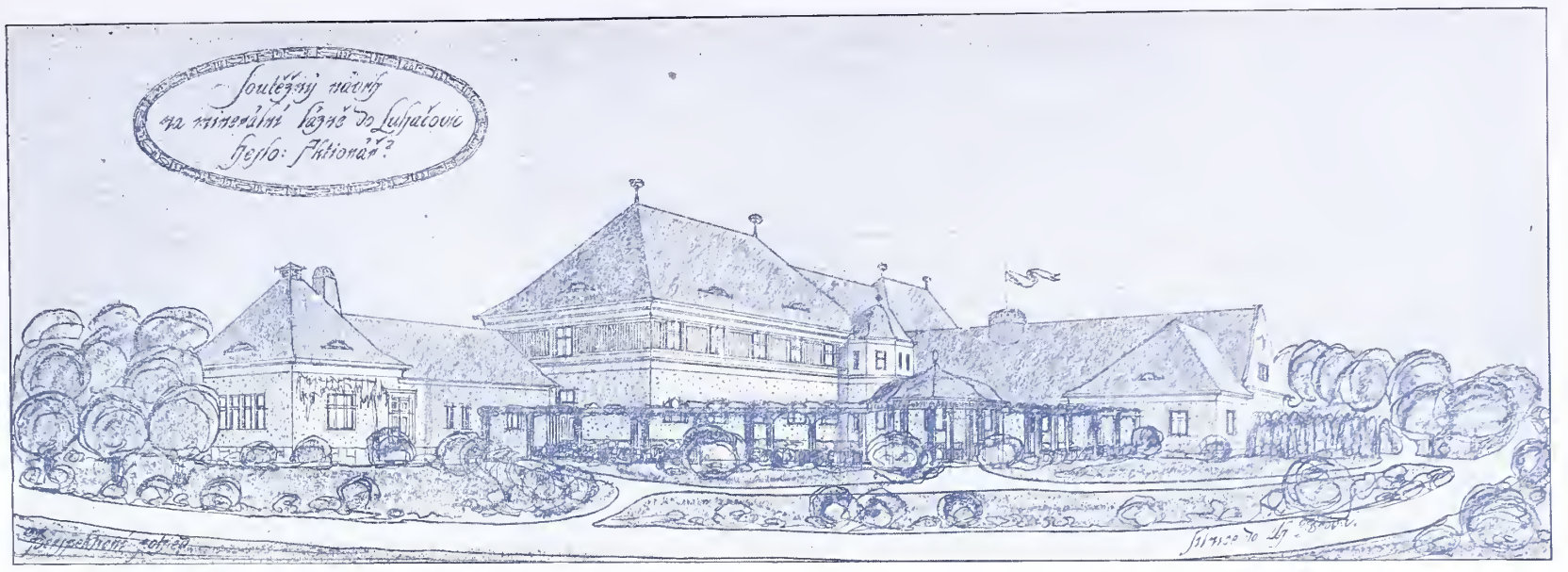

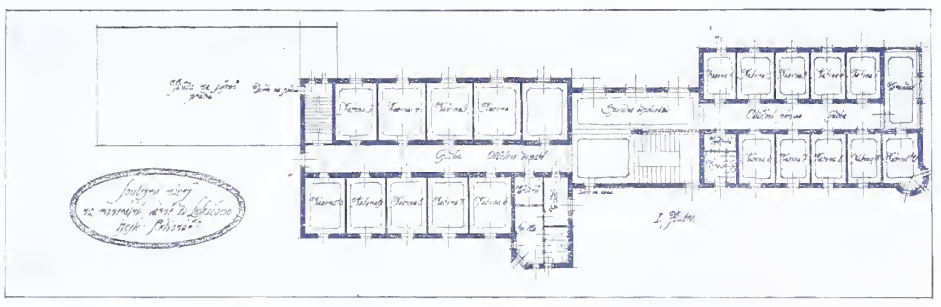

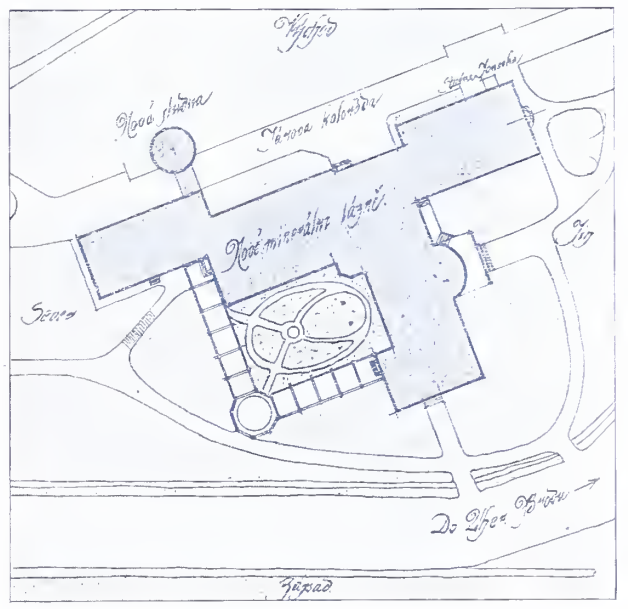

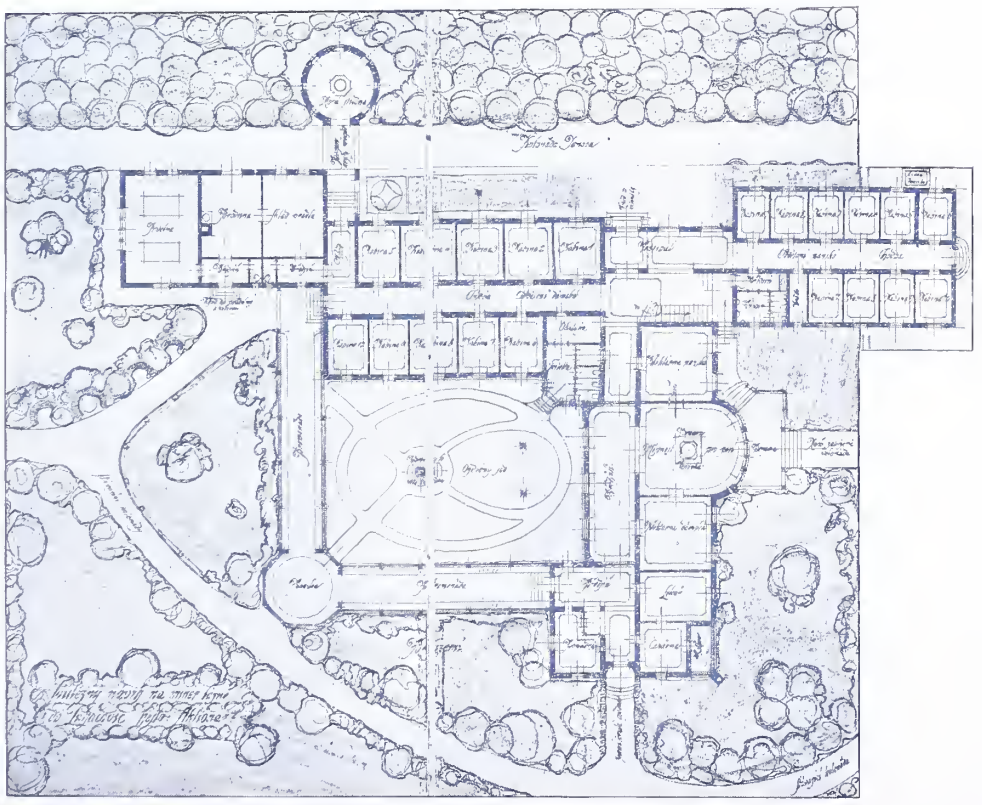

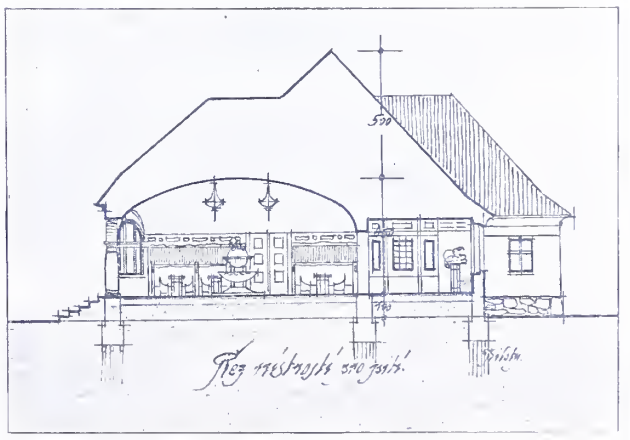

Arch. Oldřich Liska ve Vidni. — III. cena.

Tiskem „Politiky" v Praze.

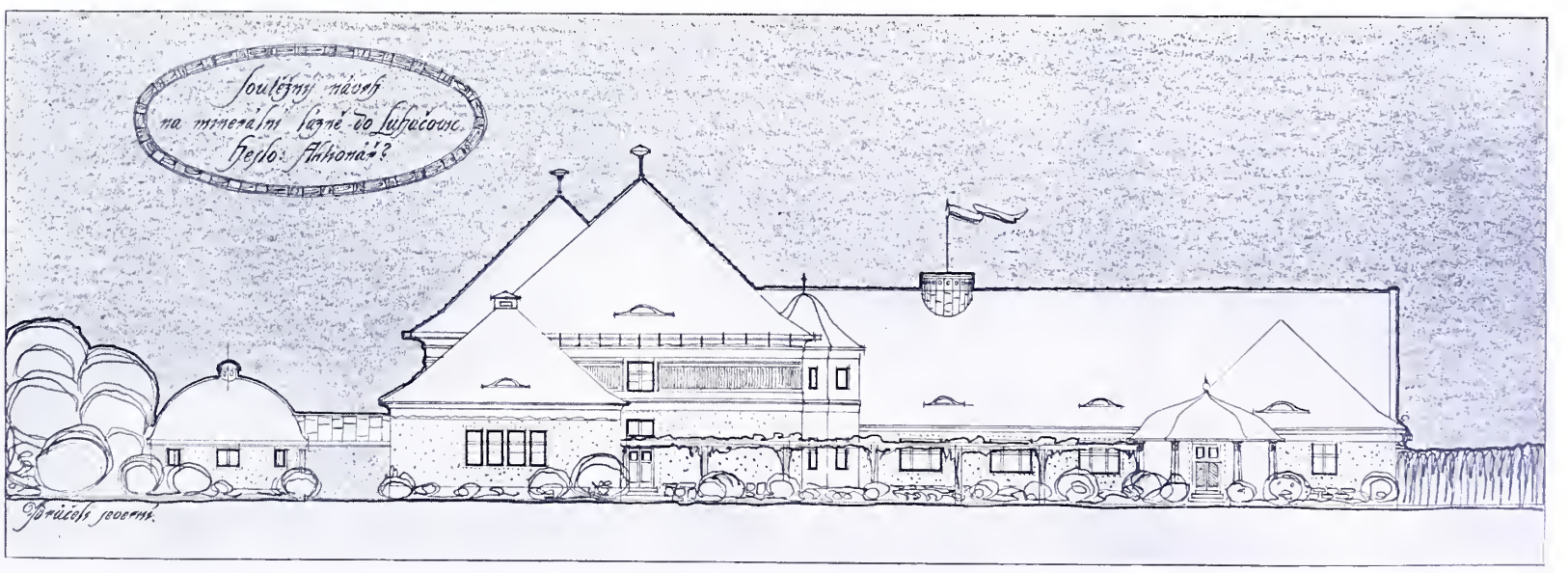

Arch Oldřich Liska ve Vídni. — III. cena.

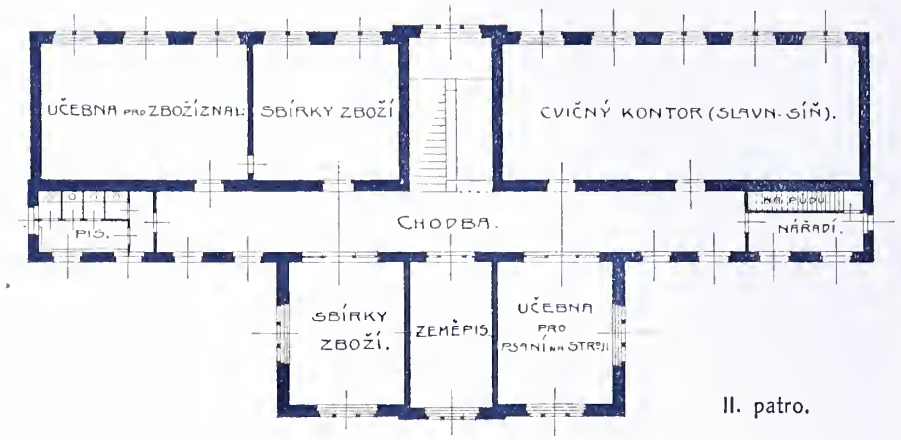

II. patro.

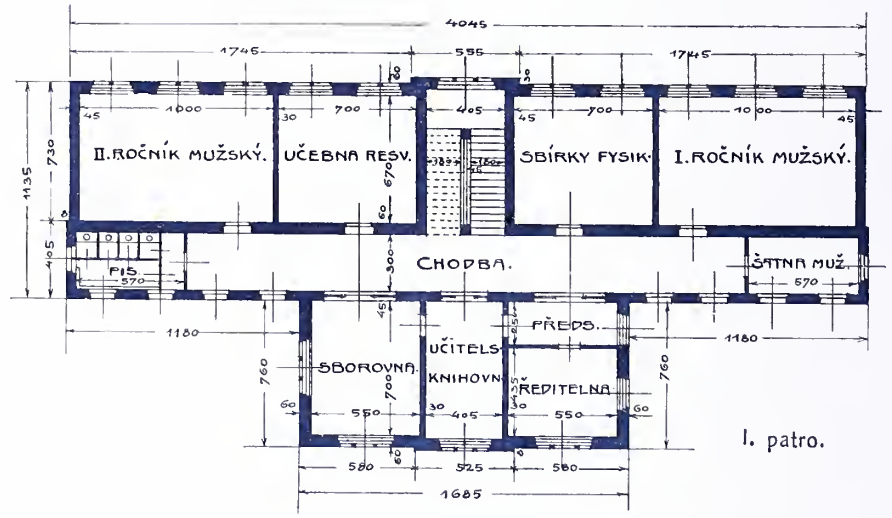

I. patro.

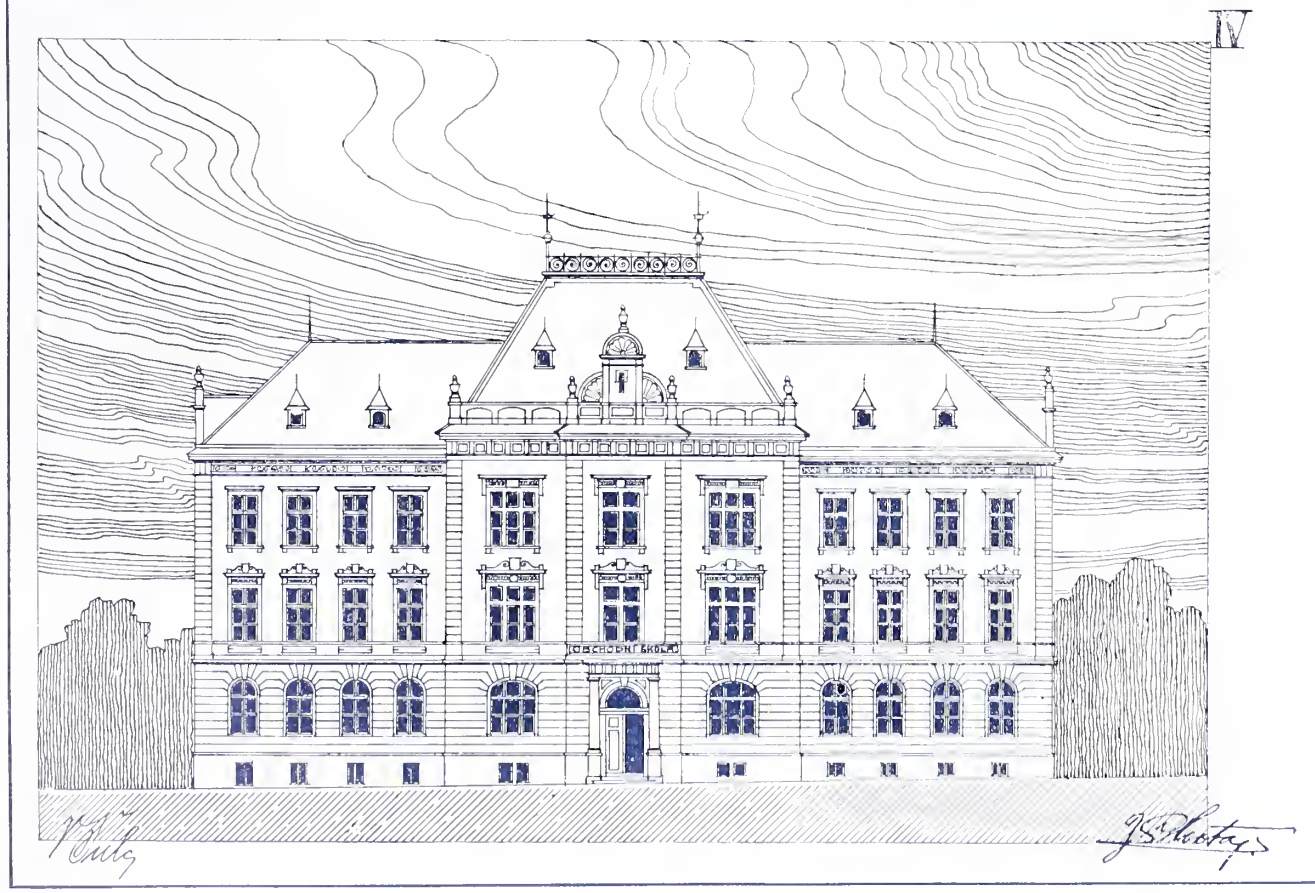

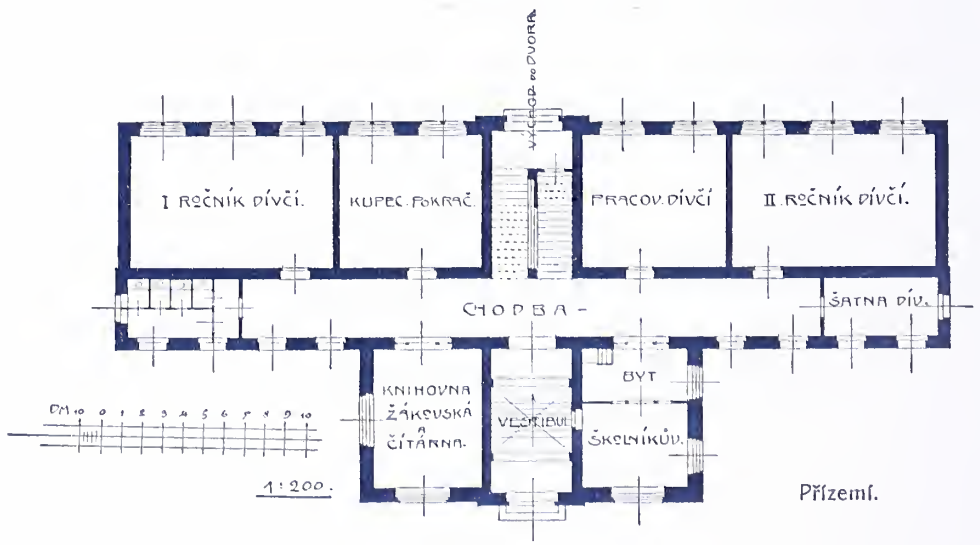

Přízemí.

KNIHOVNA V BÝV. KLÁŠTEŘE »NA KARLOVĚ« V PRAZE-II.

Fotografie c. k. dvor. fotogr. Eckerta.

GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00830 2495